

Bør Fosterfordrivelse straffes?

Af C. Meyer.

Politifuldmægtig Carl Hartmann har i dette Tidsskrifts Hefte for April 1915 rejst Spørgsmaalet, om Fosterfordrivelse bør straffes. Han kommer til det Resultat, at de Betragtninger, der i Almindelighed anføres herfor, ere betydningløse Levninger fra ældre Tider og Opfattelser, og at Fosterfordrivelse som saadan bør være straffri. Jeg tror, at han heri har i alt Fald i høj Grad foregrebet Begivenhedernes Gang. Det, jeg har at sige herom, kan ikke indeholde synderligt nyt — det nye har andre forlængst sagt — men det forekommer mig ikke uden Betydning, at det ses, at i ethvert Fald ikke alle Tidsskriftets Læsere deler Forfatterens Anskuelse.

Det første Spørgsmaal, der rejser sig, er, om Fosterfordrivelse overhovedet er en Handling, som det er ønskeligt at hindre. Hvis dette ikke er Tilfældet, er yderligere Diskussion ørkesløs.

En bekræftende Besvarelse er ikke absolut givet. Græske Filosofer have anset det for gavnligt, at Befolkningens Tilvækst holdes inden for visse Grænser, og have tilraadet Fosterfordrivelse som et Middel hertil. Ogsaa fra et Nutidssynspunkt kunde det tænkes, at den stigende Befolkningsstilvækst medførte saadanne Ulykker, at der kom et Tidspunkt, paa hvilket det blev nødvendigt paa enhver Maade at indskrænke den. Ved at læse, hvad der anføres af adskillige af dem, som ivre mod Fosterfordrivelsens Strafbar-

hed, kunde man tænke, at dette Tidspunkt nu er indtraadt. Naar det siges, at det for de allerfleste er en Ulykke at have mange Børn, at dette hindrer Forældrene i at skaffe Børnene en ordentlig Opdragelse eller Uddannelse, at de synke socialt nedad og bringes til Fortvivelse, hvilket i forhøjet Grad gælder de ugifte Mødre og deres Børn, og naar disse Ulykker forudsættes at forekomme i stort Omfang, maa Konsekvenserne være en alvorlig Skade for Individerne og Samfundet. Det vilde da ligge nær for Staten at bidrage til Fremme af Fosterfordrivelse, som maaltbevidst anvendt vil være et udmærket Middel til Forebyggelse af Onderne. Idealet maatte da være en Lovordning i Retning af, hvad der, ganske vist uden Lovhjemmel, skal foregaa i Frankrig og Nordamerika, hvor der skal findes særlige Anstalter, i hvilke specielle Abortionister — der er som det ses endog dannet et Ord til Betegnelse af dem — udføre Operationerne. I Paris skal det endog være drevet til den Fuldkommenhed, at et Forsikringselskab mod Barnefødsler lader sin Læge maanedlig tilse de forsikrede og foretage det fornødne. Her i Norden vilde saadanne Institutioner dog virke noget fremmedartet.

I Virkeligheden er Billedet af Børnefødselsulykkerne for Danmarks Vedkommende — mine følgende Bemærkninger gælde i det hele kun Danmark — helt fortegnet. I Nutidens Danmark er der intet saadant Misforhold mellem Befolkningens Størrelse og Midlerne til at tilfredsstille Fornødenhederne, ej heller saadant Misforhold ved Fordelingen af disse eller saadan almindelig trykkende Fattigdom, at Børnefødsler kan betragtes som en Ulykke. Det er sikkert urigtigt, naar det siges, at Livsvilkaarene ere blevne vanskeligere i Nutiden, det er de som Helhed ikke. Det vil ikke kunne nægtes, at de fattige Befolkningslags Stilling netop i de senere Aar paa mange Maader har bedret sig, og at f. Eks. de faglærte Arbejdere ere i Begreb med eller allerede have hævet sig op fra disse Lag. Ej heller kan det nægtes, at de ugifte Mødres Stilling som Følge af den nyere

Lovgivning som Regel ingenlunde er saa daarlig, at de ikke kunne ernære deres Børn. Paa et andet vigtigt Punkt ere disse Mødres Stilling forandret eller ved at forandre sig til det bedre: Skammen ved eller Fordommen mod at føde Børn udenfor Ægteskab er stærkt i Begreb med at tabe sig i de arbejdende Klasser og den lavere Middelstand, — maa-ske har Mødrenes bedre pekuniære Stilling hidraget noget dertil. Blandt de mangfoldige saadanne Mødre, jeg som med-virkende i Retshjælpen for ubemidlede, som Forhørsdom-mer, Dommer i Alimentationssager og Værgeraadsformand er kommen i Berøring med i København, kan jeg ikke huske en eneste, som paa nogen Maade generede sig for at have faaet et Barn udenfor Ægteskabet, lige saa lidt som jeg nogen Sinde har mærket nogen Forargelse over de mangfol-dige Arbejdere, der samlede med en Husholderske. Disse Erfaringer stemme med, hvad der er meddelt mig fra andre, som kende Forholdene. Ogsaa i de bedrestillede Klasser ser man utvivlsomt nu med noget mildere Øjne paa et Fejl-trin.

Medens de lavere Klassers Kaar saaledes i det hele utvivlsomt ere forbedrede, stiller det sig ganske vist ander-ledes med Middelstanden. Det er sikkert vanskeligere end for at leve standsmaessigt, og flere og flere Funktionærer o. l. maa opgive deres Prætentioner i saa Henseende. Det er Udjævningen af Klasseforskellen, der sætter sine Spor paa Overgangen mellem de nævnte Lag og i det hele i de ovre Lags Livsvilkaar. Men er det nogen Ulykke, end sige en Ulykke, som kan undskylde Fosterfordrivelse, hvis denne af andre Grunde findes forkastelig? I det lange Løb vil sikkert ingen kunstig Begrænsning af Børnetallet holde Virkningerne af Forskydningerne i Samfundslagenes Bevæ-gelse nede. Bedre er det at se Skæbnen i Øjnene og leve som Arbejder, naar man ikke har Raad til andet. Naar man læser Politifuldmægtig Hartmanns Skildring af de Ulykker, Bar-nefødslerne foraarsage, kan man heller ikke værge sig ved

et Indtryk af, at det drejer sig om temmelig ynkelige Personer.

Det skal ikke nægtes, at der gives mange Familier, der kunde føre en behageligere Tilværelse, hvis de i Nødsfald kunde telefonere til Abortionisten (som Regel kan de jo hjælpe sig med antikonceptionelle Midler), og mange Kvinder, navnlig gifte, for hvem det vilde være behageligere, om det kunde skjules, at de havde faaet Børn udenfor Ægteskab, men om nogen Ulykke, som Fosterfordriveren kunde afværge, drejer det sig sikkert kun i Undtagelsestilfælde. Forholdene maatte være helt anderledes, for at Fosterfordrivelse kunde anbefales.

Det er jo ogsaa almindelig anerkendt, at Fosterfordrivelse er et Onde for Samfundet og Staten, som derved undrages Tilgang af Borgere, og for Mødrene, der udsætte sig for alvorlige Farer, for Lidelser, Død eller Invaliditet. Som bekendt gaa da ogsaa alle Lovgivninger i Nutidens Kulturstater den Vej at forbyde Fosterfordrivelse under Straf, og skønt Bevægelsen herimod sikkert, hvis den lykkes, vil medføre en Forøgelse af Fosterfordrivelserne, er dette dog ikke dens Maal.

Bevægelsen støttes, som udviklet i den omtalte Artikel, dels paa den Antagelse, at der ikke kan paavises noget Grundlag for Straffen, dels paa at Straffen er ubillig og strider mod Folkets Retsbevidsthed og paa at den ikke modarbejder Fosterfordrivelse, men forøger deres skadelige Følger og hindrer en effektiv Indskriden mod dem, som der er Enighed om at skride ind imod, de professionelle ikke lægekyndige Abortionister.

Naar man er enig om, at Fosterfordrivelse er en Ulykke, som bør hæmmes og er egnet til at hæmmes ved Straf, spiller det imidlertid en mindre Rolle, hvilket Grundlag man vil finde for Straffen. Naar man er enig om en Doms Konklusion, bliver man sagtens enig om Præmisserne. Men saa længe de menneskelige Forhold ere som nu, saa længe der er Plads til og Brug for Mennesker — og hvor megen Brug

vil der ikke være for Mennesker nu — mangler der ikke et Straffegrundlag: Statens Interesse i, at den ikke berøves den vordende Borger. Det er ingen Inkonsekvens, at Brugen af antikonceptionelle Midler ikke er forbudt; rent bortset fra den Væsensforskel, der er mellem at dræbe Fostret og at hindre, at det opstaar, er det let forstaaeligt, at fornuftige Modhensyn afholder Staten fra at strække sig videre end til at forbyde det første.

Men Spørgsmaalet om Fosterfordrivelses Strafbarhed berører et andet Punkt, og dette er af Vigtighed for enhver. Dette hænger sammen med noget, der plejer at bruges som Bevis for, at Fosterfordrivelse burde være tilladt, nemlig at saaledes har det været i de antikke Stater og saaledes er det endnu i Lande, der have en fra vor forskellig Kultur. Sagen er nemlig, at i disse Stater havde og har man ganske andre Begreber end vi om Værdien af et Menneskeliv. Det blev sagt paa den danske Kriminalistforenings Forhandlinger i 1913, at vi nu tale om Straffrihed for Fosterfordrivelse, men om 50 Aar vil Diskussionen gælde, hvorvidt det er tilladeligt at tilintetgøre defekte Skabninger eller noget saadant, og en anden Taler nævnede med Sympathi Muligheden af at tillade Barnemord. Det er muligt, at det vil komme saa vidt; men det er i enhvers Interesse at arbejde derimod. Det er i enhvers Interesse at holde paa Respekten for det menneskelige Liv. Det er letsindigt uden Nødvendighed at bortkaste nogen af de Garantier, vi i Aarhundreders Løb har skaffet os for Menneskelivets Integritet, og det vilde kun lidet stemme med Bevægelsen mod den Ret, som Staten har tiltaget sig til at berøve farlige Forbrydere Livet. Frigivelse af Fosterfordrivelse er det første Skridt paa en Bane, hvis Endepunkt ikke kan øjnes.

Det siges, at Folkets Retsbevidsthed har ændret sig. Det har dog paa Forhaand Sandsynligheden mod sig, at en Gærning, der i Aarhundreder har været betragtet med Afsky og stemplet som en grov Forbrydelse, i de sidste Decennier skulde være undergaaet en saadan Forandring i Fol-

kets Omdømme, at den nu skulde betragtes som ikke en Gang videre umoralsk. Udtalelserne paa Dansk Kriminalistforenings nævnte Møde, der synes at give et ret fyldigt Billede af de forskellige Anskuelser, lede da heller ikke til at tro, at en saadan Ændring skulde være sket i Retsbevidstheden i Folket; noget andet er Forholdet i enkelte Kredse, og det er højst rimeligt, at den Mildhed, der nu gør sig gældende i Betragtning af alle Forbrydelser, ogsaa kommer denne til Gode.

Naar man dernæst anfører, at Straffen er uden Virkning, og peger paa de unægtelig faa Domfældelser — i Danmark for Aarene 1901—10 ialt 33 —, overser man en væsentlig Side af Straffens Virkning, nemlig Generalpræventionen, maaske den eneste Del af sin Opgave som Straffeloven i det hele løser med Held.

De, der fristes til Fosterfordrivelse høre overvejende til de respektables Kreds, paa hvem selve det, at en Handling er strafbar, virker som en stærk Hæmsko. Lad være, at mange dog falde for Fristelsen; det vil blive Tilfældet med overordentlig mange flere, saa snart Handlingen bliver strafri. Endnu mange flere unge sunde Kvinder, thi det er jo dem det fortrinnsvis drejer sig om, vil da med let Hjærte udsætte sig for Faren for at miste Liv og Førlighed, og det maaske ofte i Overilelse, hvis det er rigtigt, hvad der siges, at Moderkærligheden ofte først indtræder temmelig sent under Svangerskab. Refleksionen over de korporlige Farer, som enhver haaber at undgaa, kan som Modvægt ikke maale sig med Følelsen af at begaa en Forbrydelse. Det er sandt, at Følelsen af noget moralsk forkasteligt kan blive tilbage, selv om Forbrydelsesstemplet tages bort; men som Menneskene nu en Gang ere, stives den moralske Følelse af ved Statens Misbilligelse af Handlingen; hvor denne bortfalder, svækkes hin. Det saas i København, da Straffelovens § 180 og Prostitutionens Reglementering blev ophævet. Prostitutionen tog et overordentligt Opsving, idet mangan nogenlunde honnet Pige havde holdt sig for god, saa længe det offentlige Mis-

billigelsesstempel hvilede over Handlingen, men, da det forsvandt, ikke tog i Betænkning at tjene de let erhvervede Penge. Det er en af Følgerne af Nutidens Tendens til at udlette Forskellen i Behandlingen af gode og onde.

Tilbage staar den, som det synes mig, væsentligste Indvending, at Straffen afholder de fosterfordrivende fra Lægebehandling, driver dem i Armene paa Fuskerne, og hindrer Lægerne i at anmelde disse, idet dette oftest ikke kan ske uden at prisgive Kvinden. Men herved maa det betænkes, at Forudsætningen er, at Lægerne ville foretage Operationen. Tvinge dem dertil vilde man næppe, og det er rimeligt, at ialtfald mange Læger, ligesom Tilfældet er i Tyskland, ville erklære sig imod og nægte at foretage Operationen, der vil forekomme dem et mod Lægekunsten stridende unaturligt Indgreb. Men selv om Lægerne skulde være villige, er det ingenlunde sikkert, at Kundernes Strøm vil vendes bort fra Fuskerne, der have gammel Hævd paa den Slags Forretninger, og dette vil givet ikke ske i større Omfang, saalænge den almindelige Følelse ser noget forkasteligt i Fosterfordrivelse. Saa længe vil Fuskerne beholde deres Kunder og Lægerne undlade at gøre Anmeldelse for ikke at blamere disse; den stærkt forøgede Kundekreds vilde iøvrigt give baade Læger og Fuskere nok at bestille.

Straffriheden maatte altsaa efter min Mening nærmest virke ved at paavirke Retsfølelsen i Folket, men dette turde dog i dette Tilfælde være en noget bagvendt Vej, al den Stund, den Følelse, der skulde udryddes, er i den nærmeste Familie med en af de værdifuldeste Følelser, Pligtfølelsen.

Det har kun været min Hensigt at vise de Betæneligheder, det vilde have at afskaffe Straffen for Fosterfordrivelse, hvortil Tiden efter min Mening i alt Fald ingenlunde er moden. De mange Vanskeligheder, den nærmere Ordning vilde medføre, skal jeg ikke komme ind paa. Jeg tilføjer kun, at jeg er enig med dem, som mene, at Straffen bør have et lavt Minimum og en kort Forældelsesfrist.

Offentlig Forsorg for Sinker.

Af

Overinspektør for Opdragelsesanstalterne, Overretsassessor Chr. Brun.

Spørgsmaalet, om der var Grund til at gøre Sinker til Genstand for særlig offentlig Forsorg, har fremkaldt en Del offentlig Diskussion i de sidste Par Aar. Det volder nemlig vore Opdragelsesanstalter og vore Børnehjem betydelige Vanskeligheder at have dem til Opdragelse mellem normale Børn. For det første er det vanskeligt at have dem i Skole mellem normale Børn. Deres tunge og langsomme Opfattelsesevne og deres ringe Koncentrations- og Kombinationsevne kræver hyppig Gentagelse og giver langsom Fremgang. Men dette trætter og keder naturligvis normale Børn. Det er ogsaa i hele Livet udenfor Skoletiden, Vanskelighederne komme frem. Det er saaledes vanskeligt eller ofte endog helt ugørligt at haandhæve samme Disciplin overfor dem som overfor normale Børn. Der kræves tidt større Nænsomhed overfor dem og Seen gennem Fingre med forskellige Ting. Men dette maa nødvendigvis for det normale Barn staa som en uforstaaelig Uretfærdighed og Svaghed. Derhos ere Sinkerne ofte ubeherskede i forskellige Retninger og voldsomme samt underkastede stærke Stemningssvingninger.

Men først maa det staa ganske klart, til hvilke Børn der sigtes, naar der her tales om Sinker. Sprogbrugen og den almindelige Opfattelse er nemlig ikke altid saa fast her, at man tør gaa ud fra, at alle ved »Sinke« tænker paa det

samme. Alle er vel enige om derved at sigte til Børn, hvis Aandsliv paa Intelligensens Omraade staar under normale Børns Intelligens. Men det er sikkert, at der ved Sinker ikke sjældent tænkes ogsaa paa Børn, der ere aandssvage i lettere Grad, modsat de rene Idioter. Men denne Sprogbrug er næppe berettiget, og i det følgende sigtes der i alt Fald ved »Sinker« alene til Børn, hvis Udvikling er saaledes forsinket, at de ikke kunne henregnes til normale Børns Klasse. I Modsætning dertil stilles aandssvage Børn, hvor Udviklingen er stanset paa et for tidligt Trin. Det er særdeles vigtigt at sondre mellem Sinker og Aandssvage, selv af lettere Grad. Thi Erfaringen har lært os, at Behandlingen bør være væsentlig forskellig. Det kan godt under Opvæksten være meget vanskeligt for det mindre øvede Øje at skelne mellem Sinken og den aandssvage, idet Udslagene af Abnormiteten og de Vanskeligheder, den volder, kunne se ens eller dog næsten ens ud. Men der er alligevel en Væsens og en Aarsags Forskel, som der nøje maa agtes paa. Thi Udviklingsmulighederne ere saa overordentlig forskellige. Der maa nemlig regnes med, at det aandssvage Barn, selv ved Aandssvaghed af lettere Grad, aldrig bliver mere end en aandssvag Voksen. Sinken derimod kan gennemgaaende regnes med at blive et fuldt normalt Menneske, om end aarevis senere, end det normale Barn bliver det. Med andre Ord, der maa i Ordningen af Forsorgen regnes med, at Sinkerne, om end aarevis senere, bliver Individier, der i Livet kan komme til at staa paa egne Ben og navnlig ernære sig selv. Dette kan derimod ikke paaregnes med de aandssvage. Disse kan efter Aandssvagevæsenets Erfaringer aldrig ventes at kunne ernære sig selv helt, og selv om de nok kan lære at udføre mange forskellige Arbejder, kan de dog vanskelig helt raade sig selv i alle Forhold. Men denne Forskel i Udviklingsmulighederne gør altsaa, at Sinkeforsorg kan karakteriseres som en Barndoms- og Ungdomsforsorg, Aandssvageforsorgen derimod som en Livsforsorg. Men derfor kan den offentlige Opdragelsesforsorg, som skal

ydes gennem de Organer, som ere skabte ved Børneloven (Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om Behandlingen af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer), kun paatage sig at yde Opdragelses- og Underholdsforsorg overfor Sinker, ikke derimod overfor aandssvage, selv af lettere Grad. Dette gaar som Livsforsorg ud over Børnelovens Rammer, der maa nøjes med at gaa til Ungdomsforsorgen, ligesom det ogsaa overstiger dens Organers Kræfter og Virkemaade.

Grunden til denne store Forskel i Udviklingsmulighederne ligger igen i den Væsensforskul, der er til Stede. Denne kan som alt berørt kortest udtrykkes saaledes: Sinkens Udvikling er blot forsinket, den aandssvages Udvikling er derimod stanset paa et for tidligt Tidspunkt. For nærmere at forklare, hvad jeg mener hermed, maa jeg ty til en ganske kort og naturligvis kun lægmandsmæssig Udrødnng af, hvad Lægekunsten her lærer os. Stanset Udvikling kan skyldes medfødte Aarsager eller Aarsager, der støde til under eller efter Fødselen. Som medfødte Aarsager maa fremhæves, at begge Forældrene eller en af dem selv har været aandssvag, eller at Forældrene — eller Forfædrene — har været Drankere eller Syfilitikere; mulig kan Aandssvaghed ogsaa skyldes Epilepsi i den opstigende Slægtslinie. Blandt de efter Tilblivelsen indtrædende Aarsager maa, foruden Læsioner ved Fødselen, f. Eks. ved Tangforløsning, navnlig regnes med Følgerne af Hjernebetændelse og af partiel Tuberkulose i Hjærnen *), mulig ogsaa med Følgerne af den saakaldte Børnelammelse.

Forsinket Udvikling skyldes derimod som Regel enten grov Forsømmelse fra Forældres eller andre Opdrageres Side eller Sygdomme i tidlig Barnealder som alvorligere saakaldt engelsk Syge, visse Former af Scrofulose, mulig ogsaa Børnelammelse o. s. v. Der er den Væsensforskul mellem de to Grupper af Aarsager, at Aandssvagheden skyldes Af-

*) Almindelig udbredt Tuberkulose i Hjærnen overleves formentlig saagodt som aldrig.

vigelser fra det normale Forhold i selve Hjærns Celler og Traade, der ere svagere eller mindre fornyelsesdygtige hos disse Individder end hos normale Børn. Ved forsinket Udvikling ligger Grunden til Afvigelsen fra Normalen derimod udenfor Hjærnen, undertiden altsaa uden at der overhovedet er eller har været nogen Art sygelig Tilstand i Legemet, undertiden dog fremkaldt ved en hæmmende sygelig Tilstand, men da udenfor Hjærnen. Det er for Lægmand og navnlig for Opdrageren nødvendigt i disse grove Træk at have lidt Kundskab om disse Forhold, fordi det saa tidt bliver Opdrageren, der maa spørge ud eller paa anden Maade skaffe Kundskab om disse Forhold, eller i al Fald være Lægen behjælpelig dermed.

Lader der sig saaledes i Teorien forholdsvis let opstille skarpe Grænser mellem *s t a n s e t* og *f o r s i n k e t* Udvikling, er der imidlertid, som alt berørt, i Praksis den store Vanskelighed, at de Udslag, disse 2 forskellige Aarsager give, i længere Tid kunne se ret ens ud. Det maa jo derhos altid huskes, at der mellem Sundhed og Sygdom ogsaa paa dette Omraade er en ret flydende Grænse, saa at skarp Sondring derfor tidt kan være vanskelig nok. Opdrageren ser i de tvivlsomme Tilfælde nok, at Barnet er væsentlig bag-efter det normale Barn; men Aarsagen dertil er det langt vanskeligere for Opdrageren at se. Særlig gælder denne Vanskelighed naturligvis de Opdragere, der som Plejeforældre eller Forstandere paa Børnehjem eller Opdragelsesanstalter har andres Børn til Opdragelse og som Regel først faar dem, naar et Stykke af Barndommen alt er gaaet. Selv for Forældrene kan det imidlertid ogsaa ofte være svært nok at skaffe Rede paa Afstammingsforholdene. Hvad véd f. Eks. en Moder til et udenfor Ægteskab født Barn om dets Fader, endsige da om hans Afstammingsforhold? Og gaar det Forældrene saaledes, hvor meget større ere Vanskelighederne saa ikke for de omtalte fremmede Opdragere, for hvem Forbindelsen med de naturlige Forældre saa ofte enten er helt brudt eller dog meget vanskelig.

Trods disse Vanskeligheder har de i Begyndelsen af Artiklen nævnte Forhold, over hvilke navnlig Børnehjem og Opdragelsesanstalter have klaget stærkt, bevirket, at der fra Overinspektionens Side er paabegyndt et Arbejde for at skaffe lidt mere Klarhed i Sagen. Der maa nemlig nødvendigvis, inden positive Forslag stilles om Særforsorg for Sinker, have dog nogen Klarhed over, hvormange Børn det tilnærmelsesvis drejer sig om, deres Aldersklasser og deres Køn m. m. Overinspektionen for Opdragelsesanstalterne har derfor sidst i August Maaned 1915 udsendt meget detaljerede Spørgeskemaer, der ere udarbejdede efter Samraad med Aandssvagevæsenet. Det tør nemlig ikke paa Forhaand paaregnes, at Lederne af de forskellige Opdragelseshjem, der spørges, ville være i Stand til fyldestgørende at sondre mellem Sinker og lettere aandssvage. Dertil er, som alt berørt, de ydre Udslag af Undernormaliteten ofte for ens. Men tillige er det ogsaa af stor Betydning samtidig at faa Rede paa, hvilke lettere aandssvage der findes disse Steder. Spørgsmaalene tilsigte derfor at skaffe Oplysning om de, om jeg saa maa kalde dem, mistænkelige Børns Familie og Afstamningsforhold med de Afvigelser fra Normalen, der har vist sig i Slægten, om Aarsagerne til Abnormiteten, Udslagene denne giver sig, Sygdommene Barnet har gennemgaaet, Forholdet i Skolen og til Kameraterne, om der er Stemningsanomalier, om Barnets hele aandelige Standpunkt, derunder om der er Fremgang, Stilstand eller Tilbagegang med Hensyn til Udvikling o. s. v. Der spurgtes kun for Børn inden Pubertetens Indtræden, og Lederne af Hjemmene anmodedes om, hvis det af lægelige Grunde skulde volde dem Vanskelighed selv at besvare Spørgsmaalene, da at søge en Læges Bistand.

Der spurgtes for Børnehjemmenes Vedkommende med Hensyn til en samlet Belægning af ca. 1400 Børn, og de indkomne Skemaer omhandle 32 Dreng og 18 Piger i Aldre fra 5 til 13 Aar. Det bør dog tilføjes, at et Børnehjem desuden udtalte, at 60 pCt. af Belægningen der, ialt 22, var Sin-

ker, altsaa 12 à 13 af Børnene. Men da det var gode og renlige Born, behøvede de, tilføjedes der, ikke at fjærnes og Skemaer indsendtes derfor ikke.

For Opdragelsesanstaltens Vedkommende spurgtes 3 Dreng-Anstalter med en Belægning af ca. 300 Dreng og 2 Pige-hjem med en Belægning af ialt 60 Piger. Besvarede Skemaer indkom for 12 Dreng og 8 Piger. De øvrige Opdragelsesanstalter, ialt 12, blev derimod ikke spurgt, da Eleverne her saa godt som alle ere over Pubertetens Indtræden. Heller ikke spurgtes Optagelses- og lagttagelseshjemmene, da Børnene gennemgaaende kun har været der meget kort Tid og tilstrækkelige Oplysninger derfor vanskelig kunde gives.

Som Helhed maa Svarene siges at være lidet egnede til at skaffe den ønskede Klarhed. Thi for disse 44 Dreng og 26 Pigers Vedkommende gav kun enkelte Skemaer Oplysning, om disse Hjem Ledere ansaa paagældende Barn for Sinke eller aandssvag af lettere Grad. Og i de Tilfælde, hvor et saadant Skøn var fældet, var der mellem Svarene vedrørende det paagældende Barn Ting, som rejste stærk Tvivl, om Skønnet var rigtigt. Hvad særlig angaar Svarene fra Opdragelsesanstalterne maa det jo vække nogen Forundring, at Pige-hjemmene, hvert paa 30 Pladser havde hver 4 Elever, som var karakteriserede som undernormale, og den ene Drenganstalt paa 80 Pladser havde meldt 9, medens en anden Drenganstalt med ca. 100 Pladser havde meldt slet ikke at have nogen undernormale. Dette ser lidet sandsynligt ud og vidner i hvert Fald om stor Uensartethed i Vurderingen af, hvad der er Undernormalitet. For Børnehjemmernes Vedkommende bringer vistnok den Mening Forstanderne til noget at holde sig tilbage, at det er »Synd for Børnene« at komme paa et Sinkehjem. Det bliver af de anførte Grunde ganske nødvendigt at faa de Resultater, der er fremkommet ved Opdragelses-Ledernes Svar, kritisk prøvede af en psykiatrisk uddannet og praktisk opøvet Læge. Der var ifjor paa Finanslovsforslaget paa Kultusministeriets Budget optaget en Bevilling, der netop tilsigtede at skaffe Midler til

at lade en saadan Prøve foretage. Den blev imidlertid strøget, fordi der fra forskellige Pædagogers Side rejstes Indvending mod denne Fremgangsmaade. De frygtede, at en saadan Undersøgelse vilde vække Uro mellem Børnene, hvilket dog ved saadanne Undersøgelser foretagne blandt Frederiksberg Kommuneskolers Børn har vist sig at være en ganske urimelig Frygt. De mente derhos, at dette Spørgsmaal var Lederne af Børnehjem og Anstalter bedre i Stand til selv at afgøre. Resultatet har, som det ogsaa forud var min Tro, bevist, at Lederne af Hjemmene netop ikke selv var i Stand til at bringe fornøden Klarhed over Spørgsmaalet. Deres Arbejde kan være brugbart som Udgangspunkt; men det maa som berørt gøres til Genstand for nærmere Prøvelse, navnlig for at man kan blive i Stand til saavidt gørligt at faa at vide, hvilke af de ovennævnte Børn der er Sinkere og hvilke lettere aandssvage.

Nogle enkelte Oplysninger fra de omtalte Skema-Besvarelser kunne maaske dog have Interesse. I den langt overvejende Del af Tilfældene kunde der paavises Drikfædighed hos den ene af eller begge Forældrene. I et Par Tilfælde havde Moderen Syfilis, i et Par andre Tilfælde var der Sindssygdom hos den ene af eller begge Forældrene, og i et Par Tilfælde Epilepsi. I en betydelig Del af Tilfældene havde Børnene været stærkt forsømte, inden de fratoges Forældrene; i flere Tilfælde var der Tilbagegang i Udviklingen, medens Børnene havde været paa Opdragelseshjemmet, i andre Tilfælde Stilstand, i atter andre Tilfælde ringe eller meget ringe Fremgang. Talens Brug var i mange Tilfælde kommet aarevis senere end normalt, ligesom den hele legemlige Udvikling ogsaa i flere Tilfælde var stærkt forsinket. Skolekundskaberne vare gennemgaaende ringe; men særlig her følte i Svarene Savnet af fastere Holdepunkter, saaledes som f. Eks. de Binet-Simon'ske Udspørgningsmetoder i Reglen giver os det med deres Forsøg paa Angivelse af, hvormange Aar Intelligensalderen staar bag Levealderen. Det sandsynlige er, at en Del af ovenomtalte 70 Børn maa

antages at være aandssvage, om end af lettere Grad. Men selv om saa er, giver det Tal, der bliver tilbage, dog alligevel Grund til at rejse det Spørgsmaal, om der for deres Vedkommende samt for dem, der stadig vil komme til, og for de Sinker, som findes mellem de ca. 4000 Plejebørn, som Værgeraadsinstitutionen for Tiden har under Opdragelse, bør skabes Særforsorg. Jeg er ikke ganske sikker paa, at der mellem Gruppen: Sinker og de aandssvage Børn, som Aandssvagevæsenet i Øjeblikket vedkender sig Pligt til at sørge for, ikke er en Gruppe af lettere aandssvage, som ingen rigtig vedkender sig. Er der det, maa jeg imidlertid ud fra de Betragtninger, jeg ovenfor har fremsat, hævde, at de ikke bør inddrages under den Barndoms- og Ungdomsforsorg, som den offentlige Opdragelsesforsorg yder. Den har, som alt berørt, ikke Betingelserne derfor, og den skader sine øvrige Opgaver uden rigtig at gavne de aandssvage Børn. Forsorgen kommer derhos til at strække sig langt ud over Ungdomsforsorg. Forsorgen for dem bør sikkert ydes af Aandssvageforsorgen, og denne bør, om fornødent, udvide sine Rammer opad. Dette Krav vil sandsynligvis støde paa Modstand af mere sentimental Art under Formlen: Det er Synd for Børnene, at man sætter Aandssvaghedens Stempel paa dem. Sandheden er jo dog, at dette »Stempel« forud er sat paa dem fra Naturens Haand, og Erfaringen lærer os, at saadanne Børn befinder sig bedst mellem Børn, der ere ligestillede i aandelig Henseende, og med hele Behandlingen kyndig tilpasset efter deres aandelige Tilstand.

Men nu Sinkerne. Der har her været foreslaaet forskellige Løsninger. Flere af de adspurgte Hjem har hævdet, at Sinkerne var bedst tjente med at forblive mellem almindelige Børn; det ligesom løfter dem aandeligt at omgaas med og paavirkes af de mere intelligente Børn, og de skader ikke disse nævneværdigt.

Det er sikkert et Hensyn, der ikke bør lades ude af Betragtning i Afvejningen af, hvorledes Anbringelsen bør være; men det passer kun ved de lettere Forsinkelser i Ud-

viklingen og i ethvert Tilfælde ikke, hvis der ogsaa hos Sinker er Mangel paa Følelses- og Villieslivets Omraade. Til lige kommer Hensynet til Skolegangen. Medens alle Opdragsanstalterne og nogle af Børnehjemmene paa Landet har egen Skole, gælder dette ikke Børnehjemmene i Byerne og ikke for en betydelig Del af Børnehjemmene paa Landet. Her maa Børnene gaa i Kommuneskolen. Men kun i København er systematisk Særskole indrettet for Sinker, nemlig 2 Værneskoler, en paa Nørrebro og en paa Vesterbro, samt nogle spredte Værneklasser i andre Kvarterer af Byen. Erfaringerne fra det københavnske Skolevæsen gaar ud paa, at ca. 0,8 pCt. af Skolebørnene er Sinker. Udenfor København findes der vistnok kun i Aalborg en Værne- eller Sinkeskole. I den almindelige Kommuneskole passer en Sinke ikke ind, idet Skolen ikke paa dette ene Barn kan ofre den særlige Tid og Omhu, som kræves. Men desforuden gør en Række andre Hensyn sig ogsaa gældende, som gør Særfor- sorg ønskelig. Ikke blot er der de i Begyndelsen af denne Afhandling omtalte disciplinære Hensyn, men ogsaa Sinker- nes Følelse af Underlegenhed og Tilsidesættelse fra de mere begavede Børns Side kræver Særfor- sorg. Saa ligger det nær at spørge, om saadanne Sinker ikke kunde anbringes i Familier; det var jo dog ikke saa mange Børn, det drejede sig om. Men her kommer Vanskelighederne ved Skolegan- gen frem og gør, at det i al Fald ikke kan gennemføres med Børn i skolepligtig Alder. Man maa derfor vistnok gaa til i al Fald til at begynde med at oprette 2 Hjem for Sinker, et for Drengene og et for Piger. Man har iøvrigt allerede gjort en Begyndelse hermed paa Jægerspris, hvor der er oprettet et Børnehjem med 8 Pladser for dem af de dér anbragte Pigebørn, der har vist sig at være Sinker, et Forsøg man skal være tilfreds med. Det vil vistnok være rigtigt at be- gynde smaat, nemlig med Hjem paa 10 — højst 15 Børn. Men en ganske uundgaaelig Betingelse vil efter mit Skøn rigtignok være, at Aandssvageanstalterne samtidig faar de- res Pladsantal væsentligt forøget. Thi det vil ikke kunne undgaaes, at der i Bedømmelsen af, hvem der er Sinke, og

hvem der er lettere aandssvag, af og til tages Fejl. Men saa er det meget uheldigt, hvis Sinkehjemmet ikke nogenlunde hurtigt kan komme til at afgive til Aandssvageanstalten det Barn, der viser sig at være aandssvagt. Kan Sinkehjemmet ikke dette, bliver det fra at være et Barndoms- og Ungdoms-Sinkehjem delvis et Livstids-Asyl for aandssvage. I Øjeblikket maa vi vente 2 Aar og mere, før Aandssvageanstalterne kan faa Plads til Børn, som de selv har erkendt for aandssvage og trængende til Aandssvageforsorg.

Saadanne smaa Sinkehjem bør være beregnede paa at beholde Sinkerne, indtil de kan antages at naa det Højde-maal af Modning, de kan ventes at opnaa. 18 Aars Alderen kan her ikke uden videre sættes som Grænsen; der kan godt gaa et Par Aar herudover, før deres Modenhed naas. Det er ogsaa en Erfaring, at sen legemlig Udvikling ofte følger med den sene aandelige Udvikling. Foruden en med deres ringere Aandsevner og senere Udvikling afpasset Undervisning maa der ogsaa gives Oplæring i praktisk Arbejde, hvor for Mænd navnlig Gartneri og Landbrugsarbejde anbefaler sig, for Piger inden- og udendørs Husgerning. Allerede paa Grund af Hjemmenes i al Fald til Begyndelse ringe Størrelse, vil Oplæring i Haandværk være udelukket. Men med de Krav, som efterhaanden maa stilles til den selvstændige Haandværker, kan det heller ikke nytte at regne med, at Sinkerne kan føres igennem til at blive selvstændige Haandværkere. Der maa jo nemlig kræves et nøje Kendskab til Arbejdsstoffet — Træ — Jern — Læder o. s. v. og den Maa-de, paa hvilken det bedst forarbejdes. Ellers kan en fornuftig Kalkule ikke gøres med Hensyn til Arbejdsresultatet. Derhos maa der kræves Indsigt og Øvelse i Tegning og en vis Købmands-Indsigt med dog nogen Kendskab til Bogføring og Korrespondance. Men det kan disse fattige Hjer-ner ikke udvikles til. Men kan man ikke naa at udvikle dem til mere end en Slags Haandlangere indenfor Haandværket, maa man vist hellere lade være. Forskellige Husflidsarbej-der maa man dog se at faa med; navnlig om Vinteren maa der skaffes noget Indendørsarbejde. En Sinke er som Regel

ligesaa glad ved — og stolt over — sit lille Arbejdsresultat, som den almindeligt begavede, fremadstræbende Elev er over sit større Arbejdsresultat. Det ringere Arbejde har altsaa i Opdragelsens Tjeneste for Sinken den samme stimulerende, Ærgerrigheden rejsende Betydning, som det fuldkomnere for den bedre begavede. Det vilde vistnok være heldigt, om der ogsaa for Sinker udover skolepligtig Alder kunde skabes noget til Efterskoleundervisning svarende, saaledes som der mere og mere ydes normale Børn. Det vilde vist ogsaa være heldigt, om der kunde organiseres frivillige Foreninger, som kunde skaffe private Hjem (Familier), som efter Afslutningen af den egentlige Skolegang egnede sig til og vare at formaa til at tage saadanne Børn og unge Mennesker og føre et vist Tilsyn med dem, hvilket ligeledes helst maatte kunne strækkes ud over det 18de Aar. Det var maaske ikke udelukket, at der for Sinker, hvis normale Skolegang var endt — ikke just altid faldende sammen med 14aars Alderen — kunde tænkes en Kombination af Bopæl i Familier og Efterskole eller anden Oplæring paa en Art Sinkerhjem.

For de Børn, som høre under Værgeraadsinstitutionen, kompliceres Spørgsmaalet om Sinke-Forsorg imidlertid derved, at ogsaa en Del af Sinkerne, foruden Intelligensdefekten, har Defekter paa Villies- og Følelseslivets Omraade, de saakaldte etiske Defekter. Dybere Defekter af den Art kan gøre det nødvendigt at udsondre dem fra de ovenfor omtalte Sinkerhjem; om deres Tal bliver stort nok til at danne særlige Hjem for dem, kan endnu ikke overses; men det er ikke usandsynligt.

Det vil nok forstaas, at hele den ovenomtalte Sinke-Forsorg kun sigter til Børn, der falde indenfor Børnelovens Rammer. Men naturligvis vil det altid være af stor Betydning, at Sinkeforsorgen indenfor denne lille Gren af Børneverdenen holder sig i Forbindelse med de Bestræbelser, der i al Almindelighed gøres for Sinker her i Landet. Det skal i saa Henseende sluttelig bemærkes, at der i den allersidste Tid her i København har dannet sig en Forening, som agter at tage Dele af denne mere almindelige Sinkeforsorg op.

Dansk-vestindisk Straffelovgivning.

Af Olaf Haack.

I »Ugeskrift for Retsvæsen« Nr. 43/1916 har Højesterets-assessor *Gram* fremsat nogle Bemærkninger om dansk-vestindisk Straffelovgivning, særlig Anordningen af 8. Juni 1912, der udelukker Smaatyverier af planmæssig dyrkede Frugter eller Vækster fra Mark eller Have fra den mildere Bedømmelse som »undtaget Tyveri«, og peget paa Ønskeligheden af, at denne Anordning snarest revideres, hvorved Spørgsmaalet om en Ændring af hele den antikverede vestindiske Straffelovgivning maaske kunde tages op til alvorlig Drøftelse.

Det kan formentlig have nogen Interesse at se lidt nærmere paa den for de dansk-vestindiske Øer gældende Straffelovgivning. Straffeloven af 10. Februar 1866 gælder ikke for Øerne; Straffegrundlaget er derfor Bestemmelserne i Christian d. Vtes danske Lov af 1683, for saa vidt ikke disse er afløst ved senere Lovgivning. Dette sidste er Tilfældet for det store Forbrydelseskompleks, der omfattes af de 4 systematiske Love, der er prægede af *Ørsted*: Fr. 4. Oktober 1833 om Angreb paa Legeme og Frihed, der giver nye Straffebestemmelser for Drab, Vold paa Person og Frihedsberøvelse og herunder tillige indbefatter Overfald paa Embedsmænd eller fremmede Gesandter, Forbrydelser, der i Straffeloven er udsondret fra Voldskapitlet; Fr. 11. April 1840, der giver Straffebestemmelser for de almindelige Berigelsesforbrydelser, Tyveri, Hæleri, Bedrageri, Røveri, Afpresning, ulovlig Omgang med Hiittegods, og derhos for falsk Maal og Vægt, Stempelfalsk, Varefalsk, Dokumentfalsk, Falskmont-

neri og svigagtig Fallit; Fr. 15. April 1840 om Straf for falsk Vidnesbyrd og anden Mened m. m., samt endelig Fr. 26. Marts 1841, der behandler Brandstiftelse. Disse Lovarbejder viser i Forhold til Danske Lov en vidtskreden Humanitet og Mildhed; men i Forhold til den i Kongeriget gældende Straffelov af 1866 er dog Straffene for en stor Del ganske overordentlig strænge, særlig for de praktisk vigtigste Delikter, Berigelsesforbrydelsernes Vedkommende. For første Gang begaaet simpelt Tyveri er Straffen fra 2 × 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød til 4 Aars Strafarbejde, hvilket vil sige, at baade Minimum og Maksimum er dobbelt saa højt som i Kongeriget efter Strfl. § 228. For »kvalificeret« Tyveri, hvortil foruden Kvægtyveri fra Marken, Kirketyveri, Posttyveri og Indbrudstyveri yderligere horer Tyveri fra Kongehusets Slotte, Skippers eller Styrmands Tyveri af det ham betroede Gods og Tyveri begaaet i Anledning af Skibbrud, Ildebrand eller anden saadan Ulykke, er Minimum efter Fr. 1840 normalt 3 Aars Strafarbejde, dog saaledes, at Straffen for det sidstnævnte Tyveri er bestemt til det tredobbelte af den Straf, Tyveriet som simpelt vilde have paadraget den skyldige, hvis det ikke var begaaet under en slig Situation, og at for Indbrud det normale Minimum er 2 Aar, men bliver 6 Aar, hvis Tyven ved Nattetid er brudt ind i et beboet Sted, har indsneget sig dersteds for at stjæle ved Nattetid, eller maa antages at ville i paakommende Tilfælde have anvendt personlig Vold for at forsvare sig; efter dansk Strfl. § 229 er Minimum for alt groft Tyveri 8 Maaneders Forbedringshus. Allerede anden Gang begaaet simpelt Tyveri kræver efter Fr. 1840 Strafarbejde, hvilket efter dansk Strfl. først gælder for tredje Gangs Begaelse. I det hele er Gentagelsesstraffene meget strænge, Gentagelsesvirkningen forældes ikke, og 5. Gang begaaet Tyveri medfører nødvendigvis, selv om alle Tyverierne er simple, Strafarbejde paa Livstid. Hertil kommer yderligere, at Domme for egentlig Bedrageri, Afpresning, Varefalsk, falsk Maal og Vægt, Stempelfalsk, Dokumentfalsk, Møntfalsk og svigagtig Fallit have

Gentagelsesvirkning paa Tyveri under visse nærmere Betingelser med Hensyn til Strafferammens og den idømte Strafs Størrelse. Det vil herefter ikke saa sjælden blive nødvendigt at idømme Strafarbejde paa Livstid for et Tyveri, der, maalt efter vor Straffelov, kun vilde medføre nogle Aars Strafarbejde; ved Højesteretsdom af 23. Juni 1914 *) maatte man saaledes idømme Livstidsstraf for en undvegen Straffange, der i Løbet af Aarene 1901—13 var dømt 4 Gange til Strafarbejde for Tyveri og nu efter Undvigelsen fra den senest idømte Straf havde stjaalet 2 Aarer, en Baad og ved Indbrud nogle Varer fra en Butik. Paa de strænge Gentagelsesregler er der dog allerede bødlet noget ved An. 6. Januar 1852, der i § 2 undergiver Sager om simpelt Tyveri, Hæleri og Bedrageri samt lignende Ejendomsindgreb, naar Overtrædelsen befindes at kunne afsones med Fængsel paa Vand og Brød, Behandling og Paadømmelse ved Politiretterne i Vestindien med den Virkning, at de saaledes afsagte Domme ikke faa egentlig Gentagelsesvirkning, men kun i Gentagelsestilfældene virker som skærpende Omstændigheder, hvorhos det tillades i disse Sager at idømme Tvangsarbejde i Stedet for Vand- og Brødsstraf, saaledes at 12 Dages Tvangsarbejde svarer til 48 Timers Fængsel paa Vand og Brød. Et illustrerende Eksempel paa den haarde Virkning af de fremstillede Gentagelsesregler ses i IIRDom af 26. Marts 1907 *), hvor en Person, der tidligere var dømt en Gang for Bedrageri og Falsk, og nu for første Gang skulde straffes for Tyveri, maatte anses med Strafarbejde i 1 Aar, uagtet det kun drejede sig om simpelt Tyveri af et Par Støvler til Værdi 6 francs. — Undtaget Tyveri, hvor Straffen kan gaa ned til Bøder, hvor Paatale er afhængig af den forurettedes Begæring, og hvor Gentagelsesvirkning ikke finder Sted, er hjemlet i Fr. 1840 § 30, som imidlertid er ændret ved den tidligere omtalte An. 8. Juni 1912, der bestemmer, at Tyveri fra Mark

*) H. R. Tidende 1914 p. 335.

**) H. R. Tidende 1907 p. 55.

eller Have af saadanne Vækster eller Dele deraf eller af Frugter, der øjensynlig ere Genstand for Udnyttelse eller planmæssig Dyrkning, altid skal ansees som forbundet med Omstændigheder, der udelukke Handlingen fra den mildere Bedømmelse. I Henhold til denne Bestemmelse maatte HRDommen af 31. August 1915 *) idømme en Mand, der paa en Plantages Sukkerrørsmark havde til Fortæring afskaaret og tilegnet sig to Stykker Sukkerrør til Værdi i alt 7—8 Øre, Straf af Fængsel paa Vand og Brød i 5×48 Timer **). Iøvrigt er det af Finansministeren under Finanslovsdebatten i afvigte Efteraar oplyst, at An. af 1912 ikke, som man kunde tro, er givet for at skærme de store Plantageejere mod Smaatyverier, men at dens Fremkomst tværtimod er motiveret ved Smaafolks Interesse i, at deres smaa Haver og Dyrkninger bliver ladt i Fred. — HæleriStraffen er ligeledes meget alvorlig, begynder med et Minimum af 5-Dages Fængsel paa Vand og Brød, er ved 3. Gang begaaet Forbrydelse mindst 2 Aars Strafarbejde for ved 6. Gang ubetinget at være Strafarbejde paa Livstid. Tyveri har fuld Gentagelsesvirkning paa Hæleri, hvorfor den stigende Gentagelsesvirkning ikke i tilstrækkeligt Omfang afbødes ved den forcite-rede Bestemmelse i An. af 1852. Ved HRDom af 18. Novbr. 1902 ***) blev en Kvinde straffet som for 6. Gang begaaet Hæleri med livsvarigt Tugthusarbejde. — De øvrige i Fr. 1840 omhandlede Forbrydelser ere ligeledes dersteds belagt med meget strænge Straffe, saaledes kan bl. a. nævnes, at almindeligt Bedrageri straffes som simpelt Tyveri og har Gentagelsesstraf ligesom Tyveri, og at sædvanligt Dokument-falsk af den i Strfl. § 268 omhandlede Art ubetinget straffes med Strafarbejde med et normalt Minimum af 3 Aar, medens Strfl. § 268 giver Mulighed for at gaa ned til 4×5

*) H. R. Tidende 1915 p. 397.

**) Ifølge Pl. af 18. Oktober 1820 afsones Fængsel paa Vand og Brød i Vestindien i 48 Timer uden Mellemfrist, derefter med 48 Timers Mellemfrist for hver 48 Timers Vand og Brød.

***) H. R. Tidende 1902 p. 488.

Dages Fængsel paa Vand og Brød. — Den samme Haardhed genfindes i Fr. 15. April 1840, hvor Minimum for beediget falsk Vidneforklaring er 4 Aars Strafarbejde mod 2 Aar efter Strfl. § 145, og i Fr. 1841, der straffer Brandstiftelse paa anden Mands Hus eller Skib uden kvalificerende Omstændigheder med Strafarbejde paa Livstid eller dog mindst paa 8 Aar. Reglerne i Fr. 1833 om Straf for Legemskrænkelser er maaske dem, der mindst paakræver Forandring, bortset fra en nødvendig Indskrænkning i Dødsstraffens Anvendelse — saaledes ved Forsøg paa overlagt Drab — og en Ændring paa det herhen hørende Forbrydelsesomraade, der endnu underligger Danske Lovs Bestemmelser. HRDom af 27. Juli 1909 *) maatte efter D. L. 6—6—7 dømme en 20-aarig Barnemorderske til »at miste sin Hals og Hovedet at sættes paa en Stage«, og HRDom af 30. August 1909 **) kunde ikke undgaa i Medfør af D. L. 6—6—22 jfr. Fr. 1833 § 14 at dømme en 17-aarig Pige, der havde forsøgt at forgive sin Husmoder, fra Livet.

Bortset fra de 4 systematiske Straffelove gælder i dansk Vestindien dels Straffebestemmelserne i D. L., dels en Række nyere Specialbestemmelser. Det første er navnlig Tilfældet for en stor Del af de saakaldte Sædelighedsforbrydelser: Derfor blev ved HRDom af 2. Februar 1914 ***) en 19-aarig Mand efter D. L. 6—13—16 dømt fra Livet for Voldtægt overfor en 13-aarig Pige, medens Underretsdommen, der havde ment ikke at kunne statuere egentlig Voldtægt, havde idømt en arbitrær Straf af 18 Maaneders Forbedringshus; HRDom af 17. Februar 1910 †) maatte endog i Medfør af D. L. 6—13—18 idømme samme Straf for et Voldtægtsforsøg. For egentlig Blodskam kræver D. L. 6—13—14 jfr. Fr. 23. Maj 1800 ligeledes Livsstraf. Og fuldkommen barbarisk lyder det, naar man den Dag i Dag er nødt til at dømme til

*) H. R. Tidende 1909 p. 273, jfr. ogsaa 1900 p. 44.

**) H. R. Tidende 1909 p. 289.

***) H. R. Tidende 1913 p. 825.

†) H. R. Tidende 1909 p. 708.

Død ved Opbrænding paa Baalet i Overensstemmelse med D. L. 6—13—15 en Neger, der har begaaet crimen bestialitatis, saaledes som senest statueret ved IIRDom af 14. Oktober 1902 *), medens Straffeloven for dette Forhold sætter et Minimum af 8 Maaneders Forbedringshusarbejde, og det nye danske Straffelovsudkast lader Forholdet som saadant (bortset fra Spørgsmaal om Dyrplageri eller Krænkelser af andres Blufærdighed) være straffrit! For Utugt med Børn findes formentlig ingen i Vestindien gældende Straffebestemmelse, saa at dette Forhold maa straffes arbitrært. Af gældende, forældede Bestemmelser skal sluttelig endnu nævnes Pl. 19. April 1805, der for det egentlige Danmark er afløst ved Strfl. § 16. Efter denne Plakat, der for den efter Udstaaelsen af Strafarbejde udviste Udlænding, der ulovlig vender tilbage til Riget, foreskriver Straf af dobbelt saa lang Tids Strafarbejde som idømt ham for den forudgaaede Forbrydelse, kunde det ikke undgaaes ved IIRDom af 17. Februar 1902 **) at idømme 4 Aars Forbedringshusarbejde for den blotte Tilbagevenden til Vestindien.

For en Række speciellere Omraader foreligger der, som nævnt, nyere Straffebestemmelser af moderne Indhold for Vestindien: Presseloven af 1851 og Dyrplageriloven af 1857 er gjort anvendelige dersteds; Anordninger af 1871 og 1885 fastsætter Straffen for Beskadigelse af elektriske Telegrafer; Betleri og Løsgængerier er ordnet ved Anordning 24. Oktober 1879, der for sidstnævnte Forseelse fastsætter det Maksimum af 2 Aars Tvangsarbejde, som i Kongeriget først er bleven hjemlet ved midlertidig Straffelov af 1905. An. 6. Juli 1906 om Modarbejdelse af venerisk Smitte i dansk Vestindien indeholder Straffebestemmelserne for den, der udsætter andre for saadan Smitte. Sluttelig maa nævnes den betydningsfulde Bestemmelse i An. 25. Oktober 1910 § 1, der tillader Dommeren i de Tilfælde, hvor den lovbestemte Straf for en

*) H. R. Tidende 1902 p. 361.

**) H. R. Tidende 1901 p. 733.

Forbrydelse er Fængsel paa Vand og Brød, at omsætte Straffen til Tvangsarbejde saaledes, at 2 Dage af det nævnte Fængsel svarer til 12 Dages Tvangsarbejde.

Den foranstaaende Gennemgang af en Del vigtigere Straffebestemmelser vil have vist, at Straffelovgivningen for de danske vestindiske Øer er ufuldstændig og paa væsentlige Omraader, særlig Berigelsesforbrydelsernes og Sædelighedsdelikternes, forældet og af en urimelig og uanvendelig Haardhed. Der er i det foregaaende væsentlig kun talt om de enkelte strafbare Forhold; men det maa erindres, at ogsaa de Retsregler, der vedrører en Straffelovs almindelige Del, for Vestindien er gammeldags og mangelfulde; den kriminelle Lavalder er saaledes vedblivende 10 Aar. De drakoniske Straffe, Domstolene nødes til at idømme, maa derfor stadig nedsættes ved Hjælp af den kongelige Benaadningsmyndighed. Men ligesom det er uanstændigt og uværdigt, at en Kulturstats øverste Domstol er nødt til at idømme Straf af »Baal og Brand«, og at Underrettsdommeren ved Domsafsigelsen næsten er nødt til at berolige den dømte med, at Straffen sikkert ikke vil blive eksekveret, er det nedbrydende for Rettens Autoritet stadig at true med Onder, man hverken kan eller vil omsætte i Virkelighed, og at lade den Behandling, der i Hovedlandet er retslig tilsikret, være en Naadesakt i Bilandene. Dette har man naturligvis for længst indset herhjemme. Vestindisk Straffelovgivning er efter Kolonialloven af 27. November 1863 § 1 undergivet Ordning af Kongen og Øernes Kolonialraad i Forening. I Centralbestyrelsen for de dansk-vestindiske Øer under Finansministeriet, hvorigennem Øerne administreres, har man i længere Tid arbejdet med Udkast til en ny Straffekodeks for Vestindien; men Spørgsmaalet blev stillet i Bero under Hensyn til det paabegyndte Arbejde for Fremskaffelsen af en ny kongerisk Straffelov, idet man mente at burde afvente dennes Fremkomst for at indrette den vestindiske derefter. Imidlertid har Forholdene — derunder formentlig ogsaa den af Højesteretsassessor

Gram fremdragne, førnævnte Højesteretsdom om de stjaalne 2 Sukkerrør — bevirket, at Finansministeren nu har ment det uforsvarligt længere at bibeholde den nuværende Tingenes Tilstand, hvorfor et Forslag til Anordning, baseret paa Straffeloven af 1866 med de af de særlige vestindiske Forhold paakrævede Ændringer, er udarbejdet i Finansministeriet og tilsendt Øernes Guvernør til Forelæggelse for Kolonialraadene i Vinter. Der er saaledes glædelig Udsigt til en højst paakrævet Reform paa dette Omraade; hvis den paaklagede An. af 1912 for en Del har givet Stødet hertil, har den dog i alle Fald udrettet noget godt.

Om Afkortning i Straffen som Godtgørelse for udstaaet Varetægtsarrest.

Af Olaf Haack.

Da jeg i Tidsskriftets 3' Aargang, 2' Hæfte, behandlede dette Emne, var jeg ubekendt med, at Østrig allerede har indført den i Udkastet til dets nye Straffelov foreslaaede Afkortningsregel. Dette er sket ved en Lov af 20. Juli 1912, der som Ændring i Straffeloven af 1852 bestemmer: »Die Verwahrungshaft und Untersuchungshaft, die der Verurteilte vor der Verkündigung des Urteils erster Instanz erlitten hat, ist auf Freiheitsstrafen und Geldstrafen anzurechnen, soweit der Verurteilte sie nicht verschuldet hat.« Her hjemles altsaa for den for Dommen i 1ste Instans udstaaede Varetægtsarrest, der ikke er forarsaget ved den sigtedes eget Forhold, en obligatorisk Afregning. Hertil er yderligere kommet en Lov af 11. Juli 1913, der som Tilføjelse til og Ændring i Straffeprocessordeningen dels tillader Appel med Hensyn til den idømte Straf, naar det drejer sig om Varetægtsarrests Afregning, dels fastsætter følgende: »Die Zeit, welche der Verurteilte seit der Verkündigung des Urteils erster Instanz in Haft zubrachte, ist insoweit auf Freiheits- und Geldstrafen anzurechnen, als der Eintritt der Strafe durch von dem Willen des Verurteilten unabhängige Umstände, insbesondere auch durch Ergreifung eines Rechtsmittels von Seite solcher Personen verzögert wurde, die hierzu auch gegen seinen Willen berechtigt waren. Die

Gram fremdragne, førnævnte Højesteretsdom om de stjaalne 2 Sukkerrør — bevirket, at Finansministeren nu har ment det uforsvarligt længere at bibeholde den nuværende Tingenes Tilstand, hvorfor et Forslag til Anordning, baseret paa Straffeloven af 1866 med de af de særlige vestindiske Forhold paakrævede Ændringer, er udarbejdet i Finansministeriet og tilsendt Øernes Governør til Forelæggelse for Kolonialraadene i Vinter. Der er saaledes glædelig Udsigt til en højst paakrævet Reform paa dette Omraade; hvis den paa-klagede An. af 1912 for en Del har givet Stødet hertil, har den dog i alle Fald udrettet noget godt.

Litteratur.

O. H. j. G r a n f e l t: Sammandrag av föreläsningar i straffprocessrätt. Andra upplagan. Helsingfors. 1915. 151 S.

Det foreliggende Skrift, der er forfattet af den ogsaa som civilprocessuel Forfatter fordelagtig bekendte Professor Granfelt ved Helsingfors Universitet, indeholder, som Titlen angiver, kun et »Sammandrag« af holdte Forelæsninger. Paa flere Steder er Fremstillingen saa knap, at den antager Karakteren af et blot Grundrids, i Lighed med Bindings bekendte »Grundriss des deutschen Strafprozessrechts«. Men i al sin Knaphed giver den et interessant Billede af den i alt væsentligt paa gammelt svensk Grundlag hvilende finske Straffepoces, som det ogsaa for Jurister fra de andre nordiske Lande turde være af Interesse at gøre sig bekendt med.

I flere Retninger har den finsk-svenske Straffepoces bevaret sin oprindelige akkusatoriske Karakter. Dette gælder navnlig i Sager angaaende mindre Overtrædelser, medens Forf. for den finske Rets Vedkommende betegner Straffepocessen i Sager angaaende grove Forbrydelser som »temmelig udpræget inkvisitorisk« og i Sager om Forbrydelser af Mellemklassen som »akkusatorisk med stærke inkvisitoriske Træk«. Dog er der ikke Tale om, at den finske eller den svenske Straffepoces nogensinde er blevet udviklet til et saadant gennemført inkvisitorisk System, som det er sket med Straffepocessen hos os, særlig under Paavirkning af den tyske Procesvidenskab. Det kan saaledes fremhæves, at der stadig i Finland, paa lignende Maade som i Sverrig, har bestaaet en selvstændig Anklagemyndighed, saaledes at de almindelige Anklagere er Prokuratoren i det kejserlige Senat, Stadsfiskalerne, Kronfogderne og Kronlensmændene. Disse Anklagere udfolder til Sagens Oplysning en ret indgribende Virksomhed og skal altid personlig være til Stede ved Partsforhandlingen for Retten. Omvendt kan ogsaa den sigtede

altid benytte en Retsbistand, og for ubemidlede kan Retten beskikke en saadan; der ligger heri en Anerkendelse af den sigtedes Partsegenskab, som er uforenelig med Processens strengt inkvisitoriske Karakter.

I det hele frembyder den finsk-svenske Straffeproces en ejendommelig Blanding af gamle, gode Retsinstitutter, bevarede i deres oprindelige folkelige Form, og helt forældede Procesinstitutioner, der synes ganske uforenelige med moderne Strafferetsgrundsætninger. Til de første turde henregnes Lægdommerinstitutionen, hvoraf der i Underinstansen gøres en vid Anvendelse. I Byernes »Raadhusretter« sker det i Form af egentlige Meddomsmænd. Men paa Landet har man bevaret de gamle N æ v n («nämnd»), en Kreds af Læg-mænd fra Retskredsen, som udgør en til en vis Grad selvstændig Afdeling af Herredsretten ved Siden af Herredshøvdingen. Fremgangsmaaden ved Domsafsigselsen er nærmere den, at den sidste som Rettens Formand skal belære Nævnet om, hvad der er gældende Ret, og derefter stemmes der om Sagens Udfald. Hvis Formanden og Nævnet er uenige, gælder Formandens Mening, men dog kun, for saa vidt ikke alle Nævningerne indbyrdes er enige, da gælder nemlig deres Mening mod Formandens. Dette Nævn har — forøvrigt paa lignende Maade, som det i andre Lande vistnok har været Tilfældet med den egentlige Jury — oprindeligt kun været Bevisnævn og har først efterhaanden udviklet sig til et dømmende Organ.

Af Forf.'s Oversigt over Bevismidlerne fremgaar det, at den finske Straffeproces i vidt Omfang har gennemført Bevisumiddelbarheden, men at Betydningen heraf dog væsentlig forringes derved, at man i finsk Proces stadig i det væsentlige holder fast ved »den legale Bevisteori«. Paafaldende for en Nutidsbevidsthed er den store Anvendelse, man synes at gøre af Partsed som Bevismiddel ogsaa i egentlige Straffesager. Og i bestemt Strid med moderne Grundsætninger for Strafferetspleje er den Adgang for Domstolene til at statuere en *absolutio ab instantia*, hvorved »saken lämnas till framtiden, då den kan uppenbar varda«, nemlig naar der er tilvejebragt »mere end halvt Bevis« mod den, der er sigtet for en grov Forbrydelse; en saadan Dom paa blot Mistanke har bl. a., paa lignende Maade som den »Frifindelse for videre Tiltale«, der kendtes hos os indtil Loven af 3. April 1868, en vis Indflydelse paa den domfældtes Æresret, saa at den f. Eks. vistnok berøver ham hans Habilitet som Vidne.

Foruden Fremstillingen af den særlige finske Straffe-
procesret indeholder Skriftet flere Bidrag af mere almindelig
Interesse, saaledes en særdeles klar Oversigt over Straffe-
retsplejens Hovedgrundsætninger, og den velkrevne lille
Bog tør i det hele betegnes som en værdifuld Forøgelse af
den jo ikke overdrevent rige nordiske Straffeproceslitteratur.

H. Munch-Petersen.

Oversigt over fremmed strafferetlig Litteratur 1913 og 1914.

Af Frantz Dahl.

I »Tidsskrift for Retsvidenskab« har der hidtil været offentliggjort Aarsoversigter saavel over nordisk som fremmed Retslitteratur. Disse Oversigter er dog for den fremmede Litteraturs Vedkommende efterhaanden svulmede saa stærkt op, at det nævnte Tidsskrift har ment ikke længer at kunne afse den fornødne Plads til dem. Da imidlertid saadanne Oversigter maa anses for et særdeles nyttigt Hjælpe middel saavel for den, der i Almindelighed søger at holde sig i Kundskab om, hvad der fremkommer, som særlig ogsaa for den, der søger Oplysning om Litteraturen for et bestemt Emne, der beskæftiger ham, har nærværende Tidsskrifts Redaktion efter Henstilling fra Redaktionen af »Tidsskrift for Retsvidenskab« anset det rigtigt at fortsætte Offentliggørelsen af saadanne Aarsoversigter for det Omraade, der i det hele er Tidsskriftets: det strafferetlige. Strafferet er herved taget i samme vide Betydning, som Tidsskriftet ogsaa ellers vedkender sig.

Redaktionen har formaaet den paa dette Omraade særlig kyndige Departementschef, Statsraadssekretær *Frantz Dahl*, der ogsaa har leveret de tidligere Oversigter, til nu at fortsætte disse her i Tidsskriftet for det strafferetlige Omraade.

Redaktionen.

A. Strafferettens Historie. Strafferetsfilosofi. Sammenlignende Ret.

Arnold, Ernst. Kuriosa aus Gaunerlisten. Kultur- und kriminalhistorische Studie.

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 121—24.

- Arnold, Ernst.* Lips Tullian. Kultur- und kriminalhistorische Studie.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 1—10.
- Zur Geschichte des deutschen Gaunertums.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 76—87.
- Alte schwäbische »Jauner«-Patente.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 251—65.
- Baumgarten, Edwin.* Das bayerische Strafgesetzbuch von 1813 und Anselm v. Feuerbach.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 98—150.
- Bode.* Die Kindestötung und ihre Bestrafung im Nürnberg des Mittelalters.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 430—81.
Hertl *Josef Kohler* 1. c. S. 481—84.
- Cleveland, Arthur.* Indictments for adultery and incest before 1650.
The law quarterly review XXIX (1913) S. 57—60.
- Dolenc, Method.* Von der Strafgerichtsbarkeit innerösterreichischer Taidinge im 17. Jahrhundert.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60 Bd. (1914) S. 350—59.
- Dykes, D. Oswald.* Classification of homicide — a study in comparative law.
The american law review XLVII (1913) S. 528—35.
- Eisenbacher, Bruno.* Staat, Recht und Gottesglaube. Ein Beitrag zur Erläuterung u. Reform des deutschen Strafrechts. (Görres-Selskabel). Paderborn. Schöningh. M. 2,40. 1913.
- Erich, G.* Aus Anselm Ritter von Feuerbachs Leben und Wirken.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 385—414.
- Fischl, Otto.* Der Einfluss der Aufklärungsphilosophie auf die Entwicklung des Strafrechts im Doktrin, Politik und Gesetzgebung u. Vergleichung der damaligen Bewegung m. den heutigen Reformversuchen. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 6,50. 1913.
- Gautier, Alfred.* Le jubilé de l'Union internationale de droit pénal.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 119—43.
- Gradenwitz, Otto.* Zum Falscheid des Papyrus Halensis. I. (*Ἰ-ζαώματα*.) Heidelberg. Winter. M. 0,50. 1913.
- Güterbock, Carl.* Studien und Skizzen zum englischen Strafprozess des 13. Jahrh. Berlin. Guttentag. M. 2,50. 1914.

- Hauck, H.* C. J. A. Mittermaiers kriminalistische Lehren als Beitrag zu modernen Kriminalistik.
 Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 655—86, XI (1914) S. 23—33, S. 65—76.
- Hegar, Alfr. A.* Zur chinesischen, deutschen u. amerikanischen Kriminalistik. Der Kampf gegen Minderwertigkeit u. Verbrecher.
 Wiesbaden. Bergmann. M. 1,20. 1914.
- Helbing, Frz.* Die Tortur. Geschichte der Folter im Kriminalverfahren aller Völker und Zeiten. 3die af *Max Alsberg* forogede Udg. 2 Dele i et Bd. Berlin. Langenscheidt. M. 15,00. 1913.
- Hentig, Hans v.* La Meltrie als Kriminalanthropologe.
 II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 53—59.
- Bentham's Kriminalphilosophie.
 II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 97—110.
- Holstein, Günther.* Verfestung und Friedloslegung.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 57—79.
- Humborg, Ludw.* Die Hexenprozesse in der Stadt Münster. (Aloys Meister's »Münstersche Beiträge zur Geschichtsforschung«).
 Münster. Coppenrath. M. 2,40. 1914.
- Hurwicz, E.* Kriterien des Strafrechts und seinen Hilfsdisziplinen.
 Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 144—62.
- Hörmann, Walther v.* Buszbücherstudien.
 Zeitschr. d. Savigny-Stift. f. Rechtsgesch. 35. Bd. Kanon. Abt. IV (1914) S. 358—483, jfr. S. 610.
- Jacobi, Erwin.* Der Prozesz im Decretum Gratiani und bei den ältesten Dekretisten.
 Zeitschr. d. Savigny-Stift. f. Rechtsgesch. 34. Bd. Kanon. Abt. III (1913) S. 223—343.
- Knapp, Hermann.* Zum Übersiebnen der schädlichen Leute.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 353—69.
- Das Rechtsbuch Ruprechts von Freising (1328) in seiner Bedeutung als strafrechtliche Quelle des Mittelalters.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 219—72.
- Ogsaa som Særtryk. Berlin. Decker. M. 1,00. 1914.
- Alt-Regensburgs Gerichtsverfassung, Strafverfahren und Strafrecht bis zur Carolina. Nach urkundl. Quellen dargestellt. Berlin. Guttentag. M. 8,00. 1914.
- Kohler, Josef.* Denkwürdige Akte in der Entwicklung des humanen Strafrechts.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 11—27.

- Die amtliche und nicht amtliche Überzeugung des Verteidigers.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 206—12.
- Urteile nach Recht und Urteile nach Gnade und die Fürbitte.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 339—43.
- Altes und neues chinesisches Strafgesetzbuch.
Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 1—3.
- Kollmann, Horst.* Die Schuldauflassung der Carolina.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 605—62.
- Die Lehre vom *versari in re illicita* im Rahmen des *Corpus juris canonici*.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 46—106.
- Kuziatin, Witaly.* Die Unverantwortlichkeit der Abgeordneten, rechtsvergleichend dargestellt. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 3,20. 1914.
- Lang, Ernst.* Auszug aus der Chronik der Mainzer Gefängnisse.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 426—43.
- Liszt, Franz v.* Die Entstehung der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 1—20.
- Makarewicz, J.* Der österreichische Strafgesetzentwurf im Lichte der Rechtsvergleichung.
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 161—217.
- Mannheim.* Die »Philophie des »Als-Ob« und ihre Bedeutung für das Strafrecht.
Monatsschrift für Kriminalpsych. XI (1914) S. 1—16.
- Nicoló, Mariano San.* Zur Prügelstrafe im Altertum.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 304—06.
- Einiges aus dem P. Hal. 1. Beiträge zur Kenntnis des griechischen Rechts in Ägypten.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 342—61, 55. Bd. (1913) S. 248—67, 57. Bd. (1914) S. 316—40.
- Peretiatkowitz, A. v.* Die strafrechtliche Theorie von J. J. Rousseau.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 713—19.
- Rukser, Udo.* Der Diebstahl nach *lex Ribuaria*. Weimar. Böhlau. M. 1,50. 1913.
- Scaduto, Francesco.* Cesare Beccaria. Saggio di storia nel diritto penale. Milano-Palermo-Napoli. Remo Sandron. L. 3,00. 1913.
- Schmidt, Eberhard.* Die Kriminalpolitik Preussens unter Friedrich Wilhelm I. und Friedrich II. (Frz. v. Liszt og E. Delaquis' »Ab-

- handlungen des kriminalistischen Instituts an der Universität Berlin«). Berlin. Guttentag. M. 2,00. 1914.
- Schmidt, Richard.* Die »Rückkehr zu Hegel« und die strafrechtliche Verbrechenslehre.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 241—304. Ogsaa som Særtryk. Stuttgart. Enke. M. 2,80. 1913.
- Schmitt, Carl.* Schopenhauers Rechtsphilosophie, ausserhalb seines philosophischen Systems.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 27—31.
- Schulte, Nikos.* Öffentliche Strafe u. Privatgenugtuung bei Ehrverletzungen m. Rücksicht auf die historische Entwicklung. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 2,00. 1913.
- Schultz, J.* Zwei chursächsische Erlässe.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 33—37.
- Segall, Jos.* Geschichte und Strafrecht der Reichspolizeiordnungen v. 1530, 1548 u. 1577. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 5,00. 1914.
- Siems, M.* Zur Naturrechtslehre.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 102—09.
- Tesar, Ottokar.* Staatsidee und Strafrecht. Eine historische Untersuchung. I. Das griechische Recht und die griechische Lehre bis Aristoteles. (Franz v. Liszt og E. Delaquis' »Abhandlungen des kriminalistischen Institut an der Universität Berlin«). Berlin. Guttentag. M. 7,00. 1914.
- Weismann, Jak.* Talion und öffentliche Strafe im mosaischen Rechte. (Særtryk af Festskrift til Ad. Wach). Leipzig. Meiner. M. 3,50. 1913.

B. Lære- og Haandbøger. Lovudgaver og Kommentarer.

- Altmann, Ludw.* Das Strafgesetz üb. Verbrechen, Vergehen u. Übertretungen nebst den hiezu erflossenen Nachtragsgesetzen, erläutert. (»Oesterreichische Gesetzeskunde« 2. Bd.). Wien. Volksbuch. M. 11,00. 1913.
- Anderson, N.* The criminal justice administration Act, 1914. Stevens & Haynes. London. Sh. 5,00. 1914.
- Binding, Karl.* Grundriss des deutschen Strafrechts. Allgemeiner Teil. 8. Opl. Leipzig. Meiner. M. 7,00. 1913.
- Bucknill, J. A. St. og H. A. S. Utidjian.* The imperial ottoman penal code. London. Milford. Sh. 6,12. 1914.

- Caspari, I.* Strafgesetzbuch f. das Deutsche Reich nebst Einführungsgesetz. Handkommentar f. Studium u. Praxis. Wittenberg. Ziensen. M. 2,25. 1913.
- Civoli, C.* Trattato di diritto penale. Vol. 3. Parte speciale: Delitti direttamente lesivi d'interessi sociali. Milano. Pirola. L. 12,00. 1913.
- Codice di procedure penale per il regno d'Italia.* Roma. Tip. della Camera dei deputati. L. 1,00. 1913.
- Commento al codice di procedura penale a cura dei L. Mortara, A. Stoppato.* I. I progetti di riforme parziali e i lavori della commissione a cura del G. Vacca. Fasc. I—II. Torino. Un. tip-ed. torin. L. 2,00. 1913.
- Das chinesische Strafgesetzbuch.* Overs. af *Erich Michelsen.* Tsingtau. (Hamborg, Friederichsen & Co.). M. 6,00. 1913.
- Daude, P.* Das Strafgesetzbuch f. das Deutsche Reich von 15. Mai 1871. Mit den Entscheidgn. des Reichsgerichts. 12te Opl. Berlin. Müller. M. 4,00. 1913.
- Ebermayer, L.* Der Entwurf e. deutschen Strafgesetzbuches. Nach den Beschlüssen der Strafrechtskommission systematisch bearb. Berlin. Liebmann. M. 3,00. 1914.
- Finger, Aug.* Das Strafrecht m. Berücksicht des Entwurfes zu e. Strafgesetzbuch. Systematisch dargestellt. II. Bd. 3die omarb. og forog. Opl. Berlin. Heymann. M. 22,00. 1914.
- Franchi, B.* Nuovo codice di procedura penale. Roma. Soc. edit. libr. L. 24,00. 1914.
- Frank, Reinhard.* Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich nebst dem Einführungsgesetze. 11te—14de ny bearb. Opl. Tübingen. Mohr. M. 14,00. 1914.
- Garraud, R.* Traité théorique et pratique du droit pénal français. II. 3die Udg. Paris. Tenin. Fr. 12,00. 1914.
- Geller, Leo.* Österreichische Militär-Strafprozesordnungen f. die gemeinsame Wehrmacht u. die Landwehr. Unter Mitwirkg. v. *Herm. Jolles.* 2det Opl. Wien. Perles. M. 6,00. 1914.
- Gerichtsverfassungsgesetze.* (Chinesisch-deutsche Gesetzsammlung). Overs. af *F. Holzbauer.* Tsingtau. (Hamborg. Friederichsen & Co.). M. 6,00.
- Gesetz, das englische, betr. die Fürsorge u. Verwahrung geistig Minderwertiger.* Overs. af *E. Behrend.* Berlin. Guttentag. M. 1,20. 1914.
- Jahn, Alois.* Strafgesetz über Gefällsübertretungen. 6te Opl. under Medvirkn. af *Joh. Komorek* og *Karl Moser.* Wien. Manz. M. 8,10. 1913.
- Kenny, Courtney Stanhope.* Outlines of criminal law. Based on

- lectures delivered in the Univ. of Cambridge. 6te Udg. Cambridge Univ. Press. Sh. 10,00. 1914.
- Koller, Alex.* Das Militärstrafgesetz üb. Verbrechen u. Vergehen vom 15. Januar 1855. 3die fuldst. omarb. Opl. Wien. Manz. M. 7,60. 1914.
- Liszt, Franz v.* Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 20de fuldst. gennemarb. Opl. Berlin. Guttentag. M. 10,00. 1914.
- og *Ernst Delaquis.* Strafgesetzbuch f. das Deutsche Reich. Textudg. med Anmærkninger og Sagregister. Berlin. Guttentag. M. 3,00. 1914.
- Löffler, Alex. og Wilh. Hermann v. Herrnritt.* Die Strafprozessordnung vom 23. Mai 1873. I—II Afd. Wien. Manz. M. 9,00. 1914.
- Löwe, E.* Die Strafprozessordnung f. das Deutsche Reich. Kommentar. Fortsat af *A. Hellweg*, 14de Opl., bearb. af *Wern. Rosenberg*. Berlin. Guttentag. M. 25,00. 1914.
- Manzini, V.* Istituzioni di diritto penale italiano. Torino. Frat. Bocca. L. 12,00. 1913.
- Trattato di diritto penale italiano. Vol. V. Torino. Frat. Bocca. L. 22,00. 1913.
- Trattato di procedura penale italiana secondo il nuovo c. p. p. e le nuovo leggi di ord. giud. I—II. Torino. Frat. Bocca. L. 34,00. 1914.
- Mead, F. og A. H. Bodken.* Criminal law amendment Act. 4de Udg. Butterworth. London. Sh. 5,00. 1913.
- Meyer, Hugo.* Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Begründet v. M. Neu bearb. v. *Philipp Allfeld*. 7. Aufl. Nachtrag. Leipzig. Deichert. M. 0,40. (Hovedværk og Tilføjelser M. 13,40). 1914.
- Militär-Strafrecht, Das russische.* Overs. og bearb. af *Klibanski*. Berlin. Guttentag. M. 3,50. 1913.
- Olshausen, Justus v.* Die Strafgesetzgebung des Deutschen Reichs. Textausg. m. Anmerkgn. V. Die Reichs-Gesetze betr. Urheberrecht u. gewerbl. Rechtsschutz. 3die Opl. Berlin. Vahlen. M. 2,50. 1913.
- Regierungs-Entwurf e. österreichischen Strafgesetzbuches u. e. Abänderung der Strafprocessordnung.* Berlin. Guttentag. M. 4,50. 1913.
- Romberg.* Strafrecht. Allgemeiner Teil. (Enzyklopäd. Grundriss der Rechts- u. Staatswissenschaften f. Chinesen). Tsingtau. (Hamborg, Friederichsen & Co.). M. 5,00.
- Schwartz, Ernst.* Das Strafgesetzbuch f. das Deutsche Reich. Mit Kommentar. Berlin. Springer. M. 25,00. 1914.
- Staudinger, I. v.* Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. Textudg.

- m. Anmærkgr. Nybearb. v. *Herm. Schmitt*. 11te Opl. München. Beck. M. 1,35. 1914.
- Stenglein, M.* Kommentar zu den strafrechtlichen Nebengesetzen des Deutschen Reichs. 4de Opl. fuldst. nybearbejd. v. *A. Hoffmann, E. Trautvetter, W. Cuno, R. Klosz, L. Ebermayer, F. Galli* og *G. Lindenberg*. I Bd. Berlin. Liebmann. Hovedværket og 1ste Supplementbd. M. 83,00. 1913.
- Stooss, Carl.* Lehrbuch des österreichischen Strafrechts. Besonderer Teil. 2det omarb. Opl. Wien. Deuticke. M. 11,00. 1913.
- Strafprozessordnung, Die, des Königr. Italien vom 27. Februar 1913*, nebst dem Einführungsgesetze dazu. Anh.: Gesetz des Königr. Italien, betr. die Irrenhäuser u. die Irren vom 14. Febr. 1904. Oversat og forsyn. m. Anmærkn. af *G. Erich*. Berlin. Guttentag. M. 4,50. 1913.
- Ungarisches Jugendgerichtsgesetz von Jahre 1913*. Mit e. Vorwort v. *R. Vambéry*. Berlin. Guttentag. M. 1,00. 1913.
- Vorschläge zu e. Reichsgesetze üb. dem Vollzug der Freiheitsstrafen u. sichernder Massnahmen. I—II*. Heidelberg. Winter. M. 1,50.
- Wachenfeld, Frdr.* Lehrbuch des deutschen Strafrechts. München. Beck. M. 10,50. 1914.
- Wahrhanek, Karl.* Die Strafprozessordnung m. besond. Berücksicht. der neuen Militärprozessordnung, m. e. Geleitwort v. *Heinrich Lammasch*. («Oesterreichische Gesetzkunde» 2. Bd.). Wien. Volksbuch. M. 11,00. 1913.
- Wharton, F.* A treatise on criminal law. 11te Udg. ved *J. M. Kerr*. I—III. San Francisco. Bancroft-Whitney Co. D. 22,50. 1912.
- Winand, Wilh. Heinr.* Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. Textudg. med Anmærkninger. Berlin. Heymann. M. 2,00. 1913.
- Zeller, Heinr.* Das Strafgesetzbuch f. den Kanton Zürich. Zürich. Orell Füssli. M. 9,00. 1914.
- Zürcher, E.* Erläuterungen zum Vorentwurf f. e. schweiz. Strafgesetzbuch vom April 1908, sowie zum Vorentwurf f. e. Einführungsgesetz. Im Auftrag d. eidg. Justiz- u. Polizeidepartements verf. Bern. Stämpfli & Co. M. 5,00. (Oversat paa fransk af *Alfr. Gautier*). 1914.

C. Strafferettens almindelige Del.

- Allfeld, Philipp.* Die Gewohnheitsverbrecher im künftigen Strafrecht. Vortrag. («Vorträge der Gehe-Stiftung zu Dresden»). Leipzig. Teubner. M. 2,00. 1914.

- Altman*, Moderne Gedanken im österreichischen Strafgesetzbuche.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S.
100—06.
- Baumgarten, Arth.* Der Aufbau der Verbrechenslehre. Zugleich e.
Beitrag zur Lehre vom Strafrechtsverhältnis. Tübingen. Mohr.
M. 8,00. 1913.
- Bekzadian, A.* Der Agent-Provocateur (Lockspitzel) mit besond.
Berücksichtg. der polit. Provokation im Ruzsland. (Diss.) Zü-
rich. Leeman & Co. M. 3,00. 1913.
- Binding, Karl.* Über den Irrtum bei Delikten im heutigen Straf-
recht und in dem der Zukunft.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 19—62.
- Binding, Karl.* Die Normen und ihre Übertretung. Eine Unter-
suchung über die rechtmässige Handlung und die Arten des
Delikts. 2. Aufl. II Bd. Schuld. Vorsatz. Irrtum. 1. Hälfte.
Zurechnungsfähigkeit. Schuld. Leipzig. Meiner. M. 22,00. 1914.
- Birkmeyer, Karl v.* Schuld und Gefährlichkeit in ihrer Bedeutung
für die Strafbemessung. Erörtert an Hand e. Kritik des öster-
reich. Strafgesetzentwurfes, v. 1912. (Regierungsvorlage). Birk-
meyer og Nagler's »Kritische Beiträge zur Strafrechtsreform«.
Leipzig. Meiner. M. 9,00. 1914.
- Conti, Ugo.* Diritto penale e suoi limiti naturali. Cagliari. Dessi.
1912.
- Crusen.* Moderne Gedanken im Chinesen-Strafrecht des Kiautschou-
gebietes.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S.
134—42.
- Cuche, Paul.* L'union internationale de droit penal et l'individuali-
sation de la peine.
Bulletin de l'union internat. de droit pénal XXI (1914) S.
43—49.
- Coenders, Alb.* Richtlinien aus den Lehren Feuerbach für die
moderne Strafrechtsreform. (»Recht und Staat in Geschichte
und Gegenwart«). Tübingen. Mohr. M. 1,60. 1914.
- Delaquis, Ernst.* Sichernde Massnahmen gegenüber unzurech-
nungsfähigen und vermindert zurechnungsfähigen Verbrechern.
Referat. (»Verbande d. schweiz. Juristenverein 1913«). Basel.
Helbing & Lichtenhahn. M. 2,00. 1913.
- Drabkin, S.* Die »ethisch-soziologische« Richtung im russischen
Strafrechte. Posnischeffs Lehre von der Strafe.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 129—41.
— Spassowitsch's Lehre von der Strafe.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 425—33.

- Die Theorie der rechtlichen Miszbilligung im russischen Strafrecht. Sergejewsky's Lehre von der Strafe.
 Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 647—55.
- Eckstein, Ernst.* Kleine strafrechtliche Studien.
 Golldammer's Archiv f. Strafrecht. 60. Bd. (1913) S. 216—24.
- Die zusammengesetzt-einheitlichen Delikte.
 Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 305—20.
- Feldkeller, Paul.* Die Logik des Eides.
 Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 876—84.
- Flegenheimer, Eug.* Das Problem des »dolosen Werkzeugs« (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 2,00. 1913.
- Fuchs, Richard.* Strafgesetz und Rechtswidrigkeit.
 Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 513—38.
- Garçon, E.* Assistance et répression.
 Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 157—65.
- Gareis, Georg.* Die Notstandsbestimmungen im Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch und ihre Würdigung.
 Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 382—95.
- Germann, Osk. Adf.* Über den Grund der Strafbarkeit des Versuchs. (A. Egger, E. Hafter, Max Huber og Hans Reichel's »Zürcher Beiträge zur Rechtswissenschaft«). Aarau. Sauerländer & Co. M. 3,00. 1914.
- Givanovitch, Thomas.* Über den Begriff der sichernden Massnahme im Strafrecht.
 Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 641—47.
- Glaser, Fritz.* Der Verhältniss der Presse zur Justiz unter besond. Berücksicht. der Berichterstattung durch die Presse u. ihrer gesetzlichen Verantwortlichkeit. Berlin. Heymann. M. 3,00. 1914.
- Goldschmidt, James.* Der Notstand, ein Schuldproblem. Mit Rücksicht auf die Strafgesetzentwürfe Deutschlands, Österreichs und der Schweiz.
 Österreich. Zeitschr. f. Strafr. IV (1913) S. 129—96, jfr. S. 224—29. Ogsaa som Særtryk. Wien. Manz. M. 1,40. 1913.
- Grünbaum, Jos.* Voraussetzungen der Unbrauchbarmachung im Reichsstrafgesetzbuche (§ 41) u. den Specialstrafgesetzen des Reichs. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breulau. Schletter. M. 2,20. 1913.
- Günther, Carl.* Die Zurechnung im Strafrecht u. die gesetzliche Berücksichtigung der geistig. Minderwertigen u. d. Rückfälligen.

- 3die meget forøg. og forbedr. Opl. Berlin. Wattenbach. M. 2,60. 1913.
- Haftner, Ernst.* Die Arbeiten am schweizerischen Strafgesetzbuch. Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 253—86, XXVII (1914) S. 4—37.
- Hamel, J. A. van.* Die Bedeutung der heutigen anti-intellektualistischen Strömungen für die strafrechtlichen Grundgedanken. Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 166—76.
- Hartwig, Alfredo.* Die Novelle 1912 zum Strafgesetzbuch des Deutschen Reiches. Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 306—15.
- Hartz, Frz.* Wesen und Zweckbeziehung der Strafe. Eine eth. Würdigg. der absoluten u. relativen Strafrechtstheorien. Münster. Aschaffenburg. M. 6,00. 1914.
- Hauck, H.* Bedeutung und Feststellung des angeborenen Schwachsinn in der strafgerichtlichen Untersuchung. Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 270—82.
— Bedeutung und Feststellung der Epilepsie in der strafrechtlichen Untersuchung. Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 443—82.
- Hentig, Hans v.* Zur selektiven Funktion des Strafrechts. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 493—509.
— Strafrecht und Auslese. Eine Anwendg. des Kausalgesetzes auf den rechtlbrech. Menschen. Mit 14 graph. Darstellgn. Berlin. Springer. M. 6,00. 1914.
- Heymann, Eduard.* Territorialitätsprinzip und Distanzdelikt. Berlin. Vahlen. M. 4,00. 1914.
- Hippel, R. v.* Die Lehre von den Schuldarten mit Beziehung auf die bevorstehende Reform des Strafrechts. Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 79—102.
— Der Rechtsirrtum nach den Beschlüssen der Strafrechtskommission. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 833—48.
- Hoberg, J.* Strafen und sichernde Masznahmen unter besonderer Berücksichtigung des deutschen Vor- und Gegententwurfs und der Beschlüsse der deutschen Strafrechtskommission. Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 200—31.
- Homburger, August.* Über das Interesse der Strafrechtswissenschaft an der Entwicklung der Lehre von Vererbung und Entartung. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtswiss. 35. Bd. (1914) S. 1—20.
- Keller, Fritz.* Die Haftung für Pressdelikte, insbesondere der

- Zeugniszwang gegen den verantwortlichen Redakteur. Luzern-Haag. M. 2,50. 1913.
- Kern, Berth. v.* Die Willensfreiheit. Berlin. Hirschwaer. M. 2,00. 1914.
- Kitzinger, Frdr.* Die Verhinderung strafbarer Handlungen durch Polizeigewalt. Grundzüge der Rechtspolizei u. Beiträge zur Konstruktion des Strafrechts. München. Beck. M. 8,50. 1913.
- Kohler, Josef.* Die Strafgesetznovelle vom 19. Juni 1912. Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 1—3.
- Kronauer, O.* Der Vorentwurf zum schweizerischen Strafgesetz vom Jahre 1908 im Verhältnis zu der bisherigen Gesetzgebung des Bundes in Strafsachen. Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 125—64.
- Krzymuski, Edmund v.* Über den Ausdruck »eine Handlung unternehmen« nach dem Sprachgebrauch des österreichischen Strafgesetzbuches. Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 109—16. Jfr. *herli C. Stooss* l. c. V (1914) S. 94—97.
- Kullmann, Georg.* Strafrecht und Läsionenlehre. Eine prinzipielle Untersuchung üb. die doppelte Wurzel des Unrechtsbegriffes. Wiesbaden. Stadt. M. 4,00. 1912.
- Irrtum und Schuld im Lichte der Symptomatik. Monatschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 471—93.
- Körner, Alois.* Zur Lehre von der Fahrlässigkeit. Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 53—77.
- Lackner.* Ist der Erbe des Losbesitzers auf Grund des Preussischen Gesetzes vom 29. August 1904 strafbar? Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 849—73.
- Liszt, Eduard Ritter v.* Die Gefährdung im Strafrecht. II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 339—50.
- Lobedank.* Das Wesen des menschlichen Geisteslebens und das Problem der Strafe. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juristisch-psychiatrische Grenzfragen«.) Halle. Marhold. M. 2,10. 1914.
- Lourié, Sam.* Die Kriminalverjährung. Prinzipien- u. Gestaltungsfragen. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen.«) Breslau. Schletter. M. 4,20. 1914.
- Lucas.* Der Rechtsirrtum nach den Beschlüssen der Strafrechtskommission. Deutsche Juristen-Zeitung XIX (1914) S. 249—56.
- Loeb, Wilh.* Der Versuch im Reichsstrafgesetzbuch u. im Vorent-

- wurf. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 1,60. 1914.
- Löffler, Alexander.* Vorschläge zum österreichischen Strafgesetzentwürfe. III. Die Zurechnungsfähigkeit.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 45—76.
— Die Beziehung des Vorsatzes zum Schadensbetrage bei Vermögensdelikten.
Österreichische Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 1—26.
- Maier, Hans W.* Die Behandlung der vermindert Zurechnungsfähigen im Entwurf zu einem schweizerischen Strafgesetzbuch von 1912.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 287—305.
- Manassero, A.* Il delitto collettivo e la teoria del concorso. Milano. Pirola. L. 3,00. 1914.
- Meyer, Karl.* Die Postulate der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung und die Beschlüsse zweier Strafrechtskommissionen.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 224—47.
- Meyer von Schauensee, Pl.* Über die Schuldformen des schweizerischen Strafrechtsentwurfs, speziell mit Bezug auf Schuld- resp. Erfolgshaftung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 72—86.
- Michelsen, Erich.* Grundgedanken des neuen chinesischen Strafrechts.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 482—93.
- Mohr, Karl.* Die Bemessung der Geldstrafe. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 2,00. 1913.
- Mohrmann, Warthold.* Dogmengeschichte der Zurechnungslehre.
Jena. Fischer. M. 3,00. 1914.
- Münch, Fritz.* Das reine Wesen der Strafe.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 369—82.
- Mönkemöller.* Der pathologische Rauschzustand und seine forensische Bedeutung.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 120—84, 193—231.
- Nemanitsch, Günther.* Schuldgedanke und Zweckmaxime.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 141—205.
- Nowotny, Jul.* Die Kollektivbeleidigung im österreichischen Strafgesetze und Strafgesetzenwürfe. Wien. Breitenstein. M. 0,40. 1914.
- Olshausen, Justus.* Kritische Bemerkungen zu den Beschlüssen der deutschen Strafrechtskommission. (Allgemeiner Teil des Vorentwurfs). Berlin. Vahlen. M. 1,30. 1913.

- Oppenheimer, Albert M. og J. C. Stollery.* The criminal Law amendment, act 1912.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal. XX (1913) S. 279—315 (med tysk Udtog S. 316—37).
- Oppermann, W.* Das Recht auf Genugtuung und das Recht zur Beleidigung.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 622—27.
- Pfeiffer, K.* Chirurgische Operation ohne Einwilligung und die Sterilisation von Geisteskranken.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 38—60.
- Reisz, Eduard.* Über verminderte Zurechnungsfähigkeit von Schwerverbrechern.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 308—15.
- Rocco, Arturo.* L'oggetto del reato e della tutela giuridica penale. Torino. Fratelli Bocca. L. 16,00. 1913.
- Rohde, Adf.* Die Natur des echten Unterlassungsdeliktes und die Folgerungen daraus. Leipzig. Veit & Co. M. 3,50. 1913.
- Rumpf, Max.* Die Auslegung des Strafgesetzes.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 177—85.
Hertil *Josef Kohler* l. c. S. 185—86.
- Röhrich, Wolff.* Die rechtliche Natur der Anstiftung. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 1,50. 1913.
- Sarauw, A.* Die Tätlichkeit als Begriff und als strafrechtlicher Tatbestand. Zürich. Leeman & Co. M. 2,40. 1913.
- Schreiber, Rud.* Täterschaft und Teilnahme bei Straftaten, die aus physischen Gründen nur v. bestimmten Personen begangen werden können. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 2,00. 1913.
- Schuppe, Wilh.* Das Problem der Verantwortlichkeit. Berlin. Puttkammer & Mühlbrecht. M. 1,80. 1913.
- Schüler, Ges.* Der Mangel am Tatbestand. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 2,40. 1914.
- Schäfer, I.* Zur Zurechnungsfähigkeit und zur Trinkerbehandlung im künftigen deutschen Strafgesetzbuch.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 414—23.
- Sparr, Günter.* Die neueren Bestrebungen und Vorschläge zur Verbindung von Strafen und Sicherungsmassnahmen.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 1—56.
- Stienen, J. J.* Versuch und Schuld.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 459—92.
— Das Wesen der Übertretung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 637—56.

- Stooss, C.* Unmündige und Vollberauschte. (§§ 269 und 523 St. G.).
Österreichische Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 57—93.
- Storch, Fr.* Die Bemessung der Strafe in den österreichischen
Strafgesetzentwürfen.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 1—44.
- Storch, Heinr.* Über den Begriff, die Arten u. die Bestrafung
der Culpa. Nach der deutschen Strafrecht-Literatur von Feuer-
bach bis zum Reichsstrafgesetzbuch. (v. Lilienthal's »Straf-
rechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 2,00. 1913.
- Strasser, Charlot.* Das Kumulativverbrechen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 203—
42, 52. Bd. (1913) S. 1—38, 207—48, 53. Bd. (1913) S. 1—33, 199—
231.
- Sturm, Friedrich.* Die neue Strömung im Recht.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 36—43,
— Zur Lehre vom Strafmass.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 61—71.
— Eine Wissenschaft vom Strafmasz.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 77—88.
— Das Begriff der Schuld in seiner Wirkung auf den Unterschied
ihrer Arten.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 276—83.
- Traub, Mich.* Das universelle Schutzprinzip u. das Prinzip der
identischen Norm, als ein regulierender Faktor der staatlichen
Strafkompetenz. Ein Beitrag zur Lehre vom internationalen
Strafrecht. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.)
Breslau. Schletter. M. 2,40. 1913.
- Traeger, Ludwig.* Das Problem der Unterlassungsdelikte im Straf-
und Civilrecht. (Særtryk af Festgave til L. Enneccerus.) Marburg.
Elwert. M. 3,50 1913.
- Werner, S.* Das Problem von der menschlichen Willensfreiheit.
Berlin. Simion. M. 3,50. 1914.
- Wetzel, A.* Die Tat als Kriterium der Zurechnungsfähigkeit.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 689—701.
- Über die Zurechnungsfähigkeit.* I. *O. Engelen:* Behandlung der
sogenannten vermindert Zurechnungsfähigen. II. *Wilh. Kahl:*
Der Stand der europäischen Gesetzgebung üb. verminderte Zu-
rechnungsfähigkeit. III. *E. Mezger:* Die Klippe des Zurech-
nungsproblems. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juri-
stisch-psychiatrische Grenzfragen«.) Halle. Marhold. M. 1,20.

D. Strafferettens spezielle Del.

- Allenberg, Bruno.* Die Bedeutung der Strafgesetznovelle vom 19. Juni 1912 für die Vergehen gegen das Viehseuchengesetz und die gerichtliche Zuständigkeit für dieselben.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 321—37.
- Amiaud, A.* La réglementation de la concurrence et les accords de chefs d'industries devant la loi pénale. Paris. Tenin. Fr. 6,00. 1914.
- Auer, Georg.* Die Behandlung der gemeingefährlichen Arbeitsscheuen nach dem ungarischen Strafrecht.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 233—41.
- Baumann, Heinr.* Der Versicherungsbetrug im Sinne des § 265 des Reichsstrafgesetzbuchs. Ein Beitrag zur Strafrechtsreform. Stuttgart. »Versicherungs-Adressbuch«s Forl. M. 2,00. 1913.
- Bloch, E.* Der Mord. Berlin. Potthof & Co. M. 3,00. 1914.
- Byloff, Fritz.* Das advokatorische Immunitätsrecht in Österreich. Eine strafrechtl. Untersuchg. Graz. Moser. M. 2,50. 1914.
- Clarus, Gerh.* Die Konkursverbrechen nach dem Gegenentwurf verglichen mit dem geltenden Recht. München. Schweitzer. M. 1,20. 1914.
- Clément, Herm.* Die strafrechtliche Bekämpfung der Kurpfuscherei. (Diss.) Hannover. Selvförlag. M. 3,50. 1913.
- Contag, Wilh.* Die Amtsdelikte im diplomatischen Dienst: der § 353 a des Strafgesetzbuches (Arnim-Paragraph). Berlin. Frensdorf. M. 1,50. 1913.
- Coenders.* Zur Auslegung des § 346 StGB.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 874—84.
- Doleschall, Alfred v.* Das neue ungarische Preszgesetz.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 134—80.
- Eckstein, Ernst.* Über den Begriff der strafrechtlichen Zueignung.
Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 283—311.
— Zur Lehre vom schweren Diebstahl. Zugleich ein Beitrag zur Lehre von der Methodik.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 79—108, 273—332.
- Eloy, M.* Les droits de critique littéraire et dramatique. Leur réglementation légale et judiciaire. Paris. Fontemoing & Cie. Fr. 3,50. 1914.
- Eltzbacher, Paul.* Schutz vor der Öffentlichkeit. (Rektoratstale.) Berlin. Vahlen. M. 1,00. 1913.
- Engelhard, Herbert.* Die Erpressung nach Vertrags- und Relations-Theorie.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 414—45.
- Engeli, Paul.* Die Urkundenfälschung nach den kantonalen schweizerischen Strafgesetzen u. den Vorarbeiten zu e. schweizer. Straf-

- gesetzbuch. Eine vergleich. u. krit. Darstellg. (Max Gmür's »Abhandlungen zum schweizerischen Recht«). Bern. Stämpfli & Co. M. 2,80. 1913.
- Erich*. Das Vergehen der fahrlässigen Urteilsbeugung. (§ 345 Abs. II. R. Str. G. B.)
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 26—47.
- Fechner, Paul*. Der Begriff der Erpressung in e. neuen Gesetz. (Diss.) Borna. Noske. M. 1,10.
- Fehlinger, Hans*. Das britische Gesetz zur Unterdrückung der Prostitution.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 281—87.
- Fiessler, A.* Die menschliche Fortpflanzung und das Strafgesetz. (Ein Beitrag zur Frage der Motive zur Bestrafung der Sterilisation und der Fruchtabtreibung.)
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 282—326.
- Finger, August*. Das Gefährdungsdelikt im Entwurf eines österreichischen Strafgesetzbuchs.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 327—44.
- Fraeb*. Vermittlerbetrug bei telephonischem Geschäftsabschluss.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 589—98.
- Fränkel, Günt.* Die strafrechtlichen Grenzen des Züchtigungsrechts. Vortrag. Breslau. Breslauer Zentrale f. Jugendfürsorge. M. 0,50. 1914.
- Geber, Herb.* Die Tatbestandselemente des Zweikampfdelikts. (Diss.) (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 3,40. 1914.
- Gheorgov, Vladimir*. Der strafrechtliche Schutz der Ehre. (Diss.) Heidelberg. Hörning. M. 2,00. 1913.
- Givanovitsch, Thomas*. Über den Begriff der Beleidigung.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 195—201.
- Grebe, F.* Die Bestrafung der falschen uneidlichen Aussage im Vorentwurf zu einem Deutschen Strafgesetzbuch.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34 (1913) S. 56—63.
- Guggisberg, Hans*. Geburtshilfe und Strafrecht. Ein akad. Vortrag. Bern. Francke. M. 1,00. 1913.
- Hacker, Erwin*. Das ungarische Gesetz über die gemeingefährlichen Arbeitsscheuen (Gesetz-Artikel XXI von 1913).
Blätter f. Gefängniskunde 48. Bd. (1914) 238—46.
- Haldy, Wilh.* Die Wohnungsfrage der Prostituierten. (Kuppelleiparagraph und Bordellwirt.) Eine jurist. Betrachtg. Hannover. Helwing. M. 4,00. 1914.

- Hartwig, Alfredo.* Der besondere Teil des Gegenentwurfes.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 35—55.
— Die Körperverletzung des Einwilligenden nach dem Strafgesetzbuch.
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 301—53.
- Hellwig, Albert.* Die Anwendbarkeit der §§ 184, 41 St. G. B. auf
Vorfürhungen unzüchtiger kinematographischer Films.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 469—81.
- Horstmann, Carl.* Der § 105 St. G. B. und die Geschäftsordnung
des Preussischen Abgeordnetenhauses.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 153—75.
- Hoepffner.* Totalisator-Gesetz. Berlin. Puttkammer & Mühlbrecht.
M. 1,00. 1914.
- Klee, K.* Zur vertragsrechtlichen Konstruktion der Erpressung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 672—98.
- Kohler, Josef.* Das neue englische Gesetz über Tierquälerei.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 3—11.
- Kohlrausch.* Der Spionagegesetz-Entwurf.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 250—63.
- Kulemann.* Zur Duellfrage.
Deutsche Juristen-Zeitung XIX (1914) S. 585—91.
- Kürbitz, W.* Der Kindesmord und seine forensische Bedeutung.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 278
—306.
- Ladame, P. L.* L'Homosexualité dans l'Avantprojet du Code pénal
suisse.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 279—95.
- Landmann, von.* Der Schutz der Arbeitswilligen.
Deutsche Juristen-Zeitung XVIII (1913) S. 185—92.
- Laupheimer, Frdr.* Der strafrechtliche Schutz gegen geschlechtliche
Infektion. Berlin. Allg. mediz. Verlagsanst. M. 2,00. 1914.
- Leutz, Eduard.* Die Sachbeschädigung. (»Freiburger Abhandlungen«.)
Mannheim. Bensheimer. M. 4,00. 1914.
- Lifschütz, A.* Die strafrechtliche Bekämpfung geistlicher Übergriffe
im weltliches Gebiet. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.)
Breslau. Schletter. M. 2,20. 1914.
- Liszt, Eduard Ritter v.* Die Tötung auf Verlangen nach österreichischem
Strafrechte.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 340
—50.
- Lohmann, Max.* Die Kompensation bei Retorsion gegen Beleidigungen
durch Mitglieder deutscher Parlamente. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche
Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 1,90. 1913.

- Lorey, Aug.* Zur Lehre vom »groben Unfug«. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«) Breslau. Schletter. M. 3,20. 1913.
- Löffler, Alexander.* Das neue österreichische Wucherrecht. Österreichische Zeitschrift f. Strafrecht V (1914) S. 290—323.
- Mannheim, Hermann.* Beiträge zur Lehre von den Eidesdelikten. Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 392—425.
- Mayer, Ernst.* Über Gesetzgebungskunst und Widerstand gegen die Staatsgewalt. Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 55—72.
- Meyer, Ludw.* Die Anwendung des preussischen Lotteriestrafgesetzes auf ausserpreussische Press-Erzeugnisse. (Diss.) (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«) Breslau. Schletter. M. 1,80. 1914.
- Michelsen, Erich.* Strafrecht. Besonderer Teil. Eine vergleichende Darstellg. des deutschen u. chines. Rechts. (»Enzyklopädischer Grundriss der Rechts- u. Staatswissenschaften f. Chinesen«.) Tsingtau. (Hamborg, Friederichsen & Co.) M. 6,00. 1914.
- Moufang, Nicola.* Die strafrechtlichen Bestimmungen des Gesetzes üb. die Sicherung der Bauforderungen. Leipzig. Poeschel. M. 2,00. 1914.
- Mönkemöller.* Der Exhibitionismus vor dem gerichtlichen Forum. II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 34—98.
- Nagler, Johannes.* Der Tatbestand der sog. widernatürlichen Unzucht unter Männern (§ 175 R. St. G. B.). Der Gerichtssaal 82 Bd. (1914) S. 27—52.
- Ollendorff, F.* Die Wegnahme von Sparkassenbüchern zum Zwecke der Erhebung von Teilbeträgen. (v. Lilienthal's »Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 2,00. 1914.
- Rabben, Heinr.* Das kriminelle Strafrecht im Aktiengesetz nach deutschem Reichsrecht. Berlin. Frensdorf. M. 3,00. 1912.
- Rommel, C.* Zur einfachen Sachbeschädigung aus § 303 d. R. Str. G. B. (v. Lilienthal's »Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 3,20. 1914.
- Rolering.* Aus der Lehre von der Sachbeschädigung. II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 235—59.
— Aus der Lehre vom Betrüge. Der blinde Passagier. II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 246—65.
- Rothstein, Jos.* Zur Lehre v. der Entwendung nach der Strafgesetznovelle vom 19. Juni 1912. Cöln. Neubner. M. 1,60. 1913.
- Routier, F.* L'espionnage et la trahison en temps de paix et en temps de guerre. Paris. Charles-Lavauzelle. Fr. 3,00. 1913.

- Rupp, Elisabeth.* Das Recht auf den Tod. Eine strafrechtl. Studie. Stuttgart. Kohlhammer. M. 1,20. 1913.
- Ruth.* Die Schuld bei Viehseuchendelikten im geltenden und künftigen Recht.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 406—21.
- Schmidt-Ernsthausen.* Moderne Streikmethoden.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 87—101.
- Schulmann, Otto v.* Duell und Strafgesetz. Mit besond. Berücksicht. der strafrechtl. Behandlg. des Duells in Deutschland, Frankreich, England und Ruzland. Reval. Kluge & Ströhm. M. 3,00. 1914.
- Schwabe, W.* Über die Grenzen der Einziehung nach § 295 St. G. B. Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 395—405.
Hertil *Josef Kohler* l. c. S. 405.
- Schweitzer, Emil.* Körperverletzung mittels Herbeiführung seelischer Aufregung (insbesondere durch die Presse).
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 405—08.
- Segesser v. Brunegg, L.* Die Konkursverbrechen des deutschen Rechts. Eine dogmatische Studie.
Der Gerichtssaal 82 Bd. (1914) S. 218—88.
- Seidel, Johannes.* Die »besonders leichten Fälle im geltenden (§§ 248 a, 264 a St. G. B.) und künftigen Deutschen Strafrecht.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 280—97. *
- Simon, Fernand.* Die Schadensersatzansprüche bei Körperverletzung u. Tötung im Zweikampf. Strassburg. Trübner. M. 2,00. 1913.
- Staub, Herm.* Die positiven Vertragsverletzungen. 2det Opl., udg. og suppl. af *Eberh. Müller.* Berlin. Guttentag. M. 2,00. 1913.
- Stielmann, G.* Einwand des Redakteurs, den Artikel nicht gelesen zu haben.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 198—205.
- Umhauer, Erwin.* Das strafbare Vereiteln der Zwangsvollstreckung in Forderungen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 208—18.
- Ungar, E.* Fahrlässige Kindestötung und heimliche Geburt.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 1—16.
- Zeiler, A.* Zur Lehre von der Urkunde und der Urkundenfälschung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 846—68.
— Der Betrug bei gesetzwidrigen Rechtsgeschäften.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 251—61.
Jfr. hertil *Josef Kohler* l. c. S. 261—63.
- Zürcher, Emil.* Die Verordnungen des Bundesrates gegen die

Verteuerung von Nahrungsmitteln und anderen unentbehrlichen Bedarfsgegenständen.

Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 254—69.

Oetker, Friedrich. Die legislative Behandlung der Abtreibung.

Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 261—320.

E. Straffeprocess.

Alimena, Bernardino. Principii di procedura penale. I. Napoli. Luigi Pierro. L. 10,00. 1914.

Alsberg, Max. Justizirrtum und Wiederaufnahme. Med Bidrag af *Buhr, Drucker, Giese* o. a. (10. Bd. af »Enzyklopädie der modernen Kriminalistik«). Berlin. Langenscheidt. M. 9,00. 1913.

Amschl, A. Beiträge zur Anwendung des Strafverfahrens. 3. Hæfte. Wien. Manz. M. 3,90. 1914.

Battaglini, Giulio og *E. Massari.* Die Reform des Strafprozesses in Italien.

Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 575—707.

Baty, T. A revolution in english criminal procedure.

The american law review XLVII (1913) S. 648—66.

Beling, Ernst. Grenzlinien zwischen Recht und Unrecht in der Ausübung der Strafrechtspflege. (Rektoratstale.) Tübingen. Mohr. M. 1,20. 1913.

Bippen, Adalbert v. Bürgerliche oder militärische Strafgerichtsbarkeit. § 11 M. St. G. O.

Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 697—704.

BleECK, Siegfried. Der Antrag des Staatsanwalts auf Freisprechung.

Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35 (1914) S. 913—16.

Buhrer. Das Zuständigkeit des Schwurgerichts für Preszdelikte.

Monatsschrift f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 88—107.

Capriolo, F. La giustizia penale in Corte d'Assise secondo il Codice di procedura penale promulgato. Torino. Un. tip.-editr. L. 8,00. 1913.

Dabin, J. Le pouvoir d'appréciation du jury et les nouvelles poursuites en correctionnelle après acquittement en assises. Paris. Rousseau. Fr. 3,00. 1913.

Dohna, Alex. Graf zu. Das Strafverfahren. Systematisch dargestellt. Berlin. Heymann. M. 7,00. 1913.

Doerr, Frdr. Deutsches Kolonialstrafprozessrecht. Leipzig. Hirschferd. M. 4,20. 1913.

Engeler, Erich. Die Oeffentlichkeit der Hauptverhandlung im Reichsstrafprozess. Berlin. Frensdorf. M. 2,00.

- Feisenberger, Alb.* Die ordentliche Gerichtsbarkeit in Strafsachen und die zu ihrer Ausübung berufenen Organe. Hannover. Helwing. M. 4,00. 1914.
- Finzi, M.* Studi e lezioni di procedura penale. Milano. Frat. Bocca. L. 5,00. 1913.
- Fraeb, Walter Martin.* Das Problem der Vereinigung von Partei- und Zeugenstellung und der Entwurf einer Strafprozessordnung. Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 88—129.
- Beseitigung unrichtiger Klagerhebung und unrichtigen Sachleitungsbeschlusses im Strafprozess.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 369—82.
- Gadsby, John.* Some notes on the history of the Japanese code of criminal procedure.
The law quarterly review XXX (1914) S. 448—63.
- Garner, James W.* The Reform of Criminal Procedure in the United States.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal. XXI (1914) S. 503—25.
- Garraud, P.* La preuve par indices dans le procès pénal. Paris. Larose & Tenin. Fr. 7,00. 1913.
- Genzmer, St.* Die Tätigkeit der Polizei in Strafsachen. 5te Opl., paany bearb. af *Fel. Genzmer*. Berlin. Guttentag. M. 1,00. 1913.
- Gerber, Hans.* Das Verbot der reformatio in peius im Reichsstrafprozess. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 4,00. 1913.
- Graziano, Silvestro.* La difesa penale nell'istruttoria. Bologna. Zanichelli. L. 15,00. 1913.
- Grebe, F.* Die Bedeutung des § 4 des Einführungsgesetzes zur Strafprozessordnung.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 382—95.
- Gross, Hans.* Das ordentliche Verfahren im österreichischen Strafprozess in Schlagworten. Graz, Moser. M. 0,20. 1914.
- Hellwig, Albert.* Grundsätzliches über die Kostenerstattung an den Angeschuldigten.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 27—34.
- Zur Psychologie der richterlichen Urteilsfindung.
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 403—62.
- Verteidiger beim Jugendgericht.
Monatsschrift f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 162—66.
- Henschel, A.* Der Geständniszwang und das falsche Geständnis.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56 Bd. (1914) S. 10—40.
- Hershoff Bartlett, C. A.* The French judicial system. Part II. Criminal.
The law magazine and review 5. S. 38. Bd. (1913) S. 428—46.

- Hippel, Rob. v.* Aktenstücke zum Strafprozess f. Lehrzwecke. 3dje forøg. og forbedr. Opl. Leipzig. Hirzel. M. 1,90. 1914.
- Hofacker.* Über die Grenzabschneidung zwischen Strafrechtssprechung u. Verwaltung. Vortrag. Stuttgart. Kohlhammer. M. 2,50. 1914.
- Holzhauser, Fritz.* Das Justizwesen in China in seiner gegenwärtigen Gestaltung (m. besond. Berücksicht. der Prov. Schantung.) I. Tsingtau. (Hamburg, Friederichsen & Co.) M. 6,00. 1912.
- Hurwicz, E.* Vorschläge zur bedingten Verurteilung. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 599—602.
- Höpler, Erwein Ritt v.* Einiges über Zeugenaussagen. II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 38—47.
- Jiménez Asúa, L.* La sentencia indeterminata. El sistema de penas determinadas »à posteriori«. Madrid. Hijos de Reus. 1913.
- Kohler, Josef.* Die Person des Zeugen als Augenscheinsobjekt. Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 212—16.
- Korwin-Dzbański, Stanislaus Ritter von.* Die »Nichtigkeitsgründe« der österreichischen Strafprozessordnung. Wien. Braumüller. M. 5,00. 1913.
- Lanza, V.* Principi di diritto processuale penale secondo il nuovo codice di procedura penale. Roma. Athenaeum. L. 10,00, 1914.
- Lauckner, Rolf.* Zur Geschichte u. Dogmatik der reformatio in peius. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«.) Breslau. Schletter. M. 2,60. 1913.
- Laufenberg, Jos.* Gehören der Grundsatz »Ne bis in idem«, die Vorschriften üb. den Strafantrag u. die Vorschriften üb. das Verfahren im Sinne des § 380 Strafprozessordnung? Berlin. Lonys. M. 2,00. 1913.
- Lieske, Hans.* Die Berücksichtigung geistiger Minderwertigkeit in den Vorarbeiten zur Strafprozessreform. (Hans Lungwitz' »Beiträge zur forensischen Medizin«.) Berlin. Adler-Forlag. 1913.
- Lilienthal, von.* Die Wahrheitspflicht des Verteidigers im Strafprozess. Deutsche Juristen-Zeitung XIX (1914) S. 28—33
- Locard, Edmond.* La preuve judiciaire par les empreintes digitales. Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 321—48.
- Lucas, H.* Einzelne Betrachtungen zur Reform des Strafprozesses. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 155—75, 397—413, 534—52.
- Löffler, Alexander.* Das Rechtsmittel wegen Anrechnung der Untersuchungshaft. Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 77—85.

- Löffler*. Die Anrechnung der Untersuchungshaft.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 230—31.
- Mach, v.* Ein Beitrag zur Psychologie der Zeugenaussagen.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 273—80.
- Maxwell*. La crise du jury.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 241—61.
- Merkel, Paul*. Die Rechtskraft des Strafbefehls und die Erneuerung des Strafverfahrens in derselben Strafsache.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 553—88.
- Meltgenberg, Wolfgang*. Die Polizei der Staatsanwaltschaft in Preussen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 789—810.
- Mortara, L. og U. Aloisi*. Spiegazione pratica del codice di procedura penale. I. Torino. Unione tip.-ed. torin. L. 28,00. 1914.
- Oppermann, Walther*. Die Aufgabe des ärztlichen Gutachtens.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 229—38.
- Pfenninger, H. F.* Ne bis in idem im schweizerischen Strafprozessrecht.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 165—85.
- Pincherle, Emilio*. Die Abstimmung der Geschwornen nach der neuen italienischen Strafprozessordnung.
Österreichische Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 27—35.
- Raiga, J.* La cour d'appel criminel en Angleterre. Paris. Larose & Tenin. Fr. 8,00. 1913.
- Reichel, Hans*. Strafrichterliche Schulung des Zivilrichters und umgekehrt.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 141—45.
- Rixen, Pet.* Zur Frage der Anrechnung des Irrenanstaltsaufenthaltes auf die Strafzeit. Ein Beitrag zur Reform der Strafprozessordnung. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juristisch-psychiatrische Grenzfragen«.) Halle. Marhold. M. 2,20. 1914.
- Rosenfeld, Ernst Heinrich*. Die Stellung des Beschuldigten im neuen italienischen Strafverfahren.
Österreichische Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 104—33.
- Rulf, Frdr.* Der österreichische Strafprozess, m. Berücksicht. der Rechtsprechung des Kassationshofes systematisch dargestellt. 4de Opl. bearb. af Wenzeslaus Grev Gleispach. Wien. Tempsky. — Leipzig. Freytag M. 9,25. 1913.
- Rumpf, Max*. Der Strafrichter. II. Praktische Strafrechtsprobleme. Berlin. Heymann. M. 7,00. 1913.
- Ryckere, de*. Organisation de la police judiciaire. Paris, Lausanne, Rome.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 561—612.

- Schwandner*. Die Hamburger-Tagung des Vereins der deutschen Strafanstaltsbeamten und die Vorschläge zu einem Reichsstrafvollzugs-Gesetz.
 Monatsschrift f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 257—69.
- Sibley, N. W.* The criminal evidence act 1898.
 The law magazine and review 5. S. 38. Bd. (1913) S. 177—94.
- Silović, J.* Die bedingte Verurteilung in Kroatien.
 Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 257—63.
- Singewald, Herman*. Das Strafklagrecht.
 Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 338—91.
- Stein, Fdr. og Rich. Schmidl*. Aktenstücke zur Einführung in das Prozessrecht, Strafprozess. Bearb. af *Rich. Schmidl*. 4de gennemsete og forbedr. Opl. Tübingen. Mohr. M. 1,70. 1913.
- Sturm, Friedrich*. Die juristische Beweislehre.
 H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 119—36.
- Stölling, R. og E. Arnim*. Protokoll-Muster f. die Hauptverhandlung vor der Strafkammer zum Handgebrauch in der Sitzung. 2det forög. og forbedr. Opl. Berlin. Decker. M. 1,80. 1912.
- Vámbéry, Rustem*. Die Schwurgerichtsreform in Ungarn. Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 357—67.
- Voss, H.* Streitfragen aus der deutschen R. St. P. O. unter Berücksichtigung der Reformentwürfe.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 187—206.
- Wach, Ad.* Struktur des Strafprozesses. (Særtryk af »Festgabe d. Leipzig-Juristenfakultät f. Dr. Karl Binding.«) München. Duncker & Humblot. M. 2,30. 1914.
- Warschauer, Erich*. Die Entwicklung des Schwurgerichts in Frankreich bis zu seiner Einführung in den deutschen Staaten.
 Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 34—59.
 — Das englische Geschworenengericht in Strafsachen.
 Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 312—68.
- Wharton, F.* A treatise on the law of evidence in criminal issues. 10de Udg. ved *O. N. Hilton*. I—II. Rochester. D. 15,00. 1912.
- Oettinger, Hans*. Anklagetätigkeit des Privaten im Strafprozess unter besond. Berücksicht. der Regelung im Basler Recht. (Max Gmür's »Abhandlungen zum schweizerischem Recht.«) Bern. Stämpfli & Co. M. 3,50. 1914.

F. Pönologi. Straffuldbyrdelse. Fængselsvæsen.

- Adams, Fritz.* Die geschichtliche Entwicklung der subsidiären Freiheitsstrafe. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 1,70. 1913.
- Bleek, Siegfried.* Das Verfahren zur Durchführung der sichernden Massnahmen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 446—68.
- Calow, R.* Landstreichertum und Ödlandsarbeit in Brandenburg.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XX (1913) S. 97—117.
- Deeltjen, E.* Die lebenslängliche Zuchthausstrafe.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 699—705.
- Engelberg, Friedrich v.* Zwangserziehung in Baden.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) S. 159—236.
- Exner, Frz.* Die Theorie der Sicherungsmittel. (Frz. v. Liszt og E. Delaquis' »Abhandlungen des kriminalistischen Instituts an der Universität Berlin.«) Berlin. Guttentag. M. 6,00. 1914.
- Freudenthal.* Das erste deutsche Jugendgefängnis.
Deutsche Juristen-Zeitung XVIII (1913) S. 134—37.
- Fraenkel, Manfred.* Unfruchtbarmachung durch Röntgenstrahlung bei Verbrechern u. Geisteskranken. Mit Geleitwort v. A. Eulenburg. Berlin. Langenscheidt. M. 3,00. 1914.
- Gennat.* Gedanken über die Todesstrafe.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) S. 43—106.
— Die Vorschläge zu einem Strafvollzugsgesetze.
Blätter f. Gefängniskunde 48. Bd. (1914) S. 66—185.
- Gersbach, Rob.* Dressur und Führung des Polizeihundes. 9de forøg. Opl. Berlin. Kameradschaft. M. 3,00. 1914.
- Givanovitch, Thomas.* De la notion de la peine.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 360—66.
- Glanning.* Das Zucht-, Armen- und Waisenhaus zu Waldheim während der ersten 100 Jahres seines Bestehen.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 32—43.
- Gross, Hans.* Zur Frage der Kastration und Sterilisation.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 316—32.
- Guttenberg, Max Frhr. v.* Der Strafvollzug in Deutschland unter besond. Berücksicht. v. Preussen, Bayern, Württemberg, Sachsen u. Baden. Ein Beitrag zur Reform des Strafrechts. Würzburg. Forlagstrykkeriet. M. 2,50. 1913.
- Haldy, Wilhelm.* Instrumenta sceleris und Einziehung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 869—75.

- Haldy*. Bedingte Strafaussetzung und Vollstreckungsverjährung.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 47—57,
jfr. S. 332.
- Harster, Theodor*. Der Erkennungsdienst der Polizeidirektion
München im neuen Heim.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 58. Bd. (1914) S.
357—78.
- Hartwig, Alfredo*. Die Beschlüsse des Strafanstaltkongresses in
Washington 1910.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 510—27.
— Das Zentralzuchthaus von Mexiko.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 376—88.
— Das kubanische Gesetz über die Unfruchtbarmachung von
Verbrechern.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 351—59.
- Hellwig, Albert*. Der Beweiswert der Nasenarbeit der Kriminal-
hunde.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 170—74.
- Hentig, Hans v.* Ein Besuch in Camp Hill, der englischen Ver-
wahranstalt für gewohnheitsmässige Verbrecher.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 403—12.
— Die Verwahrung gefährlicher Elemente nach dem Entwurfe
eines französischen Irrengesetzes.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 217—23.
- Hiekmann*. Die Gefängnisarbeit in Preussen.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 404—25.
- Hoffmann, Géza v.* Sterilisierung der Minderwertigen im Staate
Kalifornien.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S.
337—41.
— Die Durchführung der Sterilisierungsgesetze in den Vereinigten
Staten von Nordamerika.
Monatsschrift f. Kriminalpsych. X (1913) S. 297—302.
— Die Rechtsgiltigkeit der Sterilisierungsgesetze und der ein-
schränkenden Ehegesetze in den Vereinigten Staaten von Nord-
amerika.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 900—05.
- Holzmann, Walter*. Das Japanische Jugendgefängnis.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 107—19.
- Hübner og Renkel*. Das Gefangenen-Transportwesen in Deutsch-
land. Guben. Koenig. M. 3,00. 1913.
- Hürbin, Josef Viktor*. Zum Vollzug der gerichtlich erkannten
Freiheitsstrafen.

- Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 296—301.
- Höpfner, W.* Todesstrafe und Abschreckungsgedanke.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 142—76.
- J., W.* Aus dem Tagebuche eines Gefangenen.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 288—315.
- Jagemann, von.* Einführung der Selbststrafkürzung in Deutschland.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 577—84.
- Janisch, Franz.* Die Gefangenschaft und die Fürsorgeerziehung als Rechtsverhältnisse.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 58. Bd. (1914) S. 175—86.
- Kabakoff, Jos.* Die Vertragsstrafe nach dem bürgerlichen Gesetzbuche. (Diss.) Borna. Noske. M. 1,00. 1913.
- Klein, Alex.* Die Vorschriften über Verwaltung u. Strafvollzug in den preussischen Justizgefängnissen. 3dje Opl. Berlin. Vahlen. M. 17,00. 1914.
- Kronecker, E.* Ausgestaltung der Geldstrafe.
Bulletin de l'Union internat. de droit. pénal XXI (1914) S. 177—93.
- Krukenberg, Siegfr.* Die Konkurrenz v. Verwaltungszwang u. Strafverfolgung. Marburg. Ebel. M. 2,80. 1914.
- Küppers, Alexis.* Das Verfahren bei der bedingten Entlassung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 591—604.
- Lantzke, Hellmut.* Das Persönlichkeitsrecht des Gefangenen.
Goldammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 4—26.
- Leppmann, A.* Der Minderwertige im Strafvollzuge. Ein Leitfaden f. die Gefängnis-Praxis. Berlin. Schoetz. M. 2,40.
- Lévy, Georges.* De la libération conditionelle des condamnés aux travaux forcés.
Revue pénitentiaire 37. Aarg. (1913) S. 139—44.
- Lex.* Prison reform.
The law magazine and review 5. S. 38. Bd. (1913) S. 385—400.
- Liszt, v.* »Gefängnisrecht«.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 657—59. Jfr. hertil *B. Freudenthal* I. c. S. 917—20.
- Lumpp.* Das Schicksal von 50 zu lebenslänglicher Zuchthausstrafe Verurteilten aus dem Männerzuchthaus Bruchsal.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 107—35.
- Löffler, Alexander.* Der Entwurf eines Gesetzes betreffend die Auswanderung. Eine Kritik.

- Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 247—63. Ogsaa som Særtryk. Wien. Manz. M. 0,70. 1913.
- Mantel, H. A.* Die Ergebnisse des bedingten Straferlasses in Deutschland, Belgien, Frankreich und der Schweiz. Der bedingte Straferlass im Vorentwurf zu e. schweizer. Strafgesetzbuch. (»Zürcher Beiträge zur Rechtswissenschaft«). Aarau. Sauerländer & Co. M. 2,00.
- Mettgenberg, Wolfgang.* Der Auslieferungsvertrag zwischen dem Deutschen Reich und Bulgarien.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 26—45.
— Die Unterbrechung der Strafhaft wegen einer Erkrankung des Gefangenen in Preussen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 705—12.
- Michaelis, v.* Erfahrungen und Lehren aus 31-jähriger Strafvollzugspraxis.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 40—188.
- Moeli.* Einige Bemerkungen über die Regelung der Rechtsverhältnisse der in Anstaltsbehandlung oder in Pflege fremder Personen befindlichen Geisteskranken in Preussen.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 449—63.
- Reich.* Zum künftigen Strafvollzugsgesetze.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 9—42, jfr. 48. Bd. (1914) 186—204.
- Rosenblatt, Josef.* Auslieferungsrecht und Auslieferungsverfahren.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 176—87.
- Roeder, John.* Bedingte Strafaussetzung u. Strafaussetzung f. Fürsorge u. Anstaltzöglinge. Die allerhöchsten Erlasse vom 23. Oktober 1895 u. vom 6. November 1912 m. den dazu gehör. Gesetzesbestimmungen u. Ministerialverfügungen. Mit Kommentar versehen. Halle. Karras. M. 4,00. 1913.
- Schewardnadse, Mich.* Die Todesstrafe in Europa. Eine rechtsvergleich. Darstellg. m. e. rechtsgeschichtl. Einleitg. München. Müller & Steinicke. M. 2,00. 1914.
- Schilling.* Einiges zur Frage der Ernährung der Gefangenen, speziell zur Verwendung der Soja-Bohne beim gesunden und kranken Menschen.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 448—59.
— Zehn Jahre rationeller Zahnpflege im Kgl. Zellengefängnis Nürnberg.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 460—65.
- Schultze, Ernst.* Die Strafe der Kastrierung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 663—71.

- Schwandner*. Behandlung der Geisteskranken und Geistigminderwertigen in Strafanstalten.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 86—99.
- Seyfarth, H.* Aus der Welt der Gefangenen. Leipzig. Schloeszmänn. M. 3,60. 1913.
- Siebert, Thdr.* Bedingte Strafaussetzung nach der allgemeinen Verfügung vom 11. Novbr. 1912. Berlin. v. Decker. M. 1,80. 1913.
- Siegfried, Paul.* Der bedingte Strafvollzug im Kanton Baselstadt. Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 325—402.
- Staiger.* Die Behandlung psychopathisch minderwertiger Strafgefangener jetzt und nach dem Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) 136—49.
- Stammer, Georg.* Obermaier und seine für die Gefängnisreform grundlegende »Anleitung für vollkommenen Besserung der Verbrecher« von 1835.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 34—43.
- Willmanns, Karl.* Zur Reform des Arbeitshauses.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 346—62.

G. Praxis. Retstilfælde.

- Abels, A.* Morde durch Skorpionenstiche und Schlangenbisse.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 260—65.
- Seltsame Arsenik-Vergiftungen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 307—21.
- Dannenbaum.* Unzüchtige Schriften, Abbildungen, Darstellungen und Gegenstände in der gesamten Rechtsprechung des Reichsgerichts, auch des ehemaligen Ober-Tribunals und des ehemaligen Ober-Appellations-Gerichts.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 811—45.
- Deiters, O.* Ein Fall von Leichenschändung.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) 701J—15.
- Dolenc, Method.* Vierfache Kindesabschlachtung durch die Mutter infolge eines Raptus melancholicus.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 48—52.
- Ein Grenzfall — larvirter Epilepsie.

- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 341—58.
- Eckstein, Ernst.* Das Zusammentreffen mehrerer Rückfalls- oder mehrerer Bandendelikte.
- Goldammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 408—10.
- Finger, August.* Kritische Besprechung von Entscheidungen des Reichsgerichts.
- Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 354—90.
- Friedländer, Hugo.* Interessante Kriminal-Prozesse v. kulturhistorischer Bedeutung. Eingeleitet v. *Sello*. Berlin. Barsdorf. XIII, IX og X Bd. M. 9,00. 1913—14.
- Hahn, R.* Ein werkwürdiger Fall von Diebstahl aus Gegenstands-Fetischismus.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 5—18.
- Haldy.* Ein jugendlicher Raubmörder.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 155—88.
- Hauck, H.* Psychiatrisches Gutachten über Ausschluss der freien Willensbestimmung.
- Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 177—82.
- Heise, W.* 60 strafrechtliche Beobachtungen.
- Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 302—37.
- Hellwig, Albert.* Ein neuer Hexenprozess aus Thüringen.
- Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) 552—59.
- Höpler, Erwein R. v.* Der Mord bei Preding am 23. September 1912.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 196—233.
- Kekule von Stradowitz, Stephan.* Fürst Demetrius Rhodocanakis, ein merkwürdiger Fall von Adelsabenteurertum.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 9—39.
- Kittel, Rud.* Judenfeindschaft oder Gotteslästerung. Ein gerichtl. Gutachten. Leipzig. Wigand. M. 1,60. 1914.
- Kohut, Ad.* Ritual-Mordprozesse.. Bedeutsame Fälle aus der Vergangenheit. Berlin-Wilmersdorf. Basch & Co. M. 0,80. 1913.
- Krauss, W.* Ein Selbstmord unter schwerem Verdacht des Muttermordes.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 243—59.

- Kölscher, L. M.* Kriminelle Anthropologie, Ergebnisse des J. 1913. Berlin. Karger. M. 4,00. 1914.
- Lehmann, Walter B.* Das preussische Arbeitsscheuengesetz (Gesetz vom 23. Juli 1912) in der Praxis.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 533—58.
- Leonhardt, C.* Das Grosssteinberger Tötungsverbrechen. Ein interessanter Indizienbeweis.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 260—322.
- Liszt, Franz v.* Strafrechtsfälle zum akademischen Gebrauch. 11te gennemsete Opl. Jena. Fischer. M. 2,40. 1913.
- Lucas, Herm.* Anleitung zur strafrechtlichen Praxis. Ein Beitrag zur Ausbildg. unserer jungen Juristen u. e. Ratgeber f. Praktiker. I. Das formelle Strafrecht. 4de forbedr. og forøg. Opl. Berlin. Liebmann. M. 8,50.
- Meyer.* Mord oder Selbstmord.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 193—229.
- Noyon, T. J.* Het wetboek van strafrecht opgehelderd door de jurisprudentie van den Hoogen Raad. 2e dr. 's Gravenhage. Belinfante. M. 3,50. 1914.
- Oppe.* Der Mörder Göhlert und sein Geistes-Zustand vor der Hinrichtung.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 85—98.
- Pollitz.* Notzuchtversuch an der eigenen Mutter.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 78—86.
- Rechert, Emil.* Der Raubmörder Johann Prügel.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 56—75.
- Reiter.* Ein Fall von akuter Geistesstörung unter dem Eindrücke der Schwurgerichtsverhandlung.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 332—38.
- Rousset, A. og Marc Bouvat.* Un cas de démence précoce a forme catatonique.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 39—50.
- Schumann, Georg.* Die neueste Stellungnahme des Reichsgerichts zur Frage der Strafbarkeit des Betrugs bei unerlaubten Rechtsgeschäften und der Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch.

- Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 183—97.
- Seitz, A.* Ein seltener Fall perverser Sexualität.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropolog. 54. Bd. (1913) S. 356—62.
- Thomsen, Emil.* Das unzüchtige Bild in der Rechtsprechung des Reichsgerichts.
Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 241—69. Ogsaa som Særtryk. Stuttgart. Enke. M. 1,00. 1913.
- Türkel, Siegfried.* Der Lustmörder Christian Voigt. Ein kriminalistisch-psychiatrischer Beitrag zur Lehre vom Lustmorde.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 47—97.
- Weber, Gustav.* Ein Verbrecher aus Freude am Betrug.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 44—53.

H. Kriminalpolitik. Kriminalstatistik. Kriminologi.

- Aschrott.* Dreissig Jahre deutscher Kriminalstatistik.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 507—33.
- Bauer, Otto.* Bedingte Verurteilung der Trinker (»Pollard system«).
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 885—912.
- Behrend, E.* Die englischen Reformbestrebungen in der Behandlung geistig minderwertiger Personen und ihre Bedeutung für die Deutsche Gesetzgebung.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XX (1913) S. 125—55.
- Englische Kriminalstatistik über Jugendliche.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 17—23.
- Das englische Gesetz betreffend die Fürsorge und Verwahrung geistig Minderwertiger. (Mental Deficiency Act) vom 15. August 1913.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 491—98.
- Benoit, Pierre de.* Alkoholiker-Fürsorge. Bern. Bäschlin. M. 3,00. 1914.
- Boas, K.* Zum Kapitel: Unterbringung geisteskranker Verbrecher und gemeinfährlicher Geisteskranker.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 351—57.
- Aus meiner kriminalistischen Sammelmappe.

- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 323—36, 57. Bd. (1914) S. 359—81, 60. Bd. (1914) S. 125—40.
— Kriminologische Studien.
- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 333—71.
- Casabianca, Pierre de.* Le projet italien du code de l'enfance.
Revue pénitentiaire 37. Aarg. (1913) S. 345—67.
- Delpoune, A. und Schneikert, Hans.* Die photographische Darstellung von Pausfälschungen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 100—20.
- Ebermayer, L.* Die Strafrechtsreform. Das Ergebnis der Arbeiten der Strafrechtskommission. (»Recht und Staat in Geschichte und Gegenwart«). Tübingen. Mohr. M. 1,00. 1914.
- Ellger.* Fürsorge-Erziehung, Jugendgericht und Jugendgefängnis, die staatlichen Massregeln gegen die Verwahrlosung und Kriminalität Jugendlicher.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 660—75.
- Engelen, D. O.* Strafe oder Masznahme gegen Bettelei und Vagabondage?
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 248—56.
- Felisch.* Der Einfluss der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung auf die Behandlung der Jugendlichen.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 366—88.
- Finger, August.* Zum VII Internationalen Kongress für Kriminalanthropologie in Köln.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 151—83. Om *Thyrén's* Korreferat ang. den ubestemte Straffedom særlig S. 166—68.
- Frikker, Otto.* Die Behandlung jugendlicher Rechtsbrecher in England. Nürnberg. Hilz. M. 3,00. 1913.
- Fraenckel, P. og H. Marx.* Aufklärung der Todesursache durch Röntgenstrahlen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 103—10.
- Foerster, Fr. W.* Strafe und Erziehung. Vortrag. 1ste og 2den Opl. München. Beck. M. 1,00. 1913.
- Gerngross, Frdr. Ludw.* Sterilisation und Kastration als Hilfsmittel im Kampfe gegen das Verbrechen. München. Lehmann. M. 1,20. 1913.
- Glaser, Erhard.* Ein Beitrag zur chemischen Untersuchung zur Schriftfälschungen und Briefspolierungen.

- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 271—78.
- Goddefroy, E.* Peut-on produire de fausses empreintes digitales? Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 207—11.
- Grabe, E. v.* Über Fürsorgezöglinge und Erfolge der Fürsorgeerziehung.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 225—77.
- Griffe, C.* Les tribunaux pour enfants. Paris. Fontemoing & Cie. Fr. 7,50. 1914.
- Gross, Hans.* Ein kriminalistisches Reichsinstitut für Deutschland.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 193—99.
— Überstrichenen lesbar zu machen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 343—49.
- Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. I—II. 6te omarb. Opl. München. Schweitzer. M. 22,00. 1914.
- Grubbe, H. W., K. Wilmanns og G. L. Dreyfus.* Säuer als Brandstifter. (Hans W. Grubbe og Albr. Wetzel's »Verbrechertypen«). Berlin. Springer. M. 3,20. 1914.
- Haber, Leo.* Methode und Kriminalistik.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 1—39.
- Harster, Theodor.* Dreiundehalf Jahre Fingerabdruckverfahren in Bayern.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 99—118.
- Haslinger, Franz.* Daktyloskopische Spezialregistraturen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 11—35.
- Heimberger, Joseph.* Die Ausbildung in den Hilfswissenschaften des Strafrechts.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XX (1913) S. 338—64.
— Die Internationale Kriminalistische Vereinigung und die kriminalistische Ausbildung.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 345—65.
- Heindl, Robert.* Das Signalement und das Kennzeichenverzeichnis.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 234—47.

- Heindl, Robert.* Die Vervielfältigung von Fingerabdruckblättern.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 378—81.
- Heller, Erich.* Ungarischer Vorentwurf zu einem Gesetz über das Verfahren in Strafsachen von Jugendlichen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 885—94.
- Hellwig, Alb.* Moderne Kriminalistik. (»Aus Natur und Geisteswelt«). Leipzig. Teubner. M. 1,00. 1914.
- Die Beziehungen zwischen Schundliteratur, Schundfilm und Verbrechen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 1—32.
- Henderson, Charles Richmond.* Penology in the United States.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 117—33.
- Hentig, Hans v.* Institute für Kriminalwissenschaft und angewandtes Strafrecht.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 216—21.
- Die Kriminalität der Verwitweten und Geschiedenen.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 368—87.
- Die schwere Kriminalität in Preuszen 1910—1912.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 129—44.
- Hirsch, Max.* Fruchtabtreibung und Präventivverkehr im Zusammenhang mit dem Geburtenrückgang. Eine medicin., jurist. u. sozialpolit. Betrachtg. Würzburg. Kabitzsch. M. 6,00. 1914.
- Hurwicz, E.* Zu den Streitfragen der Kriminalstatistik.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 284—95.
- Hoegel.* Kritik und Reform der Kriminalstatistik.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 58. Bd. (1914) S. 1—69.
- Jagemann, E. v.* Zur kriminalpolitischen Ausgestaltung der Freiheitsstrafen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 329—91.
- Ein Glückwunsch aus Baden, mit Ausblicken auf das Schutzwesen.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 21—42.
- Januschke, Friedrich.* Über Falschspielerkarten.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 201—13.
- Jellinek, Camilla.* Das uneheliche Kind und seine Mutter in der modernen europäischen Gesetzgebung.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 141—53.

- Kármán, Elemer v. og Georg Auer.* Jugendstrafrecht und Jugendgerichte in Ungarn.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 88—99.
- Kitz, Wilh.* Volksüberzeugung, Willensfreiheit u. Strafrechtsreform. Für jurist. u. nichtjurist. Leser. Berlin. Vahlen. M. 1,20. 1914.
- Kockel, R.* Über die Abnahme latenter Fingerabdrücke.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 100—02.
- Kohlrausch.* Fortschritte und Rückschritte im Jugendgesetz-Entwurf.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 134—54.
- Köhne, Paul.* Die I K V und das Verfahren gegen Jugendliche.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 107—17.
- Lacassagne, A.* Alphonse Bertillon.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 161—66.
- Lammasch, H.* Eine Erziehungsanstalt für Verbrecherkinder.
Der Gerichtssaal 12. Bd. (1914) S. 391—95.
- Landsberg, J. F.* Die öffentliche Erziehung der gefährdeten Jugend. Hannover. Helwing. M. 2,50. 1913.
— Vormundschaftsgericht und Ersatzerziehung. Berlin. Springer. M. 1,50. 1913.
— Ein Morgen beim Vormundschaftsrichter. (»Einführung in das lebende Recht«). Hannover. Helwing. M. 2,00. 1914.
— Behördliche Jugendpflege m. besond. Berücksicht. der behördlichen Mitwirkung u. Einwirkung bei privater Jugendpflege. Systematisch erläutert. Berlin. Heymann. M. 3,00. 1914.
- Langenbruch, W.* Die Graphometrie.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 336—57.
- Lederer, Max.* Fortschritte auf dem Gebiete der Jugendfürsorge. Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 264—85.
- Lindenau.* Internationale kriminalistische Vereinigung und Polizeiverwaltung.
Bulletin de l'Union internat. de droit. pénal XXI (1914) S. 50—54.
- Locard, Edmond.* La poroscopie.
Arch. d'anthropol. criminelle XXVIII (1913) S. 528—46.
— L'oeuvre d'Alphonse Bertillon.
Arch. d'anthropol. criminelle XXIX (1914) S. 167—86.

- Logoz, Paul.* A propos de la loi belge du 15 mai 1912 sur la protection de l'enfance.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVI (1913) S. 57—92.
- La question des tribunaux d'enfants à Genève et en France.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 61—91.
- Löffler, Alexander.* Die Arbeiten der Kommission des Herrenhauses über die Gesetzesvorlagen zur Reform des Strafrechts.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 117—28.
- Die Beratungen des österreichischen Herrenhauses über die Gesetzesvorlagen zur Reform des Strafrechts.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht IV (1913) S. 232—41.
- Löwe, Adf.* Arbeitslosigkeit und Kriminalität. Eine kriminolog. Untersuchung. (Franz v. Liszi og Ernst Delaquis' »Abhandlungen des kriminalistischen Instituts an der Universität Berlin«).
Berlin, Guttentag. M. 4,00. 1914.
- Macco, Herm. Friedr.* Genealogie und Heraldik im Dienste der Kriminalistik.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 99—116.
- Maus, Isidore.* Das belgische Kinderschutzgesetz.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 65—75.
- Majr, Georg v.* Strafrechtspflege, Kriminalstatistik, Kriminalpolitik.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 404—14.
- Meyer.* Schundliteratur und Schundfilm.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 175—78.
- Michelsen, Erich.* Kriminalpolitisches im neuen chinesischen Strafrecht.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 321—26.
- Mönkemöller.* Die Strafe in der Fürsorgeerziehung. Langensalza.
Beyer & Söhne. M. 0,60. 1914.
- Nabokoff, Wladimir.* Schutzmassnahmen gegen Rückfällige.
Bulletin de l'Union internat. de droit. pénal XX (1913) S. 163—93. (Fransk Gengivelse S. 194—220).
- Nast, M. og M. Kleine.* Code manuel des tribunaux pour enfants.
Commentaire de la loi du 22 juillet 1912. Paris. Pichon & Durand-Auzias. Fr. 5,00. 1913.
- Petersen, J.* Die Methoden der Fürsorge-(Zwangs)erziehung.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 257—80.
- Anstalts- und Familienerziehung. — *Hugo Heller.* Die deut-

- sche Jugendfürsorge in Böhmen. — *Chr. I. Klumker*. Geschichtliche Untersuchungen zur Kinder- u. Jugendfürsorge. (»Fort-schritte des Kinderschutzes u. der Jugendfürsorge«). Berlin. Springer. M. 1,50. 1914.
- Poittevin, Gustave Le*. La nouvelle loi française sur les tribunaux pour enfants et adolescents et sur la liberté surveillée.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 471—90.
- Richaud, G.* Analyse de la loi du 22 juillet 1912 sur les tribu-naux pour enfants et adolescents et sur la liberté surveillée suivie de formules pratiques. Paris. Marchal & Godde. Fr. 3,50. 1914.
- Rintelen, August*. Über die forense Bedeutung der Röntgen-strahlen.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 114—29.
- Rivière, Louis*. Les tribunaux pour enfants en Allemagne.
Revue pénitentiaire et de droit pénal 38. Aarg. (1914) S. 381—91.
- Salomon, Max*. Rechtspolitische Forderungen.
Monatsschrift f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 16—22.
- Schneickert, Hans*. Beiträge zur Frage der kriminalistischen Aus-bildung.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 221—29.
- Über Handschriftenmessung.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 49—66.
- Das ökonomische Prinzip der internationalen Polizeihilfe.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 73—80.
- Schultze, Ernst*. Die Zunahme der Verbrechen in der Stadt New York.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 528—47.
- Silbernagel, Alfred*. Internationale Jugendfürsorge.
Blätter f. vergleich. Rechtswissenschaft u. Volkswirtschafts-lehre X (1914) S. 65—75.
- Stade, Reinhold*. Das Problem unserer Fürsorgeerziehung, ihre Erfolge und Misserfolge.
Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 130—59.
- Stammer, Georg*. »Big Brothers«.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 895—99.
- Struve, Karl*. Die strafrechtliche Behandlung der Jugend in Eng-

- land unter Berücksicht. der erziehlichen Massnahmen. Berlin. Liebmann. M. 7,00. 1914.
- Sturm, Friedrich.* Bedeutung und Ursache der öberschlesischen Kriminalität.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 337—45.
- Sutherland, D. W.* Der Beweis der Anwesenheit des Blutes in verdächtigen Flecken und die Determinierung der Herkunft desselben.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 77—87.
- Vambéry.* Der ungarische Jugendgerichtsentswurf.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) 75—79.
- Waldschmidt, J.* Über die bestehenden Möglichkeiten zur Unterbringung trunksüchtiger Personen.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 315—28.
- Wellstein.* Der Entwurf eines Gesetzes über das Verfahren gegen Jugendliche in der Kommission des Reichstags.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 193—216.
- Winkler.* Gegenentwurf eines deutschen Gesetzes über das Verfahren gegen Jugendliche nebst Begründung.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 60. Bd. (1913) S. 224—50, jfr. 334—36.
- Oetker.* Der Entwurf eines Reichsgesetzes über das Strafverfahren gegen Jugendliche.
Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 1—36.
— Zur Strafrechtsreform. I. Schutzaufsichts-Pflegschaft. II. Prinzipienfragen.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 63—97, 82. Bd. (1914) S. 81—122.

I. Kriminalantropologi. Psykopatologi. Psykiatri. Retsmedicin.

- Abels, A.* Verbrechen als Beruf und als Sport. Minden. Bruns. M. 2,00. 1913.
— Die kriminelle Bedeutung der krankheitserregenden Bakterien.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 130—74.
- Aschaffenburg, Gustav.* Verbrecherkliniken. Ein Vorschlag zur psychologischen Ausbildung der Strafrichter.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal. XXI (1914) S. 205—23.
- Ballet, Gilbert.* La criminalité morbide.

- Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 81—102.
- Bechterew, W. v.* Das Verbrechertum im Lichte der objektiven Psychologie. Overs. af *T. Rosenthal*. Wiesbaden. Bergmann. M. 1,60. 1914.
- Berger, Hans.* Psychiatrische Betrachtungen über den Vorentwurf des St. G. B. s.
Der Gerichtssaal 80. Bd. (1913) S. 209—24.
- Birnbaum, Karl.* Die kriminelle Eigenart der weiblichen Psychopathen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 364—77.
- Die psychopathischen Verbrecher. Die Grenzzustände zwischen geist. Gesundheit u. Krankheit in ihren Beziehgn. zu Verbrechen u. Strafwesen. Handbuch f. Ärzte, Juristen u. Strafanstaltsbeamte. Berlin. Langenscheidt. M. 18,00. 1914.
- Bloch, R.* Die soziale Gefährlichkeit des Zuhälterturns.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 193—200.
- Burchard, Ernst.* Zur Psychologie der Selbstbeziehung. (Hans Lungwitz' »Beiträge zur forensischen Medizin«). Berlin. Adler-Forlag. 1913.
- Byloff, Fritz.* Zur Psychologie der Brandstiftung.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 41—55.
- Carpena, Fructuoso.* Der kriminelle Mensch. Overs. af *A. Schoep*. Berlin. Rothacker. M. 2,00. 1914.
- Cigna, D.* Il positivismo criminale. Milano. Soc. ed. libr. L. 3,50. 1913.
- Dosenheimer, Emil.* Die Ursachen des Verbrechen u. ihre Bekämpfung. Frankfurt a. M. Neuer Frankfurter Verlag. M. 1,20. 1913.
- Eggenschwyler, W.* Intellektualismus und Verbrechen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 392—405.
- Eschelbacher, M.* Jüdischer Meineidsaberglaube?
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 130—40.
- Fischer, Herm.* Der traumatische Shock in der forensischen Medizin. (Hans Lungwitz' »Beiträge zur forensischen Medizin«). Berlin. Adler-Verlag. M. 1,00. 1914.
- Frank, Ludwig.* Sexuelle Anomalien, ihre psychologische Wertung u. deren forensische Konsequenzen. Berlin. Springer. M. 2,00. 1914.
- Galle, J.* Geschlecht, Alter und Verbrechen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 188—207.

- Gaupp, Rob.* Zur Psychologie des Massenmords. Hauptlehrer Wagner v. Degerloch. Eine kriminalpsycholog. u. psychiatr. Studie, nebst e. Gutachten v. R. Wollenberg. (Hans W. Gruhle og Albr. Wetzel's »Verbrechertypen«). Berlin. Springer. M. 6,00. 1914.
- Gervai, Laura.* Kindliche und jugendliche Verbrecher. München. Reinhardt. M. 2,80. 1914.
- Günther, L.* Beiträge zur Systematik und Psychologie des Rotwelsch und der ihm verwandten deutschen Geheimsprachen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 137—68, 54. Bd. (1913) S. 148—92, 310—39, 55. Bd. (1913) S. 148—81, 56. Bd. (1914) S. 41—71, S. 158—85.
- Harnack, Erich.* Die gerichtliche Medizin m. Einschluss der gerichtlichen Psychiatrie u. der gerichtlichen Beurteilung v. Versicherungs- u. Unfallsachen. Für Mediciner u. Juristen. In Gemeinschaft m. Fr. Haasler u. E. Siefert. Leipzig. Akad. Verlagsgesellsch. M. 12,00. 1914.
- Heath, Carl.* On punishment: a modern view of the rational treatment of crime. Bell. London. Sh. 1,00. 1913.
- Hellwig, Alb.* Ritualmord und Blutaberglaube. Minden. Bruns. M. 2,00. 1913.
- Die Bedeutung des kriminellen Aberglaubens f. die gerichtliche Medizin. (Hans Lungwitz' »Beiträge zur forensischen Medizin«). Berlin. Adler-Verlag. M. 3,00. 1914.
- Aktenmässige Studien über den kriminellen Aberglauben.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 234—56, 58. Bd. (1914) S. 303—26.
- Justiz und Presse.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 58. Bd. (1914) S. 193—302.
- Henning, Hans.* Doppelassoziation und Tatbestandsermittlung.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 75—83.
- Hentig, Hans v.* Zur Frage der Verhandlungsfähigkeit.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. (1913) S. 463—70. Jfr. hertil F. Straszmann l. c. S. 686—89.
- Hirschfeld, Magnus.* Einiges über die Ursachen und Erscheinungsformen der männlichen (nicht erpresserischen) Prostitution.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 339—63.
- og Ernst Burchard. Der sexuelle Infantilismus. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juristisch-psychiatrische Grenzfragen«). Halle. Marhold. M. 1,20. 1913.

Hirschfeld, Magnus og Ernst Burchard. Kasuistische Beiträge zur Ätiologie sexueller Delikte bei Bewusstseinstörungen.

Monatsschr. f. Kriminalpsych. X. (1913) S. 423—34.

Homburger, Aug. Lebensschicksale geisteskranker Strafgefangener. Katamnestische Untersuchgn. nach den Berichten L. Kirn's üb. ehemal. Insassen der Zentralstrafanstalt Freiburg i. B. (1879—1886). (»Abhandlungen aus dem Gesamtgebiete der Kriminalpsychologie (Heidelberger Abhandlungen)«, udg. af K. v. Lilienthal, F. Nissl, S. Schott, C. Wilmanns). Berlin. Springer. M. 14,00. 1913.

Holter, Carl. Alkohol und Verbrecher in der bayrischen Rheinpfalz.

Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 542—51.

Horsley, J. W. How criminals are made and prevented: a retrospect of forty years'. Unwin. London. Sh. 7,00. 1913.

Hurwicz, E. Die intellektuellen Verbrechensmotive.

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 104—19.

Hübner, A. H. Lehrbuch der forensischen Psychiatrie. Bonn. Marcus & Weber. M. 26,00. 1912.

Irk, Albert. Von dem normalen und dem pathologischen Charakter der Kriminalität.

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 188—98.

Ives, George. A history of penal methods: criminal, witches, lunatics. S. Paul. London. Sh. 10, 6 d. 1914.

Jagemann, E. von. Zur psychologischen Erfassung und Gestaltung des Strafwesens.

Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 1—17.

Januschke, Friedrich. Ist den Angaben, die ein zum Tode verurteilter vor seiner Hinrichtung über sich und sein Leben macht, voller Glaube zuzumessen?

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 323—27.

Kármán, Elemér v. Kriminalistische Beiträge. IV. Falsche Geständnisse.

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 326—38.

— Kriminalistische Beiträge. V. Zum »Modellieren«.

II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 1—8.

Klamroth, C. Frauen als Angeklagte.

- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 282—87.
- Kleemann, E.* Mimik und Pantomimik, Physiognomik und Charakterologie.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 266—309.
- Presse und Kriminalität.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 232—60.
- Kürbitz-Sonnenstein, Walther.* Der Geisteszustand der Kindermörderinnen.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 39—60.
- Lacassagne, A.* Des transformations du droit pénal et les progrès de la médecine légale de 1810— à 1912.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 321—64.
- Ladame, P. L.* Alcool et exhibitionnistes.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 266—72.
- Laurès, Gaston.* Les anomaux psychiques militaires devant la justice.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 881—900.
- Leers, Otto.* Gerichtsärztliche Untersuchungen. Ein Leitfaden für Mediziner und Juristen. Berlin. Springer. M. 4,00. 1913.
- Leppmann, Artur.* Sexuelle Fragen und Kriminalität.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 415—39.
- Lipmann, Otto.* Grundriss der Psychologie f. Juristen. Mit e. Vorwort von *Frz. v. Liszt*. 2det andr. og forog. Opl. Leipzig. Barth. M. 3,00. 1914.
- Lochte, Th.* Gerichtsärztliche und polizeiärztliche Technik. Ein Handbuch f. Studierende, Ärzte, Medicinalbeamte und Juristen. Bearb. af *Beumer, A. Bohne, K. Bürkner o. a.* Wiesbaden. Bergmann. M. 27,00. 1914.
- Lombroso, C.* L'uomo alienato. Trattato clinico sperimentale delle malattie mentali riordinato dalla *G. Lombroso*. Torino. Frat. Bocca. L. 12,00. 1913.
- Mc Murtrie, Douglas C.* Die konträre Sexualempfindung des Weibes in den Vereinigten Staaten von Amerika.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 141—47.
- Malis, Julius.* Zur forensischen Bedeutung der Fremdkörper in Verletzungen.

- H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 125—29.
- Marbe, Karl.* Grundzüge der forensischen Psychologie. München. Beck. M. 4,00. 1913.
- Martin, Etienne.* Etudes sur l'enfance coupable.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 111—24.
— Les empoisonnements accidentels et criminels par le »Veratrum album«.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 199—206.
- L'institut de médecine légale de Lyon.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 5—24.
- og *Georges Mouriquand.* La mort subite des enfants.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 781—98.
- Martin, Rudolph.* Geisteskrankheit und Rechtsschutz.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI (1914) S. 295—308.
- Maxwell, J.* Le concept social du crime. Son évolution. Paris. Alcan. Fr. 7,50. 1914.
- Anthropologie, psychologie et sociologie. Une question de méthodes.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 401—09.
- Le concept social du crime.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 481—99.
- Mezger, E.* Der moralische Defekt.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 548—77.
- Über Kriminalpsychologie.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 51. Bd. (1913) S. 63—84.
- Der Determinismus in der Kriminalpsychologie.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 351—55.
- Akute und chronische Affekte.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 58. Bd. (1914) S. 70—113.
- Simulation und Dissimulation von Geisteskrankheiten.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 585—604.
- Nachât, H.* Les jeunes délinquants. Paris. Rousseau. Fr. 10,00. 1913.
- Pessler.* Vorgetäuschte Selbstmorde.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 271—322.
- Peters, W.* Die psychologische Tatbestandsdiagnostik.
Der Gerichtssaal 81. Bd. (1913) S. 184—99.

- Pick, A.* Pathologische Beiträge zur Psychologie der Aussage.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 193---215.
- Picone-Chiodo, C.* I nuovi orizzonti della sociologia criminale.
Cremona. Fezzi & Co. L. 4,00. 1914.
- Rath, Carl.* Über die Vererbung v. Dispositionen zum Verbrechen.
Eine statist. u. psychol. Untersuchg. (Osw. Külpe og Karl Bühler's »Münchener Studien zur Psychologie u. Philosophie«).
Stuttgart. Spemann. M. 4,00. 1914.
- Reiss, Eduard.* Über Simulation von Geistesstörung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 676—91.
- Reiss, R. A.* Le sport et le crime.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 500—67.
- Sadger, J.* Welcher Wert kommt den Erzählungen und Autobiographien der Homosexuellen zu?
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 53. Bd. (1913) S. 179—87.
— Ketzergedanken über Homosexualität.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 321—32.
- Schilling.* Linkshändigkeit und Kriminalität.
Blätter f. Gefängniskunde 47. Bd. (1913) S. 466—69.
- Schmidt, Willi.* Inzestuöser Eifersuchtswahn.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 257—70.
- Scholz, L.* Die Gesche Gottfried. Ein kriminalpsycholog. Studie.
Berlin. Karger. M. 4,00. 1913.
- Schaefer, F.* Die Alkohol-Geistesstörungen. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juristisch-psychiatrische Grenzfragen«.) Halle.
Marhold. M. 1,50. 1913.
- Schäfer, Gerhard.* Simulation von Geisteskrankheit.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1914) S. 604—22.
- Schaefer, H.* Allgemeine gerichtliche Psychiatrie für Juristen, Mediziner, Pädagogen. 2det forog. Opl. Berlin. Hofmann & Co.
M. 3,60. 1914.
- Sighele, Scipio.* Morale privata e morale. Nuova ediz. de »La delinquenza settaria«. Milano. Frat. Treves. L. 3,50. 1913.
- Spinner, J. R.* Periodenstörungsmittel.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 54. Bd. (1913) S. 226—50.
— Studien zum Abortusproblem.
H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 307—42.

- Strafella, Franz Georg.* Der Brief eines zum Tode Verurteilten.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 324—31.
- Strasser, Charlot.* Trotz, Kleptomanie und Neurose.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 285—320.
- Strassmann, F.* Les intoxications en masse dans l'asile municipal de Berlin.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 5—14.
— Die Behandlung der Querulanten.
Bulletin de l'Union internat. de droit pénal XXI (1914) S. 143—56.
- Strauss, Alice.* Zur Psychologie der pathologischen Schwindler.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 56. Bd. (1914) S. 111—157.
- Sturm, Aug.* Die Reaktion des Rechts. (Zwangsvollstreckung — Strafe — Selbsthilfe — Duell — Krieg.) Eine rechtspsycholog. Abhandlg. Hannover. Helwing, M. 3,00. 1914.
- Sturm, Friedrich.* Richterpsychologie.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 60. Bd. (1914) S. 206—14.
— Über psychologische Beweisschöpfung.
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 289—300.
- Szerer, M.* La conception sociologique de la peine. Traduit du polonais par *M. Duval*. Paris. Giard & Brière. Fr. 4,00. 1914.
- Turali, F.* Il delitto e la questione sociale. 3die Udg. Bologna. La contro-corrente. L. 1,00. 1913.
- Türkel, Siegfried.* Liebe zum Gatten als »überwertige Idee«. Ein psychologischer Beitrag zur Kazuistik des Betruges.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 328—44.
- Vallon, Charles og Georges Genil-Perrin.* Crime et altruisme.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 81—110, 161—87.
— og *J. Rogues de Fursac.* La timidité au point de vue médico-legal.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 186—95.
- Verger, Henri.* Les conceptions nouvelles des névroses traumatiques.
Archives d'anthropologie criminelle XXVIII (1913) S. 15—38.
— Le droit et la médecine légale.
Archives d'anthropologie criminelle XXIX (1914) S. 401—19.
- Wallner, Julius.* Studien zur Lehre der Verbrechenmotive.

- II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 84—119. Jfr. hertil *H. J. Zafita* l. c. S. 372—73.
- Wassermann, Rudolf.* Wahrheit oder Rechtskraft?
Monatsschr. f. Kriminalpsych. X (1913) S. 493—502.
- Weber, Heinrich.* Was ich von Landstreichern erlauschte.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 59. Bd. (1914) S. 261—84.
- Wetzel, A.* Die allgemeine Bedeutung des Einzelfalles für die Kriminalpsychologie. Zugleich ein Beitrag zu den Problemen des Geliebtenmordes.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 55. Bd. (1913) S. 101—40.
- og *Karl Wilmanns.* Geliebtenmörder. (Hans W. Gruhle og Albr. Weitzel's »Verbrechertypen«). Berlin. Springer. M. 2,80. 1913.
- Willführ, G.* Über den Tod von Strychninvergiftung vom gerichtsarztlichen Standpunkt.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 121—54.
- Wilmanns, Karl.* Die psychiatrische Sachverständigen-Tätigkeit und der Strafrichter.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 34. Bd. (1913) S. 125—41.
- Wreschner, Arthur.* Die Bedeutung der Psychologie für die Rechtswissenschaft an der Hand eines Gutachtens.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 92—114.
- Wulffen, Erich.* Psychologie des Verbrechers. Ein Handbuch f. Juristen, Ärzte, Pädagogen u. Gebildete aller Ständer. I—II. 2det Opl. Berlin. Langenscheidt. M. 25,00. 1913.
- Zafita, Hermann.* Zur kriminalpsychologischen Bedeutung des Verbrecherwerkzeuges.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 52. Bd. (1913) S. 249—99.
- Ziemke, Ernst.* Gerichtsärztliche Bemerkungen zur Feuerbestattung.
II. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. 57. Bd. (1914) S. 289—307.

J. Militärstrafferet.

- Autenrieth, Hermann.* Zur Auslegung des § 149 des Militärstrafgesetzbuchs. (Zabern-Sagen).
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 395—403.
- Zur Frage der Entschädigung für unerschuldigt erlittene militärische Untersuchungshaft.

- Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. 35. Bd. (1914) S. 692—96.
- Eugster, J.* Die persönliche und sachliche Zuständigkeit der schweizerischen Militärgerichte. (H. Dietz' »Sammlung«). Rastatt. Greiser. M. 2,20. 1913.
- Finger, August.* Der Entwurf eines Gesetzes gegen den Verrat militärischer Geheimnisse.
Der Gerichtssaal 82. Bd. (1914) S. 123—59.
- Haftler, Ernst.* Das eidgenössische militärische Kriegsstrafrecht.
Schweiz. Zeitschr. f. Strafrecht XXVII (1914) S. 235—53.
- Junk, Ernst.* Handbuch des militärischen Disziplinarstrafrechts.
Mannheim. Bensheimer. M. 4,00. 1914.
- Kaegi, Ernst.* Der Waffengebrauch in der Schweiz m. Berücksicht. des deutschen Militärstrafrechts. (Heinr. Dietz' »Sammlung militärrechtlicher Abhandlungen und Studien«). Rastatt. Greiser. M. 2,00. 1913.
- Lohsing, Ernst.* Militär- u. Zivilstrafverfahren nach österreichischem Recht. Beiträge zu ihrer Abgrenzg. in Krieg u. Frieden. Graz. Moser. M. 2,00. (Udk. 1914, Trykkeaar 1915).
- Löffler, Alexander.* Das neue Kriegsstrafrecht mit kurzen Erläuterungen.
Österreichische Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 197—266.
- Nowak, Rud.* Der Strafprozess der gemeinsamen Wehrmacht.
Wien. Hölder. M. 6,40. 1914.
- Olshausen, J. v.* Der Kriegszustand.
Goltdammer's Archiv f. Strafrecht 61. Bd. (1914) S. 495—509.
- Ostrowsky, Minna.* Die Kriegsgerichtsbarkeit üb. Zivilpersonen auf Grund der Ausnahmegesetze in Russland. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 3,70. 1913.
- Pellischek-Wilsdorj, Otto.* Handbuch des Militärstrafgesetzes über Verbrechen und Vergehen. Wien. Manz. M. 12,80. 1914.
- Schager, Albin.* Einführung in die neue Militärstrafprozessordnung. Wien Manz. M. 2,80. 1913.
- Seeliger, Hans.* Rechte und Pflichten des Offiziers des Soldatenstandes im neuen Militärstrafprozesse. Graz. Leykam. M. 1,00. 1913.
- Stephan.* Die Ausübung der Disziplinärstrafgewalt. Behandlung Untergebener. Vorläufige Festnahme und Waffengebrauch. 2den forøg. og forbedr. Opl. Oldenburg. Stalling. M. 1,80. 1913.
- Szilágyi, Arthur Karl.* Die Rechtswirksamkeit der militärgerichtlichen Ehrenstrafen in Ungarn.
Österreich. Zeitschr. f. Strafrecht V (1914) S. 269—89.
- Weigel, G. v.* Kriegszustand, Kriegsstrafgesetze u. Gerichtsbarkeit.
Berlin. Vahlen. M. 1,20. 1914.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Bd. XXXVI. 1914—1915.

Aargangens første og andet Hefte bringer under Titlen »Die Merkmale des Verbrechens« en Tale, som *Hegler* har holdt ved Tiltrædelsen af Strafferetsprofessoratet i Tübingen. Tilhørerne var Akademikere, men ikke udelukkende Jurister, og Forfatterens Formaal var at behandle Forbrydelsesbegrebet juridisk, men ikke formalistisk, derimod ud fra teleologiske Synspunkter, ved Udfindelse af og Redegørelse for de rationelle Ideer, de Formaalstanker, der bærer de enkelte Led i Forbrydelsesbegrebet, saaledes som den gældende Ret konstruerer dette, at beskrive Forbrydelsen, som man beskriver en Maskine eller en Organisme ved at gøre de enkelte Bestanddele og deres Formaal begribelige. Naar Forbrydelsens første Bestanddel er et ydre Forhold fra en Persons Side, hvilket Retsordenen misbilliger, spørges der da, hvorfor det misbilliges, og Spørgsmaalet tilfredsstilles ikke ved det sædvanlige, formelle Svar: fordi det er retsstridigt, hvorved straks det Spørgsmaal opdukker, mod hvis Ret og hvilken Ret Forholdet strider. Materielt bestemmer Forf. nu Misbilligelsesgrunden derhen, at den gældende Ret — det være sig med Rette eller Urette — har betragtet Forholdet som skadeligt for Samfundet, som krænkende det i Staten organiserede Samfunds Interesser, uanset, om der kan paavises en bestemt Person eller bestemte Kredse, hvis Retsgoder trues in concreto, og uden Hensyn til, at det ved Forbrydelser som Tyveri og Legemsbeskadigelse kan se ud, som om kun en enkelt Tredjemands Interesser var traadt for nær. Strafbarheden er Vidnesbyrd om, at Statssamfundet føler sin Interesse truet, enten alene eller ved Siden af den privates. Men i en Række Tilfælde er et ydre Forhold ikke nok til at frembringe Misbilligelse; der kræves yder-

ligere, hvad Forf. kalder »en overskydende Indretendens«, der ikke hører til de subjektive Betingelser for Straf — Tilregneligheden —, men er Udtryk for, at Momenter i det samfundsskadeliges Begreb er saa at sige forflygtiget ud i det subjektive: til Tyverifuldbyrdelse kræves objektivt kun, at Borttagelsen sker, men Tyveri foreligger dog kun, naar denne Borttagelse er sket for derved at iværksætte en retsstridig Tilegnelse i Berigelseshensigt; thi kun naar dette tilsigtes, er en Borttagelse saa truende for Samfundsinteressen, at der er Grund til at anvende Straf (eller dog den strænge Tyveristraf). I Virkeligheden hører denne »Indretendens« altsaa til det objektive i Forbrydelsesbegrebet, til Retsstridigheden, og ikke til Skyldspørgsmaalet. — Lovens Deliktsbeskrivelser viser, hvad den anser som interessekrænkende, men er dog ikke udtømmende i saa Henseende, idet de maa suppleres med de af Loven anerkendte Grunde, der udelukker Uret derved, at stærkere Interesser bevares ved Handlingen, hvorfor dennes Krænkelse af en svagere Interesse ophører at være Genstand for Samfundets Misbilligelse. Det kan dreje sig om offentlige Interesser, der berettiger til at gøre Indgreb i privates, saasom ved en Række Tvangshandlinger, udøvede af Statsmyndighederne i Retshaandhævelsens Medfør; eller der kan foreligge Interesser for Enkeltmand, der af særlige Grunde bør bevares selv paa Bekostning af andres, hvilket atter kan være begrundet forskelligt: ved Nødværge er Grunden saaledes, at den retsstridige Angriber har mindre Beskyttelseskrav end den angrebne, medens i andre Tilfælde (Nødret) den Skade, man afvender, vilde være uforholdsmæssig stor i Sammenligning med den Interesse, der ofres; eller det reale Forhold kan være, at Samfundsinteressen kun er afledet fra og derfor falder bort med en privat Interesse: saaledes kan man begrundede Straffrihed for Legemsskade paa en samtykkende, og begribe, at det er strafrit at tilføje sig selv Legemsskade; endelig er der Tilfælde, hvor Uretten udelukkes, fordi den kun er tilsyneladende, idet den ramtes egen velforstaaede — om end ikke af ham selv forstaaede — Interesse befordres ved den tilsyneladende Retskrænkelse, saa at hverken den private eller Samfundet har nogen Grund til Misbilligelse, hvor altsaa »Princippet om det sande Vel« gør sig gældende; Eksempel herpaa er Forældres Revselse af deres Børn eller en sagkyndig udført kirurgisk Operation.

Efter at have udviklet Handlingens saglige Betydning

ved Forbrydelsen gaar Forf. over til dens Sammenknytning med Gerningsmandens Person: det er ikke nok, at den be-
 staar i et Forhold fra hans Side, dette maa i en potenseret
 Form være hans, han maa i fuld Forstand være den anti-
 sociale Handlings Herre. Kun da kan den bebrejdes ham
 som en Skyld, der socialestisk kan retfærdiggøre Anvendelse
 af Straffens Onde overfor ham. »Skyld« betyder her ikke
 visse psykiske Tilstande eller deres Bedømmelse og Vur-
 dering, men betyder Resultatet af en Bedømmelse af For-
 bindelsen mellem Gerningsmandens Psyke og Handlingen,
 førende til, at han kan erklæres for Gerningens Herre; det
 dadlende Moment i Skyldbegrebet kommer til, fordi den
 Handling, Talen er om, dadles som samfundsskadelig. Skyld
 i denne Betydning beror paa en Række Forudsætninger.
 For det første maa Gerningsmanden have befundet sig i
 Handlefrihedstilstand: føres hans Haand med Magt, er han
 ikke Herre over den fremkaldte Underskrift, og slaar han i
 Krampe om sig og knuser en Vase, er han ikke Herre over
 denne Handling. Dernæst maa han have befundet sig i en
 saadan almindelig Tilstand af aandelig Modenhed og Sund-
 hed, som kræves for overhovedet at være Herre over sine
 Handlinger, hvad Barnet og den afsindige ikke er. Men
 dertil kommer for det tredje det Moment, der almindeligvis
 betegnes som »Skyld«, nemlig, at han har handlet forsætlig
 eller uagtsomt; det betones atter, at herved maa forstaas et
 Krav, der fuldbyrder Forbindelsen mellem den handlende
 og Handlingen, gør den til hans i den Forstand, Loven
 maa forlange for at anvende Straf. Han skal have været
 Herre over Gerningen i hele dens Særbeskaffenhed og
 dens retlig betydningsfulde Kvalitet, Kredsen af alle de
 enkelte Momenter, der bestemmer den som samfunds-
 skadelig, saavel som dens Totalkarakter som retsstridig.
 Dette er han, naar han handler forsætlig: A har dræbt
 B ved et Skud, har forudset denne Følge og godkendt den,
 da han skød. Broen er bygget fra hans Indre til B's Død,
 denne er hans Værk. Men tilsyneladende glipper Kravet ved
 Uagtsomhed. Hos den sportsivrige Automobilfører, der uden
 at have skænket denne Mulighed en Tanke overkører og
 dræber et Menneske, mangler jo tilsyneladende netop den
 Forbindelse mellem Dødsfaldet og hans Indre, som skulde
 til for at regne ham som Gerningens Herre. Forf. konstrue-
 rer Forbindelsen saaledes, at den handlendes Undladelse af
 at forestille sig Gerningen i hele dens Særbeskaffenhed (Far-

lighed bl. a.) og af at træffe Forholdsregler imod dens Følger helt eller delvist maa ligestilles med den positive Forbindelse, der foreligger ved Forsæt, fordi Gerningsmanden ved normal Opmærksomhed kunde og burde have set Faren og undgaaet den. Maaske kan man omskrive Forf.'s Ord saaledes, at medens den forsættelig handlende er Gerningens Herre, er den uagtsomt handlende selv Herre over, at han ikke er bleven Gerningens Herre, og at disse to Ting helt eller delvis maa ligestilles som Forhold, der paakræver Straf. Dette er uomtvisteligt, for saa vidt som ogsaa Uagtsomhed bør være strafbar. Men det maa dog overfor Forf. hævdes, at Enheden i Skyldbegrebet er sprængt, idet Uagtsomhed herefter ikke betegner den indre Bro mellem Psyken og Skaden, men Manglen af en saadan Bro + Evnen til at kunne have bygget den. Endelig hører til Skyldbegrebet som fjerde Moment det negative, at Gerningsmanden ikke har handlet i en saadan psykisk Tvangssituation eller anden abnorm Motivationstilstand, at dette har udelukket hans fulde Herredømme over Gerningen og frembragt en »Skyldudelukkelsesgrund«. Denne Betragtning hjemler Straffrihed for den, der handler for at redde sit eget eller sine nærmestes Liv fra truende Fare, for den, der i sin Skræk overskrider Nødværgegrænsen, og for den, der hjælper sin nære Slægtning for at fri ham for Straf. Disse Omstændigheder fjærner Straffens subjektive Grundlag, og det er derfor tilstrækkeligt, at den handlende tror, at slige Forhold foreligger, og derfor kommer i den psykiske Tvangssituation, selv om det viser sig, at han har taget Fejl i saa Henseende.

Forbrydelsens Grundelementer bliver herefter et samfundsskadeligt Forhold, der kan bebrejdes Gerningsmanden, fordi han var Gerningens Herre. Hertil knytter sig imidlertid en Række Omstændigheder, der mulig kan faa Betydning for Spørgsmaalet, om en Forbrydelse foreligger: dels de saakaldte objektive Strafbarhedsbetingelser, hvor der udover det givne samfundsskadelige Forhold kræves en yderligere speciel Foranledning til strafferetlig Indskriden, f. Eks. som Symptom for Interessekrænkelsens Intensitet, saaledes ved Udfordring til Duel, hvor tysk Ret kun straffer, saafremt Duellen har fundet Sted; dels negative Momenter, Omstændigheder, som maa mangle, for at der straffes, altsaa Strafudelukkelsesgrunde og Strafophørsgrunde, der er Udtryk for, at en stærkere Statsinteresse under visse Omstændigheder kan gaa imod og overvinde Interessen i at straffe.

Interessen i Monarkens Ukrænkelighed er saaledes en Strafuldelukkelsesgrund overfor Handlinger fra hans Side, medens en Amnesti, der udstedes for at skaffe Ro efter politiske Uroligheder, skaber en Strafophørsgrund.

Et andet alment strafferetligt Æmne behandles af *Höpfner* (i 2' Hefte) i Afhandlingen »Zur Lehre vom Unterlassungsdelikte«. Denne fremkommer som Opposition mod et Forslag af den tyske Straffelovskommission, der ønsker at kodificere Sædvaneret og Retspraksis i en Bestemmelse af følgende Indhold: »Wegen Herbeiführung eines Erfolgs durch Unterlassung ist nur der strafbar, wer rechtlich verpflichtet war, den Eintritt des Erfolges durch Handeln zu hindern, wobei eine solche Pflicht auch für den besteht, der durch seine Tätigkeit die Gefahr des Eintritts des Erfolges herbeigeführt hat.« Ved Siden heraf vil Kommissionen udvide den i Vorentwurf § 308 Nr. 8 *) foreslaaede Strafbarhed for Overtrædelse af »Nothilfepflicht« derhen, at ogsaa den, som forsætlig undlader at redde en anden fra Livsfare, skønt han kunde redde ham uden Fare for eget Liv eller Legeme, straffes med Haft eller Bøde, saafremt den i Faren stedte mister Livet. Ved denne sidste Bestemmelse, der altsaa ikke, som Bestemmelsen i Vorentwurf, kræver en foregaaende Opfordring fra en Myndighed, vil der saaledes skabes et til dansk Straffelovs § 199, 1' Stk. svarende *delictum sui generis*, som dog kun skal tages i Betragtning som subsidiært, nemlig hvis ikke i Medfør af Hovedbestemmelsen om Ansvar for selve Følgers Indtræden den højere Straf for Manddrab er forskyldt ved pligtstridig Undladelse. *Höpfner* kan ikke billige disse Kommissionens Forslag, særlig med Hensyn til de egentlige Undladelsesforbrydelser (ogsaa benævnt: Kommissivdelikter ved Undladelse), hverken som hjemlede ved den alt gældende Ret eller som ønskelige *de lege ferenda*. Han hævder, at man ikke kan anse Undladelsen som en virkelig Foraarsagelse. Naar man dog vil behandle den som ligestillet med Foraarsagelse og erstatte denne, naar og forsaavidt Undladelsen er retsstridig, finder han dette hverken positivt hjemlet i den gældende

*) Her hjemles Straf af Bøde indtil 200 Mark eller Haft indtil 2 Maaneder for den, som ved Ulykkestilfælde eller almen Fare eller Nød ikke yder den af Politimyndigheden eller dennes Stedfortræder af ham krævede Hjælp, skønt han kunde efterkomme Opfordringen uden selv at løbe betydelig Fare.

Straffelov, der ikke omtaler Undladelse, eller begrundet ved Sagens Natur. Ligestillingen maatte kræve Ligestillethed efter Lovens Opfattelse, og at hævde, at denne er til Stede, naar Undladelsen er retsstridig, er et blot Postulat. En Lov om Handlepligt kan eksistere som *lex imperfecta* uden Straffetrusel, eller med en ringere Straffetrusel end den, der gælder for positiv Foraarsagelse, saa at det ingenlunde er selvsølgelig, at Straffen for den sidste ogsaa skal gælde for den første. Forf. gennemgaar nu en Række Eksempler og viser, at medens i nogle af disse en retsstridig Undladelse, der medfører Skade, naturlig kan straffes ligesom en positiv Handling, der har samme Følge (f. Eks. Moderen, der forholder det spæde Barn Næring, for at det skal dø), gælder dette derimod ikke i andre Tilfælde. Der er ikke Grund til at komme nærmere ind paa disse Forf.'s Eksempler, allerede fordi han selv erkender, at det er vanskeligt at konstruere dem saaledes, at Forholdene ligger helt ens ved Undladelse og ved Handling bl. a. med Hensyn til Motivet. Men han hævder, at ved Undladelser vil der gennemgaaende hyppigere end ved positive Handlinger foreligge Omstændigheder, der taler for en mildere Bedømmelse, at Undladelsen i mange Tilfælde kun viser en Mangel paa Offervilje i Forhold til andre, ikke et retsfjendligt eller retslige gyldigt Sindelag. Dertil kommer, at mindre betydningsfulde Retspligter behøver en mindre stærk Straffbeskyttelse end de mere betydningsfulde; derfor er Straffen for Krænkelser af Gods mindre end Straffen for Krænkelser af Liv, og da der er mere Fare ved og for Ikke-Opfyldelse af Handlepligt, som er sjældnere, end ved og for positivt Angreb paa Retsgoder, hvortil der stadig er Lejlighed, behøver Straffen for disse to Forseelser ikke at være ens, selv om i begge Tilfælde Skaden er indtraadt. En indre Begrundelse af Ligestillingen foreligger derfor ikke, og Spørgsmaalet maa derfor vedblivende være, om den kan betragtes som — i alle Fald stiltiende — hjemlet i den gældende Straffelov. Dette kan der for det første kun være Tale om, naar det paavises, at Undladelsen efter den almindelige Ret — bortset fra Straffeloven selv — er i Strid med en Handlepligt, og her bestrides særlig Rigtigheden af Kommissionens Sætning: den, der ved sin Virksomhed har fremkaldt Faren for Skadens Indtræden, er retslig forpligtet til ved Handling at hindre dens Indtræden. Det bestrides, at dette er gældende Sædvaneret. Kun, naar enten Virksomheden havde Skyld-

karakter, eller naar den skyldfri Virksomhed kun var tilladt mod Forpligtelse til at afvende Fare, som erfaringsmæssig er forbunden med den (Eks.: Kirurgen, der kun maa skære, naar han ogsaa forbinder), anerkender Forf. Sætningens Rigtighed. Men naar f. Eks. en Kusk uden egen Skyld har kørt en Mand over paa Landevejen, er han ikke ubetinget hjælpepligtig og kan derfor ikke uden videre erkendes strafbar for Manddrab, hvis han kører videre, og Manden dør, saaledes ikke, hvis den overkørtes Automobil og Chauffør befinder sig ved Siden af, idet Ansvar for den forsømte Hjælp da falder paa Chaufføren som den, der var pligtig at yde den. — Men selv om i det foreliggende Tilfælde Undladelsens Retsstridighed er givet, maatte det til Ligestilling i Lovens Forstand med positiv Foraarsagelse endnu kræves, at Straffetruens præventive Virkning var den samme overfor Handling og Undladelse. Men dette kan ikke siges i Almindelighed, thi i mange Tilfælde er Faren for Skade ved Undladelse langt ringere og sjældnere end Faren for Skade ved positiv Handling, idet baade Tilbøjeligheden og Chancerne kan stille sig forskelligt. Og hermed er Berettigelsen til en almindelig Ligestilling udelukket. Forf.'s Resultat bliver da, at det i k k e er gældende tysk Ret at ligestille den retsstridige Undladelse med positiv Foraarsagelse, at der altsaa her er et Hul i Lovgivningen, der udkræver nye Retsregler, og hermed gaar han over til Udviklinger *de lege ferenda*.

Her undersøger Höpfner nu først, hvor vidt Pligten til at handle for at afværge Skade for andre bør udstrækkes, og han finder her Kommissionsforslagene, baade Bestemmelsen om egentlig Undladelsesforbrydelse og Udvidelsen af »Nothilfepflicht« med dertil knyttet særligt Strafansvar, for vidtgaende, bl. a. derved, at der intet Hensyn er taget til, om der var andre, som kunde og burde hjælpe, og til, hvor stort et Offer der kan forlanges af den hjælpepligtige. Han opstiller som Udgangspunkt for Spørgsmaalets Besvarelse, at Rettens Opgave ikke blot er at muliggøre Menneskers fredelige Samliv, men ogsaa at skabe en menneskelig *S a m v i r k e n* i Situationer, hvor den enkelte ikke ved egne Kræfter kan fyldestgøre sine Interesser. Naar Hjælpepligt paalægges det enkelte Individ, er det, fordi dette i den givne Situation er Organ for Samfundet til Opfyldelse af dets Pligter overfor dets Medlemmer. Den første Betingelse for Individets Hjælpepligt maa være, at han er i Stand til at

hjælpe. Er flere til Stede, som hver for sig er i Stand dertil, vil Pligten undertiden paahvile en fremfor en anden: Politi fremfor Privatfolk, Familie eller Tjenestefolk fremfor Uvedkommende, den, der (skyldfrit) har fremkaldt Faren, fremfor andre, den, der aabenbart kan hjælpe ved et mindre Offer, fremfor den, af hvem Hjælpen kræver et større. Er der kun én Person til Stede, der kan bringe Hjælp, skærpes hans Pligt i Forhold hertil. Fremdeles maa der tages noget Hensyn til den truedes »Værdighed til Hjælp«, om han af blot Nysgerrighed eller endog i ulovlig Hensigt har bragt sig i den farlige Situation, samt til Forholdet mellem Farens mer eller mindre alvorlige Natur og det paakrævede Offers Størrelse, i hvilken Henseende Kravet til Handlepligt kan udstrækkes videre, hvis Staten vil gøre sig ansvarlig for Erstatningen for det Offer, den hjælpende maa bringe. Herefter formulerer Forf. et Forslag til en almindelig Forskrift om Nødhjælpspligt, der i Oversættelse lyder saaledes:

»Den, der er i Stand til at afvende Skade, som truer en andens Liv, Legeme eller Frihed, og som den anden ikke selv kan afvende, er forpligtet til at afvende, naar den truende Skade er uforholdsmæssig større end det Offer af Anstrængelse, Tid, Penge eller andre Interesser, der maa anses som ikke-usandsynlig knyttet til Skadens Afvendelse.

Forpligtelsen bestaar ikke:

1. naar Hjælpens Ydelse strider mod den truedes formodede Vilje;
2. naar den truede letfærdig har paadraget sig Faren, medmindre det drejer sig om Fare for Død eller alvorlig Legemsskade;
3. naar en anden, som er i Stand til at hjælpe, ved kontraktmæssig Pligt, Embedsstilling, Familieforhold, Foraarsagelse af Farens Opstaaelse eller af anden Grund synes i højere Grad kaldet til at virke for Farens Afvendelse;
4. naar saadan Virksomhed paalægger en anden et aabenbart ringere Offer;
5. saalænge en Opsættelse af at virke ikke er forbunden med væsentlig Skade.

Den Forpligtelse til at afvende Skade, der er begrundet ved en i Skyld bundende Fareforaarsagelse eller ved andre Grunde, berøres ikke af disse Bestemmelser.«

Krænkelser af denne Nødhjælpspligt skal udgøre et *delictum sui generis*, der foreslaas straffet med et Maksimum af omkring 3 Maaneders Fængsel, hvorhos Forf. finder det

betænkeligt med Kommissionen at betinge Strafbarheden af, at det truede Retsgode virkelig lider Skade.

Med Hensyn til Krænkelse af de Handlepligter, hvis Begrundelse ligger udenfor Nødhjælpspligten, beror Spørgsmaalet i Overensstemmelse med Forf.'s tidligere Udviklinger paa, i hvilket Omfang Undladelsen bør ligestilles med positiv Foraarsagelse; for dette Omraade opstilles følgende Forslag:

»Die rechtswidrige Nichtthinderung eines Erfolgs, dessen Verursachung strafbar ist, ist strafbar. Insoweit nicht mit Rücksicht auf die Wichtigkeit der rechtlichen Verpflichtung zu der den Erfolg abwendenden Tätigkeit die Nichtthinderung der Herbeiführung des Erfolgs durch Tätigkeit gleichwertig erscheint, ist die Strafe der Unterlassung nach näherer Massgabe des § . . (der das Strafmass bei Versuch, verminderter Zurechnungsmässigkeit usw. behandelt) geringer, als die der den Erfolg herbeiführenden Tätigkeit. Dies gilt insbesondere, wenn mit Bezug auf die Gründe der Unterlassung mindere Strafwürdigkeit gegeben erscheint.«

Höpfners Arbejde gøres i 6te Hæfte til Genstand for en skarp, men vel begrundet Kritik af *Hippel*, der tidligere har været Medlem af Strafferetskommissionen: Undladelsesforbrydelsens Væsen karakteriseres ved, at en Person ikke har hindret Skaden, skønt han var i Stand dertil og retlig forpligtet dertil; at Undladelsen under disse Omstændigheder ligestilles med den positive Foraarsagelseshandling, er hjemlet ved almindelig Retsopfattelse, udviklet gennem den videnskabelige Teori, ved Sædvaneret og ved Praxis, uden at herimod kan anføres, at det ikke udtrykkelig er omtalt i den gældende Straffelovbog; denne er overhovedet ikke udtømmende i sin Behandling af den almindelige Dels Bestemmelser, men Motiverne hjemler udtrykkelig, at Ordet Handling ogsaa omfatter Undladelse. Yderligere henvises til, at skønt Vorentwurf ikke omtaler Undladelsen, er det givet, at det i saa Henseende staar paa samme Standpunkt, som nu af Strafferetskommissionen foreslaas udtrykkelig udtalt. Höpfners Forsøg paa ad Eksempelvejen at vise den manglende indre Berettigelse af Ligestillingen for Handling og Undladelse afvises ved Henviisning til hans egen Udtalelse om, at »*ceteris paribus*« er der ingen Grund til at behandle Undladelsen mildere. Hvad beviser Paastanden om, at der ved Undladelser hyppigere foreligger formildende Omstændigheder? Kun, at de almindelige Strafferammer maa

have den heraf udkrævede Vidde; men det maa de dog i alle Fald have, da det erkendes, at de formildende Omstændigheder ogsaa kan foreligge ved Foraarsagelse gennem positiv Handling. At der er mindre Nødvendighed for Straffbeskyttelse mod Undladelser, at Handlepligten er mindre betydningsfuld end Undladelsespligten, er kun et Postulat, og for saa vidt det begrundes ved, at Lejligheden til at undlade og dermed Faren for herigennem at volde Skade er mindre end Lejligheden til og Faren for positiv Foraarsagelse, er dette Forhold jo uden Betydning for Spørgsmaalet om Strafbarheden, naar der virkelig er forvoldt Skade ved Undladelse. Höpfner gaar teoretisk ud fra, at Undladelsesforbrydelsen kun tilsyneladende krænker et Forbud, men i Virkeligheden strider mod et Paabud, og at »Følgen« derfor ikke er kausal. Men dette gælder kun om de saakaldte Omis-sivdelikter (f. Eks. ved de rene Krænkelser af den positive Nødhjælpspligt). Kravet om »Ligestillethed i Lovens Forstand« er blot en Omskrivning for Spørgsmaalet, om Loven ved Handling medforstaar Undladelse eller ej. Naar Höpfner nægter Ligestillingen under Hensyn til den forskellige Præventionsmulighed, er at svare, at den gældende Ret jo i alle Fald ikke hjemler en lavere Straf for Undladelse, og at denne Betragtning overhovedet ikke kan være af Betydning for Fortolkningen af *jus, quod est*. Hippel hævder derfor, at Kommissionens Forslag om (de egentlige) Undladelsesforbrydelser i Virkeligheden kun er en Fiksering af allerede gældende Ret, en Fiksering, der er ønskelig bl.a. af Hensyn til den forventede Udvidelse af Brugen af Lægdommere, for hvis Vedkommende det er særlig ønskeligt i størst muligt Omfang at udelukke Tvivl om Lovens Forstaaelse. Herfor er fastslaaet, at Undladelsesforbrydelsen bestaar i ikke at hindre Følgen trods Retspligt i saa Henseende, hvortil er føjet en med den almindelige Anskuelse stemmende Afgørelse af det delvis omstridte Grænsetilfælde: Farefremkaldelse, samt en forsigtig Udvidelse af Nødhjælpspligten. Der kunde være Spørgsmaal, om man med Höpfner skulde have foreslaaet mildere Strafferammer for Undladelsesforbrydelser, men dette skønnes ikke nødvendigt under Hensyn til den Vidde, Kommissionsudkastets Rammer har. Som antydet, har der været nogen Tvivl om, hvorvidt ogsaa den skyldfri Fremkaldelse af Faren bør paalægge Handlepligt til Afværgelse med Ansvar for Følgens Indtræden, naar Afværgelse ikke sker; Kommissionen har besvaret dette bekræft-

tende; herom kan der maaske diskuteres, men en Afgørelse af Spørgsmaalet burde i hvert Fald finde Sted. Men udover Tilfælde, hvor en Handlepligt bestaar, maa den egentlige Undladelsesforbrydelse — 5: Paadragelse af Gerningsmands-ansvaret — i alle Fald ikke udstrækkes. Vil Lovgivningen stille yderligere Hjelpekraav til Borgerne, maa det ske, som foreslaaet, ved Udvidelse af Nødhjælpspligten, hvis Overtrædelser ikke paadrager Kausalitetsansvar for Skaden, men kun et Ansvar for selve Pligtens Ikke-Opfyldelse. Herved rammer man da Undladelser, der — i Forhold til det truede Retsgode — ikke er retsstridige, men kun umoralske. Der kunde maaske her være Tale om at medtage foruden Livsfare ogsaa alvorlig Fare for Legeme og Frihed; derimod bør det fastholdes, at Skadens Indtræden (Døden) er en Betingelse for Strafbarheden, allerede for at være sikker paa kun at ramme Tilfælde, der virkelig er Grund til at straffe. Da Kommissionsforslaget lader Straffen stige til 3 Maaneders Haft eller Bøde indtil 500 Mark, synes de foreslaaede Straffe tilstrækkelige. Sluttelig gennemgaar Hjøpner opstillede begrænsende Betingelser for Nødhjælpspligten, idet han iøvrigt med Rette spørger, hvorfor de ikke ogsaa er opstillede med Hensyn til de egentlige Undladelsesforbrydelser. Han forkaster Berettigelsen af at udskyde den enes Hjelpepligt, fordi en anden er nærmere til at yde Hjælp eller kan yde den med ringere Offer: dette er kun Strafudmaalingsgrunde, medens Pligten maa paahvile dem alle. Ligeledes forkastes Tanken om, at Pligten skulde bortfalde, hvis den truede Ietfærdig har bragt sig i Faren — denne Betragtning er usocial —, eller hvis Hjælp maa antages at stride mod den truedes Vilje. Det samme gælder Fritagelsen, saa længe Opsættelse ikke er forbunden med betydelig Skade: straffes, som ved Nødhjælp, kun det fuldendte Delikt, er det tidsnok at gribe ind i sidste Øjeblik, naar blot Skaden afværges; straffes ved egentlig Undladelsesforbrydelse ogsaa Forsøget, er Undladelsen strafbar fra det Øjeblik, da Hjælp var mulig. Hvad endelig angaar Spørgsmaalet om Forholdet mellem den truende Skades og Offerets Betydning, maa Spørgsmaalet løses tildels ved Hjælp af Nødretslæren og kan i alle Fald næppe løses ved en Formulering i Straffeloven, udover, hvad der er sket med Hensyn til Forslaget om Nødhjælpspligt, der jo er betinget af, at der kan reddes uden Fare for Legeme og Liv.

Af 1ste Heftes Indhold bør endvidere nævnes en varmt skrevet Nekrolog fra Professor i Kiel *Liepmann's* Ilaand over den unge lovende Videnskabsmand *Herrmann Kriegsmann*, der d. 1' April 1914 blev udnævnt til ordinær Professor i Tübingen, men allerede d. 6' September s. A., kun 32 Aar gammel, fandt Døden paa Slagmarken i Frankrig, medens han under Verdenskrigen gjorde Tjeneste som Reservelieutenant. Af *Kriegsmann's* Arbejder har nærværende Anmelder i dette Tidsskrifts 3' Aargang 2' Hefte p. 92 henvist til og henpeget paa den af ham i »Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts« forfattede Undersøgelse om Varetægtsarrestens Afregning.

Desuden skal omtales en Artikel af *Dreyfus* om Tilbagelevering til den krænkede af Genstande, der er i Statens Forvaring. Spørgsmaalet drejer sig navnlig om stjaalne Koster. Tysk Straffeprocessordnings § 111 bestemmer, at Genstande, som er bleven unddragne den krænkede ved en strafbar Handling, skal i Embeds Medfør efter Undersøgelsens Afslutning, eller efter Omstændighederne tidligere, tilbageleveres den krænkede, hvis ikke Tredjemands Ret forhindrer det, saa at den krænkede altsaa ikke for at opnaa Udleveringen behøver en civil Dom. Bestemmelsens Ord omfatter ikke blot Ting, der er beslaglagt som Bevismidler, men alt, hvad der efter at være unddraget den krænkede er kommen i Myndighedernes Magt, det være sig ved frivillig Aflevering fra den sigtede eller ved Medtagelse, da han blev anholdt, eller paa anden Maade. Imidlertid gør den herskende Anskuelse en stor Indskrænkning her, idet den ikke vil tillægge Straffedommeren Ret til at gribe ind i Tredjemands Besiddelse eller Rettigheder og derfor kun tillader Udlevering af Ting, der er tilgaaet Myndighederne umiddelbart fra den sigtede, dog at Hæleren (ø: den om Hæleri overbeviste) jævnstilles med denne. Kommer Tingen derimod fra Tredjemand, kan den kun udleveres med dennes Samtykke og skal i og for sig tilbageleveres ham, selv om man derved bereder Vejen for en uretmæssig Tilegnelse f. Eks. fra den for Hæleri af subjektive Grunde frifundne Købers Side, hos hvem Kosterne er forefundne, og som kan have skilt sig af med disse, inden den krænkede ad civilprocessuel Vej opnaar at faa sig tillagt Besiddelsen, idet den almindelige Anskuelse ej heller tillader at vente med Tilbageleveringen til Køberen, indtil den civile Domstol har truffet sin Afgørelse. Beslaglægges Tingen hos en Tyv, der har stjaalet den fra en tidligere Tyv, bliver

Konsekvensen, at den under Processen mod Tyv Nr. 2 skal tilbageleveres til Tyv Nr. 1 som Tredjemand, derefter beslaglægges under Sagen mod Nr. 1 for nu at tilbageleveres Ejeren, hvilket jo er ganske upraktisk. Efter Forf.'s Mening er disse Resultater i Virkeligheden ikke hjemlede i Civilretsreglerne, naar det drejer sig om stjaalne Koster, der ikke er Genstand for exstinktiv Erhvervelse, og Udlevering til den krænkede bør derfor ske ogsaa, naar Tingen er forefunden i Tredjemands Besiddelse, medens omvendt saadan Udlevering ikke bør ske, naar en virkelig bedre Ret er til Hinder, selv om Kosterne er modtagne direkte fra den sigtede selv. Er Staten i Tvivl om, hvem der har Krav paa Udlevering, bør den deponere eller forauktionere og deponere Provenuet. Myndighederne bedømmer, om Tingen er unddraget den berettigede ved en strafbar Handling, men er herved stærkt bundne af Straffedommen. Frifindes den sigtede, maa han behandles som ikke-skyldig og i sin Egenskab af sidste Besidder have Kosterne udleveret, selv om det er forudseeligt, at der civilretlig vil foreligge tilstrækkeligt Bevis for, at han har begaaet Handlingen. Domfældes han derimod, maa alle Strafferetsplejens Organer behandle ham som skyldig, og Kosterne maa udleveres til den krænkede, selv om Forvaringsmyndigheden anser ham for uskyldig. Dog gælder det anførte naturligvis ikke, hvis Frifindelsen kun er begrundet ved Mangel paa Indsigt i det strafbare hos den unge Gerningsmand, ved Forældelse af Strafskylden e. l., thi i disse Tilfælde maa den forvarende Myndighed selv skønne over, om Genstanden er unddraget ved en strafbar Handling. — Med Hensyn til, hvad der skal udleveres, tager Teorien Bestemmelsen strengt efter Ordene og nægter Ret til Udlevering af Penge, der er indvundne for stjaalne Sager, eller af Sager, der er købt for stjaalne Penge. Rigsretten har endog forbudt Udlevering af Banknoter, tilvekslede for svingagtig tilvendte Penge! § 111's Ordlyd stemmer vel ogsaa hermed, hvortil kommer, at dens Hovedformaal ikke er at hjælpe den skadelidte til sin Ret, men at fritage Myndighederne for fortsat Opbevaring og Ansvar ved at etablere en Tilstand, der i det væsentlige svarer til de gældende tingsretlige Forskrifter og Forhold, men ikke til obligatoriske Mellemværender. Den, der forbruger fremmed Gods, bliver i Reglen Ejer af de derved indvundne Surrogater, som derfor ikke kan udleveres den krænkede. Rigsrettens Anvendelse af denne Sætning paa tilvekslede Banknoter gaar dog udover det be-

rettigede og beror paa en Miskendelse af Pengevekslingens Natur: der sker her ingen Afhændelse, intet Forbrug, Ejendomsrettens Genstand er ikke de enkelte Møntstykker, men Pengebeløbet, som ikke har skiftet Ejer, og der er saaledes ingen Grund til at nægte Banknoternes Udlevering. — Spørgsmaalet om, hvem der skal træffe Bestemmelsen om Udlevering, besvares forskelligt, idet nogle tillægger Forvaringsmyndigheden, andre Domstolen Kompetencen; Forf. holder paa det første som hjemlet i den gældende Ret, men anser det for heldigst, at der til Udlevering krævedes en Dommerbestemmelse, der afgaves, efter at saavel Anklagemyndigheden som den sigtede var hørt; sidstnævnte kan have Interesse i at modsætte sig Udlevering af Koster, naar der f. Eks. paa dem findes Fingeraftryk, der kan lede Mistanken hen mod andre end ham. — Udleveringen sker til den krænkede, for saa vidt ikke bedreberettigede foreligger. Er Tingen stjaalen, medens den var i en anden end Ejeren Besiddelse, udleveres den til Ejeren, medmindre Besidderen havde en foran gaaende Ret, f. Eks. som Haandpanthaver. Men kun tinglige, ikke obligatoriske Retsforhold kommer i Betragtning; den kun obligatorisk berettigede maa finde sig i, at Tingen udleveres til Ejeren, og derpaa holde sig til ham. Endelig har der hersket Tvivl om, hvorledes man skulde forholde sig, naar Tingens Ejer ikke kan findes, hvad jo f. Eks. jævnlig foreligger med Hensyn til stjaalne Cykler, der er taget i Bevaring hos Tyven eller Hæleren. Nogle har hævdet, at der maatte udleveres til sidste Besidder, altsaa eventuelt den overbeviste Hæler eller Tyven, men overfor dennes Krav kan Staten stille sit Krav som repræsenterende den virkelige, om end ukendte Ejer. Det rette synes at maatte være, at der med Kosterne i et sligt Tilfælde forholdes som med Hilttegods.

Udkastet til en ny Straffeprocessordening bringer i § 107 væsentlige Forandringer fra de nu i § 111 hjemlede Forskrifter. Ikke blot bliver der efter Udkastet ikke Spørgsmaal om at nægte Udlevering af tilvekslede Banknoter, men det bestemmes, at baade Salgssummen for de den krænkede undtagne Sager og de for stjaalne eller tilsvegne Penge købte Sager skal udleveres til den krænkede, naar ikke Tredjemands Rettigheder hindrer det. Endvidere bestemmes det, at Udleveringen kan udskydes endog udover det Tidspunkt, da den afsagte Dom er retskraftig, f. Eks. naar der er Spørgsmaal om Sagens Genoptagelse, hvorhos det fastslaas, at Ko-

ster, hvis Ejer ikke kan udfindes, skal behandles som Hittogods. —

Under Titlen »Zur Reform des Strafvollzugs« gør *Schreiber* i 2det Hefte Rede for en Del af Hovedproblemerne ved Fuldbyrnelsen af Frihedsstraffe, særlig de strengere Former, med Henblik paa en forventet tysk Rigslov om Straffuldbyrdelse. En saadan findes for Tiden ikke, idet den gældende Straffelovbog kun giver Bestemmelser om Tilstedeligheden af at benytte Enkeltcelle og om Fangers Beskæftigelse; alt det øvrige vedrørende Fuldbyrnelsen er overladt til de enkelte Staters Afgørelse og derfor ordnet uensartet — der gælder paa dette Omraade 59 forskellige Ordninger indenfor det tyske Rige! — samt ad administrativ Vej, medens Fangens Forhold som et Retsforhold bør være Lovgivningsanliggende. Et i 1879 forfattet Udkast til en Lov om Straffuldbyrdelse for hele Riget naaede bl. a. af finansielle Grunde ikke frem til Forelæggelse; derimod enedes Forbundsstaterne senere om de saakaldte »Grundsætninger af 28. Oktober 1897« som gældende indtil videre; men ligesom disse ikke har Lovskraft, er de ikke specialiserede Bestemmelser, men nøjes væsentlig med at angive almindeligere Retningslinjer. Straffelovskommissionen har nu givet Udtryk for Ønsket om Tilvejebringelse af en herhen hørende Rigslov; Foreningen af tyske Strafanstaltsembedsmænd har ved sine Drøftelser forberedt et saadant Arbejde og har senest paa Mødet i 1911 stillet en Række Krav, bl. a. om skarp Afgrænsning mellem Tugthus og Fængsel, helst med særlige Anstalter for hver af de 3 Arter af Frihedsstraf, om de unge domfældtes Adskillelse fra ældre og om Tilsyn med losladte.

Af de foreliggende Hovedspørgsmaal omtaler *Schreiber* først Valget mellem Enkeltcelle og Fællesskab, udvikler begge Formers Fortrin og Mangler og konkluderer til, at det paa dette som paa andre Punkter i Straffuldbyrdelseslæren gælder om at *i n d i v i d u a l i s e r e*, saaledes at der ved Valget maa tages Hensyn til Fangens samlede Forhold, hans Alder, tidligere Liv, legemlige og sjælelige Tilstand, alt dog under principiel Foretrækkelse af Enkeltcellen; dennes store Fortrin er navnlig den langt større Adgang til at øve effektiv Paavirkning paa den domfældte; dens Ulæmpe er væsentlig, at den ikke tilstrækkelig forbereder Fangen til atter at føre en fri Tilværelse. »Fællesskabet gør slettere, men Enkeltcellen gør svagere.« Derfor maa der ved Valget ogsaa tages

Hensyn til, paa hvilket Udstaelsesstadium Fangen til enhver Tid befinder sig. *I n d i v i d u a l i s e r i n g* er og bliver Hovedsagen og er ligesaa forenelig med Gengældelsesteorien som med andre Straffeteorier; det er berettiget, at Fangerne, der i de store Træk behandles ens — med Hensyn til Logis, Kost, Klæder og Arbejde —, paa Smaapunkter behandles afvigende under Hensyn til deres personlige Forhold, at der sker Smaalæmpelser og Lettelser for den, hvem Straffen ellers vilde ramme langt tungere end den anden, hvis Sindelag, Fortid og sociale Forhold gør, at han ikke føler Trang til Læmpelser af saadan Art. Forf. maa naturligvis være Tilhænger af *P r o g r e s s i o n* i Straffuldbyrdelsen; men han forkaster dog det i England uddannede egentlige Progressivsystem, der bevæger sig fra Enkeltcelle gennem Fællesskab til foreløbig Løsladelse og paa Fællesskabsstadiet er forbundet med en Klassifikation og et System af Mærker til mekanisk eller talmæssig Konstatering af Flid, Ydeevne og Opførsel. Dette System griber for stærkt ind i Individualiseringen og indskrænker Muligheden af denne, Mærkesystemet tillægger Opførsel osv. en for absolut Betydning og umuliggør en konkret hensigtsmæssig Træffen Valg mellem Enkeltcelle og Fællesskab. Systemet er i Reglen begrænset til Anvendelse paa Straffetider af mindst 2 Aar; men derved unddrages altfor mange fra Progression og fra Muligheden af foreløbig Løsladelse, medens det omvendt i Tilfælde, hvor en fleraarig Straf er idømt en paa Forhaand upaavirkelig Fange, er ganske unødvendigt at lade ham, som Systemet kræver, begynde med Enkeltcelle. Forf. vil derfor kun lade Progressionstanken indgaa som Led i den individualiserende Behandling; ogsaa i Cellebehandlingen kan Klassifikation med Forskel i Klædedragt, Begunstigelser, Arbejdsbelønning osv. indføres. *S t r a f f o r k ø r t e l s e r* indgaar som Led i den progressive, individuelle Straffuldbyrdelse; foreløbig Løsladelse skal ikke betragtes som et Led i Strafudstaelsen, men som et betinget, benaadningsmæssigt Afkald paa Fuldbyrddelsen af Reststraffen. *F æ n g s e l s a r b e j d e t* er Straffuldbyrdelsens Rygrad. Det maa indrettes paa, at Fangens Fagdygtighed ikke ligger brak i Straffetiden, og at den, der intet Arbejde kan, lærer et saadant. Frygten for Anstaltsarbejdets Konkurrence med det frie Arbejde er overdreven; i alle Tilfælde kan denne Ulæmpe formindskes bl. a. ved, at Anstalten opretholder saa mange forskellige Arbejdsvirksomheder som muligt, hvorved Konkurrencens Intensitet for-

mindskes, samt ved, at man undgaar at anlægge de Virksomheder, der særlig drives i den Egn, hvor Anstalten ligger. Statsarbejdsdrift er at foretrække for Entreprisedrift; Fri-luftsarbejder — Afvanding, Hedekultur, Flodregulering — er anbefalelsesværdige overfor Fanger af Landbefolkningen, som kan taale den relative Frihed, saadant Arbejde medfører. Arbejdsudbyttet tilfalder Staten, dog at en Brøkdel tilstaas Fangen som en Slags Opmuntring eller Belønning, der kan anvendes til Støtte for Familien, til Betaling af Erstatning, til Indkøb af Frimærker og Ekstraforplejning eller til Oplæg til Brug efter Losladelsen. I Preussen andrager Tugthusfangens Arbejdsbelønning højst 20 Pf. daglig. Der har hævet sig Røster for, at Fangens Arbejdsudbytte helt bør tilfalde ham selv, at en Tvang til at arbejde uden Løn skærper Frihedsstraffen, saa at den tillige bliver en Formuesstraf, og derhos virker mindre opdragende end en Arbejdspligt, hvis Udbytte tilfalder Fangen. Forf. forkaster dette Synspunkt, hvis Konsekvens maatte være, at Fangen ad Retens Vej kunde indtale sit Arbejdsudbytte hos Staten. Derimod tager han til Orde for, at Udbyttet af den enkelte Fanges Arbejde skal tilflyde Staten som Godtgørelse for Straffuldbyrdsomkostningerne og derfor afregnes i disse, saa at den betalingsdygtige Fange kun skal udrede den Del af Omkostningerne, der ikke er inddækket ved hans Arbejde. Arbejdsbelønningen bør imidlertid bevares ganske uafhængig heraf og skal altsaa ydes Fangen uden Hensyn til Forholdet mellem Arbejdsudbytte og Omkostningsbeløb. Endelig beskæftiger Forf. sig med de særlige Krav til Straffuldbyrdsloven overfor de unge; jo sjældnere det bliver, at Straf anvendes paa de helt unge, fordi Opdragelsesforanstaltninger træder i Stedet, des mere maa det kræves, at Straffen, naar den er nødvendig, bliver følelig og opdragende. Derfor ønsker han overfor unge Forbrydere et Strafminimum af 1 Maanedes Fængsel. I visse Retninger anbefaler han de amerikanske Reformatories og de engelske Borstalanstalter som Forbilleder for Strafanstalter for unge domfældte og kommer herved ind paa en Omtale af Ungdomsfængslet i Wittlich *).

I direkte Fortsættelse efter Schreibers Arbejde kan nævnes en Artikel i 6te Hefte: »Der progressive Strafvollzug«, af

*) Jfr. herom dette Tidsskrift, Aargang 1914, S. 314.

Ellger, Direktøren for det nysomtalte Ungdomsfængsel i Wittlich, der med stor Styrke hævder Fordelene ved et gennemført Progressivsystem som Hovedgrundlag for Straffuldbyrdelsen, saaledes at denne gennem flere Trin skrider frem til en større og større Grad af Frihed og i Sammenhæng dermed yder tillagende Begunstigelser, som Fangerne selv erhverver sig ved god Holdning, og at der mellem Løsladelsen og den fuldkomne Frihed indskydes et Mellemlinje Trin som Overgangsform. Den nyankomne Fange begynder i 3' Klasse og rykker efterhaanden op i 2' og 1', men kan til enhver Tid paa Grund af slet Opførsel sættes ned, endog til 4' Klasse, der saaledes er en ren Straffeklasse. Forudsætningen bør være en Straffetid af mindst 1 Aar, Varigheden af Opholdet i 3' og 2' Klasse normalt 4 Maanedere i hver. Klasserne maa adskilles ret skarpt fra hinanden ved Forskel i Klædedragt eller Tegn paa denne; til Begunstigelserne bør ogsaa Kostforbedring høre. Som Eksempel anføres det i Wittlich for Fanger mellem 18 og 21 Aar med mindst 1 Aars Straffetid gældende System: 3' Klasse har Enkeltcelle, bærer sædvanlig Anstaltsdragt, faar ingen Arbejdsbelønning og intet Kosttillæg, medens 2' Klasse normalt arbejder i Fællesværksteder, har en rød Trekant paa Trojearmet, faar 1—4 Pfennig daglig i Arbejdsbelønning og Kosttillæg I, hvorhos der kan faas en af belærende Indhold foruden den reglementerede Biblioteks-Dagbog, et Tegnehefte med tilhørende Farver og en Ekstrabog bog. I 1' Klasse arbejdes der ligeledes i Fællesskab, der bæres en blaa Dragt, Belønningen andrager 5—30 Pf. daglig, der faas Kosttillæg II samt to Gange om Ugen 100 Gram Ost eller Frugt for et tilsvarende Beløb, foruden Hefte og Ekstrabog faas et Katalog over Biblioteket, Cellen maa hygges med Blomster, Spejl, Billeder og en Læneskammel, det er tilladt at være en Time længere oppe og brænde Lys, i en ugentlig Ekstratime drives Gymnastik og Idræt, og hveranden Søndageftermiddag er der en Foredrags- eller Forelæsnings-time. Kun Fanger i 1' Klasse kan foreslaas til nogen Slags Benaadning eller foreløbig Løsladelse. Forf. betoner Enkeltcellens Fortrin som gunstig for opdragende Paavirkning; naar dog Fællesskab bør optages som Led i Progressionen, skal dette bl. a. tjene til at prøve, om den indvundne Forbedring kan holde sig udenfor Afsondretheden, og til at faa bedre Indblik i Fangens Karakter. Skadelig Paavirkning maa søges undgaaet ved Opsyn og ved Udskillelse af farlige Elementer, hvorhos det maa erindres, at Fællesskabet ikke udstrækkes

til Sove- og Spisetider, men kun omfatter Arbejdstiden. Efter Gennemløbet af Klasserne er der Trang til et Mellemtrin mellem Fængsel og fuld Frihed; at etablere særlige Mellemtrins- eller Fritluftsarbejdsanstalter er ikke praktisk, derfor anbefales den betingede Løsladelse eller Strafaafbrydelse med en passende lang Frist og under et effektivt Tilsyn, der ikke maa være blot politimæssigt, men skal tilsigte at yde den paagældende Støtte. Denne Mellemtilstand er efter Forf.s Mening et Straffettrin og føles som saadant; iøvrigt er det ikke absolut nødvendigt for det progressive System. — Spørgsmaalet er dernæst, hvorledes Klasseoprykningen bør ske. Det gælder om at undgaa en blot udvendig Skematisering og at aabne Plads for Individualisering. I den Henseende er det amerikanske Mærkesystem uheldigt, ogsaa fordi de underordnede Anstaltsfunktionærer kommer til at spille for stor en Rolle ved Tilmaalingen af Mærkerne. I Wittlich ser man bort fra Bedømmelse efter positivt godt Forhold og efter Arbejdsydelsens Omfang, dette sidste allerede paa Grund af Arbejdsøvnernes Forskellighed. Systemet er ordnet saaledes, at man rykker op efter 4 Maaneders Forløb, hvis dette ikke forskertses ved Forseelser mod den vidt detaillerede Husorden. Disse Forseelser er efter deres Grovhed inddelt i 3 Grupper: en Forseelse af 1' Gruppe bevirker Oprykningens Forhaling med 5 Dage, for 2' og 3' Grupperes Vedkommende er Følgen henholdsvis 10 og 15 Dages Forhaling. Paadrages der i Løbet af en Kalendermaaned mere end 30 Forhalingsdage, sættes Fangen ned i 4' Klasse (Straffeklassen), hvilket ogsaa undtagelsesvis kan ske ved en eneste Forseelse af 3' Gruppe. I Straffeklassen er alle Begunstigelser tabt, og Fangen faar ikke Del i Skole- og Gymnastikundervisningen, men maa nøjes med en Gaardtur. For atter at komme op fra Straffeklassen udkræves en helt meldingsfri Maaned; var han forinden Nedsettelsen naaet op i 2' eller 1' Klasse, begynder han efter en saadan dadelfri Maaned forfra i 2' Klasse. For hver dadelfri og flittig Uge kan dog Maaneden afkortes med 1 Dag. Derhos kan Direktøren, naar Oprykningstidspunktet til en højere Klasse er naaet, eftergive indtil 7 Forhalingsdage. De underordnede Funktionærer har kun at skrive Melding om den passerede Overtrædelse, medens Direktøren efter et indgaaende Forhør vurderer denne og bestemmer dens Grad under Hensyn til samtlige Omstændigheder, bl. a. et eventuelt urigtigt Forhold fra vedkommende Funktionærs Side. Der kan yderligere individualiseres ved Tillegsstraffe, f. Eks. Ind-

dragelse af Kosttillæg. — Sporges der nu, hvorfor den mere komplicerede Progression er at foretrække f. Eks. for en Behandling ved Gruppeinddeling af Fangerne, lyder Svaret, at en saadan er meget vanskelig at realisere; en Inddeling efter tidligere Straffe er formel og uden virkelig Værdi, og en Sondring efter moralsk Beskaffenhed kræver et praktisk uopnaeligt Kendskab til den enkeltes indre Liv. Inddeling mellem Lejligheds-, Vane- eller Erhvervsforbrydere strander paa, at Grænserne er flydende. Progressionen har den store Fordel, at Fangen derunder letter Individualiseringen ved selv at afsløre sit Sindelag, sin større eller mindre Lydighed og Vilje til at ville frem, samtidig med, at denne Vilje og Initiativet stadig styrkes. Fremdeles bevirker Systemet i Wittlich, at det underordnede Personale med Ro og Omhu vaager over Husordenens Overholdelse, da deres Meldinger herom er afgørende for Oprykningen, at der haves en Række lette og dog virkningsfulde Disciplinærmidler, der gør Anvendelsen af Arrest temmelig overflodig, at Direktøren stadig faar Anledning til at tale med og beskæftige sig med de enkelte Fanger, og at Begunstigelserne kommer en Kategori Fanger tilgode, som netop i høj Grad fortjener det, nemlig de beskedne, rolige, ikke fremtrædende, der stilfærdig passer deres Dont uden at forsynde sig mod Reglementet, men ogsaa uden paa nogen Vis at kunne glimre. — Mod Progressionssystemet i Almindelighed er der indvendt, at Forvaltningens Myndighed begrænses for stærkt ved de Fangerne tillagte Rettigheder; her til svares, at da Opdragelse er tilsigtet, er det kun en Fordel, at Fangens Stilling er en Retsstilling. Faren for, at Systemet skal gøre Straffen for mild, kan ikke erkendes, thi det centrale i Straffen, Frihedsberøvelsen, er jo bevaret, og Fordringerne til Fangen stiger sammen med Begunstigelserne. Naar der indvendes, at Progressionens Goder kun tilfalder Fanger med længere Straffetid, altsaa de (formodentlig) slettere, bemærkes, at et læmpet Progressivsystem maaske kan og bør iværksættes ogsaa for Straffe, der blot overstiger 3 Maaneder. Endelig er der fremsat den Indvending, at Systemet vel kan være anvendeligt overfor de unge, men ikke passer overfor ældre Forbrydere, hvem Progressionens opdragende Indflydelse ikke virker paa. Dette er kun rigtigt, hvis ogsaa Straffens øvrige opdragende, forbedrende og afskrækkende Virkning maa antages at prelle af overfor de ældre, hvis altsaa overfor dem Sikringsformaålet er det eneste, hvad man dog vel ikke vil hævde. Noget andet er, at Systemet maa udformes forskelligt overfor yngre og overfor ældre Fanger.

Hefte 3 og 7 indeholder udelukkende Anmeldelser af tyske samt enkelte østrigske, schweitziske og franske m. fl. Arbejder om Retshistorie (Anmelder: *Knapp*), Retsfilosofi (*Tesor*), Strafferet (*Feisenberger, Freudenthal, Rittler og Seeber*), Straffeproces (*Kern og Beling*), Fængselsvæsen (*Klein*), Kriminalpsykologi og Retsmedicin (*Aschaffenburg*) og »Forskelligt« (*Beling*). Paa Grund af manglende Tid maa *Aschaffenburg* nu stanse sin Anmeldervirksomhed for Tidsskriftet og benytter Lejligheden til, samtidig med at han omtaler 78 nye Arbejder, at give en kort Oversigt over de vigtigste ældre Lærebøger fra de paagældende Omraader. Af skandinaviske Arbejder omtaler han *Vogt*: Samfundssygdomme (Kristiania 1906) og *Kinberg*: Über das strafprozessuale Verfahren in Schweden bei wegen Verbrechen angeklagten Personen zweifelhaften Geisteszustandes nebst Reformvorschlägen (Halle 1913).

Eggenschwyler fortsætter i 4de Hefte en i Tidsskriftets XXXIV Bind paabegyndt Afhandling: »Intellektualismus und Verbrechen«, som er særdeles læseværdig, og som behandler det Spørgsmaal, om en Forhøjelse og Udvidelse af en Befolknings intellektuelle Dannelse virker gunstig eller ugunstig med Hensyn til Kriminalitet. Der tænkes altsaa ikke paa Forøgelse af almindelige Skolekundskaaber eller paa Faguddannelse, men paa den almindelige »højere« Dannelses intelligensforhøjende Virkning med deraf følgende Tendens til Tvivl og Kritik overfor Grund- og Trossætninger, til Frigørelse fra Autoritetstro og til personlig Selvhævdelse. Det er ikke usandsynligt, at en saadan Forhøjelse af Intelligensniveauet i Virkeligheden virker forøgende paa Kriminaliteten, idet Respekten for Normerne nedbrydes, og »Dannelsen« medfører større Fordringer til Livet uden samtidig at forøge Erhvervsevnen. Dog kan intet bestemt i saa Henseende paa-vises ud fra den eksisterende Kriminalstatistik, der arbejder med grove Inddelinger baade af Befolkningsklasserne og af Forbrydelsesarterne. Hertil kommer, at en i denne Henseende brugbar Statistik ikke maatte holde sig alene til de domfældte, men omfatte alle forefaldende Forbrydelser, ogsaa — og navnlig — de uopklarede. Intelligensforhøjelsen vil paa Kriminalitetens Omraade netop sætte sit Spor ved Forøgelsen af de Forbrydelser, som det er vanskeligt at faa opklaret, og i det hele ved en finere, Opdagelse forhindrende Fremgangsmaade ved Begaaelsen af Forbrydelser. Endelig maatte

der tages Hensyn til det Grænseomraade, hvor det straffbare og det ikke-straffbare, men ligesaa umoralske Forhold mødes og glider over i hinanden, og som den intelligente netop vil vælge til sin Operationsplads. Forf. søger Spørgsmaalet belyst bl. a. ved Undersøgelse af de forskellige Trosbekendelsers Kriminalitet: Protestanter, Katholiker og Jøder i Tyskland. Han bemærker med Rette, at da saa godt som alle Forholdsregler, der rettes mod de Intelligensfølger, der bestaa i autoritetsfjendtlig Individualisme og moralsk Skepsis, samtidig vilde ramme de gode, almennyttige Udslag af Intelligensforhøjelsen, vil Staten næppe kunne anvende anden Taktik overfor denne Fare end det rent negative: ikke kunstlig at udklække brodløse intellektuelle, ikke at vække en Trang til Fornødenheder, der ikke staar i Forhold til de paagældendes produktive Dygtighed. En ivrig Stræben efter at forøge Befolkningens almindelige Dannelse i rent intellektuel Forstand er derfor ikke uden Fare, medens enhver Forøgelse af den faglige Dannelse og Dygtighed kun virker til det gode, ogsaa i Kampen mod Forbrydelse.

I samme Hefte gør *Auer* Rede for en ny, meget detailleret ungarsk Lov om Beskyttelse for Æren (fra 1914). Den almindelige ungarske Straffelovbog foreskriver for Ærefornærmelser i Almindelighed kun Straf af Bøder indtil 1000 Kr. Domstolenes Praksis satte derhos Boderne ret lavt, hvoraf Følgen var bleven, dels at Ærefornærmelser florerede, dels at de krænkede fandt Retsvejen utilstrækkelig og greb til Selvhjælp i Form af Duel eller udenrettlige Ordninger. Derfor fremkom den nye Lov med det Formaal at skabe et effektivt Værn for den personlige Ære. Loven skelner mellem Bagvaskelse (Krænkelse af Agtelsen hos andre) og den egentlige Ærefornærmelse (Angreb paa Individets Selvagtelse) og beskriver nøje og specificeret Forbrydelsernes objektive Begreb. Subjektivt kræves Forsæt og Bevidsthed om Retsstridigheden. Bagvaskelse straffes, naar ikke skærpene Omstændigheder foreligger, med Arrest (Haft) indtil 6 Maaneder og Pengestraf indtil 4000 Kr.; begge Straffe idømmes altsaa kumulativt. Ærefornærmelse straffes med Bøde indtil 4000 Kr.; man vilde ikke gaa til ogsaa her at fastsætte obligatorisk Frihedsstraf, og ungarsk Straffelovgivning kender ikke den Ordning, at der for en Forbrydelse kan idømmes alternativt forskellige Strafarter som Bøde og Frihedsstraf. Kvalificerede Tilfælde med højere Straf foreligger bl. a. ved

Bagvaskelse gennem Pressen, begaaet af lave Motiver, og ved Ærefornærmelser, der er udført med særlig Raahed, samt ved Krænkelser mod lovgivende Korporationer og offentlige Embedsmænd med Sigte paa Udøvelsen af deres Hverv. Straffen stiger da for Bagvaskelse til 2 Aars Arrest og 8000 Kr. Bøde, for Ærefornærmelse til 1 Aars Arrest og 6000 Kr. Bøde. Hører den krænkede til de i Loven opregnede Myndigheder eller Korporationer, er det overladt til nærmere betegnede Foresatte eller Tilsynsorganer at begære Paatale, som i slige Tilfælde ikke ønskes gjort afhængig af den krænkedes større eller mindre personlige Æmfindtlighed. Dog skal Paatalen begæres, naar den krænkede forlanger det, medmindre dette vilde stride mod den almene Interesse; har den krænkede nedlagt sit offentlige Hverv, kan Tiltale kun begæres paa hans Ænske. Sandhedsbevis er kun med store Begrænsninger tilladt, nærmest kun som Undtagelse, nemlig naar Sigtelsen eller det krænkende Udtryk er fremkommen for at værne eller befordre en offentlig eller berettiget privat Interesse, naar der allerede er Straf- eller Disciplinærundersøgelse i Gang i Anledning af det paasigtede Forhold, naar det paasigtede Forhold er fastslaaet ved en retskraftig Afgørelse af en Straffemyndighed, og Udtalelsen derhos ikke kun er fremkommet for at fornærme, og endelig, naar den angrebne selv ønsker Sandhedsbevisets Fremførelse tilstedt. Men selv i disse Tilfælde er det kun en Ret for den anklagede at føre Sandhedsbevis; ønsker han ikke dette, kan den angrebne ikke foranledige, at Retten prøver Beskyldningens Sandhed. Og selv i de nævnte Tilfælde er der yderligere væsentlige Indskrænkninger i Adgangen til at føre Beviset, saaledes bl. a., hvis Fornærmelsen har angrebet en Kvindes Ære, idet den tiltalte da kun kan faa Lov at føre Sandhedsbevis, hvis han godtgør, at hans Udladelse var nødvendig for at værne en offentlig eller berettiget privat Interesse. Sandhedsbevis er fuldstændig udelukket i de Tilfælde, hvor det ved en stedfunden retskraftig Retsafgørelse var fastslaaet, at det paasigtede Forhold var ubevisligt, hvor altsaa Retten havde frifundet den fornærmede eller indstillet Forfølgningen mod ham af Mangel paa Bevis. Endnu kan nævnes, at Loven bemyndiger Dommeren til at fritage den anklagede for Straf, saafremt et retsstridigt, provocerende Forhold fra den fornærmedes Side har foranlediget Fornærmelsen. Endelig indeholder Loven særlige Regler om Fornærmelse, bestaaende i, at en Person overfor en Myndighed usandfærdig

angives skyldig i et strafbart Forhold, om Fornærmelser mod afdøde og om Krænkelser af andres Kredit. —

Af 5te og 6te Heftes Indhold bør endnu nævnes en større Afhandling af *Sauer*: »Zur Grundlegung des Rechts und zur Umgrenzung des strafrechtlichen Tatbestands« samt nogle mindre Artikler. Saaledes gør *Rosenfeld* Rede for den nu-gældende Organisation af Forsorgen for løsladte Straffanger i England, hvor man har afskaffet Arbejdsbelønningen baade i Tugthuse og Fængsler, medens Staten til Gengæld til Forsorgsforeningerne tilskyder et vist Beløb for hver løsladt Fange — saaledes c. 5 £ for hver Tugthusfange —, hvorhos disse Foreninger tildels er blevet Statsorganisationer og har faaet deres Virksomhed reglementarisk ordnet. *Lenhard* fremsætter ud fra sin praktiske Erfaring som tidligere Strafanstaltsleder nogle Ønsker om Ændringer i de Bestemmelser, som Udkastene til ny tysk Straffelovbog indeholder om Sikkerhedsforvaring af løsagtige og arbejdssky Forbrydere. *Ruth v. d. Leyen* skildrer de uheldige Følger, som den i Anledning af Krigen udstedte kejserlige Benaadningsakt af 4' August 1914, der omfatter alle for visse Lovovertrædelser domfældte Personer af begge Kon, har haft for Arbejdet med de domfældte unge, der tidligere nød godt af Strafudsættelse med Udsigt til betinget Benaadning. Denne Udsigt var en Spore til Arbejdsomhed, til sædelig Opførsel og til Oprettelse af den skete Skade ved fortjent Løn; efter Benaadningsaktens Udstedelse protesterer de unge — ikke mindst Kvinderne — mod fortsat Tilsyn, og en Mængde af dem glider atter ud i Dagdriveri og Løsagtighed. Det evige Spørgsmaal om *error juris* behandler *Lifschütz* som »den positive Form af god Tro«. *Rissom* undersøger Spørgsmaalet om Krigsfangers strafferetlige Behandling, særlig, hvorvidt disse kan straffes for Handlinger, der er begaaede før Fangetagelsen. —

I Aargangens sidste Hefte behandler *Rixen* Spørgsmaalet, hvorvidt Opholdet paa en Sindssygeanstalt bør medregnes til Fangens Straffetid, hvorved er forudsat, at Sygdommen indtræffer, efter at Strafudstaaelsen er begyndt, et Emne, der ogsaa berøres af to Artikler af *Pietsch* og *Meltgenberg* henholdsvis i 5te og i 6te Hefte. *Rixen* udvikler, at den hidtidige Praksis i Preussen, der besvarer Spørgsmaalet benægtende, gaar ud over en Mængde domfældte, og anfører som Eksempel, at en Fange, der i 1899 blev dømt til 5 Aars

Tugthus, derpaa i 1901 blev sindssyg, hvorefter Straffudstaelsen blev afbrudt og han anbragt paa en Sindssygeanstalt, hvor han forblev i godt 12 Aar, endnu i 1914 havde 2 Aar at udstaa af den ham i sin Tid idømte Straf. En saadan Ordning stiller den sindssyge Fange ringere end den sunde eller den blot legemlig syge. Den er derhos ikke historisk underbygget, idet den preussiske Regering allerede i 1825 udtalte, at det vilde være for haardt slet ikke at afregne Detentionen af en Fange, der var bleven sindssyg, i Straffetiden; i 1841 forordner Indenrigsministeriet, at en Kvindefange, der tilbringer Barselsengstiden udenfor Straffanstalt, ikke kan faa regnet denne Tid med til Straffetiden, da saadant kun gælder for Sindssygdomstilfælde, eller naar en syg Fange forplejes i Fængslet. En ministeriel Resolution af 1858 skelner mellem, om Sindssygdommens Uhelbredelighed er fastslaaet, idet i saa Fald en Kriminalstrafs Fuldbyrdelse er udelukket, hvorfor en Losladelse maa ske, eller om dette ikke er Tilfældet, i hvilket Fald Straffanstalten maa bære Omkostningerne ved Opholdet paa Sindssygeanstalten, og Tiden for dette Ophold maa afregnes i Straffetiden. Efter disse Bestemmelser fulgte saa Straffeprocessordningen for det tyske Rige af 1° Februar 1877, der i § 493 bestemmer: »Ist der Verurteilte nach Beginn der Strafvollstreckung wegen Krankheit in eine von der Straffanstalt getrennte Krankenanstalt gebracht worden, so ist die Dauer des Aufenthaltes in der Krankenanstalt in die Strafzeit einzurechnen, wenn nicht der Verurteilte mit der Absicht, die Strafvollstreckung zu unterbrechen, die Krankheit herbeigeführt hat. Die Staatsanwaltschaft hat im letzteren Falle eine Entscheidung des Gerichts herbeizuführen.« Efter Ordene og efter de i Rigsdagen stedfundne Forhandlinger, der gav Udtryk for Ønsket om en ensartet og for den syge Fange gunstig Ordning af Spørgsmaalet, skulde man vente at finde Afregningen som almindelig gældende Regel i Tyskland, ogsaa for Tilfælde af Sindssygdom. Men saaledes er Forholdet ikke, idet de fleste tyske Stater lader indtræde en Afbrydelse af Straffen, hvis Rest bagefter bliver at udstaa; dette gælder saaledes i Preussen, Sachsen, Hessen, hyppigst ogsaa i Hamburg, Bremen og Elsass-Lothringen, medens Bayern, Württemberg, Baden og Oldenburg har Ordninger, der tillader Afregning. Denne Forskellighed finder sit Sidestykke i den forskellige Maade, hvorpaa andre Stater har ordnet Spørgsmaalet, idet vel de fleste (derunder ogsaa Norge) hjemler, at den Tid, den sindssyge Fange be-

handles som syg, medregnes til Straffetiden eller erstatter denne, mens modsatte Ordninger dog findes f. Eks. i Østrig og i Sverrig, hvor Opholdet paa Sindssygeanstalter ikke gaar af i Straffetiden *). Men det synes overraskende, at den positive Bestemmelse i § 493, der synes klar nok, kan fortolkes forskelligt i de forskellige Dele af Tyskland. Dette hænger sammen med, at Spørgsmaalene om Straffuldbyrdelsen ikke underligger den tyske Rigsrets Paakendelse, men horer under de enkelte Overlandsretter som sidste Instans. For Preussens Vedkommende er Sagen bleven kompliceret derved, at Sindssygeanstalterne ikke er Statsinstitutioner, men indrettes af »Provinzialverbände« eller »Armenverbände«, hvem Sindssygeforsorgen derefter paahviler; derfor gores Anstaltoptagelsen afhængig af, at den syge domfældte er løsladt fra Strafudstaaelsen, ligesom han, naar han atter er rask, afleveres til denne. Hvis man ikke betragtede Straffen som afbrudt, maatte Statskassen betale for Opholdet paa Anstalten, og dette finansielle Moment har sikkert influeret paa Ordningen. § 493 fortolkes herefter i Preussen og de andre fornævnte Stater saaledes, at dens Regel om Afregning kun gælder, f o r s a a v i d t i k k e Strafudstaaelsen forinden Afleveringen til Sindssygeanstalten er afbrudt ved Dekret af rette Vedkommende og i behørig Form, idet Beføjelsen til saadan Straffabrydelse ikke anses anfægtet ved §'ens Bestemmelser. Denne Opfattelse, der jo iovrigt er i Strid med de Humanitetsgrunde, der førtes i Marken ved §'ens Tilblivelse, har atter affødt en Række forskellige og indbyrdes modstridende Afgørelser ved de forskellige Overlandsretter (ogsaa i n d e n f o r Preussen, hvor Breslau og Düsseldorf staar skarpt mod hinanden) med Hensyn til, hvilken Myndighed det tilkommer at dekretere Straffabrydelse, i hvilke Former dette skal ske, om det udkræves, at Fangen har faaet Kundskab om, at han løslades fra Strafanstalten, osv. Imidlertid er de fleste juridiske Forfattere enige om, at det ved Udarbejdelsen af § 493 var Lovgiverens udtrykkelige Hensigt, at der i Reglen skulde ske Afkortning i Straffetiden for den paa et Sygehus — derunder ogsaa en Sindssygeanstalt — tilbragte Tid, og at kun i Undtagelsestilfælde skulde der ske en Af-

*) I Danmark, der ikke omtales af Forf., gælder for Strafanstalterne Anordn. af 13. Februar 1873 § 6, 2. Pkt.: »Naar en Fange som sindssyg indlægges paa en Sindssygeanstalt, skal hans Ophold der henregnes til Straffetiden«. Tilsvarende Regel maa anvendes med Hensyn til Fængslerne.

brydelse af Straffuldbyrdelsen, medførende, at Tiden paa Hospitalet ikke medregnedes som Straffetid. Overensstemmende hermed rettedes der i 1904 af Centralledelsen for Fangeforsorgen i Provinsen Brandenburg en Henvendelse til den Kommission, som var nedsat for at forberede en Revision af Straffeprocessen, hvori det gjordes gældende, at man ved at udsætte Straffuldbyrdelsen, medens den domfældte laa paa en Sindssygeanstalt, bevirkede en uforholdsmæssig Forlængelse af hans Frihedsberøvelse, som var i Strid med § 493 og antagelig skyldtes Overvejelser først og fremmest af finansiell Art, nemlig Hensynet til at spare Staten for Bekostningen ved Fangens Ophold paa Sindssygeanstalten, et Hensyn, som ikke burde være afgørende, hvorfor det foresloges, at denne Bekostning skulde udredes af Statskassen fra Patientens Aflevering til Sindssygeanstalten indtil den idømte Straffetids Udløb (eller hans inden dette Tidspunkt stedfundne Helbredelse og Tilbagelevering til Strafanstalten). Kommissionen afviste imidlertid denne Henvendelse, idet dens overvejende Flertal holdt paa, at Straffuldbyrdelsesmyndigheden maatte beholde sin Beføjelse til at dekretere Straffabrydelse, inden Aflevering til Sindssygeanstalten skete, med den Virkning, at Opholdet dersteds ikke medregnes til Straffetiden. At fastslaa en obligatorisk Afregning mentes at ville begunstige Simulation af Sindssyge hos Fanger, der foretrak Hospital for Strafanstalt, og vilde være en ubillig Begunstigelse i Forhold til de sindssyge Fanger, der, fordi de ikke anses for almenfarlige, faar Straffabrydelse med Ophold i deres eget eller Families Hjem, saalænge Sygdommen varer, og for hvem der jo ikke bliver Tale om Afregning i Straffetiden. Den eneste Vej til at hjælpe paa Fangernes Stilling er efter Kommissionens Opfattelse Oprettelsen af Sindssygeafdelinger som Annekser til Strafanstalterne, hvor Fangen kan behandles uden Straffabrydelse. Forf. imodegaar disse Kommissionens Argumenter: Faren for Simulation er ringe, der simuleres overhovedet meget sjælden Sindssyge i Strafanstalterne, og Opholdet paa en Sindssygeanstalts lukkede Afdeling er i Virkeligheden ikke mere tillokkende end Strafanstalten, allerede fordi den faste Tidsgrænse for Indespærringen mangler det førstnævnte Sted. De ufarlige sindssyge Fanger, der faar Lov at bo i deres Hjem, eksisterer kun i Teorien, idet enhver sindssyg Fange, hvis Straf afbrydes, bringes direkte fra Strafanstalten til Sindssygeanstalten. Og Henvisningen til at faa oprettet Anneksanstalter er en Omgaaelse, ikke en principiel

Løsning af Spørgsmaalet. *De lege ferenda* forlanger Forf. en Ordning, der gaar ud paa fuld, uindskrænket og obligatorisk Afregning af Hospitalsopholdet i Straffetiden, hvilken Ordning er paakrævet af Humanitets- og Retfærdighedsgrunde.—

Belegnende for tysk Flid og Arbejdslyst er det, at *Pietsch* under sin Tjeneste som Feld-Kriegsgerichtsrat i russisk Polen finder Lejlighed til 2 Mil bag Kampfronten at sammenarbejde sine tidligere gjorde, i Krigen medbragte Optegnelser til et læseværdigt Arbejde om Straffuldbyrdelsens, særlig Frihedsstraffens historiske Udvikling. Han tillægger Tredivaarskrigen Fortjenesten af at have skaffet Frihedsstraffen Indpas som principal Strafform: efter denne Krigs Afslutning i 1648 oversvømmedes Landene af Forbrydere, dels afskedigede Soldater, dels Bondere og Borgere, som Krigen havde berøvet deres Erhverv, og som nu opretholdt Livet ved Tyveri og Rov. Det blev baade uoverkommeligt og i Forhold til den virkelig herskende Nød for ubarmhjærtigt at anvende de gængse Legems- og Livsstraffe paa alle disse Mennesker; samtidig var der stærk Trang til Arbejdskraft for at udbedre de ødelagte Fæstninger og bygge nye som Følge af de ved Krigen ændrede Landegrænser. Det laa da nær at anvende Tvangsarbejde paa Fæstningen med dermed følgende Indespærring i denne som et Strafmiddel, og dette skete i vidt Omfang; Fæstningsfangerne skulde derhos forplejes, forsynes med Skotøj, Klæder og Værktøj, og de herhen hørende Arbejder paalagdes saa de dertil egnede Fanger; det viste sig, at Fangerne herved kunde gøres til nyttige Medborgere ogsaa fremtidig, naar Straffetiden var udløbet, og hermed var Forbedringsstanken opdukket ved Siden af Gengældelse og Afskrækkelse som Straffens Formaal. Vel var der allerede fra Midten af det 16de Aarhundrede oprettet Tugthuse (London 1550, Amsterdam 1595), men disse var oprindelig ikke Anstalter for egentlig Straf, men nærmest Barmhjærtighedsasyler for nødlidende og forhultede Individer samt Arbejdshuse for Vagabonder og løsagtige Kvinder, hvis Optagelse ikke forudsatte en begaaet Forbrydelse. Forf. skildrer derefter den kendte Udvikling i Fængselsvæsenet, der begynder med John Howard, Kampen mellem Cellesystem og Fællesstraf, Progressionens og det irske Systems Principper. Særlig i Preussen har jo Cellesystemet haft svært ved at trænge igennem. En Rigslov om Straffuldbyrdelse har Tyskland ikke, men Vorentwurf til den nye Straffelov-

bog foreslaar nu betydningsfulde Hovedpunkter for Frihedsstraffens Iværksættelse: Tugthusfanger skal være mindst 6, Fængselsfanger mindst 3 Maaneder i Enkeltecelle, og Cellen kan uden Fangens Billigelse bibeholdes i et Tidsrum af indtil 3 Aar. Unge Personer skal holdes ganske afsondrede fra voksne Fanger. Den foreløbige Løsladelse ordnes i Detaillerne. Betinget Benaadning erstattes med betinget Domfældelse, anvendelig for Domfældelse til Fængselsstraf, der ikke overstiger 6 Maaneder. —

Endelig skal nævnes, at *v. Liszt* i en Opsats retleder den tyske Udførselshandel overfor Frygten for at komme i Konflikt med Landsforræderibestemmelserne gennem Handelssamkvemmet. Salg til Udlandet i Strid med et Udførselsforbud straffes som saadant kun efter Toldlovgivningen eller den specielle Bestemmelse i Bekendtgørelse af 30. September 1914 (Bøde og Fængsel). Udførsel af Varer til neutralt Udland — det være sig i Strid med Udførselsforbud eller ej, det være sig absolutte eller relative Kontrabandeverer — kan kun rammes af Landsforræderibestemmelsen, naar Salget bevislig betyder en indirekte Levering til fjendtlig Stat gennem en Opkøber i neutralt Land. Vareudførsel til fjendtligt Udland vil altid være at straffe som Landsforræderi, naar det drejer sig om absolut Kontrabande (Genstande, som udelukkende anvendes til Krigens Behov, og som derfor altid maa formodes at skulle tilgaa den fjendtlige Stat selv); er det relativ Kontrabande, der udføres, vil Muligheden af at straffe for Landsforræderi afhænge af, om Varerne direkte eller indirekte er bestemt til den fjendtlige Stat selv.

Olaf Haack.

Mindre Meddelelser.

Politidirektørens Beretning til Justitsministeriet om Københavns Politi for Aaret 1914.

Beretningen falder som sædvanlig i to Afsnit, et om Københavns Politi og et om Retsplejen i offentlige Sager i København, og begge Afsnit giver i deres kortfattede og skematiske Affattelse et oplysende Billede af Politiets mangeartede Virksomhed.

For Københavns Politi har 1914 været noget af et Mærkeaar; dels er der for første Gang ansat kvindelige Politibetjente, foreløbig kun 2 og forsøgsvis, den ene i Sædelighedspolitiet, den anden i 4de Afdeling, dels er det længe nærrede Ønske om Oprettelsen af en for hele Landet fælles Politiskole blevet realiseret. Skolen, til hvis Drift Staten yder et aarligt Tilskud, stort 29,700 Kroner, er delt i 2 Klasser, hvoraf den ene — Klasse A — kun optager Elever fra Københavns Politi, medens den anden — Klasse B — alene optager Elever fra andre Jurisdiktioner. Et Kursus i Skolen er beregnet til 3 Maaneder, og der har i Oktober Kvartal — Skolen etableredes den 8. Oktober 1914 — deltaget 15 Elever i Undervisningen i Klasse A og 12 Elever i Klasse B.

Endvidere kan mærkes, at Politistyrken i Lobet af 1914 er forøget fra 806 til 867 Mand; men naar man samtidig ser, at Politidirektøren siden 1909 forgæves har anmodet Kommunalbestyrelsen om en Forøgelse af Ordenspolitiets Styrke med 104 Mand, og et andet Sted læser, at i 1914 har Dagposter været ubesatte 17,765 Gange og Natposter 17,108 Gange, hvilket udgør 12.60 pCt. af samtlige Dagposter og 24,84 pCt. af samtlige Natposter, forstaar man, at i all Fald Ordenspolitiet ikke føler sig tilfredsstillet ved den skete Forøgelse, der iøvrigt ogsaa kun i ringe Grad er kommet denne Afdeling til Gode.

Hvad de af Politiet førte Registre angaar, kan fremhæves fra den af Centralbureauet for Identifikation udfoldede Virksomhed, at der ved Udgangen af 1914 i den daktyloskopiske Registratur fandtes Signalementer af 36,564 Personer, hvoraf 5048 Kvinder, og i den anthropometriske Registratur 28,671 Signalementskort. I Aarets Løb identificeredes dels ad daktyloskopisk, dels ad anthropometrisk Vej 262 Personer, som ved deres Arrestation havde opgivet falske Navne, og hvoraf en stor Del fandtes efterlyste for større Forbrydelser.

Med Hensyn til Antallet af begaaede Forbrydelser har Aaret 1914, naar Hensyn tages til, at Stadens Folkemængde i Aarets Løb er anslaaet at være steget med 4000 Personer til ialt e. 492,000, ikke frembudt særlige Uregelmæssigheder. Det Antal Forbrydelser, der kom til Politiets Kundskab, var i 1913 13,652 og i 1914 13,844; indenfor dette Tal indtage Forbrydelserne mod Ejendomsretten vedblivende en absolut dominerende Plads med 12,808, og heraf var igen 11,711 Tyverier. En vis Trøst overfor dette høje Tal kan man saa finde i, at omtrent to Femtedele angik Genstande af ikke over 10 Kroners Værdi. Antallet af Forbrydelser mod Sædeligheden steg fra 244 i 1913 til 275 i 1914, og Antallet af Forbrydelser mod Personer paa samme Maade fra 252 til 308.

Heller ikke Antallet af anholdte frembyder væsentlige Forskelligheder fra de foregaaende Aar; det samlede Tal var 20,600, men kun 2466 af disse anholdtes for Forbrydelser; herefter har de for Forbrydelser anholdte i 1914 udgjort 17,8 for hver 100 Forbrydelser, et Procenttal, der har holdt sig mærkelig konstant, højst varierende med 1 Procent, i alle de senere Aar.

Af Københavns Kriminal- og Politirets Kriminalafdelinger behandlede og tilendebragtes 2682 Undersøgelsessager, hvorunder var sigtet 3339 Personer. Da Antallet af Sager i 1913 udgjorde 2583, vil dette sige, at Antallet af Sager steg med 3,8 pCt. De paadømte Sagers Antal udgjorde ligesom i 1913 1459, og det Antal Personer, for hvis Vedkommende Dom blev afsagt, udgjorde 1718. Af disse 1718 blev 17 frifundne, for 10 blev Sagen hævet, for 1 afvist, og for 1 »bør af Øvrigheden træffes passende Sikkerhedsforanstaltninger« (Straffelovens § 38, 2. St.); Resten, 1689, domtes som følger:

Tugthusarbejde	26
Forbedringshusarbejde	323
Fængsel paa Vand og Brød.....	31
Fængsel paa sædvanlig Fangekost .	817
Simpelt Fængsel	5
Tvangsarbejde	445
Bøder	42

1689

Man vil herved lægge Mærke til den overordentlig sparsomme Anvendelse, Kriminalretten gør af Strafarterne Fængsel paa Vand og Brød og simpelt Fængsel, hvilket iøvrigt ingenlunde er noget nyt.

Endvidere kan fremhæves, at for 141 unge Personers Vedkommende sluttedes Sagerne i Henhold til Midlertidig Straffelov 1. April 1911 § 15, og for 168 Personers Vedkommende afsagdes betingede Straffedomme. Det oplyses ikke, i hvor mange Tilfælde Straffens Udsættelse og Bortfald blot er gjort afhængig af de almindelige i den midlertidige Straffelov fastsatte Betingelser, og i hvor mange Tilfælde Retten har fundet Anledning til ved Siden heraf at knytte særlige Betingelser, f. Ex. Tilsyn af Foreningen Fængselshjælpen, noget, det vel nok særlig med Henblik paa en Reform af Institutet betingede Domme kunde have sin Interesse at vide.

For Kriminal- og Politirettens Afdelinger for offentlige Politisager var i 1914 tiltalt 19,910 Personer, og for 17,936's Vedkommende afgjordes Sagen uden Dom, det vil for de allerfleste sige med Bøde. Da ogsaa de fleste af de Sager, der afgjordes ved Dom, faldt ud til Bøde, virker det ikke overraskende at se, at Totalsummen af de faldne Bøder udgør 210,541 Kroner; Tallet, der svarer til et Gennemsnitsbeløb af 14 Kr. 64 Øre, forekommer tværtimod ret beskedent. Desværre kan man ikke følge, hvorledes det er gaaet med disse Bøder, særlig hvor stor en Andel der er betalt; Grunden hertil er formentlig den meget nærliggende, at dette unddrager sig Politiets Viden; men det kan ikke nægtes, at det ved Övervejelserne af en Reform af vort nuværende Bødesystem, bl. a. henimod, at idømte og vedtagne Bøder virkelig betales, vilde have Interesse, om der fandtes en Statistik over, hvorledes dette Forhold for Tiden stiller sig.

Arrestforholdene bedrede sig ikke i 1914; det var vedblivende nødvendigt at benytte utidssvarende Lokaler som Fællesarrester; 4898 Personer maatte paa Grund af

Pladsmangel hendside i Fællesarrest, og 325 Personer maatte anbringes i udenbys Arresthuse til Afsoning af Alimentsbidrag. Imidlertid paabegyndtes mod Udgangen af Aaret Byggearbejderne i Anledning af den besluttede Udvidelse af Vestre Fængsel med en Bygning til 166 Mandfanger og en Bygning til 88 Kvindefanger samt Sygehus til kvindelige Fanger.

E. J.

Krigspresseloven — den i Tidsskriftets Aargang 1915 S. 269 ff. omtalte Lov af 17. Juli 1915 om midlertidigt Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866 — er ved en Lov af 22. December 1915 forlænget til at gælde til den 1. August 1916, idet den dog forinden kan ophæves ved kgl. Anordning.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Juridisk Tidsskrift. 1915. Nr. 11 og 12, 1916. Nr. 1.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXVII Bd. (1915—16). 1.—3. Hæfte.

Revue pénitentiaire et de droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXIX année. Nr. 4. Juin—Juillet 1915. Nr. 5. Août—Octobre 1915.

Blätter für Gefängniskunde. II. Bd. 2. Heft. Heidelberg 1915.

Några erinringar i anledning af Prof. Thyréns strafflagsförslag.

Af Viktor Almquist.

Sedan Professor Thyrén nu framlagt förberande utkast till strafflagens allmänna del, är det lättare att bilda sig en klar uppfattning om innebörden af de betydelsefulla och i vissa delar omgestaltande tankar, han uttalat i sina förut publicerade principbetänkanden. En närmare granskning af förslaget ur kriminalvetenskaplig och teoretisk synpunkt torde i denna tidskrift framläggas från i sådant hänseende mera kompetent håll än fängvårdsmannens. Men ett par viktiga punkter i utkastet äro af beskaffenhet att särskildt ådraga sig deras uppmärksamhet, som hafva befattning med straffens verkställande; och har jag trott ett påpekande af dessa punkter vara af en viss vikt, för att vid förslagets fortsatta utarbetande de betänkligheter må så mycket säkrare tagas i betraktande, som däraf framkallats hos litet hvar, tänker jag, inom den praktiska fängvårdens område.

Visserligen antyder Prof. Thyrén, att han svårligen skulle vågat ifrågasätta en så stark radikalisering af straffsystemet, som här föreslagits, om han icke vunnit instämmande af den så högt förtjänte chefen för Tysklands fängvård, Dr. K. Krohne. Frånsedt emellertid, att utländska omdömen om svensk lagstiftning för att hafva något värde, måste grunda sig på noggrann kännedom om svenska förhållanden, en kännedom, som Dr. Krohne måhända på sin tid ägt, måste dock ihågkommas, att han afled för

tre år sedan vid 76 års ålder samt att han väl hufvudsakligen fått sina åsikter bildade under intryck, som vunnits under skärskådandet af jämförelsevis korta cellstraff och af gemensamhetsstraff, som på grund af det stora antalet fångar och bristfälliga anordningar ingalunda äro mönstergillt genomförda.

Dr. Krohnes storhet är att hafva fört sitt lands fånvård fram på reformernas väg trots många mötande svårigheter. Men då han på denna väg ej ens hunnit till den punkt, som Sverige intog i slutet af 1800-talet, i stort sedt, lär han icke ägt tillräckliga på erfarenhet grundade förutsättningar att yttra sig hvarken om verkningarna af straffen, sådana de i vårt land tillämpas, eller om lämpligheten af deras omgestaltning; ej heller torde han varit kompetent att bedöma fördelen eller olägenheten af den villkorliga frigifningen, så ordnad, som den hos oss är.

Vid en tidpunkt, då ny lag om straffarbetes och fängelsestraffs verkställande blifvit antagen och från såväl riksdagen som andra auktoritativa håll väckts förslag om en vidgad användning af den villkorliga frigifningen, synes den Thyrenska lagens utsikter att vinna anslutning icke ökade därigenom, att densamma i viktiga delar går i direkt strid mot de sträfvanden, som tagit sig uttryck i nämnda verkställighetslag och förslag.

Tre arter af frihetsstraff föreslås: tukthus, fängelse och arrest, af hvilka de två förstnämnda äro de ordinära formerna, i stället för hvilka i särskilda fall, som skola utsättas i lagen, arrest må kunna ådömas, dock ej där förbrytaren genom brottet ådagalagt ett ohederligt eller oärligt sinnelag, ej heller där han förut varit dömd till tukthus eller omedelbart fängelse.

Tukthus ådömes på lifstid eller ock på viss tid ej under sex eller öfver tjugu år. Fängelse, som ådömes omedelbart, må ej sättas under tre månader eller öfver tre år. Arrest ådömes å samma tider, allt efter som det träder i stället för tukthus eller fängelse.

Såsom förvandlingsstraff för böter användes fängelse, som skall fristående ådömas, där böterna icke efter medgifven frist till fullo guldits. Sådant fängelse skall omfatta minst åtta dagar, högst tre månader.

Tukthus och fängelse skola afljånas i enrum under hela strafftiden, där denna icke öfverstiger tre år, och under de tre första åren, där den är längre. Men befinnes enrumsstraff vara för fången i afsevärd mån skadligt, skall det, såvidt med ordning och säkerhet inom straffanstalten är förenligt, utbytas mot straff i gemensamhet.

Skillnaden mellan tukthus och fängelse angifves ej vidare, än att fängelsefången i olikhet med tukthusfången må förskaffa sig eller mottaga beklädnad utöfver hvad honom i straffanstalten bestås. Båda skola de utföra det arbete, som för dem bestämmes, och nöjas med det underhåll och den bekvämlighet i öfrigt, som tillhandahålles i fängelset. Hvarför vid sådant förhållande jämte arreststraffet skola finnas två nästan lika straffarter, är svårt att rätt inse. Införes »tukthus« för att skapa ett nytt »parias« märke i stället för »förlust af medborgerligt förtroende«?

Om arreststraff, som är afsedt att utgöra »custodia honesta«, säges allenast, att det skall verkställas i anstalt, som uteslutande användes för detta ändamål. Någon enrums vistelse är således icke i fråga om detta straff föreskrifven.

Såsom af det anförda framgår, skulle i frihetsstraffets utsträckning inträda ett språng mellan tre år, gränsen uppåt för fängelse, och sex år, gränsen nedåt för tukthus. Samma språng skulle föreligga i fråga om tiderna för arreststraff.

Skälet för denna onekligen något egendomliga bestämmelse uppges vara, att på annat sätt icke allvar kan göras af sträfvan att i det längsta hålla gemensamhetsstraffet borta från den icke verkligt förhårdade brottslingen.

Prof. Thyren utgår från uppfattningen, att ett gemensamhetsstraff måste vara af ondo för den icke verkligt förhärdade brottslingen.

Om detta innebär ett medgifvande, att de förhärdade gärna må hållas i gemenskap, blott han ej kommer i tillfälle att inverka på den icke förhärdade, synes i fråga om den förre nyssnämnda skäl för det stora språnget i straffliderna icke vara tillräckligt bärande.

Gifvet är ju, att vid gemensamhetsstraffets anordnande de sämre elementen böra afskiljas från de bättre. Det studium af individerna, som härför kräfves, bör medhinnas under de tre cellåren. Visserligen har mycket brustit under nuvarande förhållanden på grund af anstaltens otillräcklighet och olämplighet för en sorgfällig fördelning af gemensamhetsfångarna. Men en ny lagstiftning synes böra inriktas icke efter de befintliga bristerna utan efter de tänkbara möjligheterna.

Är då det angifna skälet för tidsintervallen i straffskalan hållbart beträffande de icke förhärdade brottslingarna? Är det så angeläget, att icke dessa på något sätt sammanföras med hvarandra?

Redan den omständigheten, att sammanförandet icke i lagen förebygts för de till arrest dömda, hvilka väl i allmänhet få anses vara icke förhärdade brottslingar, synes gifva tillkänna, att ej ens Prof. Thyren fruktar gemenskap mellan individer af sådan art.

Men, må det invändas, det finnes kategorier af brottslingar, som visat ett ohederligt och oärligt sinnelag samt därför icke kunnat dömas till arrest, men som likväl ej äro så förhärdade och moraliskt sjunkna, att de icke genom samvaron med andra liknande individer kunna taga skada; dessa böra ej onödigtvis utföras i gemenskap vare sig tillsammans med bättre element, eftersom de genom sitt ohederliga och oärliga sinnelag kunna verka smittoförande för dessa, ej heller med sina likar eller sämre individer,

eftersom de därigenom själfva kunna röna ett ondt inflytande.

Det är sannt, att ett utförande i gemensamhet af denna mellanklass, äfven om den isoleras för sig, kan medföra en viss våda för inbördes försämring; men är det visst, att denna våda är större, än fördelarna af att den, som tre långa år hållits i enrum, får under sista delen af straffet arbeta i gemensamhet, således under förhållanden, som närma sig det fria lifvets?

Ett naturenligt lefnadssätt måste i själfva verket gifva bättre betingelser för själens och moralens såväl som för kroppens sundhet än ett naturvidrigt. Och cellfångens lif är naturvidrigt. Det lär icke vara möjligt att frångå.

Nå, hvarför skall då cellstraffet öfver hufvud bibehållas?

Jo, ty dess betydelse är att skärpa lidandet af straffet och därmed dettas varnande förmåga. Ensamheten tvingar till eftertanke. Afskildheten underlättar uppfostrarens bemödanden. Detta är cellvistelsens positiva uppgift. Efter längre eller kortare tid har enrummet gjort tillräckligt och uttömt sina resurser i nämnda hänseenden. Säkerligen kan detta anses i regel vara fallet sist efter tre år. Den påverkan, som under denna tid ägt rum i cellen, bör väl, om eljest någon mening skall ligga i det hela, hafva så till vida förbättrat fångarna, att förhoppning må finnas om öfvervägande delens välförhållande och goda bemödanden efter cellvistelsens slut.

Den negativa vinsten af denna cellvistelse har varit, att den dömda befriats från samvaron med andra brottslingar, som kunnat inverka menligt å honom, likasom ock att han hindrats att skada andra. Men faran för menlig inverkan måste ju vara betydligt mindre mellan dem, som genomgått den hårda treåriga uppfostringskursen, än mellan andra fallna individer, i synnerhet om sträng gruppindelning iakttages.

Då cellstraffet på grund af sin naturvidrighet måste

upphöra efter de tre år, som äro tillräckliga för de positiva ändamålens vinnande, synes sålunda den omständigheten, att cellstraffets negativa fördelar icke därefter kunna tillgodoses genom fortsatt afstängdhet, dock icke behöfva eller böra verka därhän, att ett frihetsstraff icke skall kunna ådömas på viss tid mellan tre och sex år.

Tvärtom. Ett önskemål kan ofla nog vara, att cellfången efter lång tids enrumsvistelse icke skall direkt utgå i friheten utan först tagas under en efterbehandling i gemensamhetsfängelset för återvinnande af fulla själs- och kroppskrafter samt för en välbehöflig pröfning i samvaro med andra i och för bedömandet af de åtgärder, som helst böra vidtagas för att bereda honom utkomst och stöd efter frigifningen.

Sträfvandet inom olika länders fångvård går nu ut på att om möjligt bereda gemensamhetsfångarna ett stärkande friluftsarbete, åtminstone under straffets senare del. Det är icke berättigadt påstå, att personer, som begått ett brott, af svår art må vara, men måhända under trycket af vidriga förhållanden eller stark sinnesrörelse, med nödvändighet skada och röna skada vid samvaro med sina likar. Många bland dem kunna på det hela vara lika så goda som andra människor, hvilka i det fria lifvet stå i beröring med hvarandra.

Problemet för Prof. Thyrén har varit: huru motarbeta gemensamhetsstraffets användning? Mången skulle, med undertecknad, önskat problemet så uppställt: huru anordna gemensamhetsstraffet till undvikande af dess nackdelar?

Äfven ur Prof. Thyréns synpunkt måste spörjsmålet i sistnämnda affattning hafva stor betydelse. Ty dels bibehålles ju denna straffform för dem, som undergå tuktus på lång tid och väl äfven arrest, och fall förutsättas, då cellfångar måste öfverflyttas i gemensamhet på grund af enrumsstraffets skadliga inverkan.

I den nya lag om verkställighet af fängelse och straff-

arbete, som nu antagits efter Riksdagens granskning, hafva vissa anvisningar lämnats till motverkande af gemensamhetsstraffets skadlighet, och det har föreskrifvits, att där fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete hufvudsakligen inomhus, skall han, om så lämpligen kan ske, någon tid före frigifningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus. Det har också föreskrifvits, att fånge, som af strafftiden aftjänt ett år, icke må hållas i enrum, om det, äfven af andra än hälso-skäl, finnes för honom uppenbarligen olämpligt, så vida nämligen gemensamhetsstraffet icke visar sig förenadt med väsentlig olägenhet. Det är stor skilnad mellan »skadlighet» och »olämplighet».

För fångar, som vid straffets början icke fyllt tjugu år, är i nämnda lag enrumstiden bestämd allenast till ett år och öfverflyttandet till gemensamhet skall under nyss omförmälda omständigheter inträda redan efter fyra månader.

De möjligheter till straffverkställighetens anpassande efter individuella grunder, som den nya verkställighetslagen sålunda velat införa genom medgifvandet att i lämpliga fall utbyta enrumsstraffet mot gemensamhetsstraff och genom iakttagande af en särskild hänsyn till de unga fångarna — detta vid sidan af den särskilda lagstiftningen om ungdomskriminaliteten — synes Prof. Thyrén icke ansett af vikt att främja. Frukten för gemensamhetsstraffet har hos honom varit det allt beherrskande.

Under känslan af den ofvan berörda oegentligheten att i strafflatituden införa en lakun mellan tre och sex år har Prof. Thyrén föreslagit en sådan omdaning af det hos oss med mycken framgång tillämpade institutet villkorlig frigifning, att detsamma hufvudsakligen skall användas till utjämnande af den nyssnämnda lakunen.

Villkorlig frigifning skall nämligen allenast användas

i afseende å den, som blifvit dömd till frihetsstraff på viss tid icke under sex år. I hvarje fall skall den sålunda dömda villkorligt frigifvas, då han undergått så stor del af straffet, att endast ett år återstår af den ädömda strafftiden; men synes af omständigheterna sannolikt, att den dömda skall på fri fot förhålla sig laglydigt, må villkorlig frigifning kunna ske redan då hälften af det ädömda straffet aftjänats.

En dom på sex års tukthus betyder således enligt förslaget, att den dömda skall hållas tre år i enrum, hvarefter han kan frigifvas, således utan att hafva öfver förts i gemensamhetsfängelse. Skulle domen lyda å 7 års tukthus, blifver vistelsen i gemensamhetsfängelse minst ett halft år etc.

Den afsedda befrielsen från gemensamhetsfängelse skulle alltså genom denna anordning komma att åtnjutas af de brottslingar, som i stället för att enligt nuvarande lag dömas till straffarbete på viss tid öfver tre men under sex år, blefve efter den Thyrénska lagen dömda till jämnt sex års tukthus. Då sannolikt är, att domstolarna i flera fall skulle till tre år sänka hellre än till sex år höja de straff, som enligt nu gällanda strafflag skulle falla mellan dessa poler, blefve helt visst antalet af dem, som genom anordningen befriades från gemensamhetsstraffet ganska få, att döma af nuvarande siffror kanske omkring tjugufem om året.

För den problematiska vinsten att ej utsätta dessa för gemensamhetsstraffets prof offras utsikterna till villkorlig frigifning för alla dem, som dömts till kortare frihetsstraff än sex år. För närvarande står möjligheten till sådan frigifning öppen för den, som dömts till mer än två år, och på grund af framställningar inom riksdagen samt af olika myndigheter är förslag å bane till väsentlig nedsättning af denna tid.

I sina principer för en strafflagsreform, del I, yttrar Prof. Thyrén, att vid exekutionen af cellstraffet ingen

annan väsentlig afvikelse af hänsyn till individen bör medgifvas, än den afkortning af straffet, som innefattas i villkorlig frigifning. Här synes han således hafva tänkt sig bibehållandet af möjligheten till denna förmån äfven för den som dömts til straff på tre år eller därunder. Men i det utarbetade lagförslaget har denna möjlighet utslutits. Förklaringen ligger kanske däri att sex år förlutit, sedan det förra uttalandet gjordes, om det än kan tyckas, att erfarenheten af den villkorliga frigifningen under dessa år snarare skulle uppmuntrat till en utsträckning af institutets användning än tvärtom.

Det kan icke häremot invändas, att Prof. Thyrén dock visat sig till fullo uppskatta institutet, då han gjort villkorlig frigifning obligatorisk i afseende å sista straffåret för en hvar, som dömts till sex års frihetsstraff eller mer. Ty denna obligatoriska frigifning är något helt annat än en sådan, som måste förtjänas. Den obligatoriska frigifningen innebär i själfva verket en villkorlig dom å det sista straffåret utan att sådant af domstolen uttalas.

Denna anordning är i sig själf tilltalande. Men sorgligt är, att densamma behöft draga med sig slopandet af den för så många gagneliga användningen af villkorlig frigifning vid något kortare tids straff. I det längsta är att hoppas, att frågan om den nämnda lakunens utfyllande så beherrskat lagförslagets författare, att han endast med hänsyn därtill och icke af motvilja underlåtit att i lagtexten införa erforderliga bestämmelser om villkorlig frigifning vid kortare tids straff.

Beträffande cellstraffets tillämpning i fråga om dem, som undergå förvandlingsstraff för böter, stadgas i den framlagda nya verkställighetslagen visserligen, att fången skall, om förhållandena det medgifva, hållas innesluten ensam i cell under softid, måltider och fritid samt, där ej omständigheterna till annat föranleda, jämväl under åter-

stående del af dygnet. Men denna affattning ger en tydlig anvisning, att omständigheterna kunna föranleda till bötesfångens användning i gemensamhetsarbete, något som redan nu af praktiska nödvändighetsskäl i stor utsträckning måst tillämpas.

Då Prof. Thyrén oaktadt bestämmelsen i den nya verkställighetslagen i sitt förslag upptager cellstraffet såsom för bötesfångarna ovillkorligt utom då det befinner »vara för fången i afsevärd mån skadligt» — hvilket knappast någonsin kan vara fallet vid ett straff på åtta dagar till tre månader — måste han anses vilja förhindra till och med de afvikelser från enrumsprincipen, som det praktiska behovet för närvarande och sedan alla lider iakttagit i fråga om bötesfångarna. Men afsikten med den nya verkställighetslagen har just varit att legalisera denna praxis och samtidigt att vidga möjligheterna till bötesfångarnas användning i ett för såväl staten som dem själfva nyttigt arbete utom cellen, t. ex. med trädgårdsodling å fångelsernas smärre jordområden, äfvensom till handräckningsbestyrens besörjande till besparing i kostnaderna för fångelsernas förvaltning.

I detta sammanhang må påpekas, att under det nuvarande lag likasom ock den nya verkställighetslagen endast låter den, som undergår enkelt fängelse, nyttja egna kläder, den Thyrénska lagen lämnar denna rätt åt alla som undergå det däri nybildade fängelsestraffet. Men då nu det Thyrénska fängelsestraffet måste träda i stället ej blott för vissa fall af det nuvarande enkla fängelset utan äfven till öfvervägande grad i stället för kortare straffarbets straff, blifver följden, att de allra flesta fångar skulle komma att få nyttja egna kläder. Då vidare tukthusfångarna torde komma att samlas vid centralfångelserna, skulle således straffångelserna och kronohäkterna uteslutande befolkas af fångar med rätt att nyttja egen beklädning. Skulle omständigheterna verkligen möjliggöra tillgodonjutandet af denna rätt, ökades betydligt faran för

rymningar, enär ju sådana gynnas af en dräkt, som icke ådrager sig uppmärksamhet. Naturligen blir det en viss skyldighet hos fängelsets myndigheter att i det längsta låta fången använda sina egna klädespersedlar, då denna förmån är den enda, som skiljer fängelse från tukthus. Men om fången vid ankomsten äger en något så när snygg kostym och dugliga underkläder, måste dessa, då strafftiden kan uppgå ända till tre år, under tiden förslitas. Antingen måste då fången tillåtas att gå i trasor eller förståndigas att skaffa sig nya egna kläder — hvilket hårdt angriper hans i fängelset intjänta medel till förfång för besparingarna, så viktiga för tiden närmast efter den blifvande frigifningen — eller ock måste fången ikläda sig fångdräkten, sålunda gå från ett bättre till ett sämre, åtminstone efter egen uppfattning.

För närvarande föranleder medgifvandet för dem, som undergå enkelt fängelse, att hära egna kläder inga egentliga olägenheter. Ty fängelsestraffen äro i allmänhet kortvariga, mycket sällan öfver ett år — circa 8 fall årligen — och frestelserna till rymning äro såväl på grund af denna strafftidernas kortvarighet som i följd af straffets relativt milda anordning icke så stora.

Såsom skyddsåtgärd mot kriminalabnorma och kroniska brottslingar föreslår Prof. Thyrén inspärning på en interneringsanstalt under lång tid — för de förre så länge det allmänfarliga tillståndet fortfar, för de senare likaså, dock högst i tjugufem år, utom i särskildt fall, då interneringen skall utsträckas till lifstiden.

En lagbestämmelse i angifna riktning är förvisso i viss mån befogad och af behovet påkallad. Men stora svårigheter möta för en rättvis tillämpning såväl vid själfva ädömandet som i utförandet. Det är allenast i sistnämnda afseende, frågan tillhör de verkställande myndigheternas område.

Huru skall interneringsanstalten anordnas för att icke individen må underkastas ett lidande, som är oproporcionelt svårt i förhållande till brottet? Hvilka förmåner böra tillkomma den internerade framför tukthusfången? Hvarpå skall ett tillförlitligt omdöme kunna grundas därom, att den såsom kronisk brottsling internerade icke vidare är samhällsvådlig?

Svårigheten ligger i dessa frågors besvarande. Och utan ett tillfredsställande svar därpå, svärfvar det hela i luften. Skall den internerade hållas i cell eller hela tiden i den af Prof. Thyrén så fruktade gemensamheten?

Innan en lagstiftning vidtagas i den antydda riktningen, måste vara klarlagdt, hvilka verkningarna däraf blifva, huru det hela skall komma att taga sig ut. Nu för tiden skapas på papperet anstalter af hvarjehanda slag i akt och mening att främja teoretiska önskemål, men tyvärr icke sällan af sådan beskaffenhet, att utförandet i praktiken visar åtgärdens ineffektivitet.

Vi må hoppas, att icke lagstiftaren ger sig in på dessa skyddsåtgärder, innan en tydlig plan uppgjorts i fråga om interneringsanstalternas anordningssätt m. m. Hyad som är tänkt såsom ett radikalt reformförslag skall eljest alltför lätt visa sig vara en reaktionär åtgärd till återinrättandet af sådana »afstjälpningsplatser» för förolyckade individer, som onekligen våra gamla tukthus med deras tusende af lifstidsfångar engång voro.

Dansk Aandssvage-Forsorgs Kriminal-Asyl paa Livø.

Ved Chr. Keller.

Det er nu, paa det nærmeste, 5 Aar siden, den første »Livo-Mand« gik i Land paa Øen og derved flyttede »Ø-Anstalten« fra Tanke-Experimentets over i Virkelighedens Verden.

Dette Tidsrum er for kort til en endelig Dom, men langt nok til et berettiget Skjon over Planens Gjennemførlighed og over dens blivende Stilling i Rækken af de Foranstaltninger, som Samfundet iværksætter, og maa iværksætte, for at eliminere saadanne skadelige Elementer, der bevislig mangler Evnen til at indordne sig i det almindelige Samfunds Former.

Dette Skjon skal jeg, efter Redaktionens Opfordring, her nærmere søge at præcisere.

»Livo« begyndte sin Gjerning med *en* Pavillon, hvori Plads til 20 Mand; den har nu tre Pavilloner med ialt 60 Senge, og den huser, den Dag i Dag, 64 Mand, ved Hjælp af et Par Extrasenge. Ialt er til Dato indlagt 76 Mand; deraf er 14 allerede udskrevne, definitivt eller forsøgsvis. Af de 14 er 6 overflyttede til andre Anstalter, 8 vendte tilbage til det store Samfund. 4 af de 6 havnede i Breining-Anstalten, 1 i Sindsygeanstalt, 1 paa Sundholm Arbejdsanstalt. Af de 8 er 2 emigrerede til Amerika, 2 »sejler« og 4 klarer sig, endnu, som Pladsarbejder, Bud og lignende.

Desuden har 12 Mænd været udskrevne »paa Prove«, men Forsøget viste sig ikke holdbart, hvorfor de, efter kor-

tere eller længere Tid, har maattet retournere til Øen. Enkelte endog flere Gange.

Ved Sagens første Begyndelse antoges Parolen nærmest at være: »den, der en Gang er havnet paa Livo, kommer aldrig derfra«. Naturel og antecedentia syntes at tale herfor. Og nægtes kan det heller ikke, at for adskillige, særligt sexuelle Voldsforbrydere, staar denne Parole fremdeles ved Magt. I al Fald saa længe, indtil man her hjemme følger Exemplet fra andre Lande og i Spørgsmaalet: »Castration-Sterilisation« gaar fra Ord til Handling.

Men for en Del af Livo-Clientelet gjælder Parolen ikke, heldigvis. Deres Forbrydelser er ikke udsprungne af en dem iboende activ Forbryderiskhed, er kun Udslaget af deres ringe Modstandsevne overfor de Fristelser, som Livet i det almindelige Samfund byder dem. Deres svage Aandsevner, labile og impulsive Væsen danner Grundlaget for denne deres Skrøbelighed. Særlig gjælder dette de unge i Pubertets-Aarene, disse aandelige Undermaaleres »farlige Alder«. Fjærnes de i denne Periode fra det for dem skjæbnsvangre Milieu derude og anbringes de paa et Sted, hvor de undgaar, som ellers, gennem Forsyndelsernes idelige Gjentagelse, at glide over i Vaneforbryderens Form, er der Grund til at haabe, at de kan vende tilbage til Samfundet som relativt brugbare Medlemmer.

De fem Aars Erfaring har vist, at adskillige af Livo-Mændene lever som fredelige, nyttige Borgere i det lille Ø-Samfund, uden at gjøre sig skyldige i Overtrædelser af nævneværdig Art. Man maa ligefrem, gennem Journalen, opfriske i egen og paagjældendes Erindring den Fortid, der godtgjorde deres bristende Evne til at leve ude eller i de almindelige Aandssvage-Anstalter og som førte dem i Havn paa Livo, qua ultimum refugium.

Hvad Tyskerne kalder en Spät-Reifung, kan man træffe ogsaa i denne Menneskegruppe, om end Modningen ingen- sinde naar til helt normale Forhold. Jeg tænker mig, at det

kunde have sin Interesse at betragte enkelte af disse Tilfælde nærmere og skal derfor referere et saadant Exempel.

»A« blev fra Arresten overflyttet til Livø den ^{16/1} 14. Han er 36 Aar gammel og ser ud som en almindelig arbejdsvant Karl. Hans Liv har da ogsaa i de 2 Aar, han nu har opholdt sig paa Livø, formet sig ganske som, om han var det og intet andet. Han er altid rolig, høflig og venlig, af og til kun lidt stikken paa det. Han »følger« Heste, pløjer, harver, kører Meje-Maskine og er omhyggelig for sit »Spand«, hvori endog Øens Hingst har kunnet betroes ham. Han er en arbejdsvillig og udholdende Slider, som aldrig behøver nogen Paamindelse. I Fritiden vandrer han om paa Øen, hvor han vil, rygende sin Pibe og glædende sig over Naturen. Eller han læser Avis eller spiller Kort med en af Kammeraterne. Den, der kun kjender ham fra Livø, spørger uvilkaarlig, »hvorfør er han her og hvorfør udskrives han ikke?« Han rober her ingen Tilbojelijhed til at komme i Conflict med andre eller gjøre noget Brud paa den daglige Orden. Fraseet, at han ikke kan rejse bort efter Behag, former hans daglige Liv sig ganske som, om han var en almindelig, »fæstet« Karl.

Der er da Anledning til at se paa Reversen af Monten, den Side, der præges af hans tidligere Liv og som concluderede i, at han af det offentlige dømtes til at tages i Forvaring. Til Gjengjæld frafaldtes den Tiltale, som var rejst mod ham for forskjellige Lovovertrædelser.

I April 1911 nedbrændte, paa Bornholm, et Hus, hvis Beboere, Mand, Kone og 2 Børn, reddedes i sidste Øjeblik, i det blotte Linned. Mistanken faldt paa ham, som anholdtes. Men da han standhaftigt nægtede at være den skyldige, maatte han atter løslades, af Mangel paa Bevis.

I Juni 1913 nedbrændte, atter paa Bornholm, en anden Gaard og hele Besætningen, bestaaende af 6 Heste, 2 Føl, 19 Køer, 8 Kalve og 22 Svin, indebrændte. Gaardens Ejer, hans Kone, Karlen og Pigen, som alle sov, maatte springe

ud af Vinduerne, som Beboerne i det tidligere Tilfælde, i det blotte Linned.

Den samlede Brandskade ved de 2 Brande androg c. 33,000 Kr. Mistanken faldt ogsaa denne Gang paa ham, som boede i et Lejehus i Nærheden og som blev seet i beruset Tilstand paa Brandstedet.

Han, som iøvrigt stod i det bedste Forhold til Gaardens Ejer, blev anholdt og hensat i Arresten, men nægtede ogsaa denne Gang haardnakket at være den skyldige.

Imidlertid, da der var gaaet nogen Tid, gik han til Bekjendelse, saavel med Hensyn til denne, som til den tidligere Brand.

Begge Gange havde han været meget beruset.

Forud for den første Brand havde han været i Aakirkeby og drevet om fra Beværtning til Beværtning. Han var da bleven saa fuld, at han faldt omkuld paa Byens Torv og i Faldet var saa heldig at knuse en fyldt Brændevinsflaske, han havde i Lommen. Han boede den Gang i et lille Hus, hvor han levede sammen med en Pige, der imidlertid senere maatte opgive Samlivet med ham paa Grund af hans Brutalitet, naar han var beruset. Til Brug i denne Husholdning havde han i Byen kjøbt en Æske Tændstikker. Paa Vejen hjem kom han forbi den førstnævnte Gaard, hvis Beboere han slet ikke kjendte. Men ved tilfældig at føle Tændstik-Æsken i Lommen, faldt det ham ind, at han kunde sætte Ild i Taget. Som tænkt, saa gjort. Han holdt Tændstikken op i Straaet og snart blussede Taget. Men ham faldt det ikke ind, at tænke paa nogen Fare for de sovende Beboere. Han gik rolig sin Vej uden at allarmere nogen. Da han imidlertid af tililende Folk blev truffet vandrende barhovedet om, i beruset Tilstand, anholdtes han. Som tidligere anført, uden Resultat.

Paa noget lignende Maade formede hans Forhold ved den sidste Brand sig. Ogsaa da havde han været ude at drikke, for at slukke sin Sorg, over at den foromtalte Pige havde forladt ham. Stærkt beruset kom han hjem til sin

Stue, hvor han, i sin Ensomhed, satte sig til at drikke videre. Men han fandt ikke Trøst i Flasken og gav sig da til, barhovedet, at vandre hensigtsløst om paa Nabogaardens Marker. Tilfældig kom han forbi en tæt op af Gaarden staaende Stak og da han ved at stikke Haanden ned i Lommen, følte en Æske Tændstikker, strog han en Tændstik, satte den til Stakken forneden og snart blussede baade Stakken og Gaarden. Han selv begav sig rolig hjem og gik i Seng og sov, uden at bekymre sig videre om Branden eller Faren for de sovende Beboere eller for Besætningen.

Som det vil sees, er det begge Gange i beruset Tilstand, at han, der, i og for sig, ikke vil noget ondt, forsynder sig. Denne Alkoholens skjæbnsvangre Indflydelse paa ham viser sig imidlertid ikke blot ved den pyromane Tilbojelighed og ved hans Brutalitet overfor den Pige, han lever sammen med og ellers er god ved. Ogsaa i hans Forhold til den offentlige Orden paa Stedet har den, Gang efter Gang, givet sig Udslag. Og han var efterhaanden bleven ganske berygtet for den »Uorden«, han lavede paa offentlig Gade, saasnart han fik noget at drikke. Under hans vante Omstreifen indtraadte disse Tilfælde, letforstaaeligt, jævnligt.

En Nat meldes det saaledes til Politiet, »at der ligger en Mand ude i en Have og brøler«. Betjenten, som gik derud, fandt 3 Mand holdende paa en 4de. De forklarede, at de tilfældigt havde passeret Stedet og da var blevne opskræmmede af nogle forfærdelige Hyl. Ved at gaa efter dem fandt de den hylende Person væltende sig rundt i Blomsterbedene i en ny-anlagt Have. Ejeren, der ikke var tilfreds med denne Have-Behandling, var kommen til, men »Manden« bød ham blot Prygl og flaaede hans Toj fra overst til nederst. Det lykkedes de 3 Mænd atter at faa ham væltet og holdt nede, til Politiet kom og hentede ham, hvorefter han sov Rusen ud i Byens Detentionslokale, hvor han efterhaanden blev hyppig Gjest. Saaledes ogsaa en Dag, da han i beruset Tilstand stormede rundt paa Torvet i Rønne, hvor han anta-

stede Folk, truede dem med Prygl, forfulgte Bornene helt ind i Skolen og endelig maatte anbringes i Arresten.

Eller en anden Gang, da Politiet maatte hente ham i en Beværtning, hvor han havde drukket sig fuld, og hvor han derefter, i Besærker-Gang, havde slaact Ruderne ud, sparket Døren itu og overfaldet de andre Glæster, hvis Tøj han havde flaaet.

Om denne paa Livø saa fredelige og nyttige, udenfor samme farlige og voldsomme Mand melder Historien iøvrigt, at han er Søn af en drikfældig Fader, at han som Barn var legemlig svag og i aandelig Henseende saa langt tilbage, at han i Skolen saa godt som intet kunde lære, men alligevel blev konfirmeret til sædvanlig Tid. I den voksne Alder har han 2 Gange haft intercurrente Psychoser saaledes, at han har maattet indlægges paa Kommunchospitalets 6. Afdeling, hvorfra han senere flyttedes til St. Hans Hospital, og en anden Gang indlægges i Viborg Sindssyge-Hospital. Begge Gange er han begyndt at drikke igjen, saasnart han kom ud.

Han selv er godt tilfreds med sit Ophold paa Livø, fraseet dette med Friheden ø: at han ikke kan forlade Øen. Og det staar for ham som givet, at Tiden til at vende tilbage til det frie Liv snart maa være inde, da han har opført sig upaa-klageligt nu i 2 Aar. At Forandringen først og fremmest skyldtes det »tørlagte« Milieu, hvori han nu lever, lægger han, naturligt nok, ingen Vægt paa.

Ihvorvel Sandsynligheden mest taler for, at det ved eventuel Udskrivning vil gaa ham som de 2 andre Gange, da han er kommen ud fra et længere Anstalt-Ophold, at Alkoholen atter faar Tag i ham og forvandler ham til den samme brandfarlige Urostifter som tidligere, kommer dog den Dag, da Forsøget bør gøres, men Vejen bør da gaa gennem Breining-Anstalten og Familieplejen, inden fuld Frihed opnaaes, og naarsomhelst gaar den tilbage til Livø, hvis Forsøget ikke viser sig holdbart.

Om Øens abnorme Befolkning alene bestod af Mænd som han, vilde Kunsten at lede og drive en Gjerning som den,

der nu udføres deroppe, være væsenlig ringere end den faktisk er. Men det siger sig selv, at saa let gaar det ikke. Hvorvel jeg maa bekjende, at jeg ved at lade Blikket glide tilbage over Rækken af de Livø Mænd, har ondt ved at pege paa en eneste, som, Milieu-Forandringen tiltrods, har holdt sig uforandret i sin tidligere active Kriminalitet, aabenbarer der sig dog mange Skikkelser, der i Kraft af deres Naturel har voldt mange Bryderier og gjort sig skyldige i mangenslags Uorden og Forsyndelser mod Ejendomsretten, Disciplinen eller Sædeligheden. Men Erfaringen har lært, at efterhaanden som der har dannet sig en fast »Stamme«, glider de nyankomne, urolige Elementer med større Lethed ind i det fælles Ensemble, faar Kanterne afslebne og aabenbarer sig, ofte modstræbende, ofte ubevidst, i mere tiltalende Former.

At den gamle Adam ikke med et Slag lader sig døde, siger sig selv; den første Tid røber ofte en generende Tilbøjelighed til Bollestreger (Sabotage, om man vil, med en mere tidssvarende Belegnelse), til at vise sig som en Fandens Karl, der lader haant om al Orden og Disciplin, eller til at lade de gamle Drifter raade.

Naar, uden ydre Anledning, alle Skovbænke, en skønne Dag, rives op, alle Vejskilte ned, naar Badehuset, opstillet til Mændenes egen Benyttelse, demoleres og lign., da ærgrer dette vel i Øjeblikket, men man lærer at tage den Slags »Krydderier« i det daglige Liv med Ro, og at det gaar hurtigt over, naar der ikke gores for megen Blæst deraf.

Det kunde dog maaske være paa sin Plads at præsentere et af disse vanskeligere Individuer.

Om »M.« oplyses, at han altid har været tilbage i aandelig Henseende. Han var 4—5 Aar gl., inden han kunde sige noget, og da han kom i Skole, blev man hurtig klar over, at det vilde være orkesløst at lade ham frequentere den almindelige Folkeskole, hvorfor han blev flyttet til en »Hjælpeklasse«. Men selv her var Udbyttet saa tarveligt, at han ingensinde kom til at »gaa til Præst for at blive konfirmeret«. Han var, hedder det, en af de ringeste af »Hjælpeklassens«

Elever. Med stort Besvær lærte han at læse lidt og at naa saavidt, at han kunde »give igjen paa en Krone«. Af Væsen var han sky og indesluttet; det var i Regelen ikke muligt at faa et Ord ud af ham. Paa Skolens Legeplads holdt han sig for sig selv, talte ikke med Kammeraterne, deltog ikke i deres Leg, men stod ensom paa samme afsides Sted op ad en Bænk og iagttog herfra de andres Tumlen.

Heller ikke i Hjemmet vilde han være sammen med andre, vilde kun spise, naar Maden blev serveret i et Værelse, hvor han var alene. Blev han irettesat, tabte han ganske Besindelsen og slog løs i Blinde. Allerede i 12 Aars Alderen begyndte han at vagabondere og at rapse, var ofte borte fra Hjemmet og Skolen flere Dage og fandtes gjentagne Gange gjemt i et eller andet Lysthus i Kolonihaverne.

I 19 Aars Alderen gjorde han et Selvmordsforsøg med en Revolver, han havde købt for stjaalne Penge. Han blev i den Anledning indlagt paa Kommunehospitalets 6te Afdeling, hvor han henlaa en Tid. Kuglen kunde dog ikke fjernes. Efter Udskrivningen gik det atter løs med idelige Tyverier, snart af en Cycel, som han blot kørte en Tour paa og saa hensatte et eller andet tilfældigt Sted, snart mindre Lejlighedstyverier af Frugt, Kager, Ure eller Penge, snart alvorligere Indbrudstyverier. Anholdt og atter løsladt fra Arresten, blev han anbragt paa en Fattiggaard, hvorfra han imidlertid gjentagne Gange gik sin Vej. Paa en af disse Udflugter gjorde han sig skyldig i 6 Indbrudstyverier. Et Sted tog han et Par Støvler, et andet 6 Daaser Sardiner, som han hurtigt satte tillivs, et 3die var Udbyttet 8 Pakker Cigaretter, hvis Omsætning i Røg han heller ikke var længe om. Chocolate, Bolscher, Kamme, Sæbe og lign. var ellers i Regelen Maalet for Indbruddet.

Anholdt og atter løsladt, under Hensyn til den mentale Defect, forsøgte han anbragt hos en Cycel-Reparateur. Denne udtaler, betegnende nok, om ham, at han nok kunde lære Haandværket, naar der blot stadig stod en over ham; ellers lob han. Han kunde sendes i Byen, undertiden med baade 50 Kr. og

100 Kr. uden at forgribe sig paa dem, til andre Tider rapsede han alle de Penge, han kunde faa fat i, en enkelt Gang 15 Kr. Pengene brugte han som Regel til Slikkerier, aldrig til Drik. Atter anholdt og hensat i Arrest, hvor han mest sad stille hen; Arrestpersonalet svarede han, som Regel, med et sagte »Jo« eller »Nej«, medens han flov saa til den anden Side. Han indlagdes da paany paa Kommunehospitalets 6te Afdeling, denne Gang til Observation. Den heraf resulterende Læge-Erklæring var: »udtalt aandssvag, Straf hensigtsløs, ude af Stand til at tjæne sit Underhold ved ærligt Arbejde«.

Derefter frafaldtes Tiltalen mod, at han toges i Forvaring af det offentlige. Og i April 1914 indlagdes han da paa Livo.

Der har han lagt det samme sky, mutte, lause Væsen for Dagen. Hænderne sidder godt paa ham og han udfører flinkt det ham paalagte Arbejde i Mark, Brændehus osv. — saa længe det behager ham. Men kommer der det mindste i Vejen, et Ord, en Paamindelse eller lign., saa er han færdig, smider Værktojet og gaar »til Skovs«. At finde ham der, er meget vanskeligt, hvorfor han gjentagne Gange er bleven flere Dage borte. Han er stadig optaget af Undvigelsesplaner; paa skjulte Steder i Skoven fabrikerer han Tommerflaader, snart bistaaet af en frivillig Rejsekammerat, snart af en, han »presser« ved Trudsel om Prygl. De andre er rængstelige for ham. Han er herkulisk bygget, med extragode Legemskræfter, skulende og truende i sit Væsen. Ogsaa overfor Opsynet: »Vent bare, jeg skal ramme Dig med en Kniv, naar vi en Dag bliver alene!«

Kammeraterne lokker han hen paa afsides Steder, »for at tale med dem«. »Talen« bestaar i Regelen i, at han ved Lofte om korporlig Overlast sikrer sig deres Bistand ved »Flaade-Arbejdet«. Da en »hvervet« Medarbejder en skjonne Dag »forraadte« Foretagendet, som blev standset, holdt han sit Lofte, fik fat i »Forræderen«, greb ham om Livet og søgte at slaa hans Hoved mod en Trappesten, men lililende Opsyn og Kammerater afværgede al Overlast.

Hidtil er hans mange Flaadeforsøg opdagede og strandede, paa et nær. Sammen med en »Ven« var det lykkedes ham at komme tilsøes paa en meget primitiv Flaade. Forbi-sejlende Fiskere observerede imidlertid dette mærkelige Fartøj og holdt ned paa det. Paa Spørgsmaalet: »Hvorhen?« svarede der: »Til Nykjøbing paa Mors!« »Netop det samme Sted som vi«, riposterede Fiskerne, »lad os da følges ad«. Under Henviisning til, at de var bedre sejlende end Flaaden, fik de de 2 Flaadeskippere over i Baaden, bandt Flaaden fast til denne, hvorefter der vendtes og Vejen gik tilbage til Livø. Ved Ankomsten hertil nedlagde M. korporlig Protest mod Landgangen, saa at han maatte overmandes og hensættes i det ene Isoleringsrum i Øens lille »Faste Hus« (det tidligere Ishus). Han demolerede imidlertid, med det afbrækkede Øre af Natpotten, dette saaledes, at han maatte flyttes til en anden Celle, hvor han da holdtes, indtil han atter var kommen helt i Balance. Ellers har et Par Dages Sengeleje været nok til at opnaa dette Resultat.

Han plejer aldrig, som de andre, om Søndagen at ville »pyntes«, have Søndagstøjet paa, eller at deltage i Søndagens fælles Adspredelser. Taus og mut driver han alene om, i sit Arbejdstøj, i Skoven eller langs Stranden.

En Søndag, da der ved mit Besøg paa Øen, holdtes »Skovtur« med Kaffegilde, Sækkevæddeløb, Grammofon og andet, saaes han, til alles Overraskelse, at slaa Følge med Opmarschen ud i Skoven, dog naturligvis i Arbejdstøjet og holdende sig i Udkanten af Processionen.

Ret længe overværede han heller ikke Løjerne; da Kaffen var drukket, forsvandt han ind i Skoven. Heraf toges ingen Notits, da man var vant til hans Ensomhedstrang.

Men siden opdagedes det, at han var lusket tilbage til Husene, havde undgaaet den der posterede Vagt og havde forsøgt et Indbrud, som imidlertid mislykkedes. Formentlig af Ærgrelse herover, dræbte han den ene Svane, som uden at ane noget om hans fortrædelige Stemning var kommen bruisende imod ham. Med et Brædt knuste han dens Hoved:

Disse stadige Vanskeligheder med ham maatte naturligt medføre, at der rejstes Tvivl, om han fremdeles egnede sig for Øens relativt frie Liv og om han ikke burde tages i permanent Forvaring i en lukket Afdeling. Ifølge den gjældende Ordning paahviler denne Opgave Ribe-Anstalten. Til denne rettedes derfor en Anmodning om hans Modtagelse; da han imidlertid afvistes, af Pladsmangel, maatte han forblive paa Livø, og da dennes lille »Faste Hus« ikke egner sig til permanent Varetægt, maatte han tages ud derfra efter et Par Maaneders Isolering. Det besluttedes da at gjøre et nyt Forsøg paa at faa ham til at passe bedre ind i det frie Ensemble og der tildeltes ham en betroet Post, at »følge Heste«, hvad der blandt »Mændene« betragtes som en Hæders-Opgave. Siden da er det i det hele og store gaaet godt. Han passer sit Arbejde stot og troligt, behøver ingen Paamindelse ved Arbejdet, er god og omhyggelig ved sine Heste; har en af dem et Brud, helmer han ikke, for han ved omhyggelig Pleje faar Saaret lægt. Han er bleven mere tilgængelig, mindre mut og taus, smiler stolt, naar hans Heste roses som de bedst holdte. Han har endog deltaget i et Kaffeselskab hos Inspecturens og hans Tommerflaade-Arbejde synes lagt ad acta. Men om Stillingen er holdbar i Længden, lader sig endnu ikke afgjøre. Mulig er det kun en midlertidig Fred. Nogen Uro og Tilbøjelighed i den sidste Tid til Hærværk, endnu i det mindre, synes at tyde ugunstigt. Spørgsmaalet om Anbringelse i Ribe-Anstaltens lukkede Afdeling eller andet Steds vil da atter snart gjøre sig gjældende.

Som det vil sees af anførte Tilfælde, Undvigelsestrangen ligger vaagen hos ham som hos mange af de andre. Og ingen kan forarges derover. De maatte være mere end Mennesker, om det var anderledes. Overbeviste som de, i deres barnlige Naivitet, næsten alle er om egen Fuldkommenhed, der med Lethed tillader dem at tjæne til Livets behagelige Underhold, saasnart de blot atter faar Lov at sætte Foden paa Logstor Havneplads, og regnende de antecedentia, der har

bragt dem til Livø, som rene Lapperier, som det næppe er værd at spille et Ord paa, beherskes adskillige af dem af Tanken om at komme bort — uden Tilladelse, naar denne ikke kan ventes eller lader for længe vente paa sig. Derfor er Undvigelsesplaner et dagligt Discussions-Emne, og om end Pluraliteten ikke naar udover en academisk Forhandling derom, er der andre, som ikke kan falde til Ro, for Forsøget er gjort, en eller flere Gange.

Og Udførelsen er i mange Tilfælde illustrerende nok. Lige fra den ganske naive Mand, som ufortrodt vandrer Øen rundt langs Stranden i det uendelige, »for en Gang maa det dog ende i Løgstor«, eller det store Barn i Mandsskikkelse, der i en Mørkningstime faar listet et gammelt Træbadekar ned til Fjorden og anbragt sig selv deri, for hurtigt, heldigvis endnu paa grundet Vand, at erfare Balancens vanskelige Kunst, der holder ham ud, medens Badekarret, med Bunden i Vejret, ubekymret driver videre til fremmed Strand. Til de mere habile Skibsbyggere, der af et gammelt Vandtrug, gamle Træstammer fra Skoven og lign. faar sammen-tømret og sammentøjret Tommerflaader, der, om de ikke kan sejle, saa dog i al Fald kan strande.

Og al Respect maa ydes den unge Emigrant, der ridende paa et Par i Land drevne og af ham med en Snor sammenbundne Bundgarnspøle, i drivvaad Tilstand, naar over til Gjenboens Kyst, hvor et Indbrudstyveri rober ham og fører ham tilbage til den forladte Ø. Eller de 3 »Venner«, der en Stormnat gik tilsøes i en gammel utæt Pram, der uforsigtigt var efterladt indenfor Rækkevidde. De eftersøgende søgaaende Motorfiskerbaade maatte standse og søge i Havn, men de 3, hvis elendige Fartøj, uden Styr eller Sejl, snurrede rundt som en Nøddeskal, naaede velbeholdne til den anden Kyst. Ukrudtet!

Ret længe nød de dog ikke Friheden. Den gamle Haandtering robede dem og alle 3 var snart paa deres gamle Plads i Ø-Livet.

Naar Øen ved Sommertid er omgjærdet af Bundgarn,

sat af fremmede Fiskere, der i Nærheden forankrer tomme Baade, medens de selv sejler hjem, er det forstaaeligt og tilgiveligt, om Naturen gaar over Optugtelsen og Lykken fristes ved en Svømmetour ud til den lokkende Baad. Eller naar Vinteren slaar Bro — mulig en farlig og upaalidelig Bro — mellem Øen og Fastlandet, de maatte være andre Mennesker end de er, om de ikke faldt for Fristelsen til en ulovlig Udflugt, hvis Profylaxe giver sig Udslag i forøget Tilsyn, strængere Afsondring, mindre Frihed; kan hænde ugelangt Sengeleje. Ti som Parolen almindeligvis høres blandt Mændene deroppe: »Vi har det godt her paa Livo, men Friheden!«

Trods alt dette, er det min Overbevisning, støttet paa de fem Aars Erfaring, at den Tvivl, som fra forskjellig Side er rejst om Ø-Forsøgets Holdbarhed, vil blive gjort til Skamme. De Mænd, er det sagt, hvorom det her drejer sig, kan ikke i Længden taale den relativt betydelige Frihed, som præger Livet paa Livo. En skønne Dag gaar det galt og Ø-Experimentet maa stedes til Jorden. Jeg tror, tværtimod, at Forsøget vil blive udvidet og prøvet andet Steds.

Programmet for det daglige Liv deroppe har da først og fremmest været at skabe disse Mænd en Tilværelse, saa menneskelig og saa naturlig, som Forholdene kunde tillade det, til Erstatning for det Indgreb i den personlige Frihed, som Samfundet har tilladt sig ved at excludere dem, under Hensyn til deres samfundsfarlige Naturel, for hvilket de ikke selv bærer noget Ansvar.

Ikke flere snævrørende Baand eller strammende Ordensregler end nødvendigt. Selvsagt med Bevarelse af den paa krævede Orden og Disciplin. Overtrædelser heraf »straffes« — om man vil — under al individuel Hensyntagen, med Nægtelse af forskjellige Friheder og Begunstigelser, Inddragning af den ugenlige Arbejdslo, Sengeleje paa kortere eller længere Tid, alene eller »paa Havresuppe« eller, om galt skal være: Hensættelse i det »faste Hus«.

I Arbejdstiden kræves det beordrede Arbejde udført,

med Lempe, under Hensyn til mulig habituel Arbejdsvant-
hed eller Arbejdssky. I Fritiden gives fuld Frihed til at fær-
des over Øens 600 Td. Land og til Udøvelse af den Beskjæf-
tigelse, som maatte passe den enkelte bedst. Forudsat, selv-
følgelig, at denne ikke colliderer med den Orden, som maa
opretholdes paa Stedet.

Medens nogle foretrækker at »drive« Fritiden hen ved
en Pibe, en Middagslur i det frie, et Slag Kort eller en Avis,
endnu bedre en Bog — hentet i Øens opblomstrende Biblio-
tek — er andre ivrigt paafærde med at dyrke de dem over-
ladte »Havelodder«, plukke Skovens Frugter (Øen vrimler af
Hindbær og Hasselnodder), opføre — og atter nedrive —
Boliger for de dem overladte Dyr (Høns, Kaniner, Duer),
hvis Pasning maa udføres af Ejeren — handle om dem og
»snakke« om dem. Udbyttet af dette Arbejde tilfalder den
enkelte til Supplering af den ugenlige Arbejds løn samt den
Extraløn, som kan ydes for Extraarbejde.

Den Tobak, som ryges, den Skraa, som tygges, ydes
dem, indenfor en vis Begrænsning, vederlagsfrit af Anstal-
ten. Ønskes mere, kan paagjældende købe det for »sine
Penge«.

Om Sommeren tilbringes, som Regel, Tiden mellem Fyr-
aften og Sengelægning med Fodbold, hvori Opsyn og Mænd
deltager som gode Kammerater og til hvis Udvikling frem-
mede Fodboldhold »fra Fastlandet« af og til indbydes til
Kamp. Skovtour til Øens egen Skov og Sejltoer uden Land-
gang en Gang aarlig, med Øens Motorbaad, i omliggende Far-
vande, Dans efter Harmonika og Grammofon, med hinan-
den, naar den kvindelige Befolknings Tal ikke strækker til,
en enkelt Gang Dilettantkomedie, Juletræ og Fastelavns-
Løjer, er, hvad Øen kan byde paa til Adspredelse og Opli-
velse i Ensomheden. Men et mangler den, faar den ofte
at høre: Kosmorama!

Der skrives mange Breve, hvis Porto betales af Anstal-
ten, beskues mange Billedblade: Familie-Journal — Verden
og Vi — Klods-Hans bringer velvillige Hænder til Øen. Og

efter Logstør Avis, hvoraf hver Pavillon har sit Exemplar, discutes Dagens actuelle Emner, ikke mindst Krigen og dens Udgang.

Fra Tid til anden aflægger Stedets Præst Besøg paa Øen og afholder en Gudstjeneste, hvori Deltagelsen er frivillig.

Med andre Ord: Opgaven har været, at give Mændene Adgang til en god Fritidsbeskæftigelse, at de ikke, for at faa Tiden til at gaa, skal vælge en anden, som ikke er af det gode.

Sit Clientel maa Livø kræve af nogenlunde ensartet Beskaffenhed, med den Variation, som muliggjøres af de 3 Pavilloners Klassifications-Evne: Aandelige Undermaalere, hvis Intelligensdefect er compliceret med saadanne moralske Defecter, at Erfaringen har godtgjort deres bristende Evne til at leve i de almindelige Aandssvage-Anstalter, end sige i det almindelige Samfund.

Naar Intelligensdefecten ikke altid, ved første Øjekast, falder den fremmede Besøgende i Øjnene, hvorfor Spørgsmaalet: »Men han fejler da ikke noget?« jævnligt kommer for, skal jeg minde om, at Diagnosen »Aandssvaghed« ikke altid lader sig stille efter et Par Minutters tilsyneladende forstandige og livlige Samtale, og at Pluraliteten af Livø-Mændene, maalt »efter Binet«, har vist sig ikke at naa udover en Forstands-Alder paa 8—9 Aar, kun enkelte klarede de 10—11 Aar. Endnu vanskeligere for den fremmede, end Bedømmelsen af Intelligensdefecten, er Bedømmelsen af den moralske Defect. Kun Kjendskab i alle Enkeltheder til Mandens Fortid og et nøjere Samvær med ham i længere Tid i daglige Forhold, kan paa fyldestgørende Maade klare denne Diagnose.

Den, der aflægger et Besøg paa Øen og mulig ved Afrejsen ledsages til Baaden af en Skare passiarende og farveltagende Mænd, maa først og fremmest ikke glemme, at disse Mænd vel, korporlig seet, forlængst har traadt deres Børnesko, men at de, aandelig seet, endnu stikker i dem.

Det »puerile« gjennemsyrrer hele deres Væsen og giver

sig talrige Udslag. I den bristende Selvkritik, der, som tidligere paapeget, viser sig i en iøjnefaldende Selvoervurdering og som gjør dem til Sangvinikere med Hensyn til Fremtiden ude i Livet paa egen Haand og som slaar dem med Blindhed overfor egne Fejl og Mangler. Er det gaaet galt, enten i Anstalten eller udenfor denne, ligger Fejlen aldrig hos dem selv, altid hos de andre, Omgivelserne. Har en forsøgt sig i »Pladser«, som han regelmæssig skifter hver Maaned, er det aldrig hos ham, at Grunden maa søges, han er god nok. Det er Pladserne, der er noget i Vejen med. Det ene Sted er Madsen ikke god nok, det andet er Arbejdet for strængt, det 3die er »Konen« saa gnaven osv. osv.

En forlod en Dag sin gode Plads, hvor han havde været en Tid og vandrede paa sin Fod, sultende og træt, fra Jylland til Fyn til det fjærne Hjem for at beklage sig. Der var bleven traacteret med Pandekager til Middag. Han vilde have 4, Konen i Huset syntes, at 3 kunde være nok. Paa saadant et »forbandet« Sted vilde han ikke blive og væk var han.

Deres Optræden beherskes af øjeblikkelige Stemninger; de handler uden Overlæg ud fra den tilfældige Indskydelse. Det er da Kunsten, i Omgangen med dem, at kunne svinge Stemningen derhen, hvor det er bedst for alle Parter. Den deriverende Metode — for at bruge et Læge-Udtryk — er her ofte probat. Man maa, ligesom overfor Børn, give sig til »at tale om noget andet«. Det locale Personale er saa tilvant hermed, at intet vækker Forundring, den fremmede overraskes desmere. Saaledes for Ex. ved at være Vidne til, at jeg, uden tilsyneladende ydre Anledning, overfuses med en Strøm af Skjældsord, hvori figurerer Trudsler om »Dragt Prygl«, »slaa ihjel« og lign., for derefter at se vedkommende, hvis Stemning det »ved at tale om noget andet« er lykkedes at føre over i et andet Vindhjørne, indfinde sig smilende og venlig for at »faa Lov til at bære Din Kuffert ned til Baa-den!«

Dette deres uligevægtige Væsen kan, i det daglige Liv,

gjøre dem til ret urolige og besværlige Combattanter, men med Vanen og Øvelsen glider Omgangen ret stillfærdigt.

Deres svage Hukommelse bidrager sit til at udviske Betydningen af deres Fortids Synder, der i Læ tillige af den manglende Selvkritik, svinder ind til rene Lapperier — som tidligere bemærket.

Naar en af dem, udskreven paa Prøve, Nytaars-Aften skyder 4 store Boutiksruder — til en Værdi af c. 600 Kr. — ud i en Gade, med en Pistol, og derfor anholdtes, hedder det: »Herregud, lidt Nytaarsløjer!«

Naar en anden i en lang Række Tilfælde har drevet Uterlighed med — indfangede — Smaa piger paa 3—4 Aar — ved at lade dem ride Ranke paa sin erigerede Penis, staar det ham klart, at det blot er »Professoren«, som ikke vil lade ham komme ud. Herredsfogeden, saadan en god Mand, vilde bare lade det være glemt. »Han vilde jo dog ikke gjøre Børnene Fortræd.«

En 3die, som har gjentagne Voldtægtsforsøg paa sin Samvittighed, mener: »det er saa længe siden (et Par Aar) og der skete jo heller ikke noget.« Altsaa lader det være glemt.

Jeg hjemfører regelmæssig ved Afrejsen fra Øen efter mine, maanedlige, Besøg der en sand Leporello-Liste over Ønsker: en vil have en Pibe, lang, hævder A., kort, siger B., et Par Duer eller Kaniner osv. osv. Naar saa for Ex. Kaninerne sendes op, hænder det, at de paa selve Bolværket, naar Baaden lægger til, sælges til en anden Liebhaber for en 10 Øre eller saa. Den første har ganske glemt, hvor omstændeligt og fortræffeligt han udmalede for mig alle de Glæder, han vilde have netop af et Par Kaniner, deres Pasning, Formering osv. Nu er det Lysten til en Skraa, maaske, der ganske tager hans Interesse fangen, saa han foretrækker 10 Øren for Kaninerne.

Som Stemningslivet er uligevægtigt og svingende, saaledes ogsaa Handlingslivet. Der handles efter Øjeblikkets Indskydelse, uden Overlæg eller Overvejelse af Følgerne. En

af dem havde i Toppen af et Træ fundet en Uglerede, hvori 4 Unger. Da han gjerne vilde have Glæde af, fra Tid til anden, at see til dem og paa den anden Side fandt det noget besværligt hver Gang at skulle kravle op i Træets Top, tog han Ungerne ud af Reden, satte dem, der endnu ikke var flyvefærdige, paa en af Træets laveste Grene og »tøjrede« dem der med Snore om Fødderne, uden at tænke paa Følgerne af dette Arrangement. Og denne praktiske Fuglefænger er 26 Aar gl. og bibringer ved sit fortræffelige Snakketøj og sine moralske Fraser i Reglen den Fremmede det Indtryk, at han vist er »for god« til at være paa Livø. Distance-blænder!

Men den besøgende kan, det skal indrømmes, en enkelt Gang deroppe træffe en Mand, hvis Intelligens er saa naturlig som den synes at være. De forud for Indlæggelsen modtagne Oplysninger er ofte mindre fyldige, mindre præcise end ønskeligt og Diagnosen kan derfor være vanskelig at stille forud. Som Regel passerer enhver Indlæggelse paa Livø Breining-Anstalten til nærmere Observation, men Pladshensyn og andet har foranlediget Undtagelser fra denne Regel. Men er Diagnosen stillet paa »Psychopathie«, udprægede moralske Defecter uden Intelligensdefect, da fjernes paagjældende fra Øen, tiltrods for at han mulig i fuldt saa høj Grad som nogen af de andre trænger til Exclusion af det store Samfund. Saaledes maa det være, for hans egen som for de andres Skyld. Han vilde have ondt ved at falde ind i Ensemblet med de andre, »Børn i aandelig Henseende«, og de vilde let i ham faa en »Fører«, der kunde kompromittere hele deres nuværende relativt frie Levemaade. Skal Psychopathen Ø-isoleres, maa det være andet Steds.

At Livø-Mændene i visse Henseender er voksne, i andre Børn, vil formentlig, med tilstrækkelig Tydelighed fremgaa af, hvad jeg ovenfor har fortalt om dem og deres Liv paa Øen. At de tillige er »farlige« Børn, vilde egenlig kræve en Documentation for hver enkelt, med Fremlæggelse af Ac-

terne og Journalerne. Men dette vilde være for vidtløftigt og omstændeligt.

Jeg skal derfor blot notere, at »Farligheden« hos dem snart demonstrerer sig paa et Felt, snart paa et andet, og samme Mand kan figurere meget alsidig, men skulde jeg, efter den mest udprægede Skavank, stemple den enkelte Mand, vilde det blive 18 Ejendoms-, 16 Sædeligheds-, 12 Vagabonds-, 11 Volds- og 5 Ildebrands-forbrydere, der for Tiden danner Selskabet deroppe.

Professor Dr. jur. Hans Gross.

In memoriam.

Af Hakon Jørgensen, Forstander for Statens Politiskole i København.

Den berømte Kriminalist, Professor ved Universitetet i Graz i Østrig, Dr. jur. *Hans Gross* er død. Med oprigtig Vemod vil enhver, der forstaaer, hvad denne aandrige og skarp-sindige Videnskabsmand har betydet for Udviklingen, ja, man tør sige *S k a b e l s e n* af den nye Videnskab: Kriminalistikken, og hvor meget han endnu kunde have udrettet, erfare dette.

Som enhver ved, var Gross oprindelig Undersøgelserdommer. Ved at staa Ansigt til Ansigt med Forbryderne og Forbrydelserne, ved selv at føle Manglerne ved Juristens Uddannelse, naar han i det praktiske Liv pludselig og hurtigt skulde danne sig en begrundet Forestilling snart sagt om ethvert Forhold, lærte han at forstaa, at her maatte der reformeres. Selvom ikke alt, hvad man kan faa Brug for, i Forvejen kan samles og tilegnes, vil dog Kendskab til det hyppigst forekommende, det der blot kræver Rutine, frigøre Kræfter saaledes, at Forhørsdommerens fulde Opmærksomhed kan samle sig om *H o v e d v a n s k e l i g h e d e r n e*.

Ved Siden af Kriminalantropologien, Kriminalsociologien og Kriminalpsychologien opstillede Gross da en fjerde Videnskabsgren indenfor Kriminologien. Han kaldte denne Videnskab: *K r i m i n a l i s t i k*.

Hans Hovedværk: »*H a n d b u c h f ü r U n t e r s u c h u n g s r i c h t e r*« var det første i sin Slags. Det var et dristigt Forsøg af en Videnskabsmand at udgive et saa stort

Værk, hvor der ikke findes ret megen Videnskab. Det er lutter praktiske Spørgsmaal, der fremstilles, uden noget Forsøg paa at give en udtømmende systematisk Fremstilling eller løse videnskabelige Problemer. Bogen handler om Kemi, Retsmedicin, Fysik o. s. v. uden at bringe væsentlig andet end Referater af andres videnskabelige Arbejder. Uagtet disse for en stor Del tidligere var Kriminalisterne ubekendt, fordi de fandtes spredt i udpræget faglige Afhandlinger, var Videnskabsmændene, hvis Resultater blev benyttet, tilbøjelige til at rynke lidt paa Næsen, men Kriminalister Verden over kom i Taknemmelighedsgæld til Gross, som ikke blot vovede dette Forsøg, men gjorde det paa en saa genial og original Maade, at den første Læsning af hans Bog — herhjemme for de flestes Vedkommende i daværende Justitiarius, Ingerslevs udmærkede Gengivelse — var som en Fest. Professor Gleisbach skriver med Henblik paa ovenstaaende Vanskeligheder ved Kriminalistikkens Mellemsstilling som en Bro mellem Naturvidenskab og Teknik paa den ene Side og Strafferetten paa den anden Side følgende om sin afdøde Kollega: Hans Gross var en saa videnskabelig Aand, en saa begejstret Sandhedens Tjener og en saa ren Karakter, at han ubevidst undgik Angrebene.

Og Gross hvilede ikke paa sine Laurbær. Nye Oplag betød bestandig nye Udgaver, hvor det nyeste ny blev medtaget, og efter 1898 holdt han bestandig sin Læsekreds underrettet om alt af Interesse gennem sit store videnskabelige Tidsskrift: Archiv für Kriminalantropologi und Kriminalistik.

Til dette Tidsskrift har han knyttet en Række Praktikere med videnskabelige Evner, og ethvert Spørgsmaal af Betydning for praktisk Kriminalistik undergives her en indgaaende Behandling.

I sin sidste Udgave af Haandbogen henviser Gross paa mange Omraader til en Række Originalarbejder, som paa begrænsede Felter er vokset op i Kølvanet af hans Arbejde eller paa tilgrænsende Omraader. Stoffet er bleven for væl-

digt til at kunne optages selv i en Haandbog af saa betydeligt Omfang.

Men Gross forstod, at først da faar Kriminalistikken sin rette Betydning for det praktiske Liv, naar den unge Jurist faar Lejlighed til at arbejde praktisk. Efter 18 Aars Agitation og Arbejde lykkedes det ham ved Universitetet i Graz, hvor han var bleven Professor i Strafferet, at faa oprettet et kriminalvidenskabeligt Institut paa en meget bred Basis.

Ved dette Institut holdes der Forelæsninger over Kriminalpsychologi, Kriminalantropologi, Kriminalstatistik og Kriminalistik. Desuden findes der et Haandbibliotek, et Kriminalmuseum, et Laboratorium samt en kriminalistisk Station, hvilken sidste bistaar Domstole, Statsanklagere og Politimyndigheder som specielt sagkyndig paa de Omraader, den har underlagt sig. Studenterne kan paa dette Institut følge virkelige Straffesager, hvor Institutets Assistance begæres, og det er indlysende, hvorledes det maa virke ansporende paa de studerende saaledes i Studiets Ensformighed at mærke det friske Pust ude fra det praktiske Liv. En saadan kriminalistisk Klinik med fremragende Specialister som Lærere har man nu ogsaa i Berlin, i Schweiz og i Italien, og forhaabentlig vil man ogsaa med Tiden komme saa vidt her i Skandinavien.

Gross' kriminalistiske Institut er noget forskelligt fra Professor Reiss' Institut i Lausanne, som foruden at uddanne Jurister i Polititeknik uddanner saakaldte Politieksperter. Gross har i høj Grad Blikket aabent for, at Juristerne ikke skal forsøge at blive sagkyndige paa alle de Omraader, som dyrkes ved Institutet. Derved vil kun opnaas, at de bliver Fuskere paa alle Omraader. De skal fuldtud kende de specielt sagkyndiges Arbejdsomraade, men de skal ikke gøre deres Arbejde.

Reiss lægger Hovedvægten paa at uddanne Eksperter til at deltage som Medhjælpere for Politiet i vanskelige Sager,

men vil ved Siden deraf ogsaa give Juristerne en vis polititeknisk Uddannelse.

Politiexperten skal til en vis Grad erstatte de sagkyndige, idet han skal repræsentere samtlige Hjælpevidenskaber.

Gross har sikkert set rigtigt, naar han har holdt sig til en Tillægsuddannelse for Juristerne. Politiexperterne vil dog ikke kunne erstatte de sagkyndige; men saa vil Dommerne foretrække at have direkte med disse at gøre, navnlig naar de selv har faaet et praktisk Kursus i Kriminalistik. Gross' praktiske Erfaring har vist ham den rette Vej, som vi trygt kan følge.

Selvfølgelig har den stærke Udvikling af Polititeknikken bevirket, at der er bleven rettet nogen Kritik mod Gross, som man i hvert Fald underhaanden vil beskyldte for at være udelukkende Theoretiker. Gross har ofte overfor Praktikers Anmasselse hævdet Theoriens Berettigelse. Uden Theor ingen ordentlig Praksis. Theorien skal bygges paa praktisk Erfaring, men yder da Praksis tifold Renter.

At betegne Gross — der har været en fortræffelig Undersøgelingsdommer, og som netop har kæmpet for Indførelse af praktiske Øvelser for de vordende Undersøgelingsdommere, Statsanklagere og Politimestre — som Theoretiker, er omtrent det samme som at sige om en kommanderende General, at han ikke er Praktiker, fordi han ikke kan skille en Kanon ad. Var Bertillon, og er Henry, de to Mænd der sammen med Gross har betydet mest for Udviklingen af Kriminalistikken, maaske Praktikerne? Jeg mener ja, og alle, der har nogen Forstaaelse af Gross' Betydning, vil sikkert erkende, at han var lige fremgaaende som praktisk og theoretisk Kriminalist.

Gross' Livsværk er imidlertid langt fra fyldestgørende skitseret i det foregaaende, omend denne Del af hans Gerning er bedst kendt. Gross var Strafferetsprofessor og omfattede denne sin Virksomhed med levende Interesse. Navnlig interesserede de nye Idéer indenfor Kriminalpolitiken ham stærkt. Han var endogsaa mere vidtgaaende end de fleste i

sit Krav til, at man burde samle sin Hovedopmærksomhed paa Forbryderne mere end paa Forbrydelserne. Gross gik saa vidt, at han i hvert Fald fra et kriminalantropologisk Synspunkt vilde henføre under Begrebet Forbryder den, der uden at være straffet og uden at have begaaet nogen strafbar Handling førte et saadant Levned, at de sikkert vilde være bleven Forbrydere, hvis de under andre Forhold fulgte deres Tilbøjeligheder og Drifter.

Var Gross en fremragende Forfatter, en klartseende og banebrydende Foregangsmand og en lærd Professor, var han dog endnu mere i sine Elevers Øjne. Han var et betydeligt Menneske. Hans Assistenters giver ham bl. a. følgende Eftermæle:

»Den, der rigtig vil forstaa og værdsætte denne Mand, maa ikke blot have kendt ham som Lærd og Forsker, men ogsaa som Menneske, da netop disse to Sider af hans Personlighed paa den vidunderligste Maade supplerer hinanden og forener sig til en harmonisk Enhed. I det største som i det mindste har han bevaret sin Originalitet, og i enhver af hans Virksomheder kom det ejendommelige og det individuelle Moment markant til Udtryk. Ingen var ham for ringe eller for underordnet til, at han var villig til at lære af ham. Opmærksom hørte han paa enhver, der vilde hævde en Mening overfor ham. Fordomsfri stod han overfor de Anskuelser, der kæmpede mod hinanden, kun optaget af en eneste Tanke, at opfatte Kendsgerningerne, som de virkelig forelaa, uden Hensyntagen til herskende Opfattelser. Fejltagelser hos Modstandere forstod han med den ham egne Finfølelse og fornemme Hensyntagen at glatte ud.«

Jeg har kun een Gang været saa lykkelig at staa i direkte Forbindelse med Professor Hans Gross ang. et Emne, der ligger mig varmt paa Sinde. Skønt jeg var ham ganske ukendt, ofrede han ikke ringe Tid paa at sætte sig ind i mit Arbejde, og i de Bemærkninger, han knyttede dertil, var Kritik og Interesse for Emnet parret saaledes sammen, at jeg ikke vidste, hvad jeg var ham mest taknemlig for.

Mange Kriminalister i Skandinavien, der har høstet Belønning af Professor Hans Gross' skarpsindige og ansporende Afhandlinger, og som har beundret hans flammende Initiativ, vil, naar de modtager Efterretning om hans Død, føle Trang til at istemme et: Ære være hans Mind!

Bør Fosterfordrivelse straffes?

Af S. Grundtvig.

Den herom i Dansk Kriminalistforening og i nærværende Tidsskrift førte Diskussion giver mig Anledning til nogle spredte Bemærkninger.

Lad os først og fremmest ikke lade os indbilde, at det her drejer sig om et Læge-Spørgsmaal! Lægernes særlige Adkomst til at tale med beror kun paa deres Kendskab til, i hvor stort Omfang Fosterfordrivelse praktiseres, og til de skadelige Følger af dens Foretagelse uden kyndig Bistand; men iøvrigt er det først et dybtgaaende moralsk Spørgsmaal, dernæst et socialt og kriminal-politisk, som Lægerne ikke forstaar sig mere paa end andre Lægmand, snarest mindre, fordi deres ofte ensidige Helbredelses-Synspunkt forvirrer deres moralske Omdømme.

En ganske pervers Tankegang er det saaledes, at man skulde afskaffe Straffen for en Forbrydelse, fordi Forbryderen ellers maaske af Frygt for Opdagelse vil undlade at søge Lægehjælp for den Skade, han selv har tilføjet sig ved sin Forbrydelse. Konsekvensen bliver bl. a. den, at man ogsaa maa deklare Straffrihed for Indbrudstyven, der skærer sig paa Ruden, for Voldtægtsmanden, der skambides af Overfaldnes Hund, og for Morderen, der under Kampen faar en Kugle i Maven, da D'Hrr.s Helbred, ja for Samfundet kostbare Liv maaske ellers vil svæve i Fare, naar de af Frygt for Opdagelse ikke søge Læge.

Overfor dette Standpunkt er der kun at svare: der gives

moralske Værdier, som overveje Helbredet, og anerkender Staten Beskyttelsen af Fosterets Liv for en saadan, maa den forbyde og straffe Fosterfordrivelse. Afset fra alt, hvad der theoretisk maatte kunne siges om Straffens Forhold til Moralen, er Sagen dog praktisk talt den, at den Del af Moralen, som Staten for Alvor vil gøre til sin, maa den opretholde ved Straf, da denne er det eneste for den store Mængde forstaaelige Udtryk for Statens Misbilligelse.

Hovedspørgsmaalet bliver da: er Fosterfordrivelse en umoralsk Handling af en saadan Art, at Staten bør tage sig af den?

Her er det hverken nødvendigt eller tilstrækkeligt at undersøge, om Samfundet faaler Formindskelse i Børneavlen. Det er for lav en Basis. Man maa i dette som i adskillige andre Spørgsmaal om Straf og Ikke-Straf ikke lade sig narre af dem, der raaber højest, til at gaa ind paa den Betragtning, at Staten skal kunne paavise et materielt Nytte-Tab som Grundlag for ethvert af sine Straffebud. Man maa ikke undse sig for at være saa gammeldags at hævde, at der er moralske Værdier, som Staten bør opretholde uden ringeste Hensyn til, om de nogensinde maatte kunne antage Form af gangbar Mont eller ej.

Men hvem skal da fastslaa de moralske Værdier?

Naar man gaar bort fra Religionens kategoriske Imperativ, bevæger man sig jo altid paa gyngende Grund i saa Henseende.

Den Aandsretning, der vil have Fosterfordrivelse gjort straffri, ynder ellers Naturens Love som Grundlag for en Slags Moral, og en af de første Moralregler maa da blive: »Foretag aldrig nogen Handling, hvis naturlige Konsekvenser Du ikke vil tage«. Herefter turde Fosterfordrivelse egne sig ganske særlig til at karakteriseres som umoralsk.

De, der ikke søge at opbygge deres Moral paa theoretiske Ræsonnementer, men som slaa sig til Ro med deres umiddelbare, moralske Følelse, vil først gøre opmærksom paa, at der ved Fosterfordrivelse altid er Tale om Tilintetgørelse

af menneskeligt Liv, idet alle Forsøg paa at bestemme, naar den ved Undfangelsen skabte Mulighed bliver til »Liv«, er og altid maa vedblive at være haabløse. Og med et mere personligt Udtryk vil de sige: ved Barnefødslen opfylder Kvinden sin naturlige Bestemmelse, og i Moderfølelsen og Modergerningen finder hun sin dybeste Tilfredsstillelse og sin skønneste Udvikling. Derfor er Fosterfordrivelse en naturstridig og modbydelig Handling, som vi maa kræve, at Staten ved alle til dens Raadighed staaende Midler modarbejder og navnlig ogsaa stempler som en Forbrydelse. Derved og derved alene opnaas nemlig ikke blot det, som man kalder Generalprævention, at man afskrækker fra den enkelte Handling ved Frygten for Straf, men Straffeloven virker ligefrem moraldannende, idet der paa Grund af Lovens Bud bundfælder sig i Menneskenes Sind fra Generation til Generation den Følelse, at den Handling, som Loven rammer, er afskyelig og foragtelig, og denne Anskuelse behøver da ikke først at opbygges i hver enkelt ved Opdragelse og Undervisning, nej, han fødes med den, og der skal særlig ugunstige Forhold og Indflydelser til for at nedbryde den.

Selve denne moralske Følelse er det altsaa, som har Krav paa Statens Beskyttelse, og Vigtigheden af Diskussionen ligger deri, at man ikke overlader de enkelte Importører af franske Artikler alene at føre Ordet og derved fremkalde det i vore Dage hyppig misbrugte Skin af en Folkestemning, som alene beror paa, at de alvorligst og dybest tænkende altfor ofte holde sig borte fra den offentlige Diskussions larmende og smudsfulde Arena, saa at Lovgiverne, som har det afgørende Ord, kommer til at savne de fornødne Udgangspunkter til deres komplicerede Skøn over, hvad den Del af Folket vil, som overhovedet anerkender moralske Op-gaver for Staten og ikke betragter denne som en slet og ret Fodringsmekanisme. Om hvad denne, maaske dog endnu den største Del af Folket mener, er der imidlertid næppe Tvivl.

Og hvad er det saa væsentlig for Kvinder, som begære Foster-

fordrivelse? Er det Proletariatet eller den jævne Borgerstand? Herom kan Lægerne give Besked, og de vil, saavidt vides, svare, at det væsentlig er Bourgeoisiets fine Damer. De vil ikke standses i deres selskabelige Døgnliv af Svangerskab og Barnefødsel og Diegivning og Nattevaagen, de vil ikke have deres Figur ødelagt og deres Toilet-Budget trykket, de vil kort sagt ikke hæmmes i deres egoistiske Livsnydelse for at opfylde deres Livs fornemste naturlige og samfundsmæssige Pligt. Maaske er denne Kvindernes sporadiske Frafald fra deres Kald ikke ganske uden Sammenhæng med den moderne Kvindebevægelse. Den ugifte, selverhvervende Kvinde kan leve efter sin Lyst og være med overalt og til alt, den gifte vil være hende ligebyrdig og finder det derfor urimeligt, at hun alene skal bære al Besværen ved Slægtens Formering, naar en lille Lovparagrafs Udslettelse kan sikre hende baade den ugifte og den gifte Kvindes Fordele.

Man kan sige, at Kvinderne kan opnaa det samme ved Anvendelse af Midler til Forebyggelse af Konception, hvad Staten ikke straffer. Nej, det gør den ikke af mange Grunde, først og fremmest fordi derved intet paabegyndt Liv tilintetgøres, men den mishilliger dog denne Degeneration, idet den straffer al Reklamering med slige Midler. Saa meget mere bør den da virke imod den dybe Depravation, som Fosterfordrivelsen betegner.

I Betragtning af, at Kvinderne næppe mere kan siges at høre til »de Stummes Lejr«, tør man maaske deraf, at ingen Røst, saavidt vides, har lydt fra dem i dette dem dog stærkt angaaende Spørgsmaal, slutte, at ingen har fundet det moderne Krav saa rent, at hun har haft Lyst og Mod til offentlig at bryde en Landse for det.

Ikke mindst paa det her anlagte Grundlag vilde det imidlertid have den allerstørste Interesse at høre Kvindernes Mening — altsaa: où est la femme?

Dansk Retsplejereform.

I det dette Hefte reentrykkes, foreligger Retsplejereformen vedtaget af Rigsdagen og forsynet med Kongens Stadfæstelse, i den Form, hvori den nu efter menneskelig Beregning vil træde i Kraft i Aaret 1919, naar de til dens Gennemførelse i Praxis nødvendige Forarbejder er foretagne. Loven af 11. April 1916 om Rettens Pleje med de samtidig foreliggende »Supplementslove« er — ved Siden af Straffeloven fra 1866 — den største samlede Indsats, der paa Lovgivningsomraadet er gjort siden den fri Forfatnings Indførelse i 1849 til Nydannelse af Retslivet i Danmark. Tilsyneladende kan denne sidste Indsats være af mindre Betydning end hin: Straffeloven ordner selve Borgernes Forhold til Statens straffende Myndighed, stiller indenfor sit Omraade de fundamentale, materielle retlige Krav, hvis Overholdelse overvaages, og hvis Overtræder Straffen rammer, medens Retsplejeloven alene ordner de Former, hvorunder Rettens Pleje finder Sted, hvorunder hine Krav og alle de borgerlige Retstrætter gennemføres. Men for Rettens Virkeliggørelse i Samfundet spiller det en i mange Henseender bestemmende Rolle, paa hvilken Maade Retten gennemføres. Heraf afhænger den personlige Frihed, Tilliden til Domstolene, Retslivets og hele det statsborgerlige Livs Tryghed og Udvikling, Agtelsen for Lovene og Villigheden til at underkaste sig dem. Naar nu den danske saavel civile som kriminelle Retspleje undergaar en fuldkommen Omord-

ning, vil da de gennemgribende Følger heraf mærkes ikke blot blandt dem, der er kaldede til at »pleje Retten« — her kaldes iøvrigt ny Lag til Deltagelse som Nævninger — men ogsaa blandt alle dem, for hvem »Retten plejes«, det vil sige i hele Samfundet.

Hvis der er noget overraskende i Reformen, ligger dette dog mindre i dens Indhold — det bringer os først paa Højde med en kulturel Udvikling, der er naaet de fleste Steder langt tidligere — end i selve det, at Reformen nu virkelig gennemføres. Arbejdet, der nu sætter Frugt, har strakt sig over fulde to Menneskealdre.

Grundlaget blev givet med selve »Løfteparagraferne« i Grundloven af 1849: Retsplejen bliver at adskille fra Forvaltningen — Offenhed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retsplejen — i Misgerningssager og i Sager, der rejser sig af politiske Lovovertrædelser, skal Nævninger indføres. Efter mere spredte Forsøg paa en Omordning af Strafferetsplejen, bl. a. fra *Holter Hages* Side, nedsattes i 1857 den første *Proceskommission*, hvis Arbejdsfelt kun strakte sig til Strafferetsplejen. Kommissionens Forslag fik — under de vanskelige ydre politiske Forhold — kun en trang Gang gennem Rigsdagen i Aarene 1862—64. Atter bragte *Hage* Sagen frem, og den anden *Proceskommission* nedsattes i 1868. Opgaven omfattede nu en Omordning baade af den civile og den kriminelle Retspleje. *A. F. Krieger* — Ophavsmanden til Grundlovens Løfteparagrafer — blev Formand, *Nellemann* og *Goos* de Medlemmer, der stærkest prægede Arbejdet. Kommissionens Betænkning afgaves i 1877, og Lovforslag fremsattes paa Rigsdagen i 1881 og 1882. Men atter traadte udenfor liggende Forhold — denne Gang den standende indre politiske Strid — i Vejen. Fra det nedsatte Folkelingsudvalg afgaves ingen Betænkning, og Sagen henlagdes atter for en Aarrække. I Slutningen af 1891 rettede imidlertid Folketinget (2det Kammer) en Opfordring til Justitsministeren (*Nellemann*) om paany at søge Reformen

gennemført, og i 1892 nedsattes den tredje Proceskommission med *C. S. Klein* som Formand. Kommissionen afgav i 1899 sin Betænkning omfattende Lovforslag om den borgerlige Retspleje, om Strafferetsplejen og om Domsmagts Ordning m. m. samt Forslag til forskellige supplerende Love. I 1901 fremsattes Forslagene paa Rigsdagen, hvor de derefter behandledes de følgende Aar, indtil det — efter at Forslagene var sammenarbejdede til en samlet Lov om Rettens Pleje og efter stærkt divergerende Opfattelser mellem Tingene navnlig m. H. t. Udtagelsen af Nævninger — i 1908 lykkedes at faa denne Lov vedtaget, dog i en Skikkelse, der ikke uvæsenlig indskrænkede Umiddelbarhedens Gennemførelse og ligeledes gav Afkald paa en selvstændig Anklagemyndighed. I denne reducerede Skikkelse vedtoges Reformen paany med enkelte Smaaændringer i 1909; men de supplerende Love manglede, og nogen bestemt Frist for Lovens Træden i Kraft kunde ikke fastsættes.

I de følgende Aar modnedes dog den Opfattelse, at skulde Loven gennemføres i Retslivet, burde den komme sin oprindelig foreslaaede Skikkelse nærmere. Et Forsøg herpaa i Rigsdagssamlingen 1913—14 strandede dog i sidste Øjeblik, men Arbejdet genoptoges, og — trods Krigstilstanden omkring os — lykkedes det nu i dette Foraar at føre Loven igennem i en mere tilfredsstillende Skikkelse. Samtidig blev de nødvendige supplerende Love gennemført, og i Retsplejelovens § 1021 kunde nu indsættes den hidtil savnede, bindende Ikrafttrædelsesbestemmelse: Fristen er sat til d. 1. Oktober 1919. Som et af de Momenter, der var kommen til i de sidste Aar, og som mulig har været en medvirkende Faktor til at drive Loven igennem, kan nævnes den ogsaa i Landstingets (1ste Kammer) Udvalgsbetænkning fremhævede Henvendelse fra samtlige Landets kollegiale Retter og Foreningen af Underretsdommere, der anbefalede Reformens Gennemførelse og udtalte, at det nu foreliggende Forslag utvivlsomt fortjente Fortrin fremfor den ved Loven af 1909 trufne, aldrig ikrafttraadte Ordning.

Som Loven nu foreligger, indeholder den i første Række en Gennemførelse af Grundlovens nævnte Løfteparagrafer. Kun med Hensyn til Umiddelbarheden vil det kunne siges, at Grænserne er draget noget snævrere, end det i et Land, hvor Afstandene er forholdsvis saa ringe og Kommunikationsmidlerne saa gode som hos os, skulde synes strengt nødvendigt. I Forhold til Loven af 1909 betegner den ny Lov en fuldstændig Gennemførelse af Anklageprincippet indenfor Straffesagen med deraf følgende fuldstændig Adskillelse af Dommermyndighed og Politimyndighed og med Organisation af en selvstændig Anklagemyndighed. Den Tilstand, der afløses, bød i Modsætning hertil paa Skriftlighed, Middelbarhed, Inkquisition og Sammenblanding af Domsmagt med Administration og Politimyndighed. Førte selve Forholdenes Udvikling i den senere Tid til en Afsvækkelse af Inkquisitionssystemet, maatte dette atter, ved Siden af enkelte gode Sider, i visse Maader prisgive Retssikkerheden, som det saa let sker, naar et skrap, men ildeset og mistænkeliggjort Værge svækkes i den Haand, der skal føre det paa Samfundets Vegne. Ogsaa af den Grund maa den ny Lov hilses med Glæde.

For Civilprocessens Vedkommende falder den danske Retsplejelov i Tid næsten sammen med de norske Love af 13. August 1915, saaledes at ventelig omtrent samtidig i begge Lande den i det væsentlige paa fælles Lovbud og Tradition byggede, dansk-norske skriftlige Proces i borgerlige Retstrætter vil blive afløst af mundtlig Forhandling og Bevisumiddelbarhed i betydeligt Omfang. Paa Strafferetsplejens Omraade havde Norge forlængst — med Loven af 1. Juli 1887, der traadte i Kraft d. 1. Januar 1890 — forladt det ældre inkvisitoriske System.

For Administrationen (Justitsministeriet) forestaar nu et betydeligt Arbejde med alle de til at føre Retsplejeloven ud i Livet nødvendige Forberedelser. Derefter vil der, ikke mindst for Domstolene, foreligge den Opgave at give Loven Form og Indhold gennem den daglige praktiske Udøvelse. Meget vil

afhænge af den Maade, hvorpaa dette sker. Det tør siges, at vore Domstole vil gaa til denne vigtige Opgave ikke blot med fuld Loyalitet, men med Iver og Lyst til at bringe det bedst mulige Resultat ud af de ny Procesregler. Derved vil vore Dommere, netop fordi Danmark er kommen saa sent med, have den Fordel til Dels — og med fornøden Kritik — at kunne bygge paa Erfaringer, der er gjort andetsteds. Ikke mindst vil Norge komme til at spille en Rolle for os, fordi dette Land har en gennem snart en Menneskealder gennemført lykkelig Praksis at henvise os til. Netop i Norge har ogsaa i de sidste Aartier danske Dommere og Jurister fundet en gæstfri Modtagelse, naar de kom for at søge Kundskab om en moderne Strafferetsplejes Udformning i Praksis.

Den Nydånnelse, der nu skal foregaa, vil stille store Krav til den danske Dommerstand. Maaske ikke helt uden Føje fremhævede Landstingsordføreren (*Goos*) ved Sagens sidste Behandling i Landstinget, at det i en væsenlig Grad skyldtes Dommerstanden, naar det var gaaet forholdsvis saa godt med den nuværende Retspleje, hvis Instrument dog var saa ufuldkomment. Naar nu et fuldkomnere Instrument lægges i Dommerens Haand, tør man haabe og vente, at det vil blive betjent paa en Maade, der er det værdigt. Viljen hertil er sikkert til Stede i Dommerstanden, — maatte den saa ogsaa møde den Forstaaelse hos alle Borgerne, som betinger det gode Resultat.

Eyvind Olrik.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1915.

Under 15. Marts 1915 er der udfærdiget nye B e s p i s -
ningsreglementer for Straffeanstalterne for Mænd,
nemlig dels et almindeligt Kostreglement og dels et Regle-
ment for Mellem- og Sygekost. Disse Reglementer, der ere i
væsentlig Overensstemmelse med de af Sundhedsstyrelsen
udarbejdede Forslag*), indførtes i Horsens og Nyborg Straffe-
anstalter den 1. April 1915. Fra samme Dato indførtes Reg-
lementernes Bestemmelser om tør Kost i Vridsløselille
Straffeanstalt, medens Reglementerne iøvrigt først ville blive
indførte i nævnte Anstalt, naar dennes Køkken er blevet om-
bygget og monteret, hvortil der foreligger en Finanslovbevil-
ling. Reglementernes Indførelse er foreløbig kun sket paa
Prøve, hvorfor Direktoratet for Fængselsvæsenet har anmo-
det Inspektorerne for Straffeanstalterne om efter et Aars
Forløb, eller, hvis der dertil maatte findes Anledning, for-
inden at ville afgive Indberetning om de ved Reglementernes
Gennemførelse indvundne Erfaringer.

I Tidsskriftets 3. Aargang Side 145 ff. meddeltes det,
at der i Løbet af Aaret 1914 forsøgsvis indførtes Ad-
kordbetaling til Fanger i Vridsløselille og Kri-
stianshavns Straffeanstalter, og at Forsøget, da det faldt hel-
digt ud i førstnævnte Anstalt, udvidedes til at omfatte flere
af Anstaltens Fanger end oprindeligt anordnet.

Efter at Inspektøren for Kristianshavns Straffeanstalt
har indberettet til Direktoratet, at Akkordsystemet har virket
meget ansporende paa de paagældende Fangers Flid og har

*) Se Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1914, Side 54.

virket til Opmuntring for Fangerne og Gavn for Arbejdsresultatet som Helhed, hvorfor han anbefaler, at det udvides til at omfatte et større Antal Fanger end oprindeligt bestemt, har der ogsaa for denne Straffeanstalts Vedkommende fundet en saadan Udvidelse Sted.

Ved Skrivelse af 11. Februar 1915 bestemte Direktoratet, at der fra den 1. Marts s. A. forsøgsvis skulde indføres Akkordarbejde for de i Nyborg Straffeanstalt hensiddende Fanger i det Omfang, som af Kontoret for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift maatte blive bestemt. Der meddeltes derfor Straffeanstaltens Inspektion Bemyndigelse til at tilstaa Fanger paa Mellem- og Slutningsstadiet Akkordbetaling udover de i den for Anstalten gældende kgl. Anordning af 28. Maj 1913 §§ 21, 23 og 25 for Arbejdsducøerne fastsatte Maksimumsbeløb og til uanset Bestemmelsen i Anordningens § 17 — hvorefter der ikke godskrives Fanger paa Begyndelsesstadiet nogen Arbejdsducør — at tilstaa Fanger paa dette Stadium Akkordbetaling. Der gaves iøvrigt følgende nærmere Regler:

Pligtarbejde fastsættes overalt, hvor det er muligt, og ogsaa for Fanger paa Begyndelsesstadiet. For ikke fuldt arbejdsdygtige Fanger kan der fastsættes et mindre Pligtarbejde end det almindelige. For Udførelse af Pligtarbejde ydes paa Begyndelsesstadiet ingen Ducør, paa Mellem- og Slutningsstadiet de i Anordningen af 28. Maj 1913 for de enkelte Stadier og Klasser fastsatte Minimumsducører. Udfører en Fange ikke det ham paalagte Pligtarbejde, faar han ingen Ducør og kan derhos ikendes Straf af Inspektionen.

Akkordbetaling ydes for Arbejde ud over Pligtarbejdet og gives saaledes paa Mellem- og Slutningsstadiet som Tillæg til de for Pligtarbejdet fastsatte Arbejdsducører. Den kan gives straks efter Indsættelsen i Straffeanstalten og er ens for alle Stadier. For Fanger, der tidligere har afsonet Straf- arbejde, nedsættes Akkordbetalingen med $\frac{1}{4}$.

For de enkelte Arbejder fastsættes Pligtarbejdet og Akkordsatserne af Kontoret for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift efter Indstilling fra Inspektionen.

Halvdelen af Akkordbetalingen skal henstaa til Losladelsen. Den anden Halvdel kan med Inspektorens Samtykke i hvert enkelt Tilfælde anvendes til Hjemsendelse til Familien eller andre nyttige Formaal i Overensstemmelse med de i Anordningen af 28. Maj 1913 indeholdte Regler for Arbejdsducører, men ikke til Kostforbedring eller desl. under Opholdet i Anstalten. Fanger paa Begyndelsesstadiet kan

kun anvende Akkordbetalingen til Porto af Breve eller andre Postforsendelser. Om Akkordbetalingen gælder iøvrigt Reglerne for Overarbejdspenge i Anordningen af 8. Maj 1905 §§ 1, 4, 5 og 6.

Om den for Fangerne i Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalter indførte *Gymnastikundervisning* er der givet Meddelelse i Tidsskriftets 3. Aargang Side 152. I det forløbne Aar er der — indtil videre dog kun forsøgsvis — ogsaa i Horsens Straffeanstalt indført Gymnastik for nogle af de i Anstalten hensiddende Fællesfanger.

I den af Viceinspektoren ved Horsens Straffeanstalt til dennes Inspektor afgivne Indstilling om i Anstalten at »forsøge Muligheden af Legemsøvelsers Indførelse som Led i den almindelige Straffuldbyrdelse, dels i Erkendelse af disses store Betydning saavel i saniter som i disciplinær Henseende, dels i Erkendelse af, at den nuværende »Gaardtur« i en ensformig, langsom Gangart ikke giver Fangerne tilstrækkeligt Udbytte«, udtales bl. a. følgende:

»For at vinde et Overblik over Systemets Anvendelighed efter de her i Fængslet gældende Forhold og for at begrænse Forsøget, kan dette foreløbig indskrænkes til 5. Klasses Fanger, for Eks. 20. Afdeling, navnlig ogsaa fordi der i denne Klasse er forholdsvis mindst Af- og Tilgang af Fanger, og fordi disse, som gennemgaaende har tilbragt eller skal tilbringe en længere Tid i Fængslet, særlig tiltrænger legemlig Motion.

Øvelserne, som foreløbig tænkes afholdt i Gaardturen i 2 halve ugentlige Timer, skal til en Begyndelse kun omfatte forbedende Øvelser samt Anstands- og Ordningsovelser. Fangegaarden ved den østre Fløj ud for 5. Afdeling vil kunne give tilstrækkelig Øvelsesplads.

En Forudsætning for Forsøgets heldige Udfald er det, at de udtagne Fanger ikke kan undslaa sig for at deltage, men at det efter Direktoratets Bestemmelse ved en Tilføjelse til den kongelige Anordning om Straffuldbyrdelsen gøres til Pligt efter Inspektionens Ordre at deltage, saaledes at der er en Mulighed for disciplinært at straffe Fanger, som viser Dovenskab eller ond Vilje under Øvelserne. Af denne Grund at udelukke en Fange fra Øvelserne vil efter min Mening være ulogisk, da Deltagelse i Gymnastik ikke skal betragtes som en særlig Begunstigelse, der indrømmes Fangerne, men som et almindeligt Led i Straffuldbyrdelsen.

For ikke at faa et saadant Gymnastikhold altfor uensartet sammensat, vil det formentlig være rettest at fastsætte en Alders-

grænse, f. Eks. saaledes, at Øvelserne kun omfatter Fanger under 40 Aar, og for disses Vedkommende kun forsaavidt Fængselslægen ikke maatte erklære dem for uskikkede til Deltagelse.

Jeg erklærer mig villig til at lede Forsøget og overtage den direkte Kommando over Øvelserne og instruere nogle dertil egnede Opsynsbetjente, hvis Forsøget skal føres videre frem«.

I den Skrivelse, hvormed Inspektoren for Horsens Straffeanstalt fremsendte denne Indstilling, fremsatte han bl. a. følgende Bemærkninger om Sagen:

»Da Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalter begge i det væsentlige ere Cellefængsler, har Gymnastik, saavidt mig bekendt, hidtil kun været anvendt som Led i Behandlingen af Cellefanger.*) Efter de indvundne Erfaringer maa det formentlig allerede paa nærværende Tidspunkt anses for godtgjort, at Legemsøvelser er til Gavn for saadanne Fanger saavel i sanitær som i disciplinær Henseende. Som bekendt udstaaes Strafarbejde i Horsens Straffeanstalt af den langt overvejende Del af Fangerne i Fællesskab, og ved Spørgsmaalet om Ønskeligheden af at indføre saadanne Øvelser her, bør man derfor først gøre sig det klart, om der er en lignende Trang tilstede i denne Henseende for Fællesfanger som for Cellefanger.

Det ligger i Cellestraffens Natur, at en Cellefange i Almindelighed er betydelig ringere stillet end en Fællesfange med Hensyn til Adgang til Bevægelse og frisk Luft. Cellefangeren opholder sig Dag og Nat i det samme, forholdsvis lille Rum, der tjener ham saavel til Arbejds- som til Spise- og Soverum, og det er derfor ret vanskeligt at holde Luften i Cellen tilstrækkelig frisk og ren. Hans Arbejde maa derhos af Hensyn til den ringe Plads i Cellen være af stillesiddende Art, eller i hvert Fald af en saadan Beskaffenhed, at det ikke er forbundet med megen Bevægelse. Det er derfor klart, at Trangen til Legemsøvelser for Cellefangeren er særlig stor.

For Fællesfangerne er Forholdet baade med Hensyn til Adgang til frisk Luft og til Bevægelse betydelig bedre. Fællesfangerne arbejde i et, spise i et andet og sove i et tredje Lokale, saaledes at Luften i disse forskellige Rum er lettere at holde ren og frisk end i Cellen. Arbejdet er derhos for mange Fællesfanger af en saadan Beskaffenhed, at det i langt højere Grad, end det er Tilfældet for Cellefangerens Vedkommende, lægger Beslag paa deres Kræfter og giver Lejlighed til Bevægelse. Dette gælder

*) Ogsaa Fællesfangerne i Nyborg Straffeanstalt deltage i de gymnastiske Øvelser.

naturligvis navnlig alle de Fanger, der i Straffeanstalten eller de under denne hørende Kolonier anvendes til Arbejde i fri Luft, men ogsaa for en Del af de Fanger, der er sysselsat ved indendørs Arbejde.

Trangen til Legemsøvelser er saaledes efter mit Skøn gennemgaaende ikke saa stærk for Fællesfanger som Cellefanger.

Ikke desto mindre anser jeg det for ønskeligt, at der gøres et Forsøg paa Indførelse af Gymnastik for Fællesfanger, dog kun for saadanne, hvis Arbejde er af mindre rørig Beskaffenhed og foregaar indendørs.

Med Hensyn til Enkelthederne i Forslaget er jeg enig med Viceinspektøren i

- 1) at Øvelserne foreløbig indskrænkes til at omfatte et Hold Fællesfanger i Tvangsstadiets 5. Klasse,
- 2) at de finder Sted 2 Gange om Ugen,
- 3) at de træder i Stedet for 2 halve Timers Gaardtur og i Sommertiden foregaar i en Fangegaard,
- 4) at det gøres de paagældende Fanger til Pligt at deltage i Øvelserne, eventuelt ved en Tilføjelse til kgl. Anordning af 13. Februar 1873, og
- 5) at kun Fanger under 40 Aar, der af Fængselslægen erklæres skikkede dertil, skulle deltage deri.

I Henhold til foranstaaende tillader jeg mig ærbødigst at indstille, at der gøres et Forsøg paa Indførelse af Legemsøvelser som Led i Fællesstraffen, og at man med Tak modtager Viceinspektørens Tilbud om at lede Forsøget og om at instruere nogle dertil egnede Opsynsbetjente til at forestaa Øvelserne.

I Skrivelse af 29. Maj 1915 til Inspektøren for Horsens Straffeanstalt udtalte Direktoratet, at man med Inspektøren var enig i at anse det for ønskeligt, at der gøres et Forsøg paa Indførelse af Gymnastik for de i Horsens Straffeanstalt fensiddende Fællesfanger, og at dette Forsøg indtil videre indskrænkes til saadanne Fanger under 40 Aar, der befinde sig i Tvangsstadiets 5. Klasse, og hvis Arbejde foregaar indendørs og er af mindre rørig Beskaffenhed. Idet man derhos med Tak modtog Viceinspektørens Tilbud om at lede Fangernes Gymnastikundervisning og instruere nogle dertil egnede Opsynsbetjente til at forestaa Øvelserne, og idet man anmodede Inspektøren om, naar en passende Tid var forløbet, at ville afgive Indberetning om de ved Forsøgets Gennemførelse indvundne Erfaringer, bestemte Direktoratet i Medfør af kgl. Anordning af 13. Februar 1873 § 22 følgende:

»For de i Horsens Straffeanstalt hensiddende Fanger under 40 Aar, som befinde sig i Tvangsstadiets 5. Klasse, kan Anstaltens Inspektion anordne, at de i to halve Timer om Ugen i Stedet for at have Gaardtur skulle deltage i gymnastiske Øvelser, forsaavidt de af Fængselslægen erklæres skikkede dertil. Øvelserne skulle saa vidt muligt foregaa i fri Luft.« —

I Vintertiden og i ugunstigt Vejr ere Øvelserne blevne afholdte paa en af Anstaltens Sovecellegange.

Ved Skrivelse af 27. April 1915 er det blevet bestemt, at Straffeanstalterne ville være at inddrage under *Fabriktilsynet*, forsaavidt angaar de i Fabrikloven af 29. April 1913 Kap. III (om Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Brug af Maskiner) indeholdte Bestemmelser.

Ved Skrivelse af 28. September 1915 har Direktoratet for Fængselsvæsenet bestemt, at de ved Straffeanstalterne for Mænd ansatte Værkmestre og Betjente og de ved Kristianshavns Straffeanstalt ansatte Arbejdsopsyn samt de i Anstalterne hensiddende Fanger, der ved Arbejdet for Statens Regning ere beskæftigede ved Maskiner, der drives ved mekanisk Kraft, fremtidig skulle holdes *forsikrede mod Ulykkestilfælde*, hidrørende fra deres nævnte Arbejde, i Overensstemmelse med følgende Regler:

Værkmestre og Betjente forsikres for de i Lov Nr. 4 af 7. Januar 1898 om Arbejderes Forsikring mod Ulykkestilfælde § 5 nævnte Maksimumssummer (3,200 Kr. ved Død, 4,800 Kr. ved fuldstændig Invaliditet) samt 2 Kr. om Dagen fra Ulykkestilfældets Indtræden.

Fanger forsikres for de i for nævnte Lov nævnte Minimumssummer (1200 Kr. ved Død, 1800 Kr. ved fuldstændig Invaliditet) samt 1 Kr. om Dagen fra Ulykkestilfældets Indtræden.

Dagpenge for tilskadekomne Værkmestre og Betjente tilfalde Straffeanstalten. Det samme gælder for Dagpenge for tilskadekomne Fanger, saalænge disse opholde sig i Straffeanstalten; ved Fangens Løsladelse bliver der efter Inspektorens Indstilling af Direktoratet for Fængselsvæsenet at træffe Bestemmelse om, hvorvidt og hvorledes de skulle udbetales til Fangen.

Der er i det forløbne Aar opført en Værkstedbygning ved Nyborg Straffeanstalt. Denne Bygning, der toges i Brug i Efteraaret, rummer et Maskinsnedkeri, et Haandsnedkeri og nogle Ekspeditions- og Lagerlokaler. Af Hensyn til den betydelige Fare, som er forbunden med Brugen af de ved Elektricitet drevne Snedkerimaskiner, bestemte Direktoratet, forinden Maskinsnedkeriets Ibrugtagelse, i Skrivelse af 28. September 1915, at der, naar nogen af Snedkerimaskinerne er i Gang, til ethvert Tidspunkt skal være en med Maskinernes Brug kendt Betjent til Stede i Maskinsnedkeriet, og at Fanger kun maa sættes til Arbejde ved Snedkerimaskiner efter eget Ønske og efter forud at være gjort bekendt med Maskinernes Farlighed og nøje instrueret i deres Brug, hvorhos Straffeanstaltens Inspektion anmodedes om at drage Omsorg for, at det i ethvert Tilfælde, hvor en Fange sættes til Arbejde ved Snedkerimaskinerne, konstateres, at dette er sket efter Fangens Ønske. Paa Tavler i Snedkeriet findes ophængt nogle af Teknologisk Institut godkendte Bestemmelser for Brugen af Snedkerimaskinerne.

Den til Maskinsnedkeriet knyttede Fagbetjent har kort Tid forinden dets Ibrugtagelse gennemgaaet et Kursus paa Teknologisk Institut.

Iøvrigt henvises til de ovenfor givne Meddelelser om, at Straffeanstalterne er undergivne Fabriktilsynet, og om Ulykkesforsikring af Funktionærer og Fanger.

Efter at Inspektøren for Nyborg Straffeanstalt med sin Anbefaling havde fremsendt en fra Anstaltens Overlærer modtagen Indstilling om forsøgsvis Indførelse af Sløjdundervisning for Fangerne i Nyborg Straffeanstalt, bifaldt Direktoratet for Fængselsvæsenet under 26. Oktober 1915 denne Indstilling, idet man anmodede om efter tre Maaneders Forløb at modtage en Indberetning om Resultatet af det saaledes gjorte Forsøg eventuelt ledsaget af et Forslag om endelig Indførelse af nævnte Undervisning.

Som Undervisningslokale anvendes det til Haandsnedkeri benyttede Lokale i Straffeanstaltens nyopførte Værkstedbygning.

I Indstillingen udtaltes bl. a.:

»De af Folkeskolen indhøstede Erfaringer har vist, hvilken opdragende Betydning Sløjden har ved at vænne Eleverne til Orden og Nøjagtighed og ved stadig paa haandgribelig Maade at lære dem, at ethvert Arbejdes Resultater afhænger af den Flid,

Udholdenhed og Omhu, hvormed det udføres. Alene af den Grund maa Sløjdundervisningen siges at have en berettiget Plads i Straffeanstaltens Undervisningsplan. Tillige ser man deri et Middel til at beskæftige Fangerne paa en sund Maade i deres Fritid, idet Undervisningen tænkes anlagt saaledes, at en Del af Arbejdet udføres i Cellerne.

Til Grund for Undervisningen agter man at lægge Askov-Nåas-Systemet, idet man dog forbeholder sig Frihed til eventuelt at modificere dette System efter de særlige Hensyn, som maatte gøre sig gældende ved Sløjdundervisningens Indførelse i Straffeanstalten.

Som Undervisningslokale skal man med Inspektionens Tilladelse foreslaa at anvende Værkstedet i den nyopførte Snedkeri-bygnings første Etage, hvor der findes 8 store Høvlebænke, som kan benyttes ved Undervisningen. Dette Lokale vil kunne afgive Plads til 16 Mand, og det vil ved en Undervisning som den omhandlede næppe være formaalstjenligt at arbejde med større Hold. Da Værktøjet i bemeldte Værksted opbevares i Skabe, som er aflaaede udenfor Arbejdstiden, og da Arbejdet paa Værkstedet opholder Kl. 5 Efterm., medens Skolens Undervisningstimer først begynder Kl. 5½, vil Benyttelsen af det omhandlede Lokale ikke i nogen Henseende virke forstyrrende paa Arbejdsdriften.

Da det foreløbig kun drejer sig om et Forsøg, og man derfor ønsker at gaa ganske gradvis frem, tillader man sig at foreslaa, at der indtil videre — antagelig indtil 1. Januar 1916 — indføres to egentlige Timers Sløjdundervisning, og at der i disse Timer kun undervises et mindre Antal flinke Fanger, ved hvis Hjælp Sløjdlæreren kan fremstille en Række Modeller til Brug for den senere Undervisning. Fra 1. Januar 1916 vil man da kunne undervise to eller tre Hold, hvert paa 16 Mand.

Da man for de øvrige Undervisningsfags Vedkommende har inddelt Fangerne paa fire Hold, saaledes at hvert Hold faar et afrundet Kursus paa fire Maaneder, og Tilgangen til hvert Hold kun sker hver fjerde Maaned, vil det antagelig ogsaa ved Sløjdundervisningens endelige Gennemførelse vise sig formaalstjenligt at fordele Fangerne paa lignende Maade med 2 egentlige Timer til hvert af de fire Hold.

Efter at Kirkens Kørshær havde andraget om ved en navngiven kvindelig Medarbejder at faa Adgang til at tale med Fangerne i Kristianshavns Straffeanstalt efter An-

visning af Fængselspræsten, har Direktoratet for Fængselsvæsenet ved Skrivelse af 17. August 1915 meddelt den paagældende Kvinde Tilladelse til som Repræsentant for Kirkens Korshær efter Anvisning af Præsten ved bemeldte Straffeanstalt at besøge de i Anstalten hensiddende kvindelige Fanger, hvis Straffetid udløber inden 6 Uger fra Besøget, og som ikke ved Løsladelsen ville blive tagne under Forsorg af en anden Institution, hvis Opgave er at hjælpe løsladte Fanger. Tilladelsen er givet paa Vilkaar, at paagældende med Hensyn til sine Besøg iagttager de for Straffeanstalten gældende Bestemmelser og de hende af Inspektoren eller Fængselspræsten i hvert enkelt Tilfælde givne Forskrifter, og at der gives Meddelelse til Fængselssekskabernes Fælleskontor og Fængselshjælpen om, hvilke Fanger der ved Løsladelsen agtes tagne under Kirkens Korshærs Forsorg.

Paa Grund af P l a d s m a n g e l i Vridsløselille Straffeanstalt har det i Løbet af de sidste tre Maaneder været nødvendigt dels derfra at overflytte 15 Fanger til Nyborg Straffeanstalt og 5 Fanger til Horsens Straffeanstalt dels at anmode Københavns Politi om til Nyborg Straffeanstalt at aflevere 8 Fanger, som efter de gældende Regler skulde indsættes i Vridsløselille Straffeanstalt. Forholdet er i Øjeblikket det, at i hver af de tre Straffeanstalter for Mænd overstiger Fangeantallet den normale Maksimumsbelægning. Ogsaa de københavnske Arresthuse ere for Tiden overfyldte til Trods for en ret udstrakt Benyttelse af udenbyes Arreste. Forhaabentlig er den stærke Tilgang af Fanger kun forbigaaende.

Lov Nr. 40 af 23. Februar 1915 om T i l l æ g s b e s t e m m e l s e til Arrestreglementet af 7. Maj 1846 B. § 12 og E. § 5 bestemmer*): Naar en Fange, der udstaar Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, af aabenbar Modvillie undlader behørigt at arbejde, eller naar en i et Arresthus hensiddende Fange paa anden Maade gør sig skyldig i groft Brud paa den Orden, som bør finde Sted i Arresten, kan der anvendes Hensættelse i Strafcelle, der kun kan idømmes for højst en Maaned ad Gangen, hvorhos den derved for-

*) Se Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1915, Side 61 og 156.

aarsagede Forlængelse af Straffen ikke maa overstige en Trediedel af den idømte Straffetid. Naar den paagældendes Forhold antages at egne sig til Anvendelse af Strafcelle, bliver Sagen at behandle paa samme Maade som i Arrestreglementet af 7. Maj 1846 B. § 12 sidste Punktum foreskrevet.

Den 8. Marts 1916.

Thorkil Fusing.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.

Af dette Tidsskrifts 11. Aargang for 1914—15 foreligger siden det tidligere omtalte Hæfte fra Februar 1915 endnu kun 8. Hæfte, dateret April s. A., altsaa paa et Tidspunkt, da 1. Hæfte af 12. Aargang under normale Forhold skulde udkomme, samt 9.—10. Hæfte, udgivet i Januar 1916. Krigen bærer utvivlsomt Skylden for denne Stansning. 8. Hæfte indeholder bl. a. en Artikel af *Tintemann* om Provinsial-Forvaringsanstalten i Göttingen for usociale sindssyge og dens Belæg i de første 5 Aar af dens Levetid. Anstalten, der er beregnet for hele Hannover, har ialt huset 104 Personer og dimitteret 54. Den har vist sig stor nok til Behovet. Den er ikke et egentligt Kriminalasyl, bestemt for sindssyge Forbrydere, idet en kriminel Fortid ikke er Betingelse for Optagelse i den, men dens Formaal er at aflaste Sindssygeanstalterne — baade i deres og de vedkommende syges Interesse — for de stærkt usociale Patienter. Faktisk kommer den imidlertid til at virke væsentlig som et Kriminalasyl for sindssyge Forbrydere og forbryderske sindssyge: over 90 pCt. af de indlagte var straffede Personer, 27 pCt. var straffet med Tugthusarbejde, tildels flere Gange; kun 6 Personer nøjedes med een Forstraf, medens 62 havde udstaaet indtil 10 Straffe. 48 pCt. maatte betegnes som Vaneforbrydere, 23 pCt. som Vagabonder. Den usociale Karakter hos de syge, der bør betinge Anbringelse i Anstalten, bestemmes nærmere som vedvarende Tilbøjelighed til Voldsgerninger eller Tilbøjelighed til Undvigelse hos Patienter, af hvem almenfarlige Handlinger maa befrygtes. Bemærkelsesværdigt er det, at det har kunnet lade sig gøre at indrette Anstalten med kun to, ret store Fællesrum til Dagophold, hvor til Tider indtil 20 Patienter har kunnet færdes sammen uden større Ulæmper

og saaledes har kunnet nyde en relativ Frihed, og det uagtet 10 af Patienterne var Folk, der havde begaaet Mord, Drab eller Forsøg derpaa, medens 20 var Sædelighedsforbrydere og 5 Brandstiftere. Anstalten er ikke bange for at beskæftige de indlagte med Arbejde, der kræver Brugen af skarpe Instrumenter; der drives saaledes Skræderi, Skomageri og Bogbinderi; men naturligvis kræves herved meget skærpet Opsyn. De farligste beskæftiges ved Fletningsarbejde og Poseklistring, hvor slige Redskaber ikke finder Anvendelse. Af de 54, der løslodes fra Anstalten, kom 14 tilbage til en Sindssyge- eller Plejeanstalt, medens 15 overgik til Fuldbyrdselsen af Straf, der dog for en Del af dem maatte opgives eller afbrydes og kun for ganske enkeltes Vedkommende forløb uden Komplikationer. 21 Personer blev ved Løsladelsen sat i fuld Frihed, deraf har 10 hidtil klaret sig, for de 9's Vedkommende er der nu forløbet Tidsrum af fra 2¹/₂ til 4¹/₂ Aar, uden at de er komne i Konflikt med Loven, skønt de alle tidligere havde været kriminelle i ret alvorlig Grad; 7 af dem erhverver ganske paa egen Haand deres Underhold. I de fleste af disse gunstige forløbne Tilfælde drejer det sig om unge Elementer.

Af Dobbeltthæftets Indhold bør nævnes *Hellweg*: »Straf-richter und Strafrechtspflege«, hvori der kræves en videnskabelig Uddannelse for Straffedommeren i Kriminalteknik og retslig Psykologi samt en Udvidelse af Undervisningen i Retsmedicin og Retspsykiatri. Forf. er ingen Ven af Læggerne, der mangler de retslige Kundskaber, og paa hvis Evne til praktisk Opfattelse og Forstaaelse af det rent faktiske og af Bevisvægten han ser noget skeptisk.

Liedtke peger i en ganske kort Opsats paa Spørgsmaalet om legemlig eller aandelig Sygdoms Betydning for Problemet om konkret Skyld, aldeles afset fra Tilregnelighedsspørgsmaalet. Dette sidste refererer sig til Personens almindelige Tilregnelighed; selv om denne er fyldestgørende, kan Sygdom — Nervøsitet f. Eks. — have bevirket, at den subjektive Skyld in concreto mangler. Forf. nævner, at en Jernbanefunktionær, der i Almindelighed befindes tilregnelig, kan lide af en sygelig Distraction, der faar ham til at glemme at stille Signalerne, hvorved en Ulykke foraarsages. Hvis det sagkyndige Skøn over Manden falder ud til, at han, saaledes som han nu en Gang er, ikke kunde have husket at gøre, hvad han skulde, kan der da tales om en strafbar Uagtsomhed fra hans Side? Spørgsmaalet, der navnlig vil

opstaa ved Uagtsomhedstilfælde, er hidtil kun i ringe Grad droftet.

Kracht behandler nogle Spørgsmaal om Gennemførelsen af Tvangsopdragelse («Fürsorgeerziehung»). Det er en Misforstaaelse, at den opdragende Virkning ligger i det blotte Arbejde; den maa søges i Glæden ved Arbejde, hvilket atter kræver, at Opdragelsen sker gennem et Arbejde, som den unge ikke gaar modvillig til og derfor maa forudsættes at ville opgive, naar han efter endt Opdragelse staar som sin egen Herre. Derfor er det forfejlet at basere en Opdragelsesanstalt for Storstadsbørn paa Landbrugsarbejde. Fremdeles er Forf. en varm Talsmand for lukkede Afdelinger («feste Häuser») paa Opdragelsesanstalter *). Ved Hjælp af saadanne kan man undgaa at ty til Ungdomsfængslet overfor de ældre, tidligere straffede og derfor vanskelige Elementer, som det volder Besvær at have paa Anstalten, men som dog efter Omstændighederne er tilgængelige for egentlig Opdragelse, naar den sker paa den lukkede Afdeling, hvorfra der ikke kan løbes, og hvorfra der ved god Opførsel er Udsigt til at komme over i den almindelige Anstalt. Fængslet — selv det bedste Ungdomsfængsel — bliver aldrig af den opdragende Kraft som Opdragelsesanstalten. Og Synet af den lukkede Afdeling vil have en generalpræventiv Virkning paa alle de unge i Anstalten, uden samtidig at skræmme med det vanærende Præg, Fængslet har. Den rigtige Udvikling af Opdragelsesanstalterne skal i stort Maal kunne overflødiggøre Anvendelse af Ungdomsfængsel.

Noget udførligere skal omtales et Arbejde af *Hurwicz*: »Kriminalstatistische Probleme«. Forf. tager Afstand fra de gængse Opfattelser, hvorefter de Fænomener, der belyses ved de statistiske Tal, beror dels paa individuelle Reaktio-ner, dels paa Social- eller Naturkræfter, der i den menneskelige Stræbens Undergrund indvirker paa Handlemaaden. Enhver Handling eller Reaktion er individuel, betinget af et individuelt og bevidst Motiv hos den handlende. De Oplysninger om Forbrydelsesaarsager, som Massetallene kan give, er derfor paa intet Punkt væsensforskellige fra dem, der indvindes ved Studiet af det enkelte Tilfældes Ejendommelighed. Naar en Arbejder af Nød stjæler, er han vel ikke klar paa, at dette skyldes en Toldpolitik, der har fordyret

*) Jfr. herom Chr. Brun i Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1914, Side 18 ff.

Levnedsmidlerne; men paa den anden Side er Toldpolitikken ogsaa kun Aarsag til Forbrydelsen, forsaavidt som og dergennem at Fordyrelsen i Gerningsmandens Bevidsthed har afspejlet sig som Nød. Det sande Forhold er, at Aarsagen altid i Forhold til den handlende er individuel, men at den udenforstaaende i visse Tilfælde kan aflede den individuelle Aarsag fra andre, almindeligere Aarsagsforhold. De kriminalstatistiske Tals Betydning afhænger af, hvorledes de tydes; Massetallene betyder ikke andet eller mere end en Række af Enkeltheder, de har derfor et vist Præg af Tilfældighed. Man maa vogte sig for at tillægge selve Tallene for stor Værdi, og maa lægge Vægten paa den Tendens, de angiver ved deres Bevægelser over længere Tidsrum; ikke selve Tallene, men deres Kurver gennem Perioder, bliver det betydningsfulde. Paa den anden Side følger det af Udgangspunktet: den individuelle Reaktion, at man i Statistikken bør konkretisere de enkelte Forbrydelsestilfælde i en ret høj Grad. Forf. gennemgaar Ordningen i saa Henseende i en Række udenlandske Kriminalstatistikker og peger bl. a. paa, at der ved Statistikken over skærpende og formildende Omstændigheder er en særlig god Lejlighed til at redegøre for Motivet i de enkelte Forbrydelser. En altfor stærk Konkretisering er dog ogsaa farlig; naar saaledes f. Eks. en Statistik over unge Forbrydere optager Rubra for dem, der er opvokset i en fremmed Familie, for dem, der er forledet til Forbrydelsen, osv., saa véd man ikke, om eller i hvilket Omfang disse Kategorier falder sammen eller mulig gaar ind som Dele i en tredje Gruppe. Forf. ønsker for alle Forbrydere og Forbrydelser indført de tre Rubrikker: Affekt-, Alkohol- og Nødsforbrydelser. Den første Gruppe skal navnlig give Oplysning om Omfanget af den akute Kriminalitet, som man ellers kun kan beregne ved at trække Tilbagefaldstallene fra det samlede Forbrydelsestal eller ved at søge at udfinde Tallet af Førstegangsdelikter, Metoder, der i Virkeligheden ikke bringer Tal, der dækker den akute Kriminalitet. Ved Nøds-kategorien bør oplyses, om Nøden er selvforskyldt; vel vil mange Angivelser i saa Henseende blive ufuldstændige og upaalidelige, men i det hele vil en saadan Oplysning om de enkelte Tilfælde dog blive mere værdifuld end den nu brugelige østrigske Inddeling af Delinkventerne, eftersom de ere formuelose, i Besiddelse af nogen Formue eller velhavende. Det samme gælder Alkohol-kategorien: et Tal, der rummer de Tilfælde, hvor Motivet er Alkoholpaavirk-

ning, betyder mere end en Sammenligning mellem Kriminaliteten og det gennemsnitlige Alkoholkonsum pr. Hoved, idet jo herved intet oplyses om de virkelige, »konkrete« Gerningsmænds Forhold til Alkohol. Forf.s Maal er allsaa en Statistik, der angiver konkrete Forbrydelsesmotiver i det angivne Omfang; fransk og spansk Statistik har med Hensyn til Mord og Selvmord en vidtgaende Motivspecialisering, hvilket ogsaa lettere kan gøres ved saa ekstreme Konfliktløsninger som Mord og Selvmord end ved almindelige, mere dagligdags Forbrydelser; ved saadanne anses Oplysning om de tre fornævnte Motivgrupper for tilstrækkelig; hertil bør saa komme en Angivelse af aandelige og legemlige Defekter og i Forbindelse hermed om nedsat Arbejdsduelighed og Arbejdsløshed. En saaledes indrettet Statistik vil give Oplysning om den kriminelle Befolknings Sammensætning baade i social og biologisk Henseende. Gaar man endnu videre i Specialiseringen af Motiverne, end af Forf. ønsket, kommer man let til i det enkelte Tilfælde at maatte registrere flere Motiver som samvirkende, hvorved Billedet bliver uklarere. — Ved Benyttelsen af Statistikkens gælder det om at være klar paa, mellem hvilke Talrækker Sammenligning bør ske, og hvad denne tilstræber, nemlig enten at fastslaa et Fænomen som Aarsag eller at godtgøre Intensiteten af Virkningen af en fastslaaet Aarsag. Ved den interne Methode sammenligner man Tallet af alle dem, der har været undergivet den paagældende Faktors Indflydelse uden at begaa Forbrydelser, med Tallet af de kriminelle, der stod under denne Indflydelse; Sammenligningen bliver saaledes holdt indenfor dennes Zone. Er af 1000 Born de 800 ægtefødte, de 200 uægtefødte, og begaar af forstnævnte Gruppe 25 Individuer, af sidstnævnte 20 Individuer Forbrydelser, kan man herefter opstille Forholdet $\frac{20}{200} = 10$ pCt. for de uægtefødte, $\frac{25}{800} = 3$ pCt. for ægtefødte som Kriminalitetsforhold. Værdien af denne Sammenligning er dog ikke stor; den godtgør ikke, at Uægtefødsel er en kriminell Faktor; men i Virkeligheden godtgør den heller ikke, hvis denne dens Karakter anses for paa Forhaand bevist, noget afgørende om Faktorens Intensitet, fordi der kan have foreligget hele Rækker af andre Aarsagsmomenter, der er kommet til og har bevirket det højere Tal for de uægtefødte. Atter her viser det sig, hvor nødvendig Gennemarbejdelsen af de enkelte Tilfælde er, inden de opføres i Statistikkens Rubra. — Den eksterne Metode griber Sagen anderledes

an, ved at sammenligne en Faktors kriminelle Virksomhed med Kriminaliteten udenfor dens Omraade. I det anførte Eksempel vil man saaledes sammenligne henholdsvis de kriminelle og de ikke-kriminelle med Hensyn til Hyppigheden af uægte Fødsel: man faar da for de kriminelle $\frac{20}{45} = 44$ pCt., for de ikke-kriminelle $\frac{180}{955} = 19$ pCt. Men heller ikke herved leveres der noget Bevis for Intensiteten af Foraarsagelsen. Man kan f. Eks. tage den Faktor, der hedder »Drikfældighed hos Faderen«. Blandt dette Rubrums Tal vil findes Tilfælde, hvor Faderen er død kort efter det paagældende Barns Fødsel, og hvor altsaa Virkningen af et »Drankermilieu« ikke kan foreligge, andre Tilfælde, hvor Faderen først er begyndt at drikke, efter at Barnet var blevet saa gammelt, at en arvet Drankerbelastning er usandsynlig, eller andre, hvor Faderen i Virkeligheden kun var Stedfader osv. Derfor viser Tallene i slige Rubrikker kun hen mod et Aarsagskompleks, der kræver nærmere Analyse; derfor maa Tallenes Betydning ikke overvurderes; derfor tør man kun tale om at udfinde visse almindeligere Tendenser, og derfor er og bliver endelig den indgaaende, omhyggelige Undersøgelse af de enkelte Tilfælde og deres specielle Motiver den frugtbareste Vej, som Kriminalpsykologien maa forfølge.

O. Haack.

Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht.
Aargang 28, Hæfte 3—4 (1915).

Stooss gennemgaar i 3. Hæfte Bestemmelserne i det sidste schweiziske Straffelovsudkast (af 1913) om Behandlingen af de unge, saaledes som Bestemmelserne fremtræder, efter at den anden Ekspertkommission har senteret over Udkastet. Der var nu indsat den mærkelige Bestemmelse som Artikel 14 med Titel »zurechnungsfähige Personen«: »Strafbar ist, wer nur Zeit der Tat das achtzehnte Altersjahr zurückgelegt hatte und sich nicht in einem die Zurechnung ausschliessenden Geisteszustand befand«, medens man samtidig bibeholdt det tidligere Udkasts Bestemmelse: »Begeht ein Kind unter vierzehn Jahren eine als Verbrechen bedrohte Tat, so wird es nicht strafrechtlich verfolgt«, hvorhos det bestemtes, dels at ordinær Straf undtagelsesvis kunde anvendes paa de 14—18aarige i særlig grave-

rende Tilfælde. (Almenfarlighed eller meget alvorlig Forbrydelse), dels at en ikke-18aarig Gerningsmand, der paa den Dag, Dommen skulde falde, havde opnaaet den nævnte Alder, skulde kunne straffes fremfor at behandles efter Reglerne for unge Personer, — Forskrifter, der var principielt uforenelige med Bestemmelsen om, at Tilregnelighed var betinget af 18 Aars Alderen i Gerningens Øjeblik. Denne sidste Bestemmelse er da ogsaa siden blevet stroget, saa at den kriminelle Lavalder er 14 Aar, og kun Børn herunder er utilregnelige paa Grund af ung Alder. Begaar et Barn en som Forbrydelse betegnet Handling, skal det undersøges legemlig og sjælelig; befindes det at være sædelig vanrøgtet eller fordærvet eller udsat for at blive dette, skal det tages under Forsorg; kræver dets Tilstand speciel Behandling, skal en saadan iværksættes; er ikke noget af disse Forhold til Stede, anvendes i Anledning af det udviste Forhold Iretsættelse eller Skolearrest. Forf. beklager, at Udkastet ikke har forbeholdt Dommeren hele Undersøgelsen overfor Børn, men bemyndiget Kantonerne til at overlade ogsaa de egentlige Dommer-Foranstaltninger til særlige administrative Organer for Ungdomsbeskyttelse og Formynderskab. — De 14—18aarige Gerningsmænd til Forbrydelser er altsaa tilregnelige, men skal normalt ikke straffes, hvorimod Beskyttelsesforholdsregler skal iværksættes, som Regel bestaaende i Anbringelse i en Forsorgsopdragelsesanstalt, hvis man ikke kan nøjes med at anbringe den paagældende til Opdragelse under Tilsyn i en paalidelig Familie. Dette sidste burde efter Forf.s Mening kun kunne være tilstrækkeligt, hvor der endnu ikke foreligger sædelig Vanrøgt eller Fordærvedhed, men kun Fare for, at saadan kan indtræde, ligesom Anbringelse under Beskyttelsestilsyn i et saadant Tilfælde normalt vil være tilstrækkelig. — De tidligere Udkast havde endelig foreslaaet en Korrektionsanstalt for unge Forbrydere, nemlig for saadanne 14—18aarige, som man ikke kunde have i de almindelige Opdragelsesanstalter, og som da skulde beholdes i førstnævnte Anstalt i mindst 3 og højst 12 Aar. Det sidste Udkast bestemmer i saa Henseende, at naar den unge er i saa høj Grad sædelig fordærvet, at han ikke kan optages eller forblive i en Opdragelsesanstalt, overgiver Dommeren ham til en Korrektionsanstalt for unge, hvilken Anstalt udelukkende tjener dette Øjemed; men samtidig bryder Udkastet Udviklingen ved at bestemme, at der undtagelsesvis i Tilfælde af, at den unge Gerningsmand er almen-

farlig eller har begaaet en grov Forbrydelse, kan gaas bort fra Sikkerhedsforanstaltning og over til Straf efter de almindelige Regler, kun med nogen Formildelse. Her er altsaa et Valg for Dommeren, dog at de individuelle Egenskaber hos Gerningsmanden ikke er bestemt ens i de to Lovregler. Forf. forkaster denne Adgang til at vælge Straf og ønsker kun bibeholdt Adgangen til at indsætte den unge for et Tidsrum af fra 3 til 15 Aar i en udelukkende hertil bestemt Korrektionsanstalt for unge Mennesker; Belingelserne herfor henter han fra begge Udkastets Bestemmelser, idet Indsættelsen skal kunne ske, naar den unge er saa fordærvet eller har begaaet en saa grov Forbrydelse, at han ikke kan optages i eller forblive i en Opdragelsesanstalt, eller naar han er almenfarlig *).

I samme Hæfte er trykt en Betænkning af H a f t e r om Forskellen mellem og Fuldbrydelsen af Frihedsstraffene efter det schweiziske Udkast: Tugthusarbejde, Fængsel, »Haft« (Arreststraf) — og Forvaringsanstaltsophold. Efter Forfatningen kan Straffuldbyrdelsen ikke ordnes ved en Forbundslov, men maa overlades til de enkelte Kantoners Bestemmelse; dette Forhold har bevirket, at Bestemmelserne i de foreliggende Udkast til schweizisk Straffelovbog ere meget magre med Hensyn til de enkelte Frihedsstraffes Ejendommeligheder. Forf. hævder imidlertid med Rette, at da disse Straffe først faar deres Indhold gennem Fuldbrydelsesmaaden, maa Straffelovbogen ogsaa indeholde Bestemmelser herom, idet der heri bør optages saa meget med Hensyn til Straffesystemet, som udkræves til en klar Kendetegnelse af hver enkelt Strafart og til dennes Adskillelse fra de andre. Resten maa overlades til Kantonerne. I Overensstemmelse hermed foreslaar han da følgende, i Oversættelse gængivne Bestemmelser oplaget i Straffelovsudkastet:

Art. 36. 1. *Tugthusstraffen* er den haardeste Frihedsstraf. Dens korteste Varighed er 1 Aar, dens længste 15 Aar; i de i Loven specielt bestemte Tilfælde er den livsvarig.

Den, som dømmes til Tugthus, mister sin borgerlige Æreret for 2—10 Aar.

2. Tugthusstraf fuldbyrdes i en udelukkende hertil bestemt Anstalt.

Tugthusfangerne bærer Anstaltsdragt og faar Anstalts-

*) Med det anførte kan i det hele for dansk Rets Vedkommende sammenholdes Midlertidig Straffelov 1. April 1911 § 15.

kost. Mandlige Fanger skal bære Haar og Skæg kortklippet. Samkvem med Personer udenfor Anstalten tillades kun indenfor snævre Grænser.

3. Tugthusfangen holdes til det Arbejde, der anvises ham af Anstalten. Udearbejde er tilladeligt. I Tilfælde heraf skal Tugthusfangerne holdes adskilte fra andre Fanger og fra frie Arbejdere.

4. Fangen holdes i Enkeltcelle de første 3 Maaneder. Dommeren eller Tilsynsmyndigheden kan, om forpødent, forlænge eller forkorte Tiden for Enkeltcelle. Efter dennes Udløb arbejder Fangen sammen med andre. Hviletiden tilbringer han i Enkeltcelle.

Art. 37. 1. *Fængselsstraffens* korteste Varighed er 8 Dage; hvor ikke Loven udtrykkelig bestemmer anderledes, er den længste Varighed 2 Aar.

Den, som dømmes til Fængsel, kan, saafremt hans Gerning rober et æreløst Sindelag, berøves sin borgerlige Æreret for 1—5 Aar.

2. Fængselsstraf fuldbyrdes i en udelukkende hertil bestemt Anstalt.

Fangerne faar Anstaltsdragt og Anstaltskost. Brug af egne Klæder kan tilstaaes dem, naar de ikke har mistet deres borgerlige Æreret.

Samkvem med Personer udenfor Anstalten er indskrænket i det Omfang, som Anstaltsordenen kræver.

3. Fangen holdes til Arbejde. Han skal saa vidt mulig beskæftiges med Arbejder, der svarer til hans Færdigheder, og som sætter ham i Stand til i Frihed at erhverve sit Underhold. Til Udearbejde kræves Fangens Samtykke.

4. Fængselsstraf fuldbyrdes i Enkeltcelle, forsaavidt dens Varighed ikke overstiger 3 Maaneder.

Ved Straffe af længere Varighed holdes Fangen de første 3 Maaneder i Enkeltcelle. Dommeren eller Tilsynsmyndigheden kan, om fornødent, forlænge eller forkorte Tiden for Enkeltcelle. Efter dennes Udløb arbejder Fangen sammen med andre. Hviletiden tilbringer han i Enkeltcelle.

Art. 40. 1. Den korteste Varighed af *Arreststraf* (*Haftstrafe*) er 1 Dag, den længste 3 Maaneder.

2. Arreststraffen fuldbyrdes i en særlig Anstalt eller i det mindste i Rum, der ikke tjener til Fuldbyrdelsen af anden Frihedsstraf.

Arrestfangerne bærer deres egne Klæder. De faar Anstaltskost; det er dem dog tilladt at forpleje sig selv.

Sankvem med Personer udenfor Anstalten er indskrænket i det Omfang, som Anstaltsordenen kræver.

3. Arrestfangen holdes til Arbejde. Det er ham tilladt selv at beskæftige sig med passende Arbejde. Forsaavidt dette ikke sker, er han forpligtet til at yde det ham anviste Arbejde.

4. Arreststraffen fuldbyrdes i Enrum.

Art. 40 b i s. 1. Fuldbyrdelsen af en Frihedsstraf maa kun af vigtige Grunde afbrydes.

2. Maa den domte under Strafudstaaelsen anbringes paa en Helbredelses- eller Plejeanstalt, afregnes Opholdet dersteds ham i Straffen. Har den domte underfundig foranlediget Anbringelsen, kan den paagældende Myndighed træffe anden Bestemmelse.

Art. 42. 1. Viser nogen, der for en Forbrydelse dommes til Frihedsstraf og allerede har udstaaet mange Frihedsstraffe, Hang til Forbrydelse eller til Losagtighed eller Arbejdsskyhed, kan Dommeren lade *Indsættelse i en Forvaringsanstalt* træde i Stedet for Frihedsstraffen.

Den, som dommes til Forvaringsanstalt, mister for 10 Aar sin borgerlige Æreer.

2. Forvaringen fuldbyrdes i en Anstalt, der udelukkende anvendes hertil.

De forvarede bærer Anstaltsdragt og faar Anstaltskost.

Sankvem med Personer udenfor Anstalten er kun tilladt indenfor snævre Grænser.

3. Den forvarede holdes til Arbejde, der anvises ham af Anstalten. Udearbejde er tilladt. I Tilfælde heraf skal de forvarede holdes adskille fra andre Fanger og fra frie Arbejdere.

4. Nattehvilen tilbringer den forvarede i Enrum.

I 4. Hefte beretter *De laquis* om Dødsstraffens Skæbne i det schweiziske Straffelovsudkast. Efter at Forbundsforfatningen af 1874 havde afskaffet Dødsstraffen for hele Schweiz's Omraade, skete der i 1879 en Revision, hvorefter det tillodes de enkelte Kantoner hver for sit Omraade at genindføre denne Straf. 8 Kantoner og 2 Halvkantoner med en Befolkning af 924,889 Mennesker har derefter genindført den, medens 11 Kantoner og 4 Halvkantoner med 2,840,234 Indbyggere ikke kender den. Straffelovgivningen er jo i Øjeblikket rent kantonal, hvorimod det nye Udkast (paabegyndt i 1889) tilsigter at skabe en fælles Strafferet for hele

Landet. De første Udkast udelukkede Dødsstraf, men i 1912 fremkom der — formentlig af politiske Grunde, for at sikre Udkastets Gennemførelse til Lov — et Kompromisforslag, gaaende ud paa, at Straffelovbogen vel ikke skulde optage Dødsstraffen som Strafart paa en for Kantonerne bindende Maade, men at det i »Indføringsloven« til Straffelovbogen skulde stilles frit for Kantonerne alternativt at fastsætte Dødsstraf for de Forbrydelser, der i Straffelovbogen truedes med livsvarigt Tugthus, hvorhos der foresloges Bestemmelser om Dødsstraffens Udførelse. Expertkommissionen vedtog dette Forslag, dog saaledes, at Dødsstraffen kun skulde kunne gøres anvendelig overfor Mordere, og at enhver Dødsstraf skulde forelægges Benaadningsmyndigheden. Samme Aar udtalte iøvrigt den schweiziske Juristforening sig for absolut Retsenhed og for ikke at optage Dødsstraffen igen. Det af Kommissionen vedtagne herimod stridende Kompromisforslag, der jo faktisk sprængte den absolute Retsenhed, slødte imidlertid under Forhandlingernes Gang paa en ret ejendommelig Vanskelighed, nemlig ved Spørgsmaalet om Kantonernes Pligt til gensidig Retshjælp i Straffesager. Der blev vedtaget, at naar en Person forlangtes bragt til Stede til en Kanton som sigtet for en Forbrydelse, som dersteds var belagt med Dødsstraf, eller til Fuldbyrdelse af en saadan Straf, kunde en Kanton, der ikke havde indført denne Straf, nægte Tilstedebringelsen, saafremt ikke en Strafforvandling var tilsikret; i saadanne Tilfælde paalaa det den Kanton, der saaledes nægtede den sigtedes Udlevering, selv at overtage Domfældelsen; var det en allerede domfældt, der nægtedes udleveret, traadte livsvarigt Tugthus i Stedet for Dødsstraffen. Denne Løsning var imidlertid ikke holdbar, saa vist som en saadan Vægning ved Ydelse af indbyrdes Retshjælp synes uforenelig med virkelig Retsenhed; hertil kom det intrikate Spørgsmaal, hvem der skulde udrede Omkostningerne ved den Tugthusstraf, hvortil Dødsstraffen konverteredes. Burde disse paahvile den Kanton, der forgæves rekvirerede Personen, eller den, der vægrede sig ved at afgive ham? Kommissionen bestemte sig nu endelig til at tage bestemt og afgørende Stilling for eller imod Dødsstraffen overhovedet, med det Udfald, at Kompromisforslaget faldt bort, og at Kommissionen i Oktober 1915 med 16 Stemmer mod 6 udtalte sig i mod at optage Dødsstraf i den schweiziske Straffelovbog.

O. Haack.

Litteratur.

Verbrechertypen, herausgegeben von Hans W. Gruhle und Albrecht Wetzel. I. Band, 3. Heft: Zur Psychologie des Massenmords, Hauptlehrer Wagner von Degerloch. (1914).

Det foreliggende Hæfte af dette Værk, hvis to første Hæfter er omtalt i Tidsskriftets 2. Aargang p. 80—81 og p. 320—321, behandler et Massedrab uden Sidestykke baade i Henseende til Ofrenes Antal, Motivets Egenartethed og Begivenhedens Uventethed, nemlig den 39-aarige Forstelærer Ernst Wagners Bloddaad, fremstillet af Gaupp (Tübingen) og ledsaget af hans Psykiaterskon over Gerningsmanden samt et hermed overensstemmende Skon, afgivet af Wollenberg (Strassburg). Som det vil erindres, myrdede Wagner en Morgen ved Daggry i September 1913 i sit Hjem sin Hustru og sine 4 Børn, lukkede sit Hus og skrev paa en Seddel, at hele Familien var bortrejst paa en Udflugt, og drog til den lille By Mühlhausen, hvor han fra Juli 1901 til November 1902 havde været Lærer, og hvor han nu den følgende Nat, bevæbnet med to Mauserpistoler og 500 Patroner, foretog en Rædselsvandring gennem Byen, afbrændte 5 Hovedbygninger og nogle Smaahuse og skød paa enhver Mand, som kom indenfor Skudvidde, hvorved 9 Mennesker dræbtes og 11 blev haardt saarede, forinden Wagner blev overmandet og slaet bevidstløs. Begivenheden maatte til at begynde med staa som aldeles uforklarlig. Wagner levede et roligt Familieliv, holdt af sine Børn og holdt i hvert Fald Fred med sin Hustru, sad i gode økonomiske Forhold og passede sin Skolegerning tilfredsstillende; han var litterært anlagt, dannet og havde megen Sans for Finhed og Skonhed. Alligevel er det ved Hjælp af hans Skrifter, der forelaa i Manuskript, navnlig en omfattende Selvbiografi tildels med

Dagbogspræg, og gennem hans for Retten og under hans Ophold paa den af Gaupp ledede Klinik i Tübingen afgivne sandfærdige og — paa et enkelt Punkt nær — udtømmende Forklaringer lykkedes til en sjælden Fuldkommenhed at rekonstruere den psykologiske Foregang, der har betinget Forbrydelserne.

Wagner var arvelig belastet fra mødrene og fædrene Side, fra Barn tilbøjelig til Livslede, senere til Pessimisme; i 18-Aars Alderen drev han Onani og led sjælelig meget derunder, netop i Kraft af sin Drift mod det skønne og ophøjede, der lod ham føle sig stærkt nedværdiget ved Selvbesmittelsen. Denne Nedtrykthed synes at være Spiren til de Forestillinger, der blev Motivet til hans Gerning. Som 27-aarig Mand er han Hjælpe lærer i Mühlhausen, hvor han besvangrer den unge Pige, som han senere ægter. Andet vides ikke af Mühlhausens Beboere om hans Seksualliv; men selv angiver han at have en eller flere Gange under Paavirkning af Spiritus drevet Utugt med Dyr, uden at han har været at formaa til at meddele nærmere Enkeltheder herom. En Nedtrykthed af samme Art, som den, der skyldtes Onanien, griber ham; men ikke blot er Virkningen paa hans Psyke herved intensivere, men den udstraaler til en Frygt for, at andre har opdaget hans Forsyndelse, en Frygt, der næsten øjeblikkelig fortættles til en Overbevisning om at være opdaget. Der udvikler sig, hvad Tyskerne kalder »Beziehungswahn«, idet han mener i Blikke, Ytringer og Handlinger stadig at finde Hentydninger til ham og hans Forseeelse. Han lider stærkt derunder, kan ikke drage nogen til Ansvar for disse Hentydninger, da han derved maa blotstille sig selv, og der vokser i ham ved Siden af Selvføragt og Harne mod sin egen Svaghed et Had mod dem, der saaledes piner ham. Efter at være forflyttet fra Mühlhausen har han en Tid Fred; men efter nogle Aars Forløb mener han atter at mærke de onde Tunger og bliver hurtig klar paa, at Kundskaben om hans Gerninger har bredt sig fra Mühlhausen til hans nuværende Opholdssted, og han er nu klar over, at saaledes vil det gaa, hvor han end færdes. Hans Selvbebrejdelser gaar Side om Side med en afmægtig, men rasende Forbitrelse mod dem, der saaledes gør ham Livet uudholdeligt; han vil og maa dø, men mangler Kraft til at dræbe sig. Forbitrelsen øges gennem den umiskendelige Selvovervurdering, der udvikler sig hos ham, navnlig med Hensyn til hans litte-

rære Evner; det er særlig skammeligt, at en Mand med hans Evner skal tvinges ud af Tilværelsen. Selv udtaler han siden paa Klinikken, at det Storhedsvanvid, som kommer til Syne i hans Skrifter, er den naturlige Reaktion paa hans Depression. Han vil altsaa dø. Med ham maa hans Familie dø; først Børnene, for at de ikke skal blive pint og plaget af giftige Tunger for hans Sædelighedsdelikts Skyld, saaledes som han selv er blevet det. Om sin Berttigelse til at dræbe dem er han intet Øjeblik i Tvivl. Han overvejer derefter Spørgsmaalet om sin Hustru: Da han ikke bryder sig om hende, er hendes Dod for saa vidt ikke paakrævet; men den er nødvendig, da han ellers ikke vil kunne udføre Børnenes Drab og holde det skjult, til han har naaet Mühlhausen. Thi dette er jo anden Del af det frygtelige Program, han efterhaanden slaar fast og allerede flere Aar for Iværksættelsen detailleret udvikler i sin Selvbiografi: Drab og Ødelæggelse i størst muligt Omfang i Mühlhausen. Medens Drabet af Familien nærmest er at anse som »Selvmord i udvidet Forstand«, gør helt andre Motiver sig gældende overfor Mühlhausens Beboere. Fra tre Sider set finder han deres Undergang nødvendig. Først og fremmest er det en Hævnaakt, en Udløsning af det rasende Had, deres Forfølgelse af ham ved giftig Omtale og ved at bringe Meddelelsen om hans Fejltrin videre har vakt hos ham, og som har faaet ham til paa ensomme Spasereture at brole som et Dyr i afmægtigt Raseri. Men dernæst er det Straffen for, at han er drevet til at myrde sin Familie. Og endelig erklærer han selv, at som man hader den Sten, man er snublet over, hader han Mühlhausen som det Sted, hvor han har nedværdiget sig, og derfor — altsaa for saa vidt uden Hensyn til Beboernes Færd imod ham — skal Husene brænde og Folkene dø. Som sidste Led i Programmet indgaar endelig Drab af nogle Slægtninge — for at spare dem for Skammen over hans Daad — og Selvmord.

Ved de yderst omfattende Afhøringer under Forundersøgelsen mod Wagner maa det anses godtgjort, at intet Menneske, hverken i Mühlhausen eller andet Sted, har haft den fjærneste Anelse om, at Wagner har begaaet crimen bestialitatis. Det blev kun nu bagefter oplyst, at hans Fodtøj og Benklæder enkelte Gange har været tilsmudset af Gødning, som om han havde været i en Stald, og at der en Gang har været korte, røde Haar paa hans Jakke; men ingen har den

Gang tænkt paa, at dette kunde hidrøre fra slige Handlinger af ham. Hele det Kompleks af Forfølgelsesforestillinger, som i 10—12 Aar har pint ham, og som har ført ham til sine blodige Handlinger, maa opfattes som opstaaede udelukkende fra hans eget Indre, som Vrangforestillinger, udviklede hos en Psykopath med pessimistiske Anlæg og paa Grundlag af reelle, objektivt velbegrundede Selvbebrejdelser. Der er nemlig ingen Grund til at betvivle, at han har forøvet den af ham paastaaede Form for Utugt. Og gennem lange Aar har disse Vrangforestillinger med de deraf affødte Lidelser Trin for Trin gennem Ræsonnementer af formel logisk Rigtighed og under en omhyggelig Prøvelse i Enkeltheder ført den sindssyge, af Forfølgelsesvanvid lidende Wagner fra den passive Forestilling om at være forfulgt til den aktive Viljesposition som Forfølger og Hævner. Selv kæmper han baade i Forundersøgelsen og paa Klinikken til det yderste mod at anses for sindssyg. Han vil være fuldt ansvarlig og vil have sin Straf. Da man søger at gøre ham klart, at ingen har vidst noget om hans Fejltrin, at hans Tro i saa Henseende altsaa har beroet paa Vrangforestillinger, bestrider han dette sidste og betegner Forholdet, for saa vidt han virkelig maatte have taget Fejl i saa Henseende, som »en strafbar Fejltagelse« fra hans Side. Straks tør han nemlig ikke overføre de afgivne Forklaringer bestride, at han maa have taget Fejl, naar han har troet sig spottet og pint for sit nævnte Forhold ogsaa paa sine senere Opholdssteder. Derimod fastholder han haardnakket og ganske uimodtagelig for Bevislighederne i modsat Retning, at man i Mühlhausen har kendt hans Fejltrin og haanet og fortrædiget ham derfor. Og efter kort Tids Forløb fastholder han paany dette ogsaa med Hensyn til de Steder, hvor han siden levede. Netop denne bristende Evne til at korrigere sin Opfattelse efter virkelig oplyste Fakta aabenbarer den sygelig betingede Vrangforestilling; den almindelige Fejltagelse hæves derimod, naar den rigtige Sammenhæng aabenbarer sig.

De to Psykiaterskon erklærede Wagner for sindssyg (Paranoiker) i Gerningsøjeblikket med Udelukkelse af fri Viljesbestemmelse. Retsforfølgningen blev indstillet, og han anbragtes paa en Sindssygeanstalt i Februar 1914. Hans Tilfælde er bl. a. instruktivt i den Retning, at en sindssyg Mand i Aarevis kan tumle med, være ganske opfyldt af og i Enkelthederne udarbejde en saa frygtelig Plan, som han derpaa

endelig iværksætter, uden at nogen af hans Paarørende eller hans øvrige Kreds aner hans Forhavende eller blot sporer hans Sygdom. Det eneste, der havde været hans Bysborn paafaldende, var, at han til Tider drak rigelig og da udtalte en betydelig Selvovervurdering og samtidig nogle voldsomme Teorier om, at de svage, sygelige og udartede Individuer burde udslettes.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Förberedande utkast till strafflag. Kap. I—XIII (almäna Delen).
Av Johan C. W. Thyrén. Lund 1916.
- Äro den svenska rättens regler ang. bevisning i ärekränkingsmål af beskaffenhet att böra upprätthållas i en ny strafflag?
Föredrag vid svenska kriminalistföreningens årsmöta d. 2. Oktober 1915. Af Nils Stjernberg. Stockholm 1916.
- Tidsskrift for Retsvidenskab. 28. Aargang (1915). 3—4 Hæfte.
- Juridisk Tidsskrift. 1916. Nr. 1—3.
- Hakon Jørgensen: Kort Fremstilling af Strafferetten og Forbrydelsens Efterforskning, speciel Del. 1ste Hæfte. Trykt som Manuskript til Brug ved Undervisning. København 1916.
- Hakon Jørgensen: Læren i Politikundskab. Udgivet af Politiskolen. København 1915.
- Revue pénitentiaire et de droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXIX année. No. 6. Novembre—Décembre 1915. XXXX année. Nr. 1. Janvier—Février 1916.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXVII Bd. 4. Hæfte.
- Statistik der zum Ressort des königlich Preussischen Ministerium des Innern gehörenden Strafanstalten und Gefängnisse und der Korrigenden für das Rechnungsjahr 1914 ($\frac{1}{4}$ 1914— $\frac{31}{3}$ 1915). Berlin 1916.
-

Bør Fosterfordrivelse straffes?

Af Overretssagfører Fru Mathilde Malling Hauschultz.

Desværre maa jeg skuffe Herredsfoged Grundtvig, naar han i sin Artikel i dette Tidsskrifts forrige Hæfte mener, at Kvinderne, fordi de ikke har ladet deres Røst høre om denne for Kvinderne saa betydningsfulde Materie, ikke har fundet det moderne Krav saa rent, at de har haft Lyst og Mod til offentlig at bryde en Landse for det. Jeg tror ikke, man her kan sige: den, der tier, samtykker. At ingen Kvinder for har taget til Gemæle, ligger snarere i, at kun meget faa — maaske slet ingen — Kvinder har haft Lejlighed til at læse og følge den vidtstrakte Debat, da nærværende Tidsskrift jo ikke er et Skrift, som Kvinder i Almindelighed har Lejlighed til at studere. Da man nu imidlertid gerne vil høre vor Mening om, hvorvidt Fosterfordrivelse bør være straffri eller vedblive at være strafbar, skal jeg, saa kort det er mig muligt, fremstille, hvilket Resultat jeg er naaet til og hvorledes.

Ser man historisk paa Spørgsmaalet, ser man, at der til alle Tider og hos alle Folkeslag har fundet Fosterfordrivelse Sted, men har denne langt fra altid været en strafbar Handling. Hos Grækerne og Romerne var den straffri, idet man ikke betragtede Fosteret som noget selvstændigt Væsen, men som en Del af Moderens Legeme, som hun selv havde Raadighed over. Kirken og den kanoniske Ret gik derimod ud fra, at Fosteret paa et vist Udviklingsstrin blev et levende Væsen med udødelig Sjæl som et Menneske, og Fosterfordrivelse blev derfor anset som en Drabsforbrydelse mod et levende Væsen, et selvstændigt Retssubjekt. Denne Anskuelse trængte efterhaanden igennem i alle kristne Lande og blev lagt til Grund, hvorfor Fosterfordrivelse blev belagt med strenge Straffe og betragtet som Forbrydelse. An-

skuelserne har op igennem Tiderne igen skiftet. Fosteret betragtes ikke nu som et levende Væsen med Sjæl som et Menneske, og man ser nu i vor Tid baade Jurister, Læger og Lægfolk udtale den Mening, at Fosterfordrivelse bør være straffri, medens andre med ligesaa stor Iver hævder, at man bør straffe. Grunden til disse modsatte Opfattelser er vel nok den, at man ikke længere har noget fast Holdepunkt for Begrundelsen af Strafbarheden, idet man har forladt den Anskuelse, at Fosteret er et selvstændigt Retssubjekt, et levende Væsen med udødelig Sjæl. Som Goos anfører i sin Strafferet: »Selvstændig sædelig Værdi har Fosteret ikke; dets Betydning ligger alene i Sandsynligheden af det virkelige senere Menneskeliv, der kan udvikle sig af det«. Fosteret er kun en Del af Moderens Legeme, dets Tilblivelse er afhængigt af hendes Liv; og at Fosterfordrivelse nu i vore Dage straffes, ligger vel hovedsagelig i, at det har været anset som en strafbar Handling igennem de mange Tider, fra det indførtes af den kanoniske Ret, saa det har sat sig fast i Bevidstheden, at det er en strafværdig Handling. Og uden at der gives nogen exakt Begrundelse for Strafbarhed, motiveres denne dels derved, at det er Muligheden for det senere Menneskeliv, der bevirker Retsbeskyttelsen af Fosteret, og dels ved, at Hensynet til en overhaandtagende Udbredelse af Fosterfordrivelse, der vil medføre Slappelse og Nedgang i Samfundsmoralen, kræver en saadan Beskyttelse af Foster. Men betragter man Fosteret kun som en Mulighed for virkeligt Menneskeliv, hvis senere Existens udelukkende er afhængig af Moderens Liv, og som en Del af Moderens Legeme, var det saa ikke det rimeligste, at man overlod til Kvinden selv at bestemme, om hun vilde gaa Svangerskabsperioden igennem og føde sit Barn? Det religiøse Synspunkt, der laa til Grund for Strafbarheden i den kanoniske Ret, er et Standpunkt, man kan forstaa kunde vinde Indpas og vække Afsky for Fosterfordrivelse. Men naar dette faste Standpunkt er forladt, bevæger man sig paa gyngende Grund. Man har undladt at begrunde Strafbar-

heden, men har bibeholdt Straffen som en direkte Efterkommer af den kanoniske Ret, idet man saa bort fra, at Grundlaget egentlig var borte; man nøjedes med at knytte Straf til den Retsbevidsthed, der havde Rod i den kanoniske Ret, og som var fæstnet igennem de lange Tider, hvor Fosterfordrivelse straffedes. Men denne Opfattelse er ikke længere grundfæstet. Vil man fastholde Strafbarheden, maa man ogsaa kunne bevise, at man ved Fosterfordrivelse virkelig krænker et Retsgode, en Interesse, der har Krav paa Beskyttelse. Men naar man er enig om, at Fosteret ikke har selvstændig sædelig Værdi, men kun er en Mulighed for senere Liv, kan jeg ikke se, at noget Retsgode bliver krænket. Det kan altsaa ikke være Fosteret som saadant, man ønsker at beskytte ved at karakterisere Fosterfordrivelse som Forbrydelse og belægge den med Straf. Skulde det da være Kvindens Liv, man ønsker at beskytte mod hendes egne skadegørende Handlinger? Nej, det er ganske udelukket, idet det jo netop fremgaar af Straffeloven, at Legemsbeskadigelser rettede mod egen Person ikke straffes.

Man kunde maaske ogsaa tænke sig, at det var af Hensyn til Befolkningsstilvæksten, idet man jo kunde mene, at, hvis Fosterfordrivelse blev gjort straffri, vilde den florere, og Fødselshyppigheden dale. Men at dette ikke kan have været Straffelovens Tanke, følger jo deraf, at i saa Tilfælde maatte Loven ogsaa omfatte Brug af præventive Midler, der i vor Tid sikkert bringer Fødselshyppigheden langt mere ned, end Fosterfordrivelse vilde gøre, selvom de blev straffri. Men Straffeloven nævner jo slet ikke Brug af præventive Midler, hvilket ogsaa vilde være et altfor grovt Indgreb i den personlige Handlefrihed.

Det eneste tænkelige Motiv, der bliver tilbage, til at lade Fosterfordrivelse vedblive at være strafbar, er da kun det, at Moralen i Samfundet ellers vilde lide et føleligt Skaar, hvilket vel igen vil sige, at Moralen i Ægteskabet vil svækkes, og de frie Forbindelser vil florere mere end nu, naar det blev Kvinderne tilladt at befri sig for et eklatant Bevis

for, at de havde staaet i Forhold til en Mand. Men er Hensynet til Samfundsmoralen ikke for spinkelt et Grundlag for Straffbarhed, naar man ikke kan bevise Rigtigheden af denne Paastand? Og er det ikke for store Fordringer at stille til Kvinderne, at de skal straffes — naar de begaar Fosterfordrivelse, — for at regulere og værne om Samfundsmoralen? Jeg indrømmer, at Kvinden kan have stor Indflydelse paa Samfundsmoralen; men er det ikke vanskeligt for Mænd at bryde Staven over de ulykkelige Kvinders Hoved og sætte Straf for en Handling, der som oftest begaas i Desperation, Sorg, Nød og Elendighed? Ofte er det jo tilmed Mænd, der er den indirekte — undertiden den direkte — Aarsag til, at Kvinden gør sig skyldig i Fosterfordrivelse, ved f. Ex. at love Kvinden Ægteskab, besvangre hende og derefter svigte hende, eller ligefrem animere hende dertil. Jeg kan ikke se rettere, end at det er ulogisk og inkonsekvent, naar Mænd vil straffe Kvinderne for Fosterfordrivelse for at højne og værne om Moralens og samtidig opbæver et af Værnene mod Fosterfordrivelse, nemlig Frd. af 5. Marts 1734, ved at indføre passende Erstatning istedfor det givne Ægteskabsloftes Realisation, saaledes at en Mands Lofte til en Kvinde gælder til Wandsbeck — det sænker Samfundsmoralen og fremmer Fosterfordrivelserne. Det er efter mit Skøn to Materier, som Mænd ser ganske anderledes paa end Kvinder, og de angaar begge Kvinder og Kvinders Handlinger i deres mest fortvivlede og dybeste Livsforhold, noget, som Mænd derfor daarligt kan sætte sig ind i og se tilstrækkelig forstaaende og klart i til at kunne lovgive human og retfærdigt for Kvinderne. Derfor synes jeg ogsaa, man maa være meget varsom og ikke stille sig for strengt her, og lade Kvinderne alene agere Moralens Vogtere. Efter min Opfattelse er f. Ex. den Mand, der under Ægteskabslofte besvangrer en Kvinde og dernæst svigter hende, ligesaa strafværdig som hun, naar hun saa fordriver sit Foster, — det er netop det, at han trods alt svigter hende paa det for hende mest kritiske Tidspunkt, der bevirker, at hun i Fortvivlelse herover og ved Tanken om den Skæbne,

hun som Moder med et uægte Barn vilde komme til at friste, begaar denne Handling. Men ifølge vore Love gaar Manden fri for Straf, bliver jo ovenikøbet fri for at betale Alimentationsbidrag og efter Civillovgivningsbetænkningen endog fri for at legalisere Forholdet mod at købe sig los. Mon det ikke vil forøge Fosterfordrivelsernes Antal? Og vilde det da være underligt, om det skete? Samfundsmoralen vilde i saa Fald ikke lide noget Skaar, fordi man havde gjort Fosterfordrivelse straffri, men den vilde lide uhyre meget netop derved, at man fritog en Mand for at opfylde sin Forpligtelse overfor Kvinden.

Og nu alle de øvrige frie Forbindelser — mon Samfundsmoralen vilde lide synderligt ved, at man gjorde Fosterfordrivelse straffri? Næppe. Det er og bliver nemlig altid en meget farlig og ubehagelig Sag at foretage Fosterfordrivelse, selv om det er en Læge, der foretager den, og ofte faar Kvinden en eller anden kronisk Sygdom derefter. Dertil kommer, at det for de fleste Kvinder, der føler og tænker sundt, vil være en Lykke og Glæde at faa et Barn, selv om dette fødes udenfor Ægteskab. De ugifte Kvinder, der begaar Fosterfordrivelse, gør det derfor sikkert i Desperation over at være forladte af Manden, eller fordi Sorgen for Udkommet til dem selv og Barnet, eller Skammen over at skulle have et Barn som ugift, faar Overtaget over Skruplerne ved at foretage Handlingen. Man maa jo ogsaa huske, at Moderfølelsen sjældent gør sig gældende i Fosterets første Maanedre og derfor ikke kan afholde dem fra Handlingen. Selvfølgelig er jeg ikke blind for, at der findes mange umoralske Kvinder saavel i Ægteskabet som ugifte, der uden at blinke vil dræbe deres Foster; men de vilde saamænd gøre det, hvad enten Fosterfordrivelse er strafbar eller straffri.

Og i Ægteskabet — mon Samfundsmoralen vilde lide nogen Brist, fordi udslidte eller svagelige Kvinder fordriver deres Foster, naar de med sig selv føler, at de ikke evner at gaa en Svangerskabsperiode igennem og føde et Barn til, at de ikke vil kunne skaffe Brødet til flere Munde, eller at de andre Børn, Mand og Hjem vil blive vanrøgtede, hvis

der kom et Barn til. Der er jo allerede nu Enighed om, at det er tilladt at fordrive Fosteret, naar Kvindens Liv staar i Fare, hvis hun skal gennemgaa en Svangerskabsperiode, eller hvis hun ikke vil kunne føde et levedygtigt Barn. Men er der ikke ligesaa megen Mening i, at man gør de Kvinder straffri, der fordriver deres Foster, fordi deres fysiske og psykiske Kræfter og Evner ikke vil række til til at føde og opdrage endnu et Barn? Herved lider Samfundsmoralen næppe, thi det vil kun være forholdsvis faa Kvinder, der vil gøre det — en gift Kvinde er jo paa den rette Side af Samfundsskellet, hvor det er naturligt, at hun faar Born —, og jeg synes, at det Gode, de opnaar, overstiger eller i hvert Fald opvejer det, Samfundsmoralen eventuelt kunde tænkes at ville lide derved. Naturligvis findes der egoistiske og pjankede Kvinder, der af Forfængelighedshensyn eller andre ligesaa meningsløse Grunde fordriver deres Foster; men det er dog vist kun et forholdsvis ringe Procenttal, der gør det. Og mon ikke mange af dem vilde holdes fuldt saa meget tilbage fra en saa letsindig Handling ved af en alvorlig og fornuftig Læge at blive gjort opmærksom paa, hvor farligt et Experiment de indlader sig paa, hvilken ganske anderledes Afbrydelse af deres muntre Liv de udsætter sig for ved at forsøge Fosterfordrivelse fremfor den Afbrydelse, et Svangerskab og efterfølgende Fødsel vil foraarsage?

Man har jo indvendt imod Straffrihed, at Straffetruslen vil virke hæmmende, virke i Generalpræventionens Tjeneste. Ikke destomindre flourer Fosterfordrivelse i vore Dage — hvilket vil sige, at Livet og dets Krav er stærkere, virker mere intenst end Truslen om Straf. Altsaa er Straf ikke det rette Middel til Forebyggelse af Fosterfordrivelse — man griber ikke om Ondets Rod ved at gøre Handlingen strafbar. Tusinder af Kvinder i alle Samfundslag begaar mellem Aar og Dag Fosterfordrivelse. Vi ved det fra Lægerne og de enkelte Tilfælde, der kommer for Domstolene. Men vi Kvinder ved det ogsaa fra vore Medsøstre. Mon alle de mange Kvinder, der forsøger Fosterfordrivelse i 1ste eller 2den Maaned af Svangerskabsperioden, anser sig som Forbry-

dere, hjemfaldne til Lovens strænge Straf? Er det da virkelig en grov Forbrydelse, om en Kvinde i den Situation f. Ex. løber efter en Sporvogn eller foretager sig andre Handlinger for om muligt at afbryde Svangerskabet? Saa er mange fortræffelige, fornuftige og navnlig moralske Kvinder Forbrydere. Hvis man gik med til Straffrihed, tror jeg, at den bedste og vægtigste Ballast mod Fosterfordrivelsernes stigende Tal vilde ligge i Kvindens sunde Natur, i hendes Moderfølelse, idet det for de fleste sundt tænkende Kvinder staaer som deres naturligste og helligste Pligt at føde og opdrage deres Børn og skabe dem et Hjem, samt i Følelsen af, at Fosterfordrivelse er en unaturlig Handling, der tilmed ikke er uden Fare for Kvindens Liv og Helbred. Kvinden vil almindeligvis ikke foretage sig den, uden at der kommer krydsende Hensyn til, som fejer alle hendes Betænkeligheder og Følelser, der ellers vilde sætte sig derimod, tilside. Ikke engang nu, hvor Straffetruslen hænger over Hovedet paa Kvinderne, afholder denne dem fra at begaa Fosterfordrivelse, naar Livsforholdene tilskynder dem; de griber kun til den som en Slags Nødanker. Dertil kommer ogsaa, at Fosterfordrivelse, der lige fra den kanoniske Ret har været strafbar, vil vedblive i den almene Bevidsthed at staa som en Handling, Samfundet misbilliger. Gør en Kvinde sig alligevel skyldig heri, har hun som oftest lidt meget baade aandeligt og legemligt og er maaske tilmed plaget af Sorg og Nød og Skrupler. Det er efter min Mening Straf nok.

Hvad enten man nu stiller sig paa det gamle Standpunkt og fordrer stræng Straf for Fosterfordrivelse, eller man gaar en Middelvej og sætter lave Strafferammer med Straffrihed under særlig formildende Omstændigheder, kan jeg ikke se rettere, end at man i hvert Fald i et ganske specielt Tilfælde bør hjemle pure Straffrihed. Jeg tænker herved paa den Kvinde, der er bleven besvangret ved en Voldtægtsforbrydelse. Her vil Samfundsmoralen ikke kunne lide ved, at Loven hjemler en Kvinde Ret til at fjærne eller lade fjærne det Foster, der er bleven hende paatvunget ved en Forbrydelse. Denne Vej er man gaaet under Krigen i Frankrig, idet man i

Foraaret 1915 har givet en Lov, gældende for de okkuperede Egne, hvilken Lov giver Kvinderne i disse Landsdele Ret til, naar de er besvangrede ved Voldtægt, at fordrive deres Foster.

Selvfølgelig er det umuligt at bevise, at Samfundsmoralen ikke vil lide større Brist under Straffrihed, end den nu lider under Strafbarhed, — det vil Tiden bedst kunne bevise. Men det maa ogsaa være deres Sag at bevise, at Moralens vil dale, der hævder Strafbarhed med denne Motivering. Saavidt mig bekendt har man ikke nogen Erfaring for, at Samfundsmoralen hos Grækerne og Romerne var særlig slap eller ødelagt, fordi Fosterfordrivelse var tilladt. Man indførte jo kun Strafbarhed, fordi Kirken betragtede Fosteret som en sædelig Værdi, en udødelig Sjæl, og som saadan et Retsgode, man burde beskytte ved Lov.

Jeg vil indrømme, at det er uheldigt fra at anse Fosterfordrivelse som en Forbrydelse, der fortjener streng Straf, at gaa over til Straffrihed, tilmed naar Handlingen i saa lange Tider har været strafbar. Men man maa jo dog se paa, om det strafferetlige Grundlag er tilstede, hvad jeg ikke kan se, det er her. Kunde man da ikke gaa den gyldne Middelvej at sætte meget lave Strafferammer og under formildende Omstændigheder ganske lade Straffen bortfalde for Kvindens Vedkommende? Saa kunde man ad Aare gaa over til pure Straffrihed. Der vil ganske sikkert nok før eller senere løfte sig Røster for ikke at straffe Kvinden, og da vil det være lettere at gaa fra Mellemstadiet over til Ikke-Straf.

Kvaksalvere derimod bør ikke skaanes, men ifalde streng Straf, da deres Haandtering er uhæderligt Erhverv og kun virker skadegørende. Den, der af Medlidenhed eller anden Grund uden Betaling er Kvinden behjælpelig, finder jeg passende vil kunne komme ind under de Bestemmelser, der ovenfor er nævnt for Kvinden.

Det er min Overbevisning, at man ved at gøre Fosterfordrivelse til en straffri Handling vilde have noget at vinde, intet at tabe.

Sinker eller Aandssvage?

Af Chr. Keller.

I sin Afhandling i »Nordisk Tidsskrift for Strafferet« om offentlig Forsorg for Sinker udtaler Overretsassessor Brun, at »Sinkeforsorg« kan betegnes som en »Barndoms- og Ungdomsforsorg«, Aandssvageforsorgen derimod som en »Livsforsorg«. Dette er netop træffende sagt.

Sinken, opfattet efter den rette Begrebs-Bestemmelse, viser sin Abnormitet kun i Barndommen og den første Ungdom; som Voksen har han indhentet Forsinkelsen, er traadt ind i de normales Rækker og har derefter Krav paa samme Rettigheder, samme Pligter som enhver almindelig Samfundsborger.

Den aandssvage derimod følges, Livet igennem, af sin Aandssvaghed; den kan bedres, formindskes, men helt forsvinder den ikke. Han bliver altid staaende udenfor de helt normales Kredse, behøver altid nogen Støtte og Tilsyn. Skal han klare sig paa egen Haand, gaar det i Regelen galt. Overfor ham maa Samfundet tage Reb i Sejlene baade med Hensyn til de Rettigheder, det yder ham, og de Pligter, det paa-lægger ham.

Der hersker endnu, ikke mindst i pædagogiske Kredse, stor Uklarhed overfor disse to Former af aandelige Undermaalers Forhold til hinanden, og dette er let forklarligt.

I Kraft af sit Kald koncentrerer Pædagogen sin Opmærksomhed paa sit Klientels Barndom og første Ungdom. Dets senere Skæbne, i den voksne Alder, forløber ofte udenfor hans Horizont, og det er der, Afgørelsen falder.

Lægen, særlig den, hvis Lod det er bleven at »skønne« over det foreliggende aandelige »Undermaal«, har fuldt saa ofte Lejlighed til at træffe Undermaaleren i den voksne Alder som i Barndommen. Gang efter Gang møder han da Tilfælde, der i Barndommen, af Pædagogen, var stemplede som »Sinker«, og hvis Horoskop, forhaabningsfuldt, var stillet i Overensstemmelse dermed, men som nu, da de skal være voksne, aandeligt, som de er det legemligt, i Virkeligheden viser sig at være Børn, der ikke kan staa paa egne Ben, men fremdeles maa hjælpes og støttes. Det er Aandssvage — ikke Sinker.

Der er talt om »pædagogiske« Sinker og »medicinske« Sinker. Man gør bedst i at forlade dette Klassifikations-Forsøg og forbeholde »Sinke« alene for den første Gruppe, medens man lader den anden glide ind i de aandssvages Kreds.

Der er, udtaler Hr. B., den Forskel mellem Sinken og den aandssvage, at det hos den første drejer sig kun om en »Forsinkelse« af Hjærns Udvikling, medens der hos den sidste er Tale om en »Standsnings« i Udviklingen. Dette har vistnok sin Rigtighed i mange Tilfælde, men ikke i alle. Forholdet er mere kompliceret. Der findes ogsaa mange Tilfælde af Aandssvaghed, hvor en langsommere, »forsinket«, Hjerne-Udvikling spiller Hovedrollen. Ved afpasset Undervisning og Behandling kan ogsaa de fremmes og bedres, men kun til en vis Grad, der ikke bringer dem helt op i det normale Niveau. Med andre Ord: der er i disse Tilfælde mere Tale om en kvantitativ Forskel end om en kvalitativ. Endelig maa det ikke overses, at der er Sinketilfælde, hvor Retardationen i Barne-Alderen er saa lidet udtalt, at Haabet om af dem at skabe normale voksne er berettiget, men hvor der med den begyndende Pubertet indtræder en aandelig Tilbagegang, der ikke blot gør dette Haab forfængeligt, men som sænker dem endog langt ned i aandelig Slovhed.

Det er, hævdes der ofte, en Uret at anbringe »Sinken«

i en Aandssvageanstalt, selv om det er til Opdragelse og Undervisning i dens Skoleafdeling. Thi han faar derved et Stempel for aandeligt Undermaal, som han aldrig bliver fri for, og som følger ham, som en Hæmsko, i hans Bestræbelser, i den voksne Alder, for at bryde sig en Bane. Dette er rigtigt! Forudsat, at man giver Betegnelsen »Sinke« den Begrænsning, som her er krævet, og ikke af Ukendskab til disse Abnormiteters Karakter og Forløb eller af misforstaaet Medlidenhed hæfter Betegnelsen paa alle aandelige Undermaalere, der ikke netop er »Idioter«.

Man har, med Rette, krævet, at »Normal-Skolen« skal være for »normale« Børn, og at de abnorme skal fjernes derfra — for begge Parters Skyld. Gennem en Aarrække har de forskellige Lande, med større eller mindre Held og i større eller mindre Omfang, iværksat Oprettelsen af Sinke-skoler, Hjælpeskoler, Særklassernes Skoler eller hvad Navn der nu hæftedes paa disse Abnormskoler. Man opnaaede den betydelige Fordel at frigøre Normalskolen for dens tyngende Ballast og at afpasse Undervisningsmetoden og Stoffet efter de emigrerede Børns Evner. Men, hvor taknemmelig man end maa være for, hvad der er naaet, endnu er der langt tilbage til en endelig, fyldestgørende Ordning. De anførte Hjælpeskoler har nemlig i de fleste Tilfælde ikke været i Stand til at holde de rene Linier, men er ved Tidernes Ugunst blevne tvungne til at huse et Sammensurium af Børn, hvis Behandling først bliver fyldestgørende, naar de yderligere klassificeres. Disse Skoler er i Virkeligheden paa en Gang Sinkeskoler, Aandssvage-Skoler, Skulkeskoler m. m.

Naar der altsaa med Rette peges paa den Uret mod Sinken, der begaaes ved at sætte ham i Aandssvage-Anstaltens Skolehjem, sker der ham samme Uret, naar den for ham bestemte Skole delvis tillige bliver til en Aandssvage-Skole. Svenske Undersøgelser har vist, at $\frac{1}{3}$ af Sinkeskolens Elever er aandssvage.

Der tales om Oprettelsen af Sinke-Børnehjem. Den Tanke kan for Landets Vedkommende have adskilligt paa sig.

I Byerne anbringes Sinkerne naturligere i private Familier, forsaavidt de ikke kan blive i deres egne Hjem, og henvises til Skolegang i Sinkeklasser eller Sinkeskolen.

Men en *conditio sine qua non* er, at saadanne Sinkehjem holder, som det er udtrykt, deres Sti ren ø: absolut begrænser Tilgangen til »Sinker« efter den her præciserede Begrænsning og holder alle aandssvage borte. Her brænder Tampen! Thi hvem vil ikke hellere have sit abnorme Barn stemplet som Sinke end som aandssvag. Den Erfaring vil hurtig blive gjort, at Sinkeskole-Hjemmet stormes af Forældre, hvis aandssvage Børn under Titelen »Sinke« søges anbragt der. Med det Resultat, at man ender, hvor man begyndte: med den paaankede Sammenblanding af Sinker og aandssvage. Man tilsigtede at flytte de første bort fra de sidste, og man havnede i at bringe de sidste hen til de første. Dermed vil Sinkeskole-Hjemmet være dødsmerket. Efter nogle Aars Forløb kan der med Rette spørges efter Resultaterne, og naar det konstateres, at et stort Procent-Antal, ved Afgangen fra Sinkeskole-Hjemmet, maatte søge Tilflugt i Aandssvageforsorgen, vil Skolen i det almene Omdømme komme i Miskredit og blive opfattet som Aandssvage-Skole, og der vil atter opstaa en Bevægelse for at skabe en ny Sinkeskole med rene Linier.

Overretsassessor Brun sætter i sit Indlæg Fingeren paa det vanskelige Punkt: den rettidige Erkendelse af, om Barnet er en Sinke, hvis Horoskop peger mod en selvstændig, normal Samfundsborger eller en aandssvag, hvis Fremtid sandsynligvis ikke naar udover Aandssvageforsorgens Ramme.

Det er rigtigt, at denne Opgave kan være vanskelig nok i nogle Tilfælde, hvor let den er i de fleste. Endnu er man ikke naaet saa vidt, at det er Hvermands Sag — som med en Smørstikker — paa et Øjeblik bestemt at sige: Sinke eller Aandssvag.

Men Vanskeligheden er, som Regel, ikke større, end at den kan overvindes af den sagkyndige. De senere Aars barnepsychologiske Undersøgelser og experimentale Pædagogik

har Midler til Raadighed, der i høj Grad letter Arbejdet; særlig gælder dette de moderne Forstandsprøver. Sammenholdes Resultatet af disse med en indgaaende Undersøgelse af Barnets Slægtshistorie og af dets egen Udvikling, indtil *status præsens* kan præciseres i sine Enkeltheder, vil den erfarne og øvede Undersøger ikke have svært ved at stille en Diagnose, der hviler paa en solid Basis.

Kiste, Taarn og Kælder.

Bidrag til det kommunale Fængselsvæsens Historie i Danmark i Tiden før Enevælden.

Af Magister artium Hugo Matthiessen.

Naar jeg herved paany i en noget omarbejdet Form offentliggør den lille Afhandling, jeg under Titelen »Byens Hægte« 1915 har skrevet som Bidrag til det til Ære for Professor Dr. Joh. Steenstrup i Anledning af hans Halvfjerdsdaarsdag udgivne Festskrift, ledes jeg i første Linje af Ønsket om at faa Lejlighed til at lade en i dette Emne særlig interesseret Kreds stifte Bekendtskab med disse Bidrag til vort kommunale Fængselsvæsens ældste Historie, ligesom jeg nærer det Haab, at en Del nyt Materiale paa adskillige Punkter yderligere vil underbygge de indvundne Resultater.

Emnet er nemlig mørkt og hidtil saare udyrket, idet kun faa har fundet det Umagen værd at dvæle lidt ved Byens gamle Fængsler¹⁾ og al Interesse har samlet sig om Tugthusenes Indrettelse og den Organisation, den stadig stigende Brug af Frihedsberøvelse som Straf naturligvis maatte fremtvinge.

Det gamle »Bysens Hægte«, der saa at sige udelukkende gjorde Tjeneste som Varetægtsarrest, har

¹⁾ For de københavnske Fængslers Vedkommende har fhv. Rigsarkivar Dr. V. A. Secher fremdraget et interessant Stof, men kun fra Periodens Slutning. (Bidrag til Københavns Rets- og Kulturhistorie i Christian IV's og Frederik III's Tid, Historiske Meddelelser om København I).

fængselsmæssigt set ikke Krav paa i tilsvarende Grad at fange Interessen, trøstesløst, forbenet og næsten blottet for Udvikling som det Aarhundreder igennem stod som Repræsentant for et barsk Strafferetsprincip; men desuagtet turde det være en Smule Opmærksomhed værd, saa vist som det er Stammoder til alt Fængselsvæsen herhjemme, det første Forsøg paa under beskedne og primitive Former at løse en Opgave, hvormed man tumler endnu, og hvormed man aldrig naar til Ende.

Fængslet som offentlig Institution er nemlig født i Købstaden, hvor Befolkningsstætheden nødvendigvis maatte kræve en kraftigere Betonning af det samfundsmæssige Hensyn i Spørgsmaalet Forbrydelse og Straf, som i Landskabslovene nærmest opfattedes som et Mellemværende mellem Fornærmeren og den Fornærmede. Tvunget af den haarde Virkelighed saa Bysamfundet sig nødsaget til at trænge det sociale Princip stærkere i Forgrunden, alle gamle Stadsretter præges heraf, og i Sammenhæng med dets Fremvækst indrettedes der allerede fra det 13. Aarhundrede Fængsler i Byerne.

I disse »Mørkehuse« kunde den ved Forbrydelsen skadelidte Borger indsætte Fornærmeren — først og fremmest Tyven — mod at afholde de med Synderens Forvaring og Forplejning forbundne Udgifter, men for at lette Byrden fordelte Kommunen den gennem en særlig Skat — Tyvestud — paa hele Borgerskabet, medens det Offentlige selv saa vidt muligt søgte at holde sig fri.

Denne Afgift, nogle faa Penninge aarlig af hver Husholdning i Staden, i København saaledes 3 eller 4, i Roskilde og de skaanske Stæder 4 Penninge, ophørte dog mod Slutningen af Middelalderen, og da denne Regulator mellem det private og det samfundsmæssige Princip forsvandt, opstod der en Uklarhed og Famlen med Hensyn til Betalingen af »Spisningen« af Fanger, som i mange Henseender maatte virke nedbrydende. Da jeg imidlertid andet Steds har søgt at gøre Rede for disse For-

hold¹⁾, skal jeg indskrænke mig til her kun at betone, at Udviklingen langsomt bar hen mod det Offentliges Overtagelse af Byrden, medens Fangehusenes Indretning fra første Færd var et kommunalt Anliggende, hvortil Udgifterne næsten uden Undtagelse bestredes af Kæmmerkassen²⁾.

I.

Stadens Fængsel hed i Middelalderen Mørkehus, Gemme, Hægte eller Kiste³⁾, og særlig det sidste — afledt af det latinske *cista* (græsk *zistori*) — blev mod Slutningen af dette Tidsrum gængs over hele Norden i Forbindelserne: Stadsens-, Herreds-, Tyve- eller Fangekiste⁴⁾.

I al Almindelighed forstaaes ved denne Betegnelse et snævert, mørkt Rum; men mange Grunde taler for, at man — i alle Tilfælde i en vis Periode — særlig har knyttet Navnet til Arrester af en ganske bestemt Karakter.

Fra ca. 1600 omtales i det svenske Landskab Værend særlige Smaabygninger paa Herredstingene, Kister, som udelukkende brugtes til Forvaring af Fanger, der bundne paa Lemmen blev baarne frem for Retten⁵⁾, — Fængsler, som rimeligvis har været af samme Art som de, der endnu o. Aar 1800 fandtes i visse Egne af Sverige, nemlig simple, tomrede Firkanter uden Vinduer eller Stenlod, enten med spidst Tag og Lem paa Siden eller formede som Overbygning paa en Kælder med en lav Dor i Gavlen⁶⁾.

¹⁾ Hugo Matthiessen: *Natten. Studier i gammelt Byliv* (Kbh. 1914), 72 ff.

²⁾ Stundom anskaffes der — hvad Byfogedregnskaberne viser — Lænker, Stokke og andre »Kongens Jærn« af Byfogedens Kasse.

³⁾ Stadsretterne passim.

⁴⁾ S. Wieselgreen: *Sveriges fängelser och fängvård* (Stockholm 1895), 6.

⁵⁾ Hyltén-Cavallius: *Værend och Virdarne II*, 327; Wieselgreen a. St. 6.

⁶⁾ Rääf: *Beskrifning öfver Ydre härad i Östergöthland III*, 13 ff., 59.

Uden Tvivl maa man tænke sig Stadens Kiste som en lignende lille Bygning, der ligesom dens Søster, Daarekisten, var opført af Stolper og Fjæle eller — naar man vilde gøre den særlig fast og holdbar — muret af Sten¹⁾. Men medens man kan danne sig et nogenlunde klart Billede af Daarekisten, har Forestillingen om Fangekisten været i den Grad forvisket, at man endog har villet anwise den Plads i Kælderen under Raadhuset²⁾. Dette er sikkert urigtigt; thi havnede det kommunale Fængsel end i Tidens Løb dér, udelukker dette jo ingenlunde, at Byens Kiste fra første Færd har staaet paa egne Ben; ogsaa Daarekisten beholdt jo stadig sit gamle Navn, selv lang Tid efter, at den var degraderet til Celle i en anden Bygning.

I den gamle svenske Stad Arboga omtales i 15. Aarhundrede en Byens Kiste som selvstændigt Arresthus, foran hvilket Urostifterne yndede at lave Opløb og Tumulter. 1472 fortælles, at en barmhjærtig Kone sendte Nøglen ind til den hægtede, saa han selv kunde lukke sig ud; samme Aar stod en Borger udenfor og frydede sig ved Synet af sin fængslede Uven, og endnu 1623 nævnes Stadens Kiste, som da var muret af Sten³⁾.

I Middelalderens sidste Aarhundreder fandtes lignende smaa Fangehuse rundt om i Udlandets Byer, Stenhvelvinger med Stok og Jærn i Muren som »Bøddeliel« i Hildesheim, eller tilgittrede »Narrehuse«, en Slags Bure, hvori Nattesværmere, Grassatgængere, utro Ægtemænd og Drukkenbolte indfangedes om Natten for Dagen derpaa at prisgives Mængdens grovkornede Spot og Skadefryd, naar den om Morgenen stjmlede sammen ved Kisten for at tage Nattens Host i Øjesyn⁴⁾.

¹⁾ Historisk Tidsskrift 1. R. VI 606 ff.

²⁾ H. Hildebrand: Sveriges medeltid II 440.

³⁾ G. Bergström: Arboga Krönika I 112, 145, II 48.

⁴⁾ Moriz Heyne: Fünf Bücher deutsch. Hausalterthümer I (1899), 294. — Hugo Matthiessen: Natten, 1914, 136.

Særlig oplivende for Tilskuerne var det saakaldte »Drillerhäuschen« i Frankfurt a. M., der var indrettet, saa det kunde drejes rundt om en Tap i saa hurtigt et Tempo, at Synderen tumlede svimmel om og kastede op¹⁾. Et »Drillhaus« forekommer ogsaa i Byen Slesvig, men om dets nærmere Indretning vides intet²⁾, og 1622 opførtes i Rostock en muret »Finkeblok« foran Raadhuset³⁾.

Trods Kildernes magre Oplysninger lader det sig ogsaa med Bestemthed fastslaa, at selvstændige, smaa Arresthuse har været i Brug her i Danmark.

Naar en til Døden dømt Tyv i Helsingør 1578 befandtes »at have moxen sig udgravet under af Fængslet«⁴⁾, tænker man uvilkaarligt snarere paa slig en fritstaaende Fangekiste end paa en fast, grundmuret Kælder, og ved nøjere Eftersyn viser det sig da ogsaa, at der ved Raadhuset har været et særligt »Fangetaarn« eller »Fangehus«, som 1561 opbygges med Hvælvinger og brolagt Gulv⁵⁾. Efter alt at dømme er de 7 Læs Tommer af »det gamle Stokhus«, som i samme By 1583 faar ny Anvendelse i Daarekisten, Resterne af en ældre Tyvekiste af Fjæle⁶⁾.

I Flensborg fandtes i samme Periode særlige Fangehuse⁷⁾, i Skjelskør brugtes ikke Raadhuset, men »Huset med Kælderens paa Torvet« som kommunal Arrest⁸⁾, og i

¹⁾ Kriegk: Deutsch. Bürgerthum im Mittelalter, 1868, 260.

²⁾ Sach: Gesch. d. Stadt Schleswig, 1875, 170.

³⁾ W. Reinhold: Chronick d. Stadt Rostock (Neudruck 1911), 221. — Ogsaa i Stralsund nævnes en »Vinckenblocke« (Baltische Studien VII II 13).

⁴⁾ Danske Samlinger 2 R. VI 334. — 1542 nævnes en Fange, som »skar sig ud af Skara Kiste« (Handlingar rörande Skandinaviens Historia XXIX 145).

⁵⁾ Helsingør Kæmnerregnskab 1561. Dette Fængsels Beliggenhed i Raadhusgaarden synes ogsaa at fremgaa af Historisk Tidsskrift 1 R. V 122.

⁶⁾ Hist. Tidsskr. 1 R. VI 607.

⁷⁾ R. Mejborg: Gamle danske Hjem, 1888, 39.

⁸⁾ Edvardson Friis: Skjelskør, 1759, 169.

Aalborg omtales fra 1587 »Mester Benneckes Stenhus, som nu er Stokhus«¹⁾).

Bedst ved man dog Besked om Odense, hvor der inde i Raadhusets Gaard laa et lille Fangehus, som gik under Navnet »Gyckes« — eller »Gøges Hat«. Det var en muret Bygning, hvis pudsige Navn — ogsaa »Skrædders Hætte« nævnes som Øgenavn paa et Fængsel sammesteds²⁾ — sandsynligvis er afledt af dens Lighed med en saadan Hovedbedækning, ligesom et andet lille Hus ved Raadstuen kaldtes »Kabudsen«³⁾. »Gøges Hat« synes slet ingen Vinduer eller Lysaabninger at have haft; thi 1566, da Murermesteren udbedrede et Hul i den, fik han Lys at arbejde ved. 1569 oppebar Rasmus Murmester selv fjerde 8 Skilling for at lægge Grundvold og gøre »Gøchis Hat« færdig, Aaret efter slugte dens Reparation 4 Læs Kampesten, 300 Mursten og 2 Tønder Kalk, og i Maj 1586 lod Kæmneren fæste nogle Fjæle i Raadhusgaarden »omkring Hatten«, Udtryk som hæver enhver Tvivl om Husets frie Beliggenhed⁴⁾.

I umiddelbar Nærhed af »Gyckes Hat« maa man sikkert søge Daarekisten⁵⁾, og begge brugtes flittigt, særlig »Hatten«, der til Tider kunde rumme indtil en halv Snes Fanger af begge Kon, Omstrippere, Baadsmænd, Landsknægte og Skøger, og kun rent undtagelsesvis lykkedes det nogen — som 1569 Peder Harpeslaaer — at bryde volde- ligt ud af Buret⁶⁾.

Naar Fangekister saaledes har været i Brug herhjemme i det 16. Aarhundrede, lyder det ret troværdigt,

¹⁾ Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. IX 110.

²⁾ R. Mejborg: Gamle danske Hjem, 39 Anm.

³⁾ Odense Kæmnerregnskab 1569: »Fik Hans Bysvend til Som til at hænge Harnisk paa i Kabudsen«; 20 Okt. gjorde en Murmester Fyrstedet færdigt i Raadhuset og i Kabudsen m. m.

⁴⁾ Odense Kæmnerregnskaber 1566, 1569, 1586 o. a. S.

⁵⁾ Odense Kæmnerregnskab 1566: »Holdt jeg Mads Hellekand og hans Kone i Gøgis Hat og i Daarekisten til Ol og Mad, baade i 5 Dage«.

⁶⁾ Odense Kæmnerregnskab 1569 o. a. St.

at man under Københavns Belejring 1536, da Fængslerne var overfyldte, i en snæver Vending tog sin Tilflugt til Skarnkisterne som passende Forvaringssted for mistænkte¹⁾.

Muligvis har Fangekisten været i Brug endnu længere op i Tiden²⁾, men det er saare vanskeligt at konstatere, da »Kælderen« fra det 16. Aarhundrede næsten overalt bruges som Navn paa Byens Hægte. »Aarle om Morgenen tog Jøderne Vorherre op af Kælderen«, hedder det saaledes hos Christjern Pedersen³⁾, og en Borgmester i Aarhus arresterer 1669 en balstyrig Tjener med Ordene. »Gif Dig, Du skalt gaa i Kælderen«⁴⁾.

I de fleste Tilfælde tør man vel gaa ud fra, at der hermed menes Hvælvingerne under Raadhuset, hvor Fangerum og Vinstue broderligt delte Pladsen, men det gælder dog ingenlunde altid, ja stundom kan Navnet »Raadhuskælder« oven i Købet anvendes for et Hægte, der slet ikke laa under Raadstuen⁵⁾.

Vanskeligheden ved nu klart at skille de enkelte Fængsler fra hinanden og med Sikkerhed at fastslaa deres Karakter, øges derved i den Grad, at det i en Mangfoldighed af Tilfælde er umuligt at afgøre, om Fangehullet har ligget under Raadhuset eller i en mere selvstændig Bygning i Forbindelse med dette.

Dette sidste var i hvert Fald Tilfældet i Kjøge, hvis Raadhuskælder bestod af flere, vistnok underjordiske Hvælvinger, der dannede et særligt lille Komplex i Gaarden,

¹⁾ O. Nielsen: Københavns Hist. og Beskriv. II 164.

²⁾ 1632 nævnes paa Tryggevælde et gammelt Blokhus i Baggaarden, »bruges til et Fængsel, er øde.« (R. A. Tryggevælde Lensregnskaber. Kvittant. Bilag, Inventar 1632).

³⁾ Chr. Pedersens Danske Skrifter, udg. af Brandt og Fenger, I 352.

⁴⁾ Hübertz: Aktstykke vedk. Aarhus. II 168.

⁵⁾ 1604 kræves Jordskyld af Mester Beneckes Stenhus i Aalborg, — »som nu er Raadhuskælder«. (Saml. til jydsk Hist. og Topogr. IX 110). — I Odense bruges en enkelt Gang Udtrykket »Raadhuskælderen« om »Hatten« (sammenhold de 2 Kæmnerregnskaber for Odense 1618—19).

forbundet med selve Raadhuset ved en Trappe med teglhængt Tag. »Fangehusgaarden« var omgivet af en Mur, til hvis Udbedring der 1622 brugtes 1000 Sten foruden næsten det dobbelte til selve Fængselsmuren; og 1639 opførtes der en »Hemmelighed« i Fangegaarden¹⁾.

Jævnside Kælderen gjorde dog ogsaa Bymurenes faste Taarne i Middelalderen hyppigt Tjeneste som kommunale Fængsler, en Skik som ogsaa kendes i Norden. Endnu i det 16. Aarhundrede var baade »Fangetaarnet« ved Nørreport og »Garpetaarnet« i Brug i Kalmar²⁾, i Malmø anvendte man »Østre Taarn«³⁾ og fra andre Byer findes der Eksempler paa, at særlig Porttaarnene har været foretrukne til dette Øjemed.

Under Nørreport i Randers gemtes der saaledes Fanger i en dyb, mørk Kælder, som gik under Navnet »Nørreband« eller »Limhuset«, medens Indgangen til de underjordiske Daarekister var anbragt under Broen. Udgravninger i nyere Tid har bragt Klarhed over dette mærkelige Bygværk⁴⁾, og det samme gælder Vesterport i Aalborg, hvor man for nogle Aar siden fremdrog ret betydelige Rester af dette middelalderlige Taarn og dets dybe Fangehul, det under Navnet »Pumpen« berygtede, frygtelige Arrestrum, som i det 16. Aarhundrede spillede saa uhyggelig en Rolle i Byens Justits⁵⁾.

Det fasteste Fængsel i Aarhus gemtes i Dybet af den

¹⁾ Kjøge Kæmnerregnskaber 1612, 1617, 1622, 1636, 1637 o. s. fr. 1637 istandsættes Trappen op til Raadhuset og Muren om Fangegaarden forhojes, for at Fangerne ej skal bryde ud.

²⁾ Sylvander: Kalmar slots och stads historia II^{II} 295 f., II^{III} 7.

³⁾ Isberg: Malmö stads krönikabok I (2. Udg. 1911) 52. — 1563 indsættes i Bergen en Drabsmand »udi Muren« (Norske Magazin I 215), rimeligvis i et af Bymurens Taarne.

⁴⁾ F. Uldall: Nørreporttaarn i Randers, Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. 4 R. I 205—45; jfr. Hugo Matthiessen: Af Randers Tingbøger, smstds 4 R. I 525 f.

⁵⁾ Chr. Axel Jensen: Aalborg gamle Vesterport (Særtryk af »Architekten« 1908).

middelalderlige »Borgport«. Vejen did var trang og besværlig ad en Stige til et Hul i Taarnets Ydermur, hvorfra man atter ad en Stige paa Indersiden Trin for Trin naaede ned i Taarnets Bund, hvor en Luge lukkede over et fugtigt, underjordisk Hul¹⁾.

Endnu saa sent som i det 18. Aarhundrede brugte man i Roskilde Kælderen under St. Laurentii Taarn til Forvaring af Fanger²⁾.

Oprindelig havde Taarnet som Fængsel været mere anstændigt end Kisten, som kun husede ringere Folk³⁾, men i Tidens Løb dalede ogsaa det mere og mere i Anseelse, og i det 16. og 17. Aarhundrede var det kommet saa vidt, at Taarnet forbeholdtes det værste Udskud. Naar Mestermændene i flere Byer residerede i Porttaarne, turde dette Træk maaske vise tilbage til disses fordums Anvendelse som Arrestrum.

I Frederik den Andens Tid holdt Næstved Boddelen saaledes Hus i Ringstedgades Port⁴⁾, og Embedsbroderen i Odense boede en Tid lang oven over Vesterport⁵⁾.

Forøvrigt var »Bøddeliet«, Skarpretterens af alle ærlige Folk skyede Bolig, mange Steder en flittig brugt Arrest, hvor Dødsdømte og de laveste Forbrydere indsattes under selve Rettermandens og hans Husstands specielle Opsigt; thi fra ældgammel Tid var han Stadens Slutten, og kom han i Tidens Løb end til at opgive denne Bestilling, modtog han dog lige op til det 17. Aarhundrede Fanger i Forvaring⁶⁾.

I Ribe fungerede Bøddeliet paa det forhenværende

¹⁾ Hübertz: Blik paa Aarhus, 19 f.; Hoffmeyer: Blade af Aarhus Bys Hist. II 70.

²⁾ Jak. Kornerup: Roskilde i gamle Dage, 1892, 16.

³⁾ Klemming: Småstycken på Forn-Svenska, 55, 61, 63 f., 66; Mecklenb. Jahrbücher, 58. Jahrg., 1893, 57; Rosenvinge: Gl. d. Love, V 26.

⁴⁾ Næstved Kæmnerregnskab 1575—6.

⁵⁾ Engelstoft: Odense Bys Historie, 2. Udg., 281.

⁶⁾ Hugo Matthiessen: Bøddel og Galgefugl. Et kulturhistorisk Forsøg, 1910, 34 f.

Raadhus i Bøddelgaden ikke alene som Arrest for de til Døden dømte Delinkventer, men ogsaa som Straffested for »Gadebasser«, Kvaksalvere og Helligdagskrænkerer, og Mestermændene kom hyppigt i Fortræd, naar de hægtede brød ud¹⁾. Tilsvarende Forhold kendes i en Række andre danske Byer: 1480 nævnes f. Eks. Bøddeliet i Slesvig²⁾, 1566 et i Odense³⁾, ligesom ogsaa Husum⁴⁾, Flensborg⁵⁾ og Kolding⁶⁾ kunde glæde sig over at have sligt et Reservefængsel i Baghaanden. 1598 havnede en Forbryder, som baade havde gæstet »Kælderen« og »Pumpen«, i Bøddelens Hus i Aalborg⁷⁾, og selv om det heraf fremgaar, at Mestermændene ikke boede i »Pumpen«, havde han dog et vist Opsyn dermed⁸⁾, medens Mestermændene i Randers holdt til i Nørreport og passede paa de under denne forvarede Misdædere⁹⁾.

Man skulde saaledes tro, at vore gamle Købstæder har haft et rigt Udvalg af Hægter i passende Rangfølge, — Randers havde jo baade Taarn og Kælder, Aarhus og Aalborg ligesaa, Odense og Ribe baade Arrester ved Raadhuset og Bøddelier, — og dog kunde det til Tider skorte paa Plads, naar Syndernes Tal var for stort, eller naar de forhaandenværende Fangerum var upaalidelige eller forfaldne.

I saa Tilfælde kunde man tage sin Tilflugt til Stadens

¹⁾ Hugo Matthiessen: Bøddel og Galgefugl. Et kulturhistorisk Forsøg, 1910, 34 f.

²⁾ Suhm: Samlinger til den danske Historie 2 II 122.

³⁾ Vedel Simonsen: Bidr. til Odense Bys æld. Hist. 2 II 137.

⁴⁾ C. U. Beccau: Versuch einer urkundl. Darstellung d. Gesch. Husums, 1854, 108 f.

⁵⁾ Zeitschrift d. Gesellsch. für Schlesw., Holst., Lauenb. Geschichte IV 107.

⁶⁾ P. Eliassen: Kolding fra Middelalder til Nutid, 270 f.

⁷⁾ Aalborg Kæmnerregnskab for Budolfi Sogn 1598.

⁸⁾ Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. IX 115.

⁹⁾ Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. 4 R. I 525 f.

Ølkælder¹⁾, men i Regelen maatte Byfogedens Hus holde for. Ret forstaaeligt er det, naar man f. Eks. i Randers²⁾ indespærrede Gældsfinder dér, da det ikke vel lod sig gøre at prisgive dem det raadende Fængselsbarbari³⁾, men hertil indskrænkede man sig ingenlunde, og tidt og mangen Gang blev Byfogeden nødt til at huse grove Misdædere under sit Tag. 1578 klagede han i Viborg saaledes over, at Byens Fængsel var »forrykket«, saa han selv maatte forvare Forbryderne⁴⁾; en Tyv, som i Bergen var brudt ud af Raadhuskælderens, anbragtes samme Aar i Byfogedens Hus⁵⁾, og i Nakskov brugtes dette ligeledes som Fængsel 1623⁶⁾. Byfogeden i Odense besværedes ofte med Fanger, 1624 havde han tilmed 3 »Thatter« i Kongens Jærnsamfulde 3 Uger⁷⁾, og da en Manddraber i Slagelse 1631 nød Gæstfrihed i Byfogedens Hus og fik Lov til at sidde og svire, endte det som rimeligt var med, at Fuglen fløj⁸⁾.

Om alle Fængsler gjaldt det imidlertid, at de var lidet betryggende, thi Gang paa Gang brød Synderne ud, Fortvivlelsen gav dem Kræfter, Døre, Mure, Laas og Slaa sprængtes atter og atter, og for at være vis paa, at Fangen ikke undslap, maatte Kommunen ofte leje Borgere til i

¹⁾ Helsingørs Kæmnerregnskab 1598—99; »End betalt Mestermanden for Byes Ølkælder tvende Rejser at rense, som Fanger havde været indsat, 2 Mark«. — I Lund brugtes Punderen (Vejerboden) som Detentionslokale (Hugo Matthiessen: *Natten*, 1914, Side 136).

²⁾ M. Mackeprang: *Dansk Købstadstyrelse*, 236.

³⁾ Kong Hans' Privilegier for Malmø 1487 siger udtrykkeligt, at Skyldner maa sættes i Fængsel, men dog saaledes — »at ikke Sundhed hans fordærvet«. (L. Weibull: *Diplom. civ. Malmø*. I 46).

⁴⁾ Kancelliets Brevbøger 11 Sept. 1578, S. 468; jfr. Ursin: *Stiftstaden Viborg*, 1849, 209.

⁵⁾ *Norske Samlinger* I 330.

⁶⁾ *Hist. Tidsskr.* 2 R. V 174.

⁷⁾ R. A. *Odense Byfogedregnskaber* 1624—5.

⁸⁾ R. A. *Sjæll. Tegnelse* 1631, fol. 596.

Fællesskab med Bøddel og Bysvende at vaage over den hægtede baade Dag og Nat.

Arresternes forsømte Tilstand bar vel Hovedskylden for dette Misforhold, men fremfor alt synes Mangelen af ordnet Opsyn med Fangerne at have været det afgørende. Noget egentligt Slutterembede fandtes nemlig ikke. Bøddelen havde som rimeligt var de Fanger, som sad i hans Hus, under sin Varetægt og maatte — stundom med sin Hals -- indestaa for dem. 1645 maatte Mester Johan Skarpretter i Meldorph bøde 30 Rdr. for at have ladet 2 Misdædere undvige¹⁾, og 1565 nødtes Mestermannen i Ribe til at love paa Tinge, — »at han aldrig efter denne Dag skal lade nogen Fange undløbe af Bøddelshus, efter at de ere antvordede ham i Haand, under Halses og Livs Fortabelse«²⁾.

Var der saaledes Fare forbunden med Fangevogterhvervet, gav det dog naturligvis ogsaa en Smule Indtægt, selv om kun faa drev det saa vidt som Bøddelen i Slesvig, der oppebar 1 Mark 8 Skilling for hver »paa Halsen« hægtet, som løslodes mod Kaulion, samt yderligere 1 Skilling om Dagen i Ventepenge³⁾.

Medens Mestermannen passede sit eget Frængsel, var det i Regelen Bysvendene, som førte Opsyn med Raadhuskælderens, hvor der lige saa lidt synes at have været gennemført Kontrol og Reglement. Gang paa Gang maatte de uheldige Bysvende derfor bøde — stundom i Jærn paa Bremerholm⁴⁾ — for de dem betroede Fangers Flugt.

Først og fremmest var Døren Fangehullets svage Punkt, da Erfaringen viste, at de hægtede atter og atter brød ud denne Vej. 1592 skar Anne Knudsdatter et Hul paa 1 Kvarter i Kvadrat i Døren paa Randers »Nørre-

¹⁾ R. A. Sdr. Ditmarskens Amtsregnskaber 1645.

²⁾ Hugo Matthiessen: Bøddel og Galgefugl, 1910, 35.

³⁾ Smstds 36.

⁴⁾ Se f. Eks. R. A. Danske Kancelli. Indk. Breve 17 Marts 1640, 24 Marts 1640; Jydske Tegnelser 27 Apr. 1625, fol. 327.

band« og fjernede baade Laas og Stabel, skønt Planken var »rundt tre Finger« tyk¹⁾. I Aarhus brød Jørgen Billedhugger 1650 ligeledes Hul paa Døren, skød Rigelen fra og forsvandt²⁾, i Bergen sønderslog en Tyv, som for sin »Skalkhed« sad i Raadhuskælderen, 2 Gange i Træk den nye Fængselsdør og rømte³⁾, og i Slangerup, som havde megen Sorg af sine Fanger, maatte Jakob Kleinsmed 1611 fly Laasen og slaa en Jærnplade for Kælderdøren, »som Fangerne tilforn kunde stikke Fingrene imellem og lade den op«⁴⁾. Ja, selv i København fandtes det 1631—2 nødvendigt at lægge Sten under Dørene i Fængslerne, »paa det de, som derudi blive indsat, ikke under Dørene skulde udbryde«⁵⁾.

For at afværge Faren og gøre Udbryderen Vejen saa trang som muligt tog man sin Tillugt til dobbelte Døre, hvad der var Tilfældet f. Eks. baade i København, Odense, Kjøge og Randers⁶⁾, medens der i Aarhus 1607 oven i Købet nævnes 5 laasede Døre for Byens Hægte⁷⁾.

Yderligere Sikringsmidler besad man endelig i det til ethvert Fængsel hørende Arsenal af »Bysens og Kongens Jærn«, Lænker, Fjedre, Bolte og Stokke, hvori Fangerne sluttedes med Arme og Ben. Stundom slap Delinkventen med forsvarlige »Haandklaver« af Jærn eller Fodfjedre med en tung Klods slæbende i en Lænke paa Jorden, men til den fuldstændige Uniform hørte den store Fangeholt, et svært Knippe Lænker, som forbandt 5 so-

¹⁾ Saml. til jydsk Hist. og Topogr. 4 R. 1 525 f.

²⁾ Hoffmeyer: Blade af Aarhus Bys Hist. II 70.

³⁾ Norske Samlinger I 330.

⁴⁾ Slangerup Kæmnerregnskab 1611 (R. A. Revisionsantegnelser). — 1609 tilmures et Hul, hvorigennem Fangerne »plejede« at udbryde.

⁵⁾ Hist. Meddel. om Kbhavn I 338.

⁶⁾ Hist. Meddel. om Kbhavn I 338 f. — Odense Kæmnerregnskab 1566. — Kjøge Kæmnerregnskab 1637. — Randers Kæmnerregnskab 1576, p. 230.

⁷⁾ Vedel Simonsen: Rugaards Historie 2 I 69 f.

lide Bøjler, én til Hals, to til Arme og to til Fødder¹⁾. Undertiden strøg man dog Halsjærnet, i København anskaffedes der saaledes 1638 en Bolt med kun 4 Bøjler til at slutte Fanger i, »efterdi ingen tryk og stærk Fængsel i Slutriet var«²⁾, men til andre Tider havde den baade Halsbøjle, Livbælte og Jærnkugle paa Slæb³⁾. Grove Misdædere og Livsfanger var naturligvis de rette »Bolteslidere«⁴⁾, men ogsaa mindre Syndere maatte ikke sjældent krybe i det tunge Lænkeknippe, selvom det — gjort efter et Normalmaal, som ej kunde passe for alle — ofte slet ingen Nytte gjorde som Forvaringsmiddel.

Om en Skolepebling, som sad i »den store Bolt« i Præstø, berettes saaledes, at hans bare Fødder med et Hosebaand blev fastbundne i de altfor rummelige Bøjler, og Følgen var selvsagt den, at han pillede Knuderne op, smøg Jærnene af sig og undløb, hvorpaa han senere haardnakket hævdede ingensinde at have brudt Jærn og Fængsel⁵⁾.

Disse rustne, gnavende Jærnbaand var en evig Kilde til Lidelse for de Stakler, som tyngedes af deres Vægt, men Fortidens Fængselsreglement krævede overalt, at de anvendtes, og da Synsmænd i Assens 1632 havde set, at en Fange havde Bolt om det ene Ben, saa han kunde rejse sig op, samt nødvendige Klæder at ligge paa, kunde de med frelst Samvittighed afgive det Skøn: — »at hans Fængsel var lideligt, saa det ikke kunde skade enten hans Liv eller Lemmer«⁶⁾.

Stundom kunde disse Lænker dog være et frygteligt Vaaben i en desperat Fanges Hænder, og om en Tyv i Bergen ved man da ogsaa, at han i Raadhuskælderen

¹⁾ Danske Magasin 3 III 285; S. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser I 307.

²⁾ Hist. Meddel. om Kbhavn I 334.

³⁾ Næstved Bys Inventar, i Kæmnerregnskabet 1637.

⁴⁾ Colding: Dictionarium Herlovianum, Havn. 1626.

⁵⁾ Næstved Tingbog 1 Septb. 1617.

⁶⁾ Nationalmuseet 2 Afd. Mejborgske Samlinger, Kaps. 32 (Assens Raadstuebog 1632).

1622 med sine »Haandklaver« slog en Bytjener ihjel, som bragte ham Mad¹⁾).

Det ærværdigste Stykke i Fængslets Rustkammer var dog Stokken eller Blokken, en liggende, vandret gennemsavet, svær Egebjælke med runde, gennemgaaende Huller, indskaarne halvt i øverste, halvt i nederste Del af denne, saaledes at den sammenlukket om Benene paa en Fange sluttede saa snævert og fast, at Fødderne ej kunde drages ud af Hullerne.

Synderen selv sad paa Jorden med Benene lidt hævet, fastholdte i Blokken, og ønskede man yderligere at forøge det ubehagelige i Stillingen, kunde man hæve Stokken højere i Vejret, saa Stakkelen kom til at ligge paa Ryggen med højt løftede Fødder. Fra middelalderlige engelske Fængsler kendes der saaledes Eksempler paa, at Fødderne er raadnede bort paa de ulykkelige, som i længere Tid havde været prisgivne denne umenneskelige Behandling²⁾.

Den uværdige Stilling, den »stokkede« saaledes maatte indtage, har vel bidraget sit til at gøre Straffen beskæmmende³⁾; thi til Stok og Kiste hjemfaldt kun ringere Folk, og de var saa nøje forbundne, at de i gammelt Sprogbrug saa at sige kom til at udgøre et Begreb. At »stokke« var at fængsle, »Stokkepenge« den Slutteren tilkommende Afgift af hver Fange, »Stokkeknægte« Opsynsmændene ved Hægtet, og i »Stokhus« har Navnet levet videre helt op gennem det 18. Aarhundrede⁴⁾.

Saa trygt stode man forhen paa Stokkens Evne til at holde fast paa, hvad den fik i Forvaring, at den ofte

¹⁾ Norske Magasin II 186.

²⁾ Jusserand: La vie nomade et les routes d'Angleterre au XIVE siècle, Paris 1884, c. i. »Historisk Arkiv«, 1885, 69.

³⁾ En Mand, som 1596 sattes i Stokken i Faaborg, truede i Vrede med at hævne sig ved at »sætte Ild og liysen Løffue paa« (Faaborg gl. Bysbog 17 Marts 1596).

⁴⁾ Aalborg Bys Fængsel kaldtes 1749 for »Stockholm« (Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. 4 R. II 330).

var anbragt frit under aaben Himmel, saa Fangerne kunde lages i Øjesyn af Publikum¹⁾. Træsnit og Tegninger vidner om, at dette har været almindeligt i Middelalderen, og paa St. Ninianus Tavlen i Nationalmuseet ses saaledes paa et af Fløjmalierne en Række Syndere, udstillede i en aaben Forhal med lænkede Arme og Benene i Stokken.

I det 16. Aarhundrede havde denne dog i Regelen Plads inde i selve Fangehullet, og den nævnes endnu langt op i det 17. Aarhundrede som en uundværlig Inventargenstand, der stundom endog var muret ind i Væggen²⁾.

1648 anskaffedes der til Næstved Raadhuskælder en Stok til 3 Mark, efter Prisen at dømme et simpelt, lille Apparat til en enkelt Delinkvent³⁾; thi i samme By nævnes 1644 en 6 Alen lang Egeblok med 16 Huller og 2 store Jærnhaste med Hængelaas⁴⁾, medens den, der 1637 holdt sit Indtog i Kjøge Kælderen, bestod af 2 lange Egestolper, 2 Losholter, 2 »Slaer« af Asketræ, som »gaar op igiennem hannem ved begge Ender«, og alt i alt kostede 15 Mark⁵⁾.

I slige anselige Stykker kunde flere Fanger paa Rad nyde godt af Gæstfriheden; saaledes har den gamle, fra Københavns Raadhus stammende Egeblok, som nu opbevares paa Nationalmuseet, med sine 8 jærnbeslagne Huller Plads til 4 Syndere ad Gangen. I den øverste Bjælke er her anbragt solide Øskner af Jærn, hvori Fangernes Haandlænker kunde fastgøres, og da Stokken staar paa lave Fodder, er Benhullerne hævede ca. 30 Centimeter fra Jorden.

¹⁾ Jfr. Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser, udg. af R. Mejborg, 122.

²⁾ Kallundborg Kæmnerregnskab 1649, 3 Juni.

³⁾ Næstved Kæmnerregnskab 1648.

⁴⁾ Næstved Byfogedregnskab 1644, Bilag 14. R. A.

⁵⁾ Kjøge Kæmnerregnskab 1637.

II.

Fortidens Fangerum var sande Pesthuler, mørke, sure og skimlede af Mug, vrimlende af Utøj¹⁾, som i Mængde udklækkedes i det tommetykke Lag af stinkende Uhumskheder, der fik Lov til at ophobe sig blandt de ulykkelige Beboere. Og naar selv Dyreaadsler kunde findes i Raadhuskælderens, hvoraf Rakkeren i Aalborg f. Eks. 1590 udslebte to døde Katte²⁾, skulde det visselig ikke bidrage til at gøre Forholdene hyggeligere.

Rengøring fandt saare sjældent Sted, stundom kun en enkelt Gang om Aaret, og Stanken af de oprodede Uhumskheder var da saa smittebefængt og kvælende, at Rakkeren, i hvis Lod det faldt at udføre dette Hvery, maatte ryge forsvareligt med Malurt og Enebær³⁾.

I Hovedstadens Raadhuskælder gjordes der kun rent én Gang aarlig, for hvilket Arbejde Natmesteren »efter gammel Sædvane« oppebar 1 Slettedaler. En omfattende Udrensning foretoges 1628—9, men til Gengæld synes der rigtignok ingen at have fundet Sted det følgende Aar. 1648—9 kørte man 11 Læs Møg fra Raadhuskælderens og Slutriet i Kattesund, »hvor Fangerne øj for mangfoldig Ufredighed ligge kunde«, og Rakkeren, som mogede ud, blev strammet op med baade Øl og Mad, Brændevin og Tobak⁴⁾.

Et talende Vidnesbyrd om, hvilken Augiasstald Natmanden gik i Lag med, er det saaledes, naar Kjøge Kæm-

¹⁾ Endnu saa sent som 1717 hed det om et Tyvepar i Raadhuskælderens i Aarhus, at de plagedes saaledes af Rummets Utøj, »at Quinden neppe kand berge sig derfor« (Hübertz: Aktstykker vedk. Aarhus III 83 f.).

²⁾ Aalborg Kæmnerregnskab for Budolfi Sogn 1590.

³⁾ R. Mejborg: Gamle danske Hjem, 1888, 39.

⁴⁾ Secher: Bidrag til Københavns Rets- og Kulturhistorie i Christian IV's og Frederik III's Tid, Hist. Meddel. om København I 335 ff.

nerkasse 1622 maatte ofre en Sum paa 10 Mark til Rensning af de tre Fangekældere, og 1645 steg Udgiften oven i Købet saa højt som til 18 Mark¹⁾.

Efter endt Udgravning lagdes der vel i Regelen rent Halm paa det fugtige, brolagte Gulv, i København indkøbtes der f. Eks. aarlig et eller flere Læs Halm til Fangerne, at »deris Kleder ikke gandske af Uhømskhed forderfvis skulle«²⁾, og i Aalborg skønnedes det desuden nødvendigt at dække Gulvet med et Lag Sand³⁾. 1606 aag Rakkeren saaledes 2 Læs Møg af Stokhusets Kælder — og 1 Læs Sand deri⁴⁾.

Imidlertid fandtes der allerede da enkelte Steder Nødtørftshuse ved de kommunale Fængsler, et i sanitær og human Henseende betydningsfuldt Fremskridt, som dog endnu kun rent undtagelsesvis var ført ud i Livet. 1617 tjente den Helsingør Mestermænd 1 Rigsdaler for at rense »locum privatum udi Bys Fangekælder«⁵⁾, og i Kjøge opførtes der — som ovennævnt — 1639 en »Hemmelighed« i Fangehusgaarden⁶⁾.

Jævnside Rengøringen figurerer som staaende Post i Kæmnerregnskaberne Udgift til Lys at se ved; thi Fængslerne var mørke som Natten.

Stundum har de vel nok haft Vinduer, men saa smaa og højtsiddende, at Lyset kun draabevis er sivet ind under Hvælvingens Skygger, og til Tider synes Hægtet over Hovedet ingen Lysaabninger at have haft. Dette hang sammen med, at Fængslet ofte laa meget dybt, »Nørreband«

¹⁾ Kjøge Kæmnerregnskab 1622, 1645. — I Randers fik Rakkeren og Mester Jens Bøddel 1584 kun 2 Mark 1 Skill. for at bortage Skarnet (Randers Kæmnerregnskab 1584, p. 197, 199). — I Aalborg betaltes der 1587 Natmanden 2 Mark for at rense »Pumpen« og Stokhuset (Aalborg Kæmnerregnskab for Budolfi Sogn 1587).

²⁾ Hist. Meddel. om København I 335 f.

³⁾ Aalborg Kæmnerregnskab for Budolfi Sogn 1587, 1594, 1605.

⁴⁾ Sømmesteds, Regnskab 1606.

⁵⁾ Helsingør Kæmnerregnskab 1617.

⁶⁾ Kjøge Kæmnerregnskab 1639.

Randers, hvis Ruiner har været fremdragne i vore Dage, saaledes 7 Alen under Jordoverfladen¹⁾, og 1607 jamrede en stakkels Fange i Aarhus over hverken at kunne »se Dag eller Lys eller høre Klokken slaa eller ringe enten Nat eller Dag«²⁾. 1597 fandt Aalborg Kommune det nødvendigt at ofre 1 Skilling »til Lys at lade Jens Kyphat og hans Stalbrødre se ved, som var sat i Kælderen«³⁾, men sli­ g en Gunstbevisning var sjælden⁴⁾, og naar en usselig Tællepraas brændte i Stadens Hægle, skyldtes det i Regelen Hensynet til de Haandværkere, som skulde udbedre Skaden efter sidste Udbrydning, eller til de Bysvende og Borgere, som vaagede over særlig farlige Misdædere.

Ikke mindre uudholdelig end Mørket og Urenheden var den fugt­ klamme Kulde, som især ved Vintertide aandede isnende fra de vaade Stenvægge og gjorde Rummet uskikket til Opholdssted for Mennesker, hvis der skulde lages Hensyn til disses Helbred og Liv.

Naar der 1609 byggedes et formeligt Stillads i Slangerup Raadhuskælder til »at sætte Karine Bysvends paa«, tør man sikkert med en vis Ret gætte paa, at Rummet har været halvfylldt af Vand⁵⁾. 1641 nævnes, at Halvdelen af den ene Fod var frossen af en Fange⁶⁾, og 1602 løslo­ des 3 Troldkvinder af Næstved Raadhuskælder »i denne store Frost og Kuld« mod en »Forpligt« om under Straf paa Baal og Brand at blive i Staden, til Dommen faldt⁷⁾. En Decemberdag 1594 foreslog Kallundborg Borgemester og Raad en Borger selv at forvare i sit Gemme den Degn,

¹⁾ Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. 4 R. I 239.

²⁾ Vedel Simonsen: Rugaards Historie II, 70.

³⁾ Aalborg Kæmnerregnskab for Budolfi Sogn 1597.

⁴⁾ Danske Samlinger 2 R. VI 337.

⁵⁾ Slangerups Kæmnerregnskab 1609 (Rigsarkiv).

⁶⁾ Rigsarkiv: Danske Kancelli. Indkomne Breve 1641 u. D.

⁷⁾ Hugo Matthiessen: Trolddom i Næstved, Historiske Aarbøger for Præsto Amt 1914, 12 f.

der slog hans Søn, og tilbød ham Byens Bolt og Fjeder at slutte Synderen i, et Forslag, som motiveredes med Frygt for, at han skulde fryse fordærvet i Stadens Fængsel, og som Sagvolderen afviste med den Erklæring, at han var tilfreds, at »baade Benene fryser af hannem i Knæerne«¹⁾.

Under disse Forhold blev Fængselslivet dobbelt frygteligt for de fattige Fanger, der kun havde det nødvendigste Tøj paa Kroppen. Stoddere, som ej var i Stand til at bidrage til deres Forplejning, berøvede man nemlig det meste af Klæderne, som blev vurderet Pjalt for Pjalt²⁾, og de usselige Laser, de beholdt, tilredte Snavs og Skarn hurtigt i den Grad, at de mistede al Værdi.

Da Kirstine Bondequinde, som 1636 var »fængseligen angreben« og dømt til Baalet i Malmø, havde taget sig af Dage i Fængselet, kunde man derfor roligt som Vederlag for Ligets Udslæbning overlade Natmanden »hvis ringe Lumperi hun havde«³⁾, og uhyggelig lyder følgende Udgiftspost i Byfogedens Regnskab i samme By 1614—15 for en til Radbrækning dømt Misdæder: »end maatte jeg købe hannem i Fængsel, førend han blev ret, 1 Par Buxer for 1 Rdr.«⁴⁾.

Knuget af Fangenskabets Kvaler greb de fortvivlede, som i mange Tilfælde kun havde en pinefuld Dødsstraf i Vente, ikke sjældent til Selvmord. 1636 dræbte saaledes ikke mindre end 4 for Trolddom hængtede Kvinder sig i Raadhuskælderens i Malmø⁵⁾, men Retfærdigheden gik ligefuldt sin Gænge, Heksenes Lig kom paa Baalet, og selv Tyve, som døde i Fængsel, slap ikke uden om Galgen,

¹⁾ Kallundborg Bysbog 16 Dec. 1594 (meddelt mig af Museumsdirektor, Dr. M. Mackeprang).

²⁾ P. Edvardsson Friis: Underretning om Schjelschior, 1759, 167.

³⁾ Malmø Byfogedregnskab 1636 (Rigsarkiv).

⁴⁾ Malmø Byfogedregnskab 1614—15.

⁵⁾ Malmø Byfogedregnskab 1636.

hvori Mestermændene til afskrækkende Eksempel for andre klyngede de døde Kroppe op¹⁾.

Men den samme Folkehumor, som saa frodigt blomstrede om Galgen, fandt ogsaa Vej til de usleste af Fangehullerne og gav dem Navn. Sligt kendtes i Udlandet, i Amiens nævnes saaledes baade »Helvede« og »Paradis«²⁾, og Digteren Villon reserverer sig i sit Testamente Fængslet »De 3 Senge« i Châtelet³⁾.

»Pumpen« i Aalborg, »Limhuset« eller »Nørreband« i Randers, »Gøges Hat« og »Skrædders Hætte« i Odense er allerede omtalt, et af Hovedstadens Arrestrum bar Kæle-navnet »Ammestuen«⁴⁾, i Aarhus nævnes 1634 »Sultkælder« som Opholdssted for bedrageriske Skyldnere⁵⁾, og det nederste Fangehul sammesteds gik under det malende Navn »Tyvehullet«⁶⁾. I Bunden af Roskilde St. Laurentii Taarn gemtes »det sorte Hul«⁷⁾, et Aflukke i Kjøge Fangehus figurerer under Benævnelserne »Troldkonekælder«⁸⁾, og under Ribe Raadhus laa »Troldkonernes Kammer« Side om Side med »Finkeburet«, der regnedes for det mest respektable⁹⁾.

Et Lynglimt i al denne Fængselsuhygge er Forplejningsspørgsmaalet.

Som foran anført afholdtes Udgifterne ved »Spisningen« af Fangen af Sagvolderen, saafremt denne da paa nogen Maade magtede at bestride dem; thi i modsat Fald maatte naturligvis det Offentlige bære Byrden, ligesom det

¹⁾ Hugo Matthiessen: Bøddel og Galgefugl. Et kulturhistorisk Forsøg, 1910, S. 89; Samme: Natten. Studier i gammelt Byliv, 1914, S. 69.

²⁾ C. Enlart: Manuel d'Archéologie Française. I, Architecture civile et militaire (1904), 329.

³⁾ Fr. Villon: Le petit testament XXII.

⁴⁾ Hist. Meddel. om København I 335.

⁵⁾ R. A. Danske Kancelli. Indkomne Breve, 30 Marts 1634.

⁶⁾ Hoffmeyer: Blade af Aarhus Bys Hist. II 69.

⁷⁾ J. Kornerup: Roskilde i gl. Dage, 1892, 16.

⁸⁾ A. Petersen: Kjøge Bys Historie, 1888, 89.

⁹⁾ Kinch: Ribe Bys Historie II 603.

paahvilede dette at udrede Omkostningerne, naar det selv rejste Sagen. Klare Grænser for Kommunens og Statens respektive Forpligtelser i saa Henseende lader sig næppe fastslaa, da ingen fast Regel synes at være fulgt. Sine Steder bærer saaledes Kommunen Broderparten af Udgifterne, medens disse i andre Byer deles halvt mellem Byfoged- og Kæmnerkasse, et Princip, som følges ret hyppigt paa Christian den Fjerdes Tid, og som muligvis har sin Forklaring og Forudsætning i en Halvering af Sagesfaldet.

Men i alle Tilfælde synes Forplejningen af de hængede at have været forholdsvis anstændig, ligesom de Fanger, som selv kunde betale, har kunnet gøre sig Tilværelsen ret behagelig, hvad Mad og Drikke angaar.

I Helsingør lod Byfogedens Karle den fangne Jakob Krogemager gaa ud af Hægtet og ind til Sandes Skrædders, hvor han slog sig ned og drak fra 7 Slet Morgen til Middag, da han paany gik i Kælderen væbnet med en Pot varm Vin og et tændt Lys¹⁾. Og Lasse Stark, der 1623 sad »häktat i stenkistan« i Arboga, tullede daglig Øl og Brændevin i sig, stak Ild paa Kistens Dør, saa han var ved at brænde inde, pokulerede med besøgende gennem Fængslets Dørhul og bandede ved »så många 1000 djeflar, som stjärnorna är på himmelen och sandkornen ligga på hafvets botten«²⁾.

I Frankrigs Fængsler bestod de fattige Fangers Forplejning i det 16. Aarhundrede endnu kun i Vand og Brød, saa der paa offentlige Gader og Stræder opstilledes Pengeblokke til Almisser til dem og iværksattes Indsamlinger for at mildne deres tunge Kaar³⁾. I Paris anraabte man saaledes 1545 paa Gaden Folk om Penge »aux prisonniers de Chastelet, qui sont en un lieu ort (sale) et

¹⁾ Danske Samlinger 2 R. VI 336 f.

²⁾ Bergström: Arbogas Krönika II 48.

³⁾ Lacroix: Moeurs, usages et costumes au moyen âge etc., p. 458 f.; C. Enlart: Manuel d'Archéologie Française I 329.

laid«¹⁾, og endnu langt op i 19. Aarhundrede levede i Amiens som et Minde om svundne Tiders usle Fængselsforhold den Skik 2 Gange aarlig at foranstalte Indsamling til Fangerne, af hvilke én, omringet af væbnede Mænd, førtes gennem Byen, medens Sælgekonerne gik udenom og modtog Tilskuernes Pengegaver²⁾.

I Sammenligning hermed var Forholdene herhjemme langt lysere, og de Vilkaar, man bød de indespærrede, langt mere menneskelige, hvad Forplejningen angaar, saa vist som denne i Danmark overalt baade bestod i Øl og Mad³⁾.

Næsten alle Vegne er de daglige Underholdsudgifter for en Fange i Slutningen af 16. Aarhundrede 4—5 Skilling, men efter 1600 stiger Beløbet til 6, og i den følgende Menneskealder vokser det næsten fra Aarti til Aarti. 1605—7 fik Borgemester og Raad samt Byfoged i Malmø Tilhold fra Regeringen om at have »flitteligen Indseende med Spisningen paa Fanger«, at den blev saa billig som muligt, — »dog at ingen af Hunger forkommis«⁴⁾. Særlig Kjøge synes at have sørget temmelig rigeligt for sine Fanger. En med falsk Pas grebet Person, der 1629 sad i Kælderen, blev saaledes forplejet for 1 Slettemark om Dagen⁵⁾, og da samme By 1649 oven i Købet lod Løsgængere traktere med for 1 Mark Øl og Mad pr. Dag, blev dette paatalt af Regeringen, hvad der dog ikke synes at have medført nogen Forandring⁶⁾; thi næste Aar noterer Kæmneren atter at have »spiset« 3 Fanger, som var i Byens Hægte,

¹⁾ A. Franklin: La vie privée d'autrefois. L'annonce et la réclame. Les cris de Paris (1887), 74, 178.

²⁾ Darsy: Les prisons en Picardie, Mémoires de la société des Antiquaires de Picardie XXVI 1880, 361.

³⁾ Hist. Meddel. om København I 337.

⁴⁾ Malmø Kæmnerregnskab 1605—7. Revisionsantegn. (Rigsarkiv).

⁵⁾ Kjøge Kæmnerregnskab 1629. (Landsarkiv).

⁶⁾ Kjøge Kæmnerregnskab 1649. Revisionsantegn. (Rigsarkiv).

nemlig tvende Kvindfolk, som blev malkede, og en Gaase-tyv, som alle tre beværte med Maaltider à 8 Skilling¹⁾).

1639 fastsloges i Malmø, at 2^{1/2} Mark var den »ordinarie Taxt« for en Fanges Kost om Ugen²⁾, men allerede 1624 kostede i Odense selv sligt Udskud som »Thatter« 3 Mark ugenlig pro persona³⁾).

Forplejningen bestod af 2 Maaltider Mad og et Par Kander Øl om Dagen, men stundom — rimeligvis naar Fangerne har været syge eller underkastede Tortur — stiger Udgifterne stærkt. Troldkvinden Skegge, som 1609 henrettedes paa Baal i Slangerup, fik fra 21.—28. September 15 Maaltider Mad à 4 Skilling, 2 Stobe Øl daglig, samt »der hun blev rettet, 3^{1/2} Pot Mjød«⁴⁾. Heksen Inger Winckels, som Byfogeden i Malmø 1636 havde »spiset« i 8 Uger, til hun »død blev«, kostede »med Simelbrød og godt Øl, saa og anden Mad« 6^{1/2} Mark om Ugen, ialt 9^{1/2} Rdr., medens 3 andre Troldkvinder kun lærede for 3 Mark om Ugen⁵⁾).

Billedet af det kommunale Fængselsvæsen er knu- gende trist, ikke alene paa Grund af Hægtets frygtelige Tilstand og de umenneskelige Livsvilkaar, Fangerne under- gaves, men ogsaa og ikke mindst fordi det gennem Aar- hundreder kun hvilede paa dette ene, gølge Princip: at forvare Fangerne.

Trods sine Mangler havde det gamle Byfængsel dog saa nogenlunde kunnet løse denne Opgave i Tiden før 1660, men under det almindelige Forfald, som i den følgende Periode ramte vore Købstæder, delte det Skæbne med alle andre kommunale Institutioner, som sygnede hen og for- sømtes.

Rundt om faldt de gamle, fra Forfædrene nedarvede

¹⁾ Sammesteds 1650, 4 Maj.

²⁾ Malmø Byfogedregnskab 1639—40.

³⁾ Odense Byfogedregnskab 1624 f.

⁴⁾ Slangerup Kæmnerregnskab 1609 (Rigsarkiv).

⁵⁾ Malmø Byfogedregnskab 1636.

Fængsler i Ruiner eller gik af Brug, afløste af nye, der langt fra var i Stand til at opfylde deres Bestemmelse. Ja, saa slet stod det til, at der fandtes Byer, der som Stabelstaden Fredericia¹⁾ i lange Tider slet ingen civil Arrest havde, men maatte nøjes med de militære, og den gode Stad Korsør, som fandt det overflødig at have et Fængsel, slog sig til Ro i den trøsterige Tanke: at »den naadige Gud har bevaret Byen for Delinkventer i mange Aar, og vi vil ønske, at Gud fremdeles vil bevare os for saadanne Gæster«²⁾.

Først med det 18. Aarhundredes nye grundmurede Raadhuse kom det kommunale Fængselsvæsen atter i Orden under lysere, mere menneskelige Former.

¹⁾ Hugo Matthiessen: Fredericias ældste Raadstuer og Fængsler (Vejle Amts Aarbøger, 2. Halvbind 1910).

²⁾ P. Munch: Købstadstyrelsen i Danmark I 147.

Fængselsvæsen.

Sverige.

Anteckningar och statistiska uppgifter rörande Sveriges fängsvård år 1914.

Ur den svenska fängsvårdsstyrelsens berättelse för år 1914 meddelas följande uppgifter.

Hela antalet fångar, som för undergående af rannsaking för brott eller behandling för lösdrifveri samt för aftjänande af ådömdt straff eller tvångsarbete förvarats i rikets straffängelser och tvångsarbetsanstalter, utgjorde nämnda år 20.714 män, 1.682 kvinnor, tillsammans 22.396.

Det må redan här anmärkas, att sist angifna siffra betydligt understiger totalsiffran för näst föregående år 1913, hvilken uppgick till 25.049, i det att de flesta kategorier af nykomna fångar nedgått:

för brott häktade	från	4.317	till	3.677
» lösdrifveri »	»	1.150	»	1.128
straffarbetsfångar	»	1.980	»	1.810
bötesfångar	»	15.486	»	13.142
tvångsarbetsfångar	»	937	»	885,

medan allenast de till urbota fängelse dömda visa en ökning från 986 till 1.243.

Den afsevärda sänkningen i siffran för personer, som i brist på tillgång till gäldande af ådömda böter undergått motsvarande frihetsstraff, torde väsentligen få tillskrifvas minskade fylleriförseelser och däraf följande nedgång i antalet för fylleri bötfällda, ett förhållande som i afsevärd mån haft sin grund i de restriktioner beträffande utskänkningen af spritdrycker, hvilka vidtagits i hufvudstaden och andra större samhällen.

Trots dessa anmärkningsvärda fluktuationer i omsättningen under året håller sig emellertid fångsiffran vid årets början och slut ungefär lika eller den 1 januari 2.993 och den 31 december 2.970. Sistberörda antal vid 1914 års utgång i samtliga fångvårdsanstalter förvarade fångar var så fördeladt i olika kategorier:

häktade för brott	231 män	19 kvinnor
straffarbetsfångar	1.352 »	121 »
fängelsefångar	289 »	7 »
bötesfångar	342 »	16 »
häktade för lösdrefveri	34 »	7 »
tvångsarbetsfångar	385 »	167 »

De under berättelseåret för brott häktade, rannsakningsfångarne, utgjorde, som nyss nämndes, 3.677 och visade för hela sista tioårsperioden 1905—1914 en minskning från 7.911 eller således med 46.5 procent.

Under samma tioårsperiod har antalet nykomna straffarbetsfångar nedgått från 1.945 vid periodens början till 1.810 vid dess slut. Antalet har dock ej varit i jämnt sjunkande utan företett starka växlingar. Så var siffran år 1911 än lägre eller 1.725, men hade 1913 stigit till 1.980.

Af de år 1914 nykomna voro 1.659 män, 151 kvinnor, bland dessa af yngre ålder än 20 år 236 män, 17 kvinnor.

Tidslängden af det ådömda straffarbetet har varit

från 2 till 3 månader för	432 män	43 kvinnor
från 3 till 6 » för	591 »	52 »
från 6 månader till 2 år för	500 »	46 »
öfver 2 år för	136 »	10 »
tillsammans	1.659 män	151 kvinnor

Af de nykomna hade 567 män, 30 kvinnor, tillsammans 597 eller 33 procent, förut varit till straffarbete hållna; och voro 479 män, 27 kvinnor ådömda förlust af medborgerligt förtroende.

Vid 1914 års slut voro kvarvarande

lifstidsfångar	50 män	6 kvinnor
straffångar på bestämd tid	1.302 »	115 »
tillsammans	1.352 män	121 kvinnor

Af dessa höllos

i enrum	1.173 män	110 kvinnor
i gemensamhetsfängelse	179 »	11 »

Straffskärpning genom hård nattläger från 4 till 18 dagar har under året kommit till användning i 7 fall.

Enligt inkomna framställningar har fångvårdsstyrelsen låtit före den lagstadgade celltidens utgång till gemensamhetsfängelse öfverföra 21 manliga och 7 kvinnliga enrumslångar, som enligt läkares utlåtande funnits icke kunna utan skada för hälsan utstå cellstraffet. Dessutom hafva tillsammans 45 män blifvit på grund af sinnessjukdom öfverflyttade till de öfvervaknings- och hospitalsafdelningar, som inrättats vid kronohäktet i Västervik och centralfängelset i Härnösand. Ut i sistnämnda antal finnas emellertid inräknade åtskilliga, som icke tillhört de dömda straffångarnas klass, i det att de redan vid brottets begående saknat förståndets bruk och af sådan anledning förklarats ej kunna till ansvar fällas.

Af nåd hafva frigifvits 3 till lifstids straffarbete och 12 till straffarbete på viss tid dömda.

Villkorlig frigifning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har under året beviljats 49 män, 4 kvinnor. Under de år, som nämnda rättsinstitut, sådant det bestämts genom lagen den 22 juni 1906, tillämpats eller 1907—14, utgör hela antalet villkorligt frigifna 204 män, 12 kvinnor, tillsammans 216, däraf varit dömda 71 för förfalsknings-, bedrägeri- och förskingringsbrott, 52 för dråp och annan misshandel, 58 för sedlighets- och våldtäktsförbrytelser samt återstående 35 för mened, barnamord, mordbrand m. m.

Af strafftiden har vid den villkorliga frigifningen återstått

för 97 personer intill 1 år	
» 92 »	från 1 till och med 2 år
» 26 »	från 2 till och med 3 år
» 1 »	öfver 3 år.

Beträffande de villkorligt frigifnas uppförande under pröfvotiden inhämtas, att 3 män häktats för återfall i brott, 2 män häktats och varnats för olofligt afvikande samt ytterligare 15 personer ådragit sig anmärkningar för olofligt afvikande, för missbruk af spritdrycker och under ruset föröfvad misshandel samt för annan opålitlighet, således under åren 1907—14 tilhopa 20 personer, som mer eller mindre missbrukat den villkorligt medgifna friheten, medan hela återstående antalet 196 uppfört sig väl.

Till urbota fängelsestraff dömda personer hafva varit

nykomna	1.212 män	31 kvinnor
vid årets slut kvarvarande	289 »	7 »

Antalet nykomna fångar, som hållits till fängelse i saknad af tillgång till gäldande af ådömda böter, har varit 12.540 män, 602 kvinnor. De bötesbelopp, hvilka sålunda aftjänats med förvandlingsstraff, hafva motsvarat 112.680 bestraffningsdagar eller 19.038 mindre än näst föregående år. Medeltalet bötessittare för dag har belöpt sig till 309.

I rikets fångelser intogos år 1914 sammanlagdt 2.106 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse, samt 492 personer, som andra gången dömts till sådant straff och därmed inträdt i de återfallnas klass. Sistnämnda siffra utgör 23.4 procent af dem, som första gången undergått frihetsstraff, och visar, sammanställd med föregående årens iakttagelser, att antalet af dem som, en gång straffade, icke vidare ådraga sig bestraffning kan beräknas till omkring 75 procent, under det att inemot 25 procent återfalla i brott.

För lösdrifveri eller bettlande blefvo samma år häktade 1.915 personer, däraf 787 från Stockholms stad och 1.128 från rikets öfriga delar. Mer än hälften af dessa lösgåfvos, ställdes efter mottagen varning på fri fot, insattes i arbets- eller försörjningsinrättning, afsändes till sjukhus eller förpassades utom riket. Återstående antal, tillsammans 885, dömdes till tvångsarbete.

Af dessa nykomna tvångsarbetsfångar 611 män, 274 kvinnor

hade förut undergått straffarbete	301 män	64 kvinnor
hade förut varit hållna till tvångsarbete ..	400 »	182 »
voro fullt arbetsföra	462 »	254 »
voro mindre arbetsföra	149 »	20 »

Vid 1914 års slut höllos till tvångsarbete 385 män, 167 kvinnor eller tillsammans 552 personer.

Fängelsepredikanternas statistiska uppgifter rörande rusdryckernas inflytande å brottsligheten visa att af hela antalet nykomna till straffarbete eller urbota fängelse dömda fångar utgjorde de som begått sitt brott i rusigt

tillstånd eller varit före brottets begående begifna på dryckenskap:

straffångar	män 63.0 %	kvinnor 20.5 %
fängelsefångar	» 58.1 %	» 22.6 %

Om fångpersonalens kristendoms-kunskap meddela predikanternas uppgifter, att denna varit god hos 12.3 %, försvarlig hos 72.1 %, ringa hos 14.6 % samt saknats hos 1 %.

Konfirmationsundervisning har lämnats åt 12 fångar, af hvilka 11 första gången fått del af den heliga nattvarden.

Under predikanternas inseende har vid en del fångelser utöfvats frivillig religiös verksamhet för fångarnas andliga vård.

Fängelsebiblioteken, hvilka årligen gallras samt tillökas genom inköp efter fångvårdsstyrelsens pröfning, innefattade vid berättelseårets slut omkr. 50,000 volymer. Dessa bibliotek hafva flitigt anlåtats, då läslusten i allmänhet varit stor, synnerligast bland enrumsfångarne, som ofta ådagalägga verklig kunskapstörst och åtrå efter att få öka sin bokliga bildning. Åtskilliga hafva på egen hand och med stort intresse idkat språkstudier, hvarvid fångelsebibliotekets för nybörjare afpassade litteratur anlåtats. Det är uppenbart, att böckerna ledt fångarnes föreställnings- och tankelif på sundare vägar och gifvit många en ny syn på tingen.

Vid detta fostringsarbete har jämväl den lilla fångelse-tidningen Solglint fyllt en betydelsefull uppgift. Med sina allvarliga maningar, sedelärande berättelser och några sparsamma nyheter från den yttre världen har denna tidning, som i regel utdelas i cellerna hvarje söndags morgon, blifvit för fångarne en efterlängtdad förmån. Den erbjuder tillika många anknytningspunkter för samtal mellan predikanten och fången.

Hvad angår den egentliga skolundervisningen, som vid de större fångvårdsanstalterna bedrifves genom särskilda lärare, kan sägas att den af fångarne merendels omfattas med synnerlig villighet och intresse samt betraktas såsom en kärkommen omväxling i fångselifvets enformighet och en uppmuntran till fortsatt välförhållande. Mången, hvars undervisning i skolåldern varit beklagligt försummad, söker med brinnande ifver tillgodogöra sig det nu

erbjudna tillfället att inhämta kunskaper, ej minst sådana som kunna blifva honom till direkt nytta i det praktiska lifvet.

Det vid ett och annat fängelse igångsatta trädgårdsarbetet, som dock ännu är i sin begynnelse, har redan kroppsligen såväl som andligen verkat stärkande och hälsogifvande. Åtgärder vidtagas ock för anordnande af dylikt arbete vid allt flere fångvårdsanstalter.

För frigifna fångars stödjande har under året utgifvits dels ett direkt beviljadt statsanslag och dels afkastningen af fångvårdens besparingskassa, som vid 1914 års utgång visade en kapitalbehållning af 385.324 kronor. Samtliga utbetalningar belöpte sig till 38.595 kronor 78 öre, däraf till Centralföreningen till stöd för frigifna 28.028 kronor 85 öre samt återstoden till enskilda stiftelser, skydds- och arbetshem. Fångvårdens »centrala hjälpbyrå« i Stockholm har under året anskaffat arbetsanställning åt 254 personer samt i öfrigt lämnat hjälp i en eller annan form åt 850 personer, tillhoppa 1.104, hvarjämte byrån mottagit och förmedlat utdelningen af fångars under straff- eller tvångsarbets tiden besparade arbetspremiemedel till 739 personer med sammanlagdt omkr. 13.930 kronor. Byrån har samarbetat med Stockholms stads fattigvårdsnämnd såväl som med statens arbetsförmedlingskontor, hvilka visat byrån stort tillmötesgående. Svenska kyrkans diakonistyrelse har verksamt biträdt byrån med anskaffande af goda arbetsgifvare och har genom föredrag i landsorten bidragit att väcka intresse för räddningsverket.

Byråns upptagningshem för manliga frigifna, »Åby landthem«, har längre eller kortare tider under året lämnat skydd och vård åt 101 personer, af hvilka 21 afgått till anvisad tjänst, 8 utkallats till fullgörande af värnplikt, 34 lämnat hemmet på egen begäran, 4 förflyttats på grund af sjukdom och 18 blifvit för dåligt uppförande från hemmet skilda. Vid årets slut funnos 16 kvarvarande. Skyddslingarna hafva sysselsatts med jordbruksarbeten samt med uppförandet af ny ladugård m. fl. byggnader; hvarjämte ett. fåtal biträdt i enklare handtverk.

Vid de särskilda fångvårdsanstalterna har förvaltningen deltagit i arbetet för fångarnes omhändertagande efter frigifningen. Vid sidan häraf hafva såsom föregående år verkat föreningen »Skyddsvärnet« i Stockholm samt inom

länen inrättade föreningar jämte skydds- och arbetshem å olika platser.

Hela antalet af dem, som år 1914 erhållit understöd, redovisas från

centrala hjälpyrån med	1.104 personer
fängelseförvaltningarna med	1.042 »
fångvårdsföreningarna med	466 »
tillsammans...	2.612 personer

Till understödjande af närmaste anhöriga hafva fångar vid rikets straffanstalter under året hemsändt af sina arbetspremier tillhopa 5.955 kronor, hvartill fångvårdsstyrelsen af donerade medel lämnat tillskott med 2.562 kronor.

Under året frigifna hafva vid afgangen haft i postsparbanken insatta premiemedel till belopp af 18.731 kronor, fördelade å 183 mothöcker. Genom återfall i brott hafva samma år af innesläende medel förverkats 544 kronor.

Rörande hälsotillståndet inom fångvårdsanstalterna förmåler statistiken, att medeltalet sjuka för dag i procent af fångarnes medeltal varit 2.38. Såsom lungsjuka hafva redovisats 47 män, 7 kvinnor, de flesta sjuka vid interneringens början. De sinnessjukas antal har varit 139 män, 4 kvinnor, så fördelade:

kvarvarande vid årets ingång	45 män	3 kvinnor
tillkomna:		
sjuka vid interneringens början	52 »	1 »
insjuknade i fängelset	42 »	— »

Vid årets slut kvarvarande voro 50 män.

Antalet döda i procent af fångarnes medeltal hade nedgått till 0.35.

Fångvårdens utgifter år 1914 belöpte sig till 2.443.632 kronor.

Antalet utspisade dagportioner hafva uppgått till 1.017.191, motsvarande ett medeltal fångar dagligen af 2.787 med en medelkostnad för dagportion af 39 öre.

Hvad angår arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna har statens inkomst däraf stigit i den mån persedeltillverkningen för statsförvaltningarnas räkning utvecklats. Denna inkomst beräknades för 1914 till omkr. 706.100 kronor.

Bland större byggnadsföretag, som under året dels planlagts och dels fullbordats, må nämnas följande.

För ombyggnad af det s. k. gamla fängelset vid central-

fängelset å Långholmen, afseende att där anordna rymligare och mer ändamålsenliga verkstadslokaler för gemensamhetsfångar samt skilda afdelningar för lungsiktiga och för sinnessjuka, har riksdagen beviljat anslag. Likaledes hafva medel beviljats till införande af elektrisk belysning inom hela fängelset, till förbättrade värmeanordningar samt till uppförande af ett särskildt bostadshus för direktören, hvilkens äldre lägenhet härigenom blifvit disponibel för andra syften. Den nya direktörsbostaden har redan år 1915 kunnat tagas i bruk, medan öfriga större arbeten ännu äro under förberedelse.

De nya fängelsebyggnaderna i Malmö hafva däremot nått sin fullbordan och med ingången af oktober månad 1914 mottagit den fångpersonal, som dittills förvarats dels i gamla centralfängelset (Malmöhus slott) och dels i länsfängelset i Malmö. Med denna öfverflyttning har den afsedda sammanslagningen af centralfängelset och länsfängelset till ett enda fängelse under benämningen »Centralfängelset i Malmö» genomförts. Enligt aftal mellan fångvårdsstyrelsen och Malmö stad har styrelsen sedermera till staden afträdt de äldre fängelsebyggnaderna med tillhörande jordområden, hvarvid dock den historiska slottsflygeln bevarats åt staten och ställts under öfverintendents-ämbetets tillsyn och vård.

Stockholm i juni 1916.

N. Sandell.

Norge.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet.

Av byraachef Hartvig Nissen.

Opførelse av nyt landsfængsel. Efter loven om fængselsvæsenet av 12 december 1903 § 65 er et fængselsdistrikt som ikke hadde tilstrækkelig fangerum i sine distriktsfængsler paa den tid Staten overtok forvaltningen av fængslerne, forpligtet til at tilveiebringe det manglende rum. Paa grundlag av disse bestemmelser kunde det forlanges at Kristiania kommune skaffet fængselsrum for 118 fanger utover dem som kunde optages i byens gamle fængsel i Møllergaten 19. Som en midlertidig ordning har byen ved siden av dette fængsel i de senere aar hat et andet fængsel med rum for vel 130 fanger, indrettet i en leiet gaard.

Av forskjellige grunde drog det ut med den endelige ordning av byens fængselsvæsen. I slutningen av 1914 blev Justisdepartementet og byen enige om at Kristiania istedetfor selv at bygge et fængsel for 118 fanger skulde stille til Statens disposition en halv million kroner. Efter indstilling av Justisdepartementet blev det ved kgl. proposition av 26 februar 1915 (nr. 53 for 1915) foreslaat for Stortinget at Staten skulde vedta byens tilbud, og at beløpet skulde avsættes til et fond til bygning av et nyt landsfængsel.

Departementet fremholdt i sin indstilling at som forholdene er nu, vilde det være ganske urimelig at la kommunen bygge et fængsel for 118 fanger. Fangetallene i kreds- og hjelpefængslerne er nemlig i de senere aar steget overordentlig sterkt. Dette gjælder særlig ogsaa for Kristiania fængsels vedkommende. Blev der istedetfor det nuværende anneks ført op et fængsel for 118 fanger, vilde dette allerede straks det toges i bruk, være ganske utilstrækkelig, for ikke at tale om hvorledes forholdene vilde stille sig fremover i tiden. En saadan ordning vilde jo være meningsløs for Staten at inklade sig paa. Departementet mente derfor at man nu burde søke gjennemført den ordning som i sin tid blev bragt paa bane av straffelovkommissionen, nemlig at Bods-fængslet gaar over til i fornoden utstrækning at bli kreds-fængsel, og at man istedet bygger et nyt landsfængsel utenfor byen. Da antallet av fanger med længere straf i de senere aar har holdt sig lavere end det gjorde i en aarrække forut, maa man nu kunne gaa ut fra at man, om man faar et nyt anlæg paa landet, kan anvende Bods-fængslet eller den væsentligste del derav til fanger med kortere straffe, uten at det paatænkte nye landsfængsel behøver at gives nogen urimelig størrelse.

Ved at vedta den omhandlede overenskomst med Kristiania aapner man veien for en hensigtsmæssig og overkommelig løsning av det gamle, vigtige og paatrængende sporsmaal at faa vore nuværende fællesanstalter ombyttet med et nyt fængsel. Dette sporsmaal er bl. a. omhandlet i departementets forslag til fængselsbudget for 1902—1903. I 1901 var bevilget et beløp av 60 000 kroner, som væsentlig var beregnet anvendt til paabegyndelse av et nyt landsfængselsanlæg. Departementet uttalte sig paa det nævnte sted nærmere om nødvendigheten av et saadant fængsel, og gjorde nærmere rede for sporsmaalets historie helt fra det blev reist omkring 1820. Der blev imidlertid ikke i 1902

bevilget noget til det omhandlede nye fængselsanlæg. Senere blev det bestemt at man skulde utsætte med fængselsanlægget og begynde med en ny tvangsarbeidsanstalt. I Stortinget fandt man nemlig at der var en saadan nødtilstand forhaanden med hensyn til tvangsarbeidshusene at man først og fremst maatte raade bod paa den. I overensstemmelse hermed blev tvangsarbeidshuset paa Opstad besluttet opført. Dette blev færdig vaaren 1915. Man stod da nu paany foran det utsatte spørsmål om bygning av et nyt landsfængsel.

De grunde som gjør et saadant nødvendig, er de samme nu som tidligere. Efter at ha utviklet dette nærmere, antok departementet at der nu bør søkes tilveiebragt et nyt landsfængsel for omkring 400 mænd saasnt forholdene paa nogen maate tillater det. De kvindelige landsfængselsfanger, som nu er meget faa, gjerne en 30—40 stykker, faar indtil videre forbli i Kvindefængslet i Kristiania hvor der er adgang til at la dem utstaa straffen i enrum overensstemmende med loven. Denne anstalt maa allikevel beholdes foreløbig av hensyn til tvangsarbeiderskerne.

Nogen bevilgning til det nye mandsfængsel utenfor de 500 000 kroner som Kristiania tilbød, vilde ikke behoves i de første aar. Derimot burde saken søkes forberedt snarest mulig.

Stortinget vedtok overenskomsten med Kristiania 31 juli 1915 og bemyndiget samtidig departementet til at anvende det fornødne til forberedelse av plan og overslag for anlæg av et nyt fængsel baade under forutsætning av bibehold og under forutsætning av sløifning av de nuværende landsfængsler for mænd.

Til bistand for departementet ved forberedelsen av denne sak blev opnævnt en komite av fængselsdirektorerne S m e d a l (Akershus), J. O m s t e d (Bodsfængslet) og S e g e l k e T h r a p (Kristiania kreds-fængsel) med forstnævnte som formand. Samtidig blev der avertert efter en passende eiendom. De mottagne tilbud blev gransket av komiteen, som i løbet av høsten undersøkte paa stedet et stort antal av eiendommene.

Opstad tvangsarbeidshus blev aapnet i april 1915. Jeg henviser herom til direktør Arne Omsteds beskrivelse av anstalten i dette hefte.

Ifølge lov om *barn hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hverandre*, av 10 april 1915 § 31 kan retten i

dommen bemyndige paatalemyndigheten til at sætte domfældte i tvangsarbeidshus eller anden av kongen godkjendt anstalt indtil han betaler eller stiller sikkerhet for, hvad han skylder eller saa stor del derav som bidragsfogden bestemmer. Ved »anstalt« var ogsaa tænkt paa fængslerne. Ved kgl. res. av 12 november 1915 blev det derfor bestemt at de av Rikets fængsler som Justisdepartementet eller efter dets bemyndigelse Fængselsstyrelsen bestemmer, godkjendes som anstalter til indsættelse av personer efter omhandlede paragraf. I brev til Riksadvokaten av 29 december 1915 bestemte saa Fængselsstyrelsen at de nævnte personer kan sættes ind i kreds fængslerne og de større hjælp fængsler.

Dyrtidstillæg. Ved Stortingets beslutning av 21 august 1915 blev der for budgetaaret 19^{15/16} bevilget 1 million kroner til dyrtidstillæg for endel av de lavest lønnede statstjenestemænd efter Regjeringens nærmere bestemmelse. Blandt dem som nød godt av bevilgningen, var ogsaa fængselsvæsenets og tvangsarbeidsvæsenets tjenestemænd. Nærmere bestemmelser blev truffet ved kgl. res. av 3 december 1915. Efter denne skulde tjenestemænd som hadde barn eller forældre at forsørge, faa dyrtidstillæg efter følgende satser:

a) For tjenestemænd med en aarsindtægt av 1200 kroner og derunder et grundbeløp av 80 kroner med et tillæg av 40 kroner for hver forsørgt person.

b) For tjenestemænd med en aarsindtægt av over 1200 kroner til og med 2000 kroner et grundbeløp av 60 kroner med et tillæg av 40 kroner for hver forsørgt person.

c) Funktionærer med en aarsløn paa over 2000 kroner kunde utbetales dyrtidstillæg efter samme satser som for funktionærer med indtægt av mellem 1200 og 2000 kroner, saafremt de led særlig haardt under dyrtiden.

d) Hadde en funktionær anden indtægt end av det offentlige, skulde denne indtægt medregnes i aarsindtægten, dog kun for den del av beløpet som oversteg 400 kroner.

e) Dyrtidstillægget maatte i intet tilfælde utgjøre mere end 50 % av den beregnede aarsindtægt.

f) Tillægget skulde utbetales i to terminer, med halvdelen i december og i februar.

Ved særskilt beslutning av Regjeringen blev fængselsvæsenets og tvangsarbeidsvæsenets faste leiebetingning tilstaat dyrtidstillæg efter samme regler som bestemt for de fast ansatte tjenestemænd.

I alt fik 165 funksjonærer ved fængselsvæsenet og tvangsarbeidsvæsenet dyrtidstillæg med tilsammen kr. 29 390,00. Tillæggets størrelse gik fra 100 kroner op til 480 kroner. Omtrent halvparten (82) fik 140 kroner og derunder, omtrent en tredjedel (54) fik mere end 140 kroner, men ikke over 240 kroner, litt over en sjettedel (29) mere end 240 kroner og derav 13 mere end 300 kroner.

I forbindelse med foranstaaende skal nævnes at ogsaa pensionister har faat dyrtidstillæg. Reglerne var de samme som for tjenestemænd med den undtagelse at pensionister med en indtægt av ikke over 1000 kroner fik et dyrtidstillæg av 80 kroner selv om de ikke hadde forsørgelsesbyrde, og at pensionister med over 1000 kroners indtægt fik samme tillæg som tjenestemænd med over 1200 kroner.

Levering av fangekosten i kreds- og hjelpefængslerne.
Ved Statens overtagelse av disse fængslers forvaltning i 1904 bestod vaktmesternes løn dels i kontantløn, dels i indtægter av forskjellig art. Blandt andet leverte de mat til fangerne mot en viss godtgjørelse som var beregnet paa at gi dem noget overskud. Denne lønningssmaate var i forskjellige henseender uheldig, ikke mindst for vaktmesterne hvis indtægter blev avhengige bl. a. av høie og lave fangetal, høie og lave matpriser. Ved lønsreguleringen i 1908 blev dette forhold forandret. Vaktmesterne fik da en meget høiere kontantløn end de hadde hat for. Denne skulde sammen med fri bolig med lys og brænde utgjøre hel godtgjørelse for vaktmesterens arbeide. Den betaling han hadde for offentlige eller kommunale gjøremaal som var forbundet med hans egentlige arbeide, skulde gaa ind i statskassen. Og fangernes kost skulde han levere uten at faa nogen virkelig indtægt derav. I sidstnævnte henseende blev det bestemt at indkjøp av maten paaligger det vaktmesteren at besørge uten ekstra betaling, likeledes — med bistand av betjeningen — dens fordeling blandt fangerne samt opvask av spiseredskaperne, til hvilket sidste ogsaa fanger kan anvendes. For middagsmatens vedkommende fastsættes godtgjørelsen saaledes at den dækker levnetsmidlernes gjennomsnittlige kostende og gir en billig godtgjørelse for matens tilberedning. Ekstrakost til syke fanger betales efter regning. Spiseredskaper holdes av fængslet. Nogen faa vaktmestere foretrak at bli staaende paa de gamle vilkaar, mens alle andre — som gik ind under lønsreguleringen — gik over paa den nye lønsordning. Denne

er senere utvidet til noen flere fængslers vaktmestere, saaledes at denne nu gjælder ved alle kreds-fængsler og større hjælp-fængsler med undtagelse av 3 fængsler hvor den gamle ordning endnu er gjældende.

Bortset fra Kristiania kreds-fængsel hvor middagsmaten leveres fra et dampkjøkken og den øvrige kost leveres av fængslet selv, og et av kreds-fængslerne i Trondhjem hvor maten leveres av lands-fængslet, har da vaktmesterne at sørge for fangernes kost. Betalingen har været noget forskjellig eftersom stedet hvor fængslet ligger, er et dyrt eller billig levested. I 1908 og 1909 blev betalingen for vand-og-brød næsten overalt sat til 20 øre, ved et par fængsler 18 øre. Samtidig blev godtgjørelsen for levering av almindelig fangekost sat til for det meste 70 eller 75 øre, nemlig frokost 15 øre, middag 40 eller 45 øre, aftensmat 15 øre. Ved nogen faa fængsler var betalingen noget lavere, et par steder noget høiere. Disse satser holdt sig uforandret i flere aar. I løpet av 1912, 1913 og 1ste halvjaar 1914 undergik de nogen mindre væsentlige forandringer ved enkelte fængsler. Men fra august 1914 er satserne selvsagt gaat betydelig op. Slik som priserne er gaat i veiret, har vaktmesterne maattet faa tillæg som lildels er forhoiet et par ganger. Forandringerne sker i den form at grundsatserne blir uforandret, mens der hertil gives midlertidige tillæg for en viss bestemt tid. Godtgjørelsen for almindelig fangekost bygges paa detaljerte beregninger som utføres av vaktmesteren og gjennomgaaes av bestyreren og derefter revideres i Fængselsstyrelsen. Under de nuværende forhold er godtgjørelsen mere forskjellig paa de forskjellige steder end den var for august 1914. Men de fleste steder dreier den sig omkring 95 øre, enkelte steder lavere, andre steder høiere, i det nordligste endog ikke ubetydelig høiere. Mens dette spørsmaal skaffer Fængselsstyrelsen et stort arbeide — der er nu ikke ro i disse forhold — har man sluppet let fra godtgjørelsen for levering af vand-og-brød. Hosten 1914 blev der nemlig fastsat tvungent salg av brød efter vægt. Fra den tid av fastsættes betalingen for denne slags kost av bestyrerne efter den regel at betalingen er $\frac{3}{4}$ af prisen paa 1 kilogram brød + 2 øre for salt og svind (brødrationen er 750 gram brød daglig).

Opstad Tvangsarbeidshus.

Av Arne Omsted.

De bestemmelser som fastslaar ordningen av tvangsarbeidsvæsenet i Norge indeholdes i »Lov om fængselsvæsenet og om tvangsarbeide« av 12 december 1903. For indholdet av denne lov saavel som for den tidligere ordning av vort tvangsarbeidsvæsen har ekspeditionschef *Woxen* gjort utførlig rede i »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen«, aargangene 1901 side 39 flg. (særlig side 60—65) og 1905 side 82 flg. (særlig side 92—93). Nævnte tidsskrift indeholder ogsaa, i aargangen 1901 side 181 flg., fra nærværende forfatters haand, en oversigt over den norske »Lov om løsgjænger, betleri og drukkenskap« av 31 mai 1900, og — i aargangen 1907 side 16 flg. — en av nuværende bureauchef i Fængselsstyrelsen *Hartv. Nissen* levert fremstilling av planerne for tvangsarbeidsvæsenets omordning i Norge.

Som det fremgaar av sidstnævnte fremstilling nedsatte justisdepartementet høsten 1905 en komité som skulde avgi forslag om istandbringelse av nye tvangsarbeidshus. Komiteens indstilling av 21 mars 1907, som i det væsentlige blev bifaldt av justisdepartementet, gik i korthet ut paa at de kvindelige tvangsarbeidere fremdeles skulde behandles i landsfængslet i Kristiania, hvor der siden august 1907 er indrettet en tvangsarbeidsavdeling. Av de mandlige tvangsarbeidere skulde de unge anbringes i en særlig anstalt som tænktes indrettet i Sems hjelpefængsel i nærheten av Tonsberg, mens Trondhjems landsfængsel skulde utvides og tas i bruk som tvangsarbeidshus, fortrinnsvis for ældre, sædvanmæssige forbrydere, løsgjængere og drukkenbolter. Til optagelse av de øvrige skulde oprettes en ny anstalt paa Jæderen. Paa denne maate vilde man faa plads for 450 à 500 mandlige tvangsarbeidere.

Losgjængerloven var sat i kraft 1ste august 1907, idet de mandlige tvangsarbeidere foreløbig blev innsat i de gamle kommunale anstalter i Kristiania og Bergen. I de aar som medgik til forberedelsen av den nye ordning viste det sig at der ikke blev innsat saa mange tvangsarbeidere som forut-sat. Da det navnlig var meget faa unge mænd som blev dømt efter losgjængerloven blev planen om opprettelse av en særlig anstalt for saadanne foreløbig stillet i bero. Heller ikke har det foreløbig vist sig nødvendig at foreta den paatænkte utvidelse av anstalten i Trondhjem eller endog at nedlægge den som landsfængsel. Imidlertid blev her i mars 1914 opprettet en tvangsarbeidsavdeling.

Den 25 april 1907 fremsatte regjeringen proposition om innkjøp av det saakaldte Opstadvell paa Jæderen til anlegg av det nye tvangsarbeidshus. Stortinget bifaldt propositionen, og sommeren 1907 blev eiendommen innkjøpt for omkring 89 000 kroner.

Angaaende eiendommens beliggenhet, størrelse m. v. henvises til bureauchef Nissens oven nævnte fremstilling side 25—26.

Høsten 1907 blev der gitt direktør ved Akershus landsfængsel A. Smedal og undertegnede i oppdrag at utarbeide planer for den nye anstalt. Plankomiteens innstilling var færdig i december 1908.

Angaaende de principer som burde lægges til grund for anlegget anfører komiteen følgende:

»Blandt almenheten er vistnok den oppfatning adskillig utbredt, at det skulde kunne la sig gjøre at anbringe tvangsarbeidere i arbeidshus, utstyrt i det væsentlige som almindelige fattiggaarder, uten særlige foranstaltninger sigtende til gruppering av tvangsarbeiderne, til isolation av de farlige elementer, forebyggelse av rømning, betvingelse av opsætsighet og lignende, og med en forholdsvis faatallig opsynstyrke.

Vi finder imidlertid paa det sterkeste at maatte fraraade at arbeidshuset paa Opstad anlægges efter dette system. Det

er nemlig vor overbevisning at en anstalt indrettet paa denne maate vilde vise sig ganske utjenlig til sit oiemed og efter kort tid maatte ombygges.

De personer som skal anbringes i tvangsarbeidshus, kan nemlig ikke sammenlignes med belægget i vore fattiggaarder. Disse er nærmest bestemt til at opta gamle eller svake-lige personer, som ikke kan forsørge sig selv. Den som ikke liker sig i fattiggaarden, kan naarsomhelst gaa sin vei.

I tvangsarbeide indsættes vedkommende derimot i regelen meget mot sin vilje, blir for lang tid berøvet sin frihet og tvinges til regelmæssig arbeide. Tvangsarbeide har saaledes langt større likhet med fængselsstraf. Fælles for begge er frihetsberøvelsen, som føles som det store onde. For vedkommende selv kan det komme nogenlunde ut paa et, enten han anbringes i et fængsel eller i et tvangsarbeidshus. Det er væsentlig indsættelsestidens varighet det for ham kommer an paa, og denne vil gjennemsnittlig neppe bli kortere i vore tvangsarbeidshus end i landsfængslerne.

Det er ogsaa en stor vildfarelse at tro at tvangsarbeidshusenes belæg utelukkende skulde bestaa av ufarlige elementer. Efter løsgjængerlovens § 4 indsættes personer som antages til sedvane helt eller delvis at ernære sig ved straffbare handlinger, som kan medføre høiere straf end bøter, efter lovens § 5 saadanne som volder fare for den almindelige sikkerhet, og blandt dem som indsættes efter de øvrige bestemmelser i løsgjængerloven, er der et stort antal som er straffet for forbrydelser. I virkeligheten bestaar tvangsarbeidshusenes belæg for en stor del av de samme elementer som befolker vore landsfængsler. Straffelovens § 39 gir ogsaa anledning til at anbringe i tvangsarbeidshus personer som er farlige for retssikkerheten, nemlig tiltalte som paa grund av formindsket tilregnelighet frifindes eller idømmes nedsat straf. Retssikkerheten vil neppe være synderlig betrygget, om saadanne personer anbringes i en anstalt der er utstyrt som en almindelig fattiggaard.

Vi vil ikke hermed ha sagt at størsteparten av tvangsarbeiderne er farlige folk. Heller ikke at det skulde være

nødvendig at holde størstedelen av dem indespærret i fængselsmæssige anstalter. Tvertimot er det vor mening at en betydelig del av tvangsarbeiderne (som forøvrig ogsaa av straffangerne) lar sig behandle uten altfor sterke baand og anvende til arbeide i fri mark uten nogen urimelig sterk bevogtning. Men dette lar sig alene gjøre, hvor man har anledning til at sigte ut de farlige elementer. Dette er atter igjen først mulig, hvor man har leilighet til tilstrækkelig længe at iagttå den nyindkomne og vinde det kjendskap til ham som utkræves for at vite, hvorledes man bør ta ham. Videre maa man indrette sig saaledes, at man kan gruppere belægget i mindre, indbyrdes adskilte avdelinger og ved første tegn til gjæring er istand til at isolere lederne og om fornødent uskadeliggjøre et større antal av de menige.

Der kan nævnes nok av eksempler paa faren ved at anbringe tvangsarbeidere i daarlig utstyrte anstalter.«

Komiteen nævner her en række tilfælde av mytteri og lignende uregelmæssigheter som har fundet sted ved tvangsarbeidsanstalter i Norge og andre land, og sammenfatter derpaa de krav, som av hensyn til anstaltens sikkerhet og opretholdelse av disiplin og orden maa stilles til et tvangsarbeidshus paa landsbygden, i følgende punkter:

»1. Der maa findes et tilstrækkelig antal celler. At der skal være adgang til at holde tvangsarbeiderne i enrum, naar det findes hensigtsmæssig eller de selv ønsker det, er forøvrig ogsaa forutsat i loven og er efter alle erfaringer fra lignende anstalter nødvendig. Cellerne har anvendelse i mange forskjellige tilfælde: for indkommende, for utgaaende, for syke eller sykelige, for personer hvis sindstilstand i kortere eller længere tid gjør mere ro ønskelig, for personer som av en eller anden grund særlig skal iagttages, for personer som er for gode til at blandes med flokken, for daarlige personer hvis moralske indflydelse paa de andre er særlig uheldig, for personer med perverse kjønslige tilbøieligheter, for urostiftere m. v. Endelig er det nødvendig stadig at ha et antal ledige celler til disposition, om det

skulde trænges for at undertrykke i sin begyndelse mulige tilløb til mytteri og sammenrottelse.

Det mindste antal celler som kræves for et gennemsnitsbelæg av 200 mand, er 30 à 40.

2. De til ophold for tvangsarbejderne bestemte bygninger maa være mest mulig *ildsikre*. Dette tilsiges først og fremst av hensynet til alle de personer som holdes inde-spærret i avlaaste rum. Opstaar der om natten ildebrand i en anstaltbygning av træ, vil der være overmaade liten sandsynlighed for at alle kommer ut. Dette hensyn forekommer os at gjøre det tvilsomt, om man har moralsk ret til at spare nogen av de utgifter hvormed det er forbundet at gjøre bygningerne ildsikre.

Saa meget større vegt maa der lægges herpaa, som man med stor bestemthet kan gaa ut fra at der før eller senere vil bli gjort forsøk paa at brænde anstaltens hus av, hvis der er nogen utsigt til at et saadant forsøk vil lykkes. Vi henviser til de i tvangsarbeidskomiteens indstilling side 27 anførte oplysninger om de ildspåasættelser som i de senere aar har fundet sted i vore tvangsarbeidsanstalter og fængsler.

Ved siden av faren for de indsatte vil vi fremhæve den overordentlig store økonomiske risiko ved træbebyggelse, hvad enten bygningerne holdes assureert, eller staten er sin egen assurandør.

Kravet paa ildsikkerhet kan alene tilfredsstilles ved at man bygger av mur med ildfaste gulv. Dette hensyn taler ogsaa for anvendelse av centralopvarmning og elektrisk lys.

3. Bygningerne maa være saaledes indrettet at der er anledning til at gjennomføre en hensigtsmæssig gruppering av tvangsarbejderne. Navnlig maa store fælles sove- og spise-lokaler undgaaes. Saadanne er ikke alene forkastelige av sikkerhetshensyn, idet store fællesrum gir tvangsarbejderne leilighet til at istandbringe komplottter og sammenrottelse og til at optræde i samlet flok. Men ogsaa hensynet til den moralske smitte gjør det paakrævet at kunne gruppere belægget efter alder, tidligere domfældelser o. s. v. Dette er almindelig anerkjendt. En av de største autoriteter paa dette

omraade, geheimeraad dr. Krolme, uttaler herom i »Lehrbuch der Gefängniskunde«, side 309, »at mangelfulde lokaler for en stor del bærer skylden for at tvangsarbeidet viser saa daarlige resultater«.

Det her omhandlede hensyn gjør, at vi helst skulde ønsket at kunne foreslaa anstalten indrettet efter det system som i denne henseende ubetinget er det mest fuldkomne, enrumssystemet, saaledes at hver mand kunde tilbringe natten og hviletidene i eneværelse. Det er alene hensynet til de okede anlægsutgifter, som har bevæget os til at frafalde dette krav og bli staaende ved at foreslaa tvangsarbeiderne fordelt paa sovelokaler hvert for hoist 8 mand, som hver har sit avlukke (box), hvor hans seng staar, og hvor han stenges inde for natten.

4. Lokalerne maa være saaledes anordnet at de er let oversigtlige og lette at bevogte. I ugreit anordnet og litet oversigtlige lokaler er det ikke alene vanskelig at ha det overblik som er fornødent til ledelse av det hele og til opretholdelse av disciplin og orden, men uhensigtsmæssige lokaler kræver ogsaa en betydelig større opsynstyrke end en vel indrettet anstalt, og er derfor meget kostbarere at drive.«

De nævnte krav antok komiteen alene kunde fyldestgjøres ved anlæg av en central anstalt, ikke ved at indrette flere selvstændige smaa anstalter rundt omkring paa feltet. I indstillingen anføres videre:

»Hermed er ikke utelukket at de tvangsarbeidere som ikke skal holdes i celle, kunde fordeles i kolonier, knyttet til centralanstalten. Det er imidlertid vor mening at heller ikke en saadan ordning vilde være heldig. For det første blev det nemlig kostbart at opføre disse bygninger spredt utover den udyrkede hei, blandt andet fordi der maatte lægges vei og vandledning til hver av dem. Dernæst vilde administrationen bli tungvint — man tænke sig bare, hvilket arbeide det maatte bli for anstaltens funktionærer at ove det daglige tilsyn med arbeiderne, og hvor vanskelig det blev at vinde det fornødne personlige kjendskap til hver enkelt

av disse, naar de maatte opsøkes i fjerntliggende kolonier. Driften vilde bli kostbar, idet der til bevogtning av spredte kolonier trænges en større opsynsstyrke end til det samme antal tvangsarbeidere samlet paa et sted; bare til natvakttjenesten vilde der saaledes trænges langt flere betjenter ved et kolonimæssig anlæg end ved et samlet. Arbeidernes sys-selsættelse i den mørke tid og under uveir vilde volde vanskeligheter og falde tungvint, idet man maatte holde egne lagere for materialer og for færdig arbeide, eget verktøi m. v. ved hver koloni. Likesaa ilde var det at gaardsdriften vilde bli kostbar og tungvint, om man dyrket op flere indbyrdes fjerntliggende jordstykker, saa at man blev nødt til at fragte akerbruksredskaper, indhostningsmaskiner o. s. v. lange veier over myr og hei fra det ene jorde til det andet. Man maatte desuten snart opføre egne uthus og holde egen besætning paa hver af kolonierne — og det længe før det opdyrkede areals størrelse tillot at holde saa mange kreaturer at en deling av besætningen av den grund var paakrævet.

Mens vi saaledes vilde anse det som fuldstændig forfeilet i enhver henseende, om man fra først av vilde opstykke anstalten i spredte kolonier, saa mener vi at det paa et senere trin i anstaltens utvikling vil fremby sig som det naturlige at anlægge nogen gaarder i større avstand fra centralanlægget — paa lignende maate som man har indrettet sig ved anstalten Witzwil i Bern (se »Fængselsforhold i Kanton Bern«, Reiseberetning av direktør Smedal, side 14). Dette tidspunkt indtræder, naar opdyrkningen har omspændt et saa stort areal omkring centralanlægget at det blir for lang vei at kjøre avling og gjødsel. Da vil det være hensigtsmæssig at oprette flere eller færre avlsgaarder. Da vil ogsaa kvægbesætningen ha naadd en saadan størrelse at det vil være heldig at dele den og f. eks. skille ungfæet fra og holde det i eget fjøs, helst fjernet fra den øvrige besætning, med egne beiter o. s. v. Ved en saadan avlsgaard kunde tvangsarbeidere av de høiere klasser, som overgang til friheten, anbringes til arbeide under friere forhold og

under ringere tilsyn end ved hovedanstalten. Man skulde ikke her anbringe flere arbeidere end der trængtes til rogt av kreaturerne og til den daglige drift iøvrig. Denne vilde opta det meste av deres arbeidstid, saa man slap at træffe særlige foranstaltninger til deres sysselsættelse. Disse gaarder, som indgaar i vor plan, er som det vil sees, noget helt andet end det foran omtalte system. De behøver ikke i nogen henseende at gives et fængselsmæssig utstyr, da man her alene skal anbringe arbeidere som helt ut er at stole paa. For dem vil desuten opholdet ved en av kolonierne staa som en saa attraaværdig begunstigelse at de vil vogte sig vel for ved slet forhold at forspilde den.

Disse gaarder er ikke medtat i vor plan til den første bebyggelse, men de vil efter vor opfatning utgjøre den naturligste og hensigtsmæssigste form for en senere utvikling av anstalten.«

Endelig hidsættes hvad komiteen anfører angaaende det meget omtvistede spørsmaal, om der skal være maskiner i anstalten:

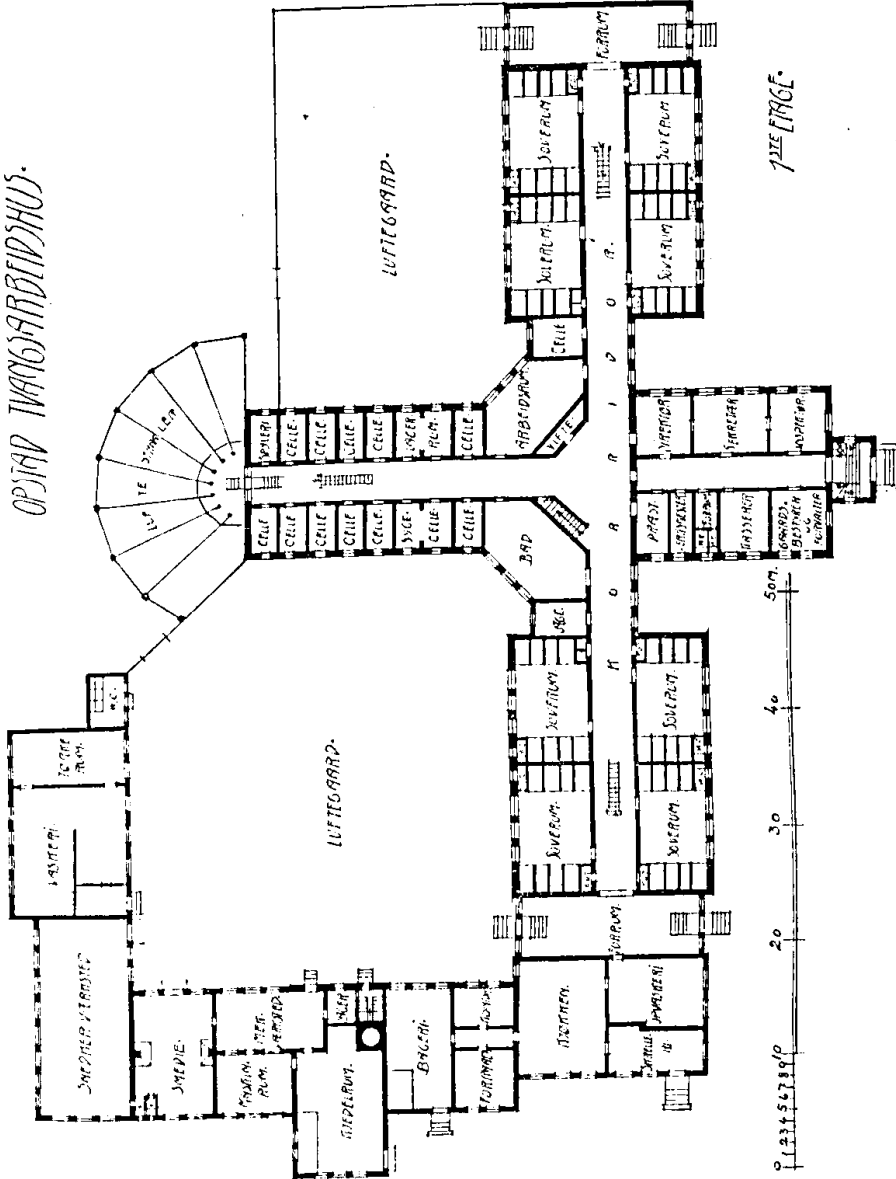
»Ved et anlæg som det foreliggende vil det ogsaa være nødvendig at ha til sin raadighet maskinkraft. Det vil kræves allerede av hensyn til jordbruket, nemlig til drift av tærsk- og hakkelsmaskine, gropekvern, torvmaskine m. v. Saaledes som vi mener at arbeidsdriften bør legges an, vil der ogsaa trænges maskinkraft til haandverksdriften. Vi mener nemlig at man bør indrette sig saaledes, at det som anstalten trænges av simplere akerbruksredskaper og lignende, baade kan forarbeides og repareres ved anstaltens egne verksteder.

Likesaa vil der, navnlig hvis anstalten skal tages i bruk, for det hele bygningskompleks er færdig, bli spørsmaal om at forarbeide dører, vinduer og forskjellige slags inventar. Skal arbeidet bli andet end det rene pusleri, maa verkstederne være forsynet med haandverkets almindelige hjelpe-maskiner. Her kommer forøvrig ogsaa et andet hensyn til, som vi ikke tillægger liten vekt, nemlig hensynet til den op-

dragende side ved arbeidet. Det er vistnok en lære som har sine tilhængere, at maskinkraft skal være bannlyst fra fængselsmæssige indretninger, og at man hvor der trænges kraft, skal anvende fanger til at fremstille den. Dette system er ogsaa gennemført ved enkelte anstalter. Saaledes er ved flere tyske fængsler og tvangsarbeidshus et større antal fanger dagen lang beskæftiget med at drive svære pumpeverk, som besørger vandforsyningen. Var opgaven at gjøre angjældende lei og kjed av arbeidet, kunde man neppe finde et bedre middel. Noget lignende gjælder ethvert arbeide, hvorved den enkelte ser litet eller intet resultat af sin personlige virksomhet. I det hele tat er det en stor feil at gjøre anstaltarbeide til noget for sig selv, forskjellig fra andet arbeide og navnlig mindre produktivt. Hensynet til den opdragende side ved saken taler for at ta nutidens sedvanlige hjelpemidler i sin tjeneste, hvorved arbeideren faar noget fra haanden og ser resultater av sin virksomhet. Derpaa beror i virkeligheten arbeidsglæden. Ingen fremmelig snekker falder i vore dage paa at kløve en planke med haandsag; heller ikke i en tvangsarbeidsanstalt skal man gjøre en saarationel anvendelse av arbeidskraften. Hertil kommer ogsaa, at den som er blit vant til at anvende de hjelpemidler som nu for tiden i det fri liv anvendes i vedkommende arbeidsgren, langt bedre vil kunne gjøre fyldest for sig, naar han kommer paa fri fot, end den som er oplært i forældede arbeidsmetoder. Derfor skal verkstederne være forsynt med de sedvanlige arbeidsmaskiner, snekker- og hjulmakerverkstedet med cirkelsag, haandsag, fræsemaskine og dreierbænker, i smien skal findes jerndreierbænk, boremaskine o. s. v. Det er selvsagt at alle disse maskiner maa drives fra samme kraftkilde, og for at undgaa lange overføringer bør de lægges i nærheten av denne.«

Overensstemmende med sit opdrag hadde komiteen utarbeidet plan for en anstalt for et gjennemsnittsbelæg paa 200 mand. Da antallet av mandlige tvangsarbeidere ved utgangen av 1908 ikke var steget høiere end til 162, foreslog

OPSTAD TVANGFARBEREDSHUS.

725 FAGE

regjeringen — som forøvrig i det væsentlige gav plankomiteens indstilling sin tilslutning — at man foreløbig bare skulde igangsætte opførelsen av to av hovedbygningens fire floier, hvorved anstalten bare vilde komme til at rumme høist 120 mand. Imidlertid viste det sig, før man var færdig med fundamenteringsarbejderne, av hensyn til det stigende antal indsættelser nødvendig at bygge anstalten helt færdig med en gang efter den oprindelige plan.

Tegningerne til anstaltens bygninger er i samarbeide med plankomiteen utført av arkitekt O. Ekman, der ogsaa blev antat som utførende arkitekt.

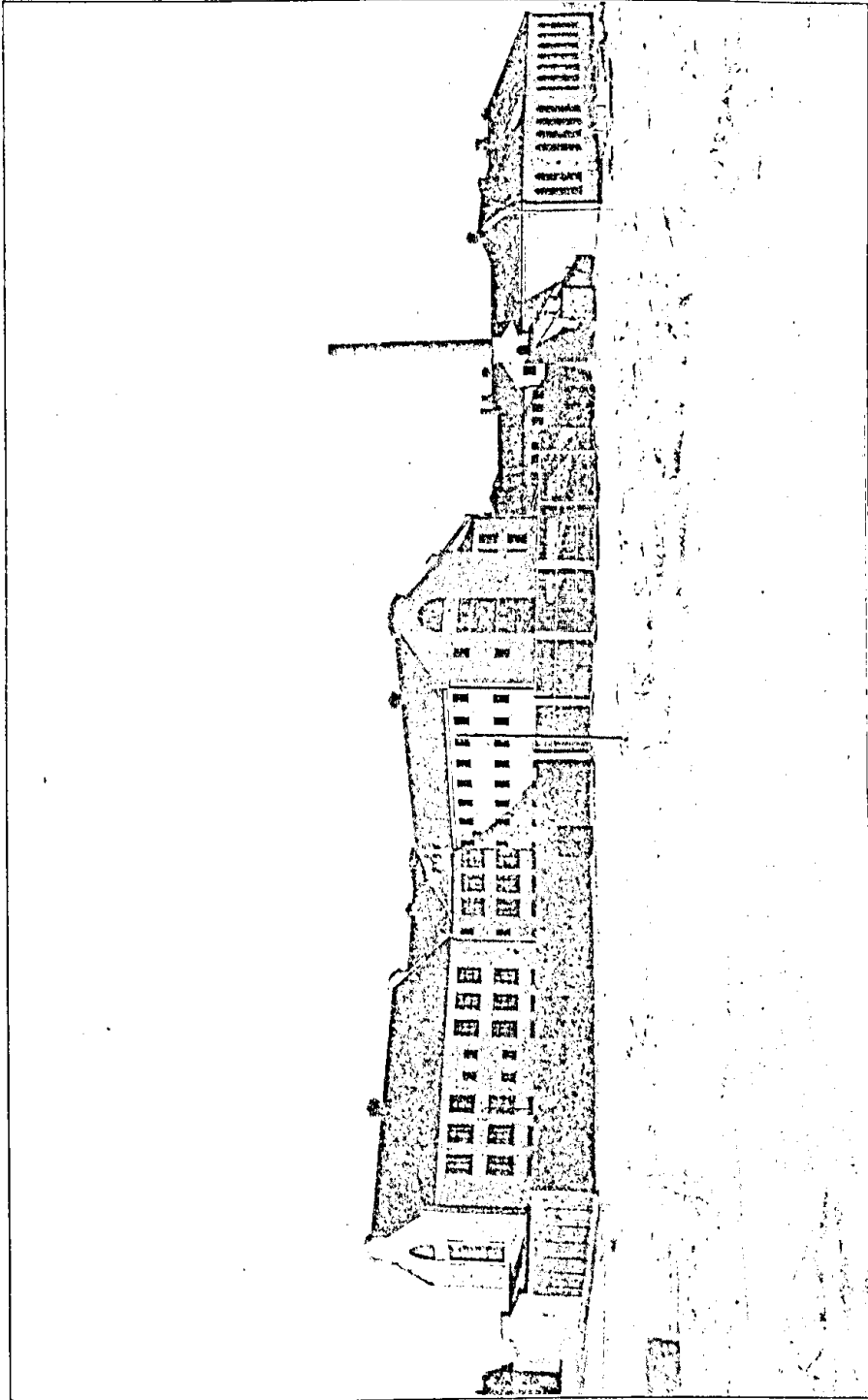
Bygningerne, som ligger frit uten at være omgitt av ringmur, bestaar av en 3-etages hovedbygning i korsform og — i direkte forbindelse med denne — en énetages økonomi- og verkstedbygning som paa to sider omgir den ene av de to luftegaarder.

Hovedbygningen dannes av 4 floier som gaar ut fra en fælles midthall, nemlig administrationsfloien, i flugt med den cellefloien og, retvinklet paa disse, de to sidefloie.

Gjennem hovedindgangen, som vender mot sydvest, kommer man ind i administrationsfloien, som er 17,5 m. lang og 15 m. bred og indeholder, i Kjælderen 8 straffeceller samt et par lagerrum, i 1ste etage kontorer for de overordnede funktionærer og gjennem 2den og 3die etage kirke- og forsamlingslokale. I kirken er der, for funktionærene, et større galeri med opgang fra hovedindgangen, og — med indgang fra midthallen — et mindre galeri hvor under gudstjenesten et par av betjentene har sin plads.

Fra administrationsfloien fører ildfaste dører ind til midthallen, hvorfra man har oversigt over de 3 øvrige floier. Disse er panoptiske som i et almindelig cellefængsel, med aapne korridorer og galerier i 2den og 3die etage. I hver floi fører en jerntap op til galerierne, og ved midthallen en indebygget jerntap fra kjælder til loft.

Cellefloien som er 26 m. lang og 13,5 m. bred indeholder 32 celler, 2 sykerum, bibliotek, vaktrum og 4 lager-

rum. Endelig findes i hver etage en spylcelle med schakt, hvorigjennem klosetbøtternes indhold tømmes ned i en pudretvogn som kjøres ind i det tilsvarende rum i kjælderen.

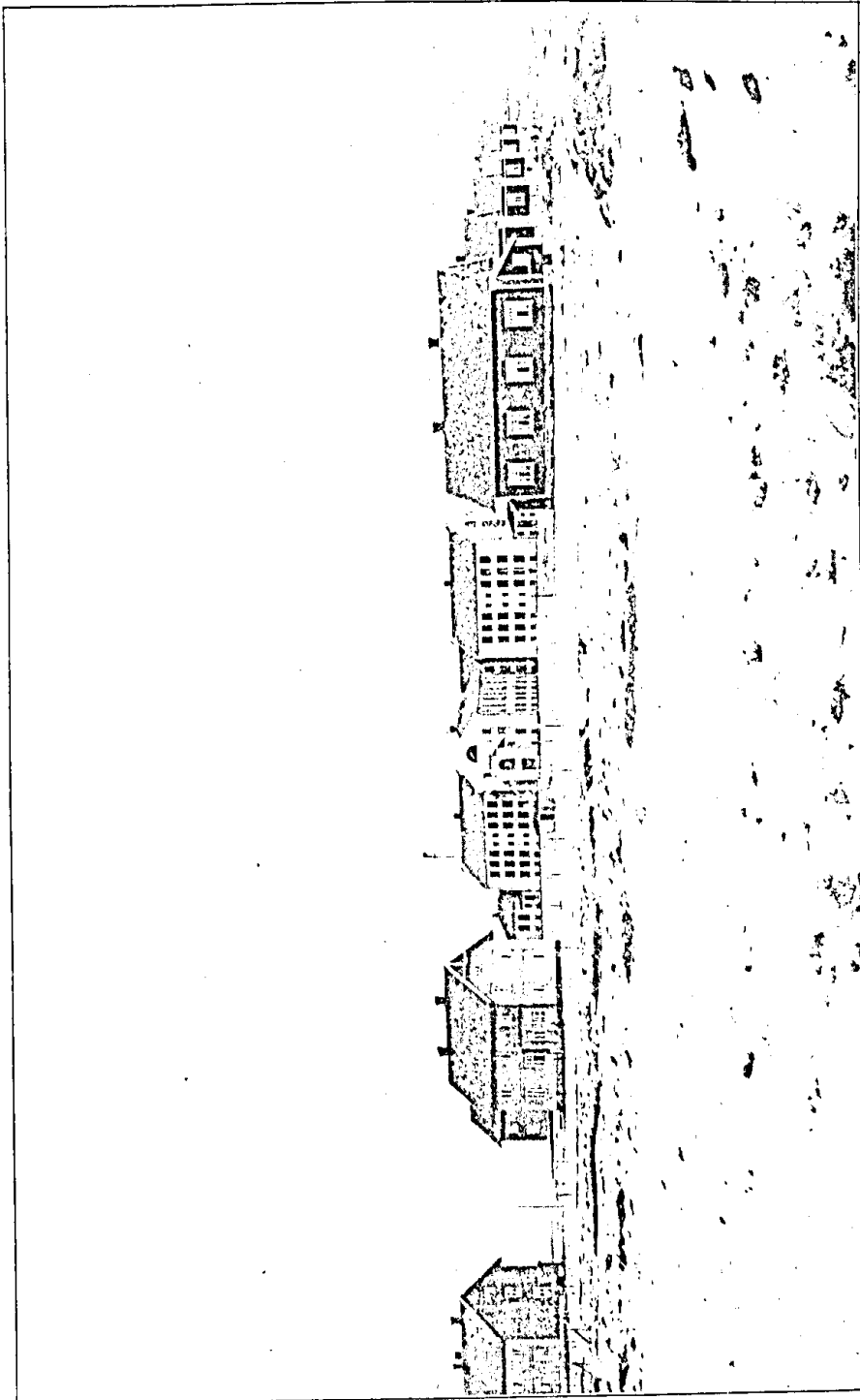
I hjørnerne mellem cellefloien og de to sidefloier er der paa begge sider i hver etage indrettet et trapezformet rum, 11 m. langt og 4,82 m. dypt. Av disse 6 rum er det ene i 1ste etage indredet til bad, med 2 kar og 8 duscher, mens de øvrige 5 brukes som arbeidsrum, for malere, skomakere, skræddere, kurvmakere og mattebindere.

De to sidefloier er like; de er 30,28 m. lange og 17,50 m. brede og indeholder tilsammen 24 fællesrum, nemlig hver floi 4 i hver etage. Disse fællesrum, som er bestemt til ophold for tvangsarbeiderne om natten og i hviletiderne, er 10,50 m. brede og 5,80 m. dype; i hvert av dem er ved mellemvæggen av rabbitz indrettet 8 soveboxer, 1 privet og 1 klædeskab. Hver af floiene indeholder desuten i hver etage et rum som er 3,80 m. \times 3,0 m. Av disse 6 rum brukes 1 til kontor for lægen, 1 for vaktmesteren, 1 til vaktværelse, 1 til sykecelle, 1 til almindelig celle og 1 til lagerrum for klær.

I nordvestre floi findes en elektrisk dreven heis, hvormed maten bringes op i 2den og 3die etage.

Under Cellefloien og de to sidefloier er der kjælderrum, i antal og størrelse svarende til rummene i 1ste etage. Efterat anstalten er sat i drift er nogen av disse rum indredet, dels til arbeids-, dels til lagerrum.

Hovedbygningen (saavelsom økonomibygningen) opvarmes ved damp fra maskinanlæggets høitryksskjeler og er utstyrt med en udmerket ventilation. I 1ste etage i midt-hallen er anbragt en elektrisk dreven ventilationsvifte som fører frisk, opvarmet luft (1350 kubikfot i minuttet) ind i korridorerne. Fra disse drives den friske luft gjennom ventiler ind i alle arbeids- og sovelokaler. Fra hvert av disse føres den forbrukte luft gjennom avtrækskanaler — en særskilt for hvert rum — op paa loftet, hvor alle avtrækskanaler forenes i samlekanaler, der munder ut i en luftsuger for

hver fløi. Takket være denne ventilation er man fri for den eiendommelige »fængselslugt« som pleier at herske i anstalter av denne art.

Hovedbygningen — saavel som økonomibygningen — er mest mulig ildfast bygget. Alle gulv og galerier er utført i armert betong dækket med asfalt — loftgulvene dog med cementpuds.

For enden av hver av sidefløiene ligger et en-etages forrum, hvortil er indgangsdør saavel fra den indelukkede luftegaard som fra hovedfaçaden mot sydvest. Forrummene er ved vægger og dører med glas adskilt fra sidefløienes korridorer; fra nordvestre fløis forrum fører dør ind til opvaskrummet i økonomibygningen. I forrummene er anbragt numererte hylder, hvor arbeiderne naar de gaar ut sætter sine seildukssko, naar de kommer ind sine træbundstovler. Derved undgaar man at trække jord og søle ind i anstalten.

Paa begge sider av cellefløien ligger rummelige luftegaarder, hvorav den ved sydøstre fløi paa de to sider er indhegnet med en 4 meter høi mur av jernbetong, mens den anden luftegaard for den væsentlige del er omgitt av bygninger — cellefløien, nordvestre sidefløi og økonomibygningen — for et kortere stykke av en mur som beskrevet.

Cellefløien har mot nordost utgang til 8 vifteformete luftestraaler med vægger av jernbetong og gitterverk foran.

Ø k o n o m i- o g v e r k s t e d b y g n i n g e n bestaar av to fløier som danner en ret vinkel og utvendig maaler henholdsvis 58 m. og 33,5 m. Den indeholder følgende rum: Kjøkkenavdelingen, bestaaende av kjøkken (9,5 m. × 6,75 m.) med 4 dampgryter (2 paa 400 liter, 1 paa 300 liter og 1 paa 150 liter) anbragt midt i rummet, potetkoker og komfur ved siden av hinanden paa den ene væg og kjøkkenbænker med skap rundt væggene. **O p v a s k r u m** med 4 opvaskkummer med varmt og kaldt vand midt i rummet og disker rundt væggene. **S k r æ l l e r i** — for rensning av poteter, grøntsaker, fisk m. m. — med utgangsdør mot nordvest og nedgang til proviantkjælderne. 2 mindre pro-

via n t r u m, adskilt ved en gang som fører ind til b a k e r i e t, der er utstyrt med en underfyrings bakerovn. Gulvet i kjøkkenavdelingen er støpt i jernbeton: i kjøkken, opvaskerum og bakeri er det belagt med fliser.

F y r h u s e t skyter 5 meter ut fra bygningens nordvestre side. Kjelerummets indvendige dimensioner er 10 m. \times 7,5 m. Der er anbragt 2 høitryks vandrørskjeler med henholdsvis 68 m² og 49 m² heteflate, med elektrisk drevne fyringsapparater (stokere), fornødne samlerør for damp, forvarmere, fødepumper m. m. Paa jernbjelker over kjelerne er anbragt en kobberforet varmtvandsbeholder paa 6000 liter, som leverer vand til kjøkken, bad, vaskeri m. v. Kjelerne har avtrek til en 25 m. høi skorsten.

M a s k i n r u m m e t (6,5 m. \times 5,0 m.) ligger ved siden av kjelerummet. Her er opstillet en lukket, høitryks, compound dampmaskine, som maksimalt utvikler 75 eff. hk. Til den er direkte koblet en trefase generator med normal ydelsesevne 65 kva. Derhos er anbragt apparattavle med tilbehør for det elektriske lys- og kraftanlæg. Dampanlægget kan levere den fornødne elektriske energi for belysning og for arbeidsmaskinerne. Man har imidlertid desuten sikret sig tilstrækkelig energi for hele driften ved kraftoverføringsanlæg fra Jæderens Elektricitetsverk (vandkraft). Med de nuværende høie kulpriser lønner det sig at ta det hele energiforbruk fra overføringsanlægget og at bruke dampanlægget alene som reserve.

Det m e k a n i s k e v e r k s t e d (9 m. \times 5 m.) ligger ved siden av maskinrummet. Der er foruten filebænker opstillet en bormaskine og en jerndreierbænk.

Fra det mekaniske verksted kommer man ind i s m i e n, som er 10 m. \times 6,75 m. og er utstyrt med 2 dobbelte esser med elektrisk drevne vifter, slipesten, smergelskive, platesaks, lokmaskine og hjulring-krummer.

S n e k k e r v e r k s t e d e t danner hjørnet i bygningens rette vinkel. Det er 16,5 m. \times 7,5 m. Der findes foruten 6 større og 3 mindre høvlbænker cirkelsag, baandsag,

avrette-høvl, tykkelsehøvl, fræsemaskine og bormaskine. Arbeidsmaskinerne drives av elektriske motorer som staar i kjælderen.

Vaskeriet ligger i flugt med snekkerverkstedet og indtar en gulvflate av 15,5 m. \times 9,30 m. Ved en murvæg er rummets sydøstre del i 4,5 meters bredde avdelt til tørkerum. Her tilføres gjennom en kanal av jernplater frisk luft ved hjelp av en elektrisk dreven vifte. Ved rabbitzvægger i rummets halve høide er vaskeriet delt i sorteringsrum, vaskerum og rullerum. I vaskerummet findes desinfektionsapparat samt en elektrisk dreven centrifuge. De to klæderuller drives likeledes ved elektrisk kraft. Foruten for anstalten selv utføres ogsaa vask for de militære avdelinger paa Malde eksercerplads.

I økonomibygningen er der smijerns-vinduer uten gitter. Av samme slags er ogsaa de store gavlvinduer for enden av hovedbygningens 3 floier og vinduerne i kirken. Alle de øvrige vinduer og alle dørene med tilhørende laas i hoved- og økonomibygningen saavel som alt gitterverk samt jernkonstruktionerne og nettingverket foran soveboksene er utført i Kristiania tvangsarbeidsanstalt. Saagodtsom alt inventar saavel til kontorerne som til de for tvangsarbeiderne bestemte rum er arbeidet dels i Bodsfængslet dels i Kristiania tvangsarbeidsanstalt. Opførelse av kulskur, materialskur, redskapsskur, stenhuggerskur og benzinhus, maling av hoved- og økonomibygningen utvendig, isolation av alle rørledninger, spækning av kjældermurene indvendig samt indredning av kjælderrummene er, saavel som veianlæg og planering av det omgivende terræn, utført av tvangsarbeiderne, efterat anstalten er sat i drift. Paa denne maate er meget betydelige beløp av anlægsutgifterne indgaat i fængselsvæsenets kasse som arbeidsindtægt.

De 10 funktionærboliger er alle opført av træ. Kun direktøren har enebolig; de øvrige gifte funktionærer bor to i hvert hus. Dog er der i den saakaldte messebygning bolig for en gift og 8 ugifte betjenter, likesom der i de gamle

hus paa 4 av de gaarder hvorav den indkjöpte eiendom bestaar er indredet boliger for 4 gifte og 4 ugifte betjenter. Kasserer og sekretær har hver sit kvistværelse i to av dobbeltholigerne.

Anstalten faar sin vandforsyning fra et opkomme paa eiendommen, ca. 1½ kilometer fra bygningerne. Kilden gir gjennemsnittlig mellem 60 og 70 000 liter i døgnet. Vandet ledes først i 3" ledning til et samlebassin som er muret i graasten og holder $20 \times 10 \times 3$ m. og saaledes rummer 600 000 liter og som ved en skillevæg av armert beton er delt i to like deler. Herfra føres vandet ca. 1000 meter med 40 meters fald i 6" ledning ned til anstalten. Saavel i hovedbygningen som i funktionærboligerne er der i hver etage anbragt stændere med paakuplete brandslanger. Desuten findes utenfor bygningerne 5 dobbelte hydranter for 2" brandslanger.

Arbeidshuset blev aapnet i midten av april 1915. Av tvangsarbeiderne fra Kristiania tvangsarbeidsanstalt blev 6 som ansaas særlig ustyrlige og rømmelystne sendt enkeltvis med vanlig fangetransport, de øvrige, i et antal av 168, blev befordret i to vendinger med leiet dampskib til Sandnes og videre med ekstratog paa jernbanen til Nærbø station, hvorfra tvangsarbeiderne paa to store lasteautomobiler kjørte de 5 kilometer landevei op til anstalten. Saavel transporten gjennem Kristiania — der foretoges i dertil leiede spurvogner — og indskibningen dær som ilandstigningen i Sandnes og jernbanereisen derfra fandt sted saa tidlig om morgenen, at man ikke blev forstyrret av tilskuere, og begge transporter foregik uten uheld eller uregelmæssigheter av nogen art.

Naar der til arbeidshuset er indkjöpt en saa betydelig eiendom, bestaaende væsentlig av udmerket dyrkningsland og beliggende i en landsdel, hvor de klimatiske forhold tillater utearbeide saagodtsom hele aaret, da er dermed angit, at jordopdyrkning og jordbruk er ment at skulle utgjøre

den viktigste arbeidsgren. Dette arbeide forbinder mange egenskaper som gjør det særlig skikket som beskjeftigelse for tvangsarbeidere. De fleste av disse kan intet haandverk, og om man vil forsøke at oplære dem i et saadant blir de sjelden andet end fuskere i faget og driver det i regelen ikke til at præstere fuldt haandverksmæssig arbeide. Hakke og spade lærer de derimot snart at bruke nogenlunde tilfredsstillende. Dertil kommer at utearbeidet virker heldig baade fysisk og moralsk. Arbeiderne hardes og vinder kræfter — hvilket er den første betingelse for moralsk at kunne reise disse mennesker, hvis legemlige svækkelse oftest staar i aarsaksforhold til deres moralske brøst. Og de bitre tanker som hindrer enhver tilnærmelse trives ikke saa godt ute paa heien som bak fængselsmuren.

Imidlertid kan man ikke beskjeftige alle tvangsarbeiderne med utearbeide. Enkelte lider av saadann legemlige skropeligheter og skavanker, at det ikke kan nytte at ta dem med paa utearbeide. Andre er av et saa opsætsig og ustyrlig gemyt, at det vil være farlig at slippe dem ut — ihvertfald for de er tilbørlig disciplinert ved et kortere eller længre ophold i celle eller ihvertfald inden døre. Dernæst gjælder det at de som er haandverkere helst bør beskjeftiges i sit fag, baade fordi de derved gjør mest nytte og forat de skal vedlikeholde sin øvelse. Som allerede av plankomiteen antydet er det ogsaa ved en anstalt som denne — navnlig naar den har en isolert beliggenhet — nødvendig at man har ordentlig utstyrte verksteder til forfærdigelse og istandsættelse av fornødne redskaper, husgeraad, beklædning m. v. Foruten for arbeidshuset selv søker man at faa mest mulig arbeide for offentlige myndigheter. Saaledes har man i adskillig utstrækning drevet reparation av skotøi for de militære avdelinger fra den nærliggende Malde eksercerplads, forarbeidelse av kulkurver for marinen o. s. v. Dernæst har man søkt at komme i forbindelse med de større næringsdrivende i distriktet; man har saaledes for en fabrikant i bygden forarbeidet et stort antal plogstyrer av træ samt

blokker med tilbehør for stenbukker, for hermetikfabriker i Stavanger flere hundrede røkerammer (for sardiner) o. s. v.

De arbeidere som ikke er haandverkere, men som allikevel av en eller anden grund maa beskjæftiges indendørs, saavel som utearbeiderne paa uveirdage og om vinteren i morgen- og aftentimerne sysselsættes væsentlig med forskjellig husflidsarbeide.

I denne forbindelse kan nævnes, at man for bedst mulig at udnytte dagslyset har sat middagen saa sent som fra 2 til 3. I vintertiden arbeides der ute bare i formiddagsøkten fra 10 til 2, mens arbeiderne sysselsættes inde saavel om morgenen fra 6¹/₂ til 9¹/₂ som om eftermiddagen fra 3 til 6¹/₂. At dele en økt mellem ute- og indearbeide er uheldig, da man derved spilder for megen tid med at hente og bringe redskaper, skifte skotøi, marschere frem og tilbake til arbeidspladsen o. s. v.

De husflidsarbeider som man særlig har drevet er tilvirkning av sponkurver for bær-eksport, av simple leketøy som smaa træhester, baater o. lign., binding av kokosmutter for en dormattefabrik o. s. v. — alt sammen arbeidsgrener som er lette at lære, trenger liten plads og litet verktoei. Endel av utearbeiderne har man, i den tid da mørke eller uveir har hindret arbeide i aapen mark, beskjæftiget med pukking og hugning av sten i et dertil opført skur, hvor der er indlagt elektrisk lys.

Endelig beskjæftiges selvfølgelig et ikke ubetydelig antal personer med rengjøring, arbeide i kjøkken, bakeri og vaskeri.

Som allerede bemerket blir dog jordbruks- og navnlig dyrkningsarbeide den væsentligste beskjæftigelse. I det øieblik nærværende skrives er der av et belæg paa 183 mand 100 utearbeidere, heri iberegnet murere og tommermænd som er beskjæftiget ute. De erfaringer man hittil har gjort med hensyn til tvangsarbeidernes anvendelse til jordarbeide er meget opmuntrende. Det har vist sig ikke at være forbundet med særlige vanskeligheter at opretholde orden og

disciplin, arbeidet har gaat med liv og lyst og endnu har ingen vundet friheten ved rømning. Til dette gunstige resultat har uten tvil den omstændighet bidraget, at man har søkt at gjøre utearbeidet til en særlig eftertraktet beskæftigelse som det føles som en straf at miste. Dette er bl. a. opnaadd derved at man har latt utarbeiderne faa et litet tillæg (av flesk, kjøt, fisk o. s. v.) til sin mellemfrokost samt 1,5 cm. tobak ekstra. De som viser sig dovne eller uduelige under utearbeidet blir skeiet ut og sat til det mindst tillokkeende arbeide indendørs.

Efter de erfaringer man fra Kristiania tvangsarbeidsanstalt hadde med hensyn til tvangsarbeidernes ubændige rømmelyst var det med adskillig spænding man begyndte med utearbeidet. I det aar anstalten har været i drift har der fundet sted to rømninger og et forsøk derpaa. I det sidstnævnte tilfælde hadde vedkommende gjemt sig i en laave, hvor han blev fundet, før han hadde faat anledning til at stikke av. I de to andre tilfælde blev rømlingerne — henholdsvis 1 og 2 mand — av funktionærer fra anstalten paagrepet i de tilgrænsende bygder, før de hadde tilbragt et døgn i friheten. Arbeidshuset eier et par dresserte politihunder, hvis blotte tilstedeværelse uten tvil bidrar til at stagge rømmelysten. Grunden til at rømninger ikke har fundet sted i større utstrækning tør imidlertid likesaa meget være at søke i anstaltens isolerte beliggenhet. Hvor en slik anstalt ligger inde i eller i nærheten av en større by, med dens mangehaande tillokkelser — saasom den lette adgang til drik og fruentimmer — med kamerater utenfor til bistand og med anledning til at forstikke sig og til at skaffe sig civile klær, er rømning det hvorom tankerne stadig kredser. De store øde vidder som omgir Opstad synes derimot at virke beroligende paa gemytterne.

Hvor det hensigtsmæssig lar sig gjøre — som navnlig ved brytning av nylænde og ved grøftegravning — beskæftiges arbeiderne samlet paa et mindre omraade, i avdelinger paa 20—30 mand under ledelse av 2 funktionærer, en ar-

beidsformand som personlig deltar i arbeidet — for at vise hvorledes det skal utføres og for at sætte den rette fart i det — og en betjent som fører bevogtningen og har tilsyn med at ingen dovner av. Et effektivt tilsyn kan vanskelig føres av den som selv skal arbeide. Ved det egentlige gaardsbruk — ploining, harving, gjødselkjøring, saaning, indhøstning o. s. v. lar det nævnte system sig vanskelig gjennomføre, idet man her er henvist til at beskjeftige arbeiderne mere spredt og late den enkelte arbeide mere paa egen haand. Det er ikke alle tvangsarbeiderne som er skikket for en saadan mere selvstendig virksomhet. Det er netop et særkjende for en stor del av disse mennesker at de mangler tiltak og foretagsomhet og derfor trenger stadig tilsyn og ledelse. Man maa av den grund foreta et skjønnsomt utvalg av de bedste til de nævnte arbeider. De som f. eks. faar en hest at kjøre, vet derfor ogsaa i regelen at sætte pris paa den tillid som vises dem, og de sætter gjerne sin ære i at stille pent med hesten og vise sig som dygtige kjørere.

I den øvre del av feltet findes betydelige torvmyrer. Sommeren 1915 blev her skaaret ca. 900 læs brændtorv, væsentlig til bruk for funktionærene. Man foretok imidlertid ogsaa forsøk med torv som brændsel under dampkjelerne. Disse forsøk viste et saa gunstig resultat, at man har besluttet iaar at skjære saa meget torv at man kan anvende en betydelig del derav til det centrale dampanlæg og derved kan opnaa en betraktelig forminskelse i kulforbruket. Under torvskjæringen er arbeiderne beskjeftiget saa langt borte, at de ikke kan gaa ned til anstalten til maaltiderne. De tilbringer derfor hele dagen ute, idet maten til mellomfrokost og middag kjøres op til dem i dertil indrettede kasser, hvori matspandene sættes ned.

Det var en forsvindende del av det indkjøpte felt som var opdyrket, nemlig kun indmarken til 4 av de bruk hvorav eiendommen bestaar. Disse dyrkede partier ligger som smaa

indsnit i ytterkanterne, omtrent midt paa det langstrakte felt, paa begge sider av dette. Nydyrkningen er paabegyndt som en utvidelse av de gamle dyrkede arealer indover mot midten, hvor anstalten ligger.

Til indbjergning av avlingen og til fjøs- og staldrum for besætningen har man foreløbig ikke andet end de gamle uthus paa de indkjøpte gaarder. De er trange, uhensigtsmæssige og ligger spredt, hvilket bidrar til at gjøre driften tungvint. Naar opdyrkningen har naadd et visst omfang blir det nødvendig at bygge nye, centralt beliggende fjøs-, stald- og ladebygninger. Disse skal opføres udelukkende ved tvangsarbeiderne. Efterat opdyrkningen har naadd til de mere avsides liggende dele av feltet kommer — som en fjernere fremtidsplan — anlæg av en eller flere kolonier.

Feltet er paa alle kanter omgit av hei- og myrstrækninger, til hvis opdyrkning og uttapning arbeidshusets bi-stand vil bli mottat med glæde. Anstalten vil saaledes ikke i nogen overskuelig fremtid staa forlegen for arbeide.

Fra fremmede Tidsskrifter.

«Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft», Bind XXXVII (19^{15/16}), Hæfte I—V.

I første Hæfte undersøger v. Hippel Spørgsmaalene om Forbrydelsens Tid og Sted med Hensyn til, om der i saa Henseende skal lægges Vægt paa Handlingen eller Virkningen. Spørgsmaalet undersøges for de enkelte Problemers Vedkommende, hvor det bliver relevant. Med Hensyn til Tiden er Resultatet, at Strafbarhed i Betydning af en mod Handlingen rettet Straffebestemmelse maa foreligge paa den Tid, da Handlingen foretages, saa at det ikke er nok, at Straffebudet eksisterer, naar Følgen indtræder. Det samme gælder om Skyld i Betydning af Tilregnelighed og kriminel Lavalder, saa at det ikke er nok, at sidstnævnte er opnaaet, naar Virkningen foreligger, og det omvendt ikke disculperer, at den paa Handlingstiden sjælssunde er sindssyg, naar Virkningen indtræder. Naar en Frist er sat for en Paatalebegæring, der er Betingelse for Straf, løber Fristen derimod først fra Følgens Indtræden, og det samme Resultat menes at kunne fastslaas med Hensyn til Forældelsesfrister, skønt tysk StGB. i § 67 Abs. 4 bestemmer, at Forældelsen begynder »mit dem Tage, an welchem die Handlung begangen ist, ohne Rücksicht auf den Zeitpunkt des eingetretenen Erfolges«, Ord, der ganske vist synes at statuere det stik modsatte Resultat. Rigsretten har, støttet paa historiske Grunde og paa Sagens Natur — Forældelsen kan først løbe, naar en strafbar Handling foreligger, men hertil hører ogsaa Virkningens Indtræden —, fastslaaet Følgens Indtrædelsestid som Begyndelsepunkt for Forældelsen, betragter altsaa først da »die Handlung« som »begangen«, og fortolker Tilføjelsen »ohne Rücksicht auf den Zeitpunkt des eingetretenen Erfolges« som kun sigtende til saadanne Tilfælde,

hvor et fuldendt Delikt yderligere bestemmes nærmere ved videre Følger, f. Eks. vel, hvor en almenfarlig Forbrydelse vel er fuldbyrdet ved Farens Fremkaldelse, men kvalificeres ved virkelig sket Skade. Forældelse af et Bedrageri begynder altsaa først, naar Formueskaden er hidfort; ved Tilfælde af uforsigtig Udførelse af Varmeankæg, hvor der først efter flere Aars Forløb opstod Brand, er det fastslaet af Domstolene, at Fristen først regnes fra Branden. Resultatet er rigtigt, men synes ikke at kunne forsvares ad Fortolkningsvejen overfor Ordene i § 67. Det sidste Udkast til ny tysk Straffelovbog (Kommissionsentwurf) gaar endnu videre end § 67, selv efter den nævnte Praksis, og lader Forældelsens Begyndelse vente, indtil alt det faktiske er afsluttet; Legemsbeskadigelse, der sluttelig ender med Døden, forældes altsaa først fra dennes Indtræden, selv om denne Følge ikke var tilsigtet eller forudset af Gerningsmanden. — Spørgsmaalet om Gerningsstedet er jo navnlig af Betydning for, om en Forbrydelse er begaaet i Indlandet eller i Udlandet; det gamle Skoleeksempel er Skudet, der fra den ene Side af Grænsen affyres mod og rammer en Person paa den anden Side. Lydighedsteorien lægger Vægt paa Handlingsstedet, Beskyttelsesteorien paa Virkningsstedet. De nyere Straffelove (Norge) og Udkast (Tyskland, Østrig, Danmark) tager begge Synspunkter i Betragtning, saaledes, at baade Handlingsstedet og Virkningsstedet er Gerningssteder; Indlandsforbrydelse foreligger altsaa, naar der enten er skudt fra eller ramt paa et Sted i Indlandet, hvorimod Stedet for Forberedelserne eller for Mellemvirkninger er irrelevant; at en fra Paris til Petrograd afsendt Helvedesmaskine paa Vejen passerer Tyskland, gør ikke dette til Gerningsstedet. For den meddelagte bliver der herefter Tale om tre Steder: hvor han handler, hvor Hovedmanden handler, og hvor Virkningen indtræder. Udskilles bør dog vist det »tilfældige« Virkningssted. Hvis man baade skyder og rammer i Udlandet, men den ramte føres til Indlandet og dør dør, bør Forholdet næppe være en Indlandsforbrydelse, i alle Fald ikke, medmindre den handlende netop vilde eller dog forudsaa, at Virkningens Fuldendelse skulde indtræde dersteds. »Virkningsgerningsstedet« bliver normalt det Sted, hvor Deliktets Objekt rantes af Handlingen. Ved Forsøg bliver det Stedet, hvor Følgen efter Gerningsmandens Forsæt skulde indtræde. Den rene Undladelsesforbrydelse begaas der, hvor Handlepligten skulde op-

fyldes, ikke der, hvor den handlende opholder sig under den straffbare Passivitet. Er Forbrydelsen efter det udviklede begaaet baade i Ind- og Udland, skal den i Indlandet helt bedømmes efter dettes Love. Dette er dog bleven bestridt for det Tilfælde, at Forholdet vel er strafbart i Indlandet, men straffrit i Udlandet, idet man for dette Tilfælde har gjort gældende, at der enten mangler Retsstridighed, nemlig naar Følgen er indtraadt i Udlandet, eller Skyld, nemlig naar Handlingen er foretaget dersteds. Den sidste Del af Sætningen er aabenbart urigtig, idet Skyld jo blot betyder Gerningsmandens psykiske Forhold til Handlingen og dens Følger, in casu Indgrebet i et i Indlandet værende og dersteds mod et saadant Angreb retsbeskyttet Gode. Den første Del af Sætningen har mere for sig, men forkastes dog af Forfatteren ud fra den Betragtning, at det retsstridige ikke er selve Følgen, men den menneskelige Handling som Middel til at fremkalde Følgen, og denne Handling ligger i Indlandet. —

Resten af Hæftet bestaar næsten udelukkende af Artikler, der behandler Spørgsmaal, som staar i Forbindelse med Krigen, og hvoraf en Del ikke har væsentlig Interesse udenfor Tyskland, medens andre har et mere almengyldigt Indhold. *F r a n k* og *v. L i s z t* har begge afgivet Responsa i en Straffesag, fremkaldt ved, at Prokuristen i et Aktieselskab paa en Forretningsrejse ved Salg havde overskredet de i Tyskland paa Grund af Krigen fastsatte Maksimalpriser: under Sagen var nu foruden Prokuristen, der var den selvstændige Leder af Firmaets vestrhinske Importafdeling, tillige et Medlem af Aktieselskabets Bestyrelse sat under Tiltale, idet Anklageskriftet hævdede, at han maatte være strafferetlig ansvarlig, da der ikke kunde paalægges et Aktieselskab som saadant noget Strafansvar. Begge Responsa gaar ud paa at nægte Bestyrelsesmedlemmets Strafbarhed i et saadant Tilfælde. *F r a n k* udvikler, at da ingen almindelig Retssætning gør Repræsentanten for en juridisk Person, specielt Bestyrelsesmedlemmerne i et Aktieselskab, ubetinget ansvarlig til Straf for Delikter, Selskabets Personale begaar i Bedriften, maa et saadant almindeligt Strafansvar have Hjemmel i en speciel Lovforskrift, men at Maksimalprisloven ikke indeholder nogen saadan. Herefter beroer det paa almindelige Retsgrundsætninger, om der under givne Betingelser kan være Tale om et Strafansvar, hvilket i alle Fald ikke kan udledes fra det Faktum, at Aktieselskabet

som saadant ikke kan straffes; i Mangel af speciel Lovhjemmel for det modsatte maa Bestyrelsesmedlemmets Strafbarhed være betinget af Skyld: positiv urigtig Instruktion til den paagældende eller Forsømmelse og Uforsigtighed ved Valget og Instruktionen af ham eller ved Tilsynet med ham, under saadanne Omstændigheder, at en Lovovertrædelse var forudseelig som Følge heraf; saadanne Betingelsers Tilstedeværelse vil der ikke kunne være Tale om i et Tilfælde som det foreliggende, hvor Forseelsen ikke er begaaet af en underordnet Funktionær, men af den selvstændige Chef for en af Selskabets Forretningsafdelinger. v. L i s z t imodegaar ligeledes Anklagens Betragtning, at Bestyrelsesmedlemmet hæfter strafferetlig for Ikke-Opfyldelsen af Pligter, der paahviler Aktieselskabet (in casu Pligten til at respektere Maksimalprisen), fordi Aktieselskabet selv efter Sagens Natur ikke kan straffes. En Sætning om Strafansvar for fremmed Skyld er undtagelsesvis positivt hjemlet, f. Eks. i Skatte-love, men gælder ikke i Aktieselskabslovgivningen, og Rigsrettens Praksis har ogsaa paa dette Omraade hævdet Kravet om Skyld hos den, der skal straffes. Specielt maa ogsaa Skyldkravet fastholdes, naar det, som i det foreliggende Tilfælde, drejer sig om at paalægge Bestyrelsen Straf for Handlinger, begaaede af den af Bestyrelsen ansatte Prokurist. Denne Skyld kan ligge i forsømt Tilsyn; men Forf. er mest tilbøjelig til at mene, at strafbar Overtrædelse af Maksimalprisloven kræver Forsæt, og da det er in confesso, at det anklagede Bestyrelsesmedlem ikke har haft noget Forsæt til at lade Maksimalprisen overskride, følger allerede heraf hans Straffrihed. Selv under en modsat Forudsætning med Hensyn til det subjektive Krav finder iøvrigt Forf. ligesom Frank, at Forholdene udelukker i det foreliggende Tilfælde at tale om strafbar Uagtsomhed. — Den anklagede (der formentlig var Formand for Bestyrelsen af Aktieselskabet, der bar hans Navn) blev frifunden af Straffekammeret.

G o l d s c h m i d t undersøger det retslige Grundlag for den tyske Straffemyndighed over Udlændinge paa besat fjendtligt Territorium. v. L i l i e n t h a l drøfter Forholdet mellem tysk StGB. § 89 og den tyske Udførselshandel under Krigen og kommer paa et Par Punkter til strengere Resultater, end af v. L i s z t i Tidsskriftets Bind 36 *) hævdet. Endelig bør nævnes et Uddrag af Beretningen for 1913 og

*) Omtalt i nærværende Tidsskrifts Aargang IV p. 109.

1914 fra den tyske Central for Ungdomsforsorg, omhandlende »die Berliner Jugendgerichtshilfe«, der bistaar de 3 berlinske Ungdomsdomstole ved Fremskaffelse af Oplysninger før Retsforhandlingen, ved Repræsentation under denne og ved Beskyttelsestilsyn efter den. Virksomheden blev organiseret i 1908 og har allerede baaret gode Frugter: Baade Tallet af de fra de nævnte Domstole henviste Sager og Tallet af de i disse Sager sigtede, der var tidligere straffede, var indtil Krigen sunket betydelig, i sidste Henseende fra 23 % i 1911 til 11 % i 1914. Endvidere ses det, at stadig flere Sager henvises til Forsorgsorganisationen, uden at der sker retslig Hovedforhandling, men at Beskyttelsestilsyn i stigende Tal anordnes, ogsaa naar Retsforfølgningen indstilles af Bevisgrunde, saa at Frifindelsesdommene bliver færre og færre, medens omvendt Anvendelsen af en Frihedsstraf, der dog kun ved Betingelsesbrist bliver at fuldbyrde, i stigende Grad benyttes i de Tilfælde, hvor Domfældelse overhovedet sker, hvorimod Domme til Bødestraf eller Irettesættelse er i Aftagende. Organisationens arbejder for at udfinde og afværge Grundene til de unges Kriminalitet; den har saaledes rettet Henvendelser for at hindre, at der i Forretninger betroes 14—16-aarige Drenges større Pengebeløb til Aflevering i Banker eller paa Posthuse, da der heri ligger en stor Fristelse.

I 2det Hæfte undersøger Rosenfeld i Artiklen »Diebstahl oder Unterschlagung«, hvorvidt den, der tilegner sig Koster fra et hos ham beroende, men Tredjemand tilhørende aflaaet Gemme ved falsk Nøgle eller ved Opbrydning af Gemmet, skal anses som Tyv eller Bedrager. Den tyske Rigsret har statueret dette sidste i en Del Tilfælde, som Forf. gennemgaar og kritiserer: selv om Gemmet maa siges at være i Gerningsmandens Varetægt, gælder det samme ikke om dets Indhold, da der mellem dette og ham er rejst den effektive Skranke, der ligger i Gemmets Substans (en Kasse, et Skrin, en Kuffert) i Forbindelse med dets aflukkede Laas, hvis Nøgle ikke er hos Gerningsmanden. Hvis jeg forvarer en andens Kuffert, men oplukker den med falsk Nøgle, udtager Indholdet og forvarer det andetsteds, holdende det til Ejerens Disposition — eller f. Eks. tilstiller ham det — men sælger Kufferten til egen Fordel, foreligger der utvivlsomt Bedrageri, idet jeg kun har tilegnet mig, hvad jeg var Besidder af. Men oplukker jeg den og tilegner mig

noget af Indholdet, er det efter Forf.s Mening utvivlsomt, at der foreligger Tyveri, da jeg ikke var Besidder af Indholdet, men allerhøjest havde en Andel i Besiddelsen, der ikke udelukker eller bør udelukke Tyveribegrebet. Herimod kan ikke indvendes, at det dog kun bliver Bedrageri, hvis jeg tilegner mig baade Gemme og Indhold; thi i et saadant Tilfælde — hvor jeg f. Eks. sælger Kufferten og selv beholder og opslider de Klæder, som laa i den — foreligger der baade Bedrageri og Tyveri. Ej heller kan herimod anføres, at Postbudet, der under sin Tjeneste bryder et Pengebrev og udtager Pengene, kun er Bedrager; dette Indhold kan jo kun faas i Hænde ved at tilintetgøre Gemmets Substans, Konvolutten, der er beregnet paa saadan Tilintetgørelse; den er ikke en virkelig materiel Skranke mellem Ihændehaveren og Indholdet, saaledes som et aflaaet Gemme, der er bestemt til at aabnes uden Beskadigelse og ved Hjælp af et bestemt Redskab (den rette Nøgle). Den herskende Rigsretspraksis er ogsaa forsaavidt ulogisk, som den giver den mere forsigtige ringere Beskyttelse end den uforsigtige: Lader en Logerende Værdisager ligge fremme i sit Værelse, advarer den strengere Tyveristraf med Gentagelsesvirkning Logisværtinden mod at tilegne sig dem; men lægger han dem i en Kuffert, aflaaer denne og beholder Nøglen, medens han beder Værtinden opbevare Kufferten paa sit Pulterkammer, skulde hun slippe med Bedrageristraf, naar hun opbryder Laasen og tilegner sig Værdisagerne, uagtet denne Handling ogsaa psykologisk er ensartet med Tyvens, idet den kræver en aktiv Benyttelse af Tyveriets Midler i Modsetning til den mere passive Maade; hvorpaa f. Eks. den, hvem fremmede Penge er betroede, lader disse glide med ind i sit Forbrug.

Elster behandler de tyske Regler om Eftertryksforseelsen. Han ønsker en Lovændring, hvorefter det bliver muligt ansvarsfrit at eftertrykke Tidsskrifts- og Avisartikler uden forud at indhente den over Artiklen raadige Forfatters Tilladelse, i andre Tidsskrifter og Aviser, mod at betale Forfatteren disses sædvanlige Honorar, saaledes at strafbart Eftertryk kun foreligger, naar Honoreringen ikke straks og frivillig effektueres, en Ordning, der formenes at være baade i Publikums, Forfatterens og de periodiske Skrifters Interesse.

Sauer's Undersøgelse om Tredjemands selvstændige Rettigheder i Straffeprocessen er saa stærkt bundet til den

positive tyske Straffeprocesordning, at et Referat næppe har større Interesse for skandinaviske Læsere.

Endnu skal nævnes, at Baumgarten i dette og i 4de—5te Hæfte i Anledning af den nye Udgave af Bindings »Normer« har leveret en Sammenstilling af Bindings Forbrydelselære og den nyere Strafferetsdogmatik, en Gennemgang af hans Skyldbegreb samt en Undersøgelse af Kausalitetsbegrebet i hans Forbrydelselære, hvorved Forf. faar Lejlighed til at berøre en Række af de centrale strafferetlige Grundbegreber.

Hæftets sidste Artikel, et Arbejde af Schultze »Der politische Mord in der britischen Geschichte«, hvis Indhold er lige saa besynderligt som Titlen, kan udelukkende søges forklaret ved de af Krigen fremkaldte Følelser, uden at dog derved Arbejdets Fremkomst i »Zeitschrift« bliver forstaaelig. —

Tredje Hæfte indeholder udelukkende Anmeldelser af tysk retshistorisk, strafferetlig, straffeprocessuel, fængselsvidenskabelig og kriminalistisk Litteratur. —

Krücke mann indleder det følgende Hæfte med »Das juristische Kausalproblem als Problem der passendsten Fiktion«. Forf. slutter sig til Vaihingers Lære *) om, at den retslige Tænkning som al anden menneskelig Tænkning arbejder og maa arbejde med Fiktioner. Aarsagsbegrebet er en saadan Fiktion, og Opgaven bliver derfor at bestemme dette Begreb saaledes, at det i højst mulig Grad bliver anvendeligt for det praktiske Livsojemed, in casu Straffeopgaven. Aarsagsbegrebet kan ikke »erkendes«, kun opstilles som et metafysisk Begreb α : en Fiktion. Den menneskelige iagttagelse (Erkendelse) omfatter kun Fænomenernes Koeksistens og Succession. Naar vi fra den undtagelsesfri Succession for to Fænomeners Vedkommende »slutter« os til en Aarsagssammenhæng, betyder dette kun, at vi ingen Undtagelse har iagttaget, og som Følge af dette formentlig undtagelsesfri »post hoc« konstruerer os et »propter hoc« til Arbejdsbrug. Men at et undtagelsesfrit »post hoc« ikke kan erkendes at være ligt med »propter hoc«, følger ikke blot af, at en saadan Ligestilling ligger udenfor den menneskelige iagttagelse og Erkendelse, men vises bedst ved, at vi, skønt Nat altid følger efter Dag, Vinter

*) Se herom dette Tidsskrifts Aargang III p. 67—68.

efter Sommer, Ebbe efter Flod, ikke opstiller noget Aarsagsforhold mellem disse Fænomengrupper, men nøjes med at slaa fast, at man kan beregne det enes Komme efter det andet. Beregneligheden er reel — om end mer eller mindre fuldkommen — Erkendelse, Aarsagsforholdet kun en Fiktion, nødvendiggjort derved, at den menneskelige Tænkning ikke er eller nogensinde vil blive et Spejlbillede af Tilværelsen. Ud fra disse Synspunkter kritiserer Forf. Opfattelsen af Aarsag som lig med Betingelse, idet han peger paa, at en Række utvivlsomme »Betingelser« maa udskydes som Aarsager af en Grund, der ligger udenfor Begrebet, nemlig manglende Skyld; dette gælder saaledes f. Eks. Bossemageren, der har forfærdiget det Gevær, hvormed Drabet er sket. Fabrikanten af Revolverpatroner maa jo vide, at et Antal af Patronerne vil blive brugt til at skyde paa Mennesker med — hvorledes da hindre, at hans Fabrikation deraf som en »Betingelse« bliver lig med en »Aarsag«? Fejlen ligger dels i, at Problemet er opfattet absolut, som noget haandgribeligt, der skal kunne erkendes, i Stedet for en Tankefigur til Arbejdsbrug, dels i den deraf følgende skæve Formulering af Spørgsmaalet, idet Strafferetten ikke skal spørge, hvad der er Aarsag, men hvem der er Foraarsager. Forf. opstiller da sin Løsning af Problemet derhen, at Ansvar et som Foraarsager er betinget af B e h e r s k e l s e, der atter kræver typisk B e r e g n e l i g h e d eller individuel B e r e g n i n g af, hvad der (erfaringsmæssig) vil ske, dette sidste nemlig, naar den handlende har bedre Kendskab end andre og derfor kan beregne, hvad der for andre synes et Tilfælde. Vil man indvende, at Beregnelighed ikke kan være nok, naar omvendt den handlende ikke har beregnet Følgen, svarer Forf., at ligesom man i Retslivet »indfortolker« et typisk Indhold i individuelle Viljeserklæringer som stilltende oplagne, selv om den erklærende in concreto ikke har tænkt derpaa, saaledes maa man paa samme Maade — fiktionsvis — underskyde individuel Beregning, naar typisk Beregnelighed har foreligget. Forf. undgaar at ty til udenfor liggende Momenter — Skyldbegrebet — for at finde en nødvendig Begrænsning af Aarsagsbegrebet. Men Beregnelighed og Beregning er endnu ikke tilstrækkelig til at give den fornødne Begrænsning af Aarsagsbegrebet; Patronfabrikanten er ikke reddet herved. Derfor er det afgørende Overbegreb, hvis nødvendige Forudsætning Beregnelsen er, B e h e r s k e l s e n af Omverdenen. Hvor denne mangler, kan man ikke tale om Kausalitet. Forf.s Kausalteori bliver derfor

Teorien om »die beherrschte Fremdbewegung«, hvor Beherskelsen atter forudsætter typisk Beregnelighed eller individuel Beregning. Denne Teori forsøger i alle Fald i Modsætning til Betingelsesteoriene at gøre Rede for Sammenhængen mellem Handling og Virkning.

Beling kritiserer meget skarpt de af Binding i et nyt Værk »Strafrechtliche und strafprocessuale Abhandlungen« fremsatte Theses om Afstemningsmaaden indenfor en kollegial Straffedomstol. Kritikken synes beføjet, men Udviklingerne har næppe en saadan Interesse for dette Tidsskrifts Læsekreds, at der er Grund til at gaa nærmere ind paa dem. Vi er vante til ad praktisk Vej og uden særlig Opstilling af Regler at kunne naa en Afgørelse, der fremtræder som Majoritetsbeslutning.

I tysk strafferetlig Litteratur droftes for Tiden Spørgsmaalet om, hvorvidt en Kvinde, der i Krigen er bleven voldtaget af en fjendtlig Soldat og derved besvangret, har Ret til at foretage Fosterfordrivelse. Bacharach hævder i det heromhandlede Hæfte af »Zeitschrift«, at Tilladeligheden heraf ikke blot er ønskelig de lege ferenda, men maa anses hjemlet ved den gældende tyske Ret, ikke blot for Krigsforhold, men overall, hvor Besvangrelsen er paaført ved Voldtægt. Hans Udviklinger imodegaas i det næste Hæfte af Feisenberger.

Det vil erindres, at to »Scientister« forrige Efteraar blev idømt Fængselsstraf i Berlin for uagtsomt Drab, fordi de havde taget to alvorlig syge Damer under Behandling, idet de syge afbrød deres Lægebehandling for helt at give sig under Scientisterne, med det Udfald, at begge ret hurtig afgik ved Døden. Den Aandsretning, der betegnes ved »Christian Science«, og som kun er 50 Aar gammel, har vundet en ret vid Udbredelse i Amerika og Europa og har Krav paa Interesse ogsaa fra strafferetlig Side, fordi dens Tilhængere under en rent ideelt betinget Stræben er udsat for at komme i Konflikt med Straffelovens Bestemmelser om Kvaksalveri eller endog — som Berlinertilfældet viser — dens Bud om Legemsbeskadigelse og Drab. Man læser derfor med Interesse Afhandlingen »Der Szientismus«, hvormed Kirkehistorikeren Holl aabner det næste Hæfte. Scientismen er stiftet af Mary Baker, født 1821 i New Hampshire og død som Mrs. Eddy i 1910. Efter for sine nervøse Lidelser at have forsøgt forskellige Lægemetoder, ogsaa Magnetisme, endte hun efter indgaaende medicinske Studier i

den Overbevisning, at al Sygdom bunder i Sindet og derfor kan helbredes ved sjælelig Paavirkning. Kombineret med hendes inderlige, puritanske Religiositet førte denne Overbevisning hende til at opstille en Lære, der paa en Gang er Religion og Verdensanskuelse eller filosofisk System, og som hun udprægede dels ved at danne en Menighed, dels ved at oprette en Undervisningsanstalt. I 1875 udkom hendes store Værk »Science and Health«, hvilket hun selv erklærer for guddommelig inspireret. Hendes Læres metafysiske Grundlag er, at Gud er Aand og som Aand Liv og Virkelighed, uden Legemlighed eller anden Begrænsning. Denne Aand aabenbarer sig for derved at give Udtryk og Bevis for sit Væsen, men dette Udtryk maa som en Frembringelse af Aand selv være af aandig Natur. Menneskeaaanden er en Genspejling af Guds aandige Væsen. Modstykket hertil er, at hele Materien ikke er en Realitet, men kun et Skin. Var den en Realitet, maatte man enten antage den for skabt af Gud, hvilket er uantageligt, da den fuldkomne, ubegrænsede Aand ikke giver sig Udtryk i noget ufuldkomment og begrænset, eller tænke sig den skabt uafhængig af Gud, hvilket er uforeneligt med Guds Universalitet. Den Tilværelse, der findes udenfor Menneskeaaanden, bestaar af Kræfter, der i Virkeligheden kun er Tanker, Naturlovene er kun Aandslove. Som Materien kun er et Skin, gælder det samme om alt, hvad dermed hænger sammen: Synd, Sygdom, Død og andre Onder er ikke Virkeligheder. Gud har skabt Verden og Menneskene som fuldkomne. Ellers kunde Fuldkommenhed aldrig tilstræbes i Livet, thi hvem skulde kunne forbedre et Værk af Gud? Hvis Gud skabte Sygdom, maatte det være noget godt at være syg og maatte følgelig være umuligt og utilladeligt at søge Helbredelse. Men Guds egen Fuldkommenhed udelukker, at han skulde kunne skabe Synd, Sygdom eller Død. Hvad betyder da disse Fænomener, der jo faktisk plager Menneskene? Svaret lyder, at de i Virkeligheden er Indbildning, der kun findes i Menneskers Bevidsthed, men ikke som reelt eksisterende. De er opstaaede i Menneskesindet ved en »Gudsforglemmelse«, der bl. a. bevirkede Frygt, som er Grundlaget for al Sygdom, ja egentlig er selve Sygdommen. Frygten fremkalder ved Tankeforbindelse et bestemt Sygdomsbillede, og dette giver sig da ydre Udtryk i Legemet. »Mennesket ser, hvad det troer«. Saadanne »falske« Antagelser befordres ved Lægernes og Pressens Sygdomsskildringer, ved selve Lægernes Virksomhed og ved de voksnes Indflydelse paa Børnene. Saa-

ledes er Sygdommenes Hær opstaaet, og saaledes vokser den stadig. Men det egentlige, det aandige Menneske, Guds-afspejlingen, er bestandig uberørt af dette, det kan ikke skades, men kun ligesom hylles i en Taage. Borttages Frygten, er Jordbunden for Sygdom med det samme borttrykket. Taagen er borttrykket af Christus, men Kirken har kun betonet hans Kamp mod Synden, men glemt eller holdt ude fra sin Lære hans Kamp mod og Sejr over Sygdom og Død, og i sin Frelselære har den klamret sig til Jesu Person i Stedet for til den i ham virkende Kraft. Jesus har dog selv forlangt Efterfølgere, hans Bud til Disciplene om at helbrede syge gælder den Dag i Dag. Sygdomsbekæmpelse skal efter Guds Vilje gaa jævnsides med Syndsbekæmpelse.

Paa dette religiøst-filosofiske Grundlag udvikler Mrs. Eddy derpaa sin Helbredelseslære. Selvfølgelig er efter denne Lægemidler unyttige, ja utilladelige. Sygdommen beroer paa Sindet, og dette skal altsaa styrkes og renses, men ikke ved en Appel til den naturlige menneskelige Viljeskraft, som hun opfatter som noget dyrisk, der hører sammen med Legemligheden. Sindet skal søge Fordybelse i Gud og derigennem opveje »Gudsforglemmelsen«, miste sin Frygt, og da er Sygdommen hævet. Den, som vil helbrede en anden, maa først iagttage og forstaa de Tankebilleder, som hemmelig behersker den syge, og derpaa igennem Bøn for og med ham skaffe ham Forstaaelsen af Guds Forhold til ham og af, at Gud ikke blot vil helbrede ham, men at han i Virkeligheden ikke er syg. Naar dette er lykkedes, naar Patienten har opnaaet at tænke sig sund ved at opfatte sit Selv som Afspejling af den fuldkomne Gudsand, vil ogsaa Legemet genvinde sin naturlige Tilstand af Sundhed og Harmoni. Naar den kristelig-videnskabelige Erkendelse er skredet langt nok frem, vil der ingen Grænse være for, hvad den kan helbrede; men endnu er hverken Menneskeheden i det hele eller den enkelte Helbreder naaet saa vidt i Erkendelse, at alt kan opnaas ad denne Vej. Mrs. Eddy tillader derfor indtil videre at lade en Saarlæge tage sig af Benbrud og at søge Lægehjælp ved Fødsler. — Ligesom Sygdom er Døden efter hendes Lære kun et Skin: det virkelige Menneske, Gudsafspejlingen, forsvinder ved den saakaldte Død kun fra vort Bevidsthedsplan.

Som det vil ses, er »Christian Science« langt fra andre »aandelige« Helbredelsesmetoder som Magnetisme, Viljesindgivelse eller Hypnose. Dens Helbredelseslæres Opbygning paa en ren kristelig Basis og dens inderlige Forbindelse med

den kristelige Tro forklarer, at den har faaet en vid Ud-
bredelse. —

Et i samme Hæfte refereret Foredrag af v. L i s z t om-
handler Krigen og Kriminaliteten blandt de unge. Forf. paa-
viser, at vel var ved Krigens Udbrud det hidtil stadig
voksende Tal af Domfældelser af unge Forbrydere bragt til
at blive staaende, saaledes, at Tallene for Aarene efter 1906
alle var lavere end dette Aars Tal; men dette Resultat maa
ses i Belysning af, at andre Forholdsregler i disse Aar i sti-
gende Omfang var bragt til Anvendelse overfor unge Men-
nesker; i Preussen alene er c. 50.000 Born og Ynglinge i
indtil 18 Aars Alderen under offentlig Opdragelse og derved
afskaarne fra at begaa Forbrydelser. Balancen beviser saa-
ledes ikke en virkelig Tilbagetrængning af Kriminaliteten
hos Ungdommen; i hvert Fald kan en saadan Balance kun
være labil, og enhver betydelig Røstelse af Folkelivet, saa-
ledes ogsaa Verdenskrigen, vil forstyrre Ligevægten og for-
øge Kriminaliteten. At dette ogsaa er sket, viser Beretnin-
gerne fra de tyske Centraler for Ungdomsforsorg, hvorefter
Stigningen af Tallet for de til Centralerne henviste dom-
fældte for Aaret 1915 er ret betydelig og stærkt voksende i
hvert af dette Aars Kvartaler. I alle Fald er det sikkert, at
Krigen bevirker en stigende V a n r ø g t af Born og unge
Mennesker med deraf flydende Fare for voksende Kriminali-
tet. Grundene hertil ligger lige for: mangelfuld Opdragelse
i de mange Hjem, hvor Faderen er i Krig og Moderen op-
taget af Forsørgelsesarbejdet udenfor Hjemmet, Indskræn-
ning i Skoleundervisningen som Følge af Lærernes Indkal-
delse, hvorved i de mindre Byer en eller flere Skoledage om
Ugen bortfalder, manglende Tilsyn med Handels- og Haand-
værkslærlinge, hvis Mestre er Soldater, saa at Hustruerne,
der skal lede Bedriften, ikke altid magter at holde Styr paa
Lærlingene. Hertil kommer de økonomiske Forhold, for en
Dels Vedkommende Arbejdsløshed, men i langt højere Grad
det altfor godt lønnede Arbejde, der nu kan opnaas af de
ganske unge, hvorved disse faar en uforholdsmæssig stor
Ugeløn i Hænde og forledes til at odsle Penge til Fornøjelser
og Udskejelser; i Forbindelse hermed nævnes, at de unge
rykker op paa de indkaldte ældres Tillidsposter, faar Penge
betroet og mangler Modenhed til at modstaa Fristelsen til
at tilegne sig disse for at skaffe sig Slikkeri og Fornøjelser.
Endelig nævnes den Uro og Fantasiophidselse, som selve
Krigen, den derved fremkaldte Litteratur, Biografrestillin-
ger osv. avler hos de unge. For at imødegaa den ved For-

holdene saaledes fremkaldte Fare for Vanrøgt og derigen- nem stigende Ungdomskriminalitet anser Forf. nye Straffe- lovbud for nødvendige. Han peger i denne Henseende paa en Række Anordninger overfor de unge, som er udsendt fra de forskellige Armékorpskommandoer hver for sit Distrikt, og som gaar ud paa: Forbud mod at besøge Værtshuse om Aftenen eller uden Forældres Ledsagelse, mod at nyde Al- kohol paa offentlige Steder, mod at overvære forskellige Fo- restillinger, mod uden Ærinde at drive om paa Gader og offentlige Pladser, særlig om Aftenen efter et bestemt Klok- keslet (»Polizeistunde«). For Overtrædelse af disse Forbud saavel som for falsk Aldersangivelse fastsættes der Straf. Modstykket hertil er saa Strafbestemmelser for de nærings- drivende, der sælger Alkohol til eller i deres Værtshuse mod- tager Personer under den fastsatte Aldersgrænse, for For- ældre, der ved manglende Tilsyn muliggør Bornenes Over- trædelse af Forskrifterne, og — for en enkelt Korpskom- mandos Vedkommende — endog for enhver, der afgiver urigtig Opgivelse af Alderen for en umyndig, f. Eks. over- for den handlende usandfærdig bevidner, at den ungdom- melige Kunde er over Aldersgrænsen. Forf. billiger ganske Udstedelsen af slige Strafbestemmelser, men ønsker det gjort universelt for Tyskland ved en Rigslov, der sætter Al- dersgrænsen ved det fyldte 16de Aar, medens nogle af Kom- mandoanordningerne har det 16de, andre det 17de og atter andre det 18de Aar som Grænse for deres Foranstaltningers Anvendelse. De Indskrænkninger i de unges Handlefrihed og den besværlige Undersøgelsespligt for de voksne, som herved paalægges, maa taales i Samfundets Interesse. Ved Siden af Strafbestemmelserne peger v. Liszt naturligvis paa det præventive Arbejde, der paa det heromhandlede Omraade paahviler de enkelte og Samfundet; særlig hen- leder han Opmærksomheden paa, at den tyske »Gewerbe- ordnung« hjemler en Kommune Ret til at bestemme, at den af en mindreaarig Arbejder fortjente Løn skal udbetales til Forældrene eller Formynderen og kun maa betales direkte til Arbejderen selv efter Forevisning af disses skriftlige Sam- tykke dertil eller deres Kvittering for at have modtaget den senest udbetalte Løn; naar Kommunerne i vidt Omfang traf saadan Bestemmelse, vilde kun en Del af Lønnen gaa til Lønnepenge, medens Resten af Forældre eller Formynder kunde sættes i en Sparekasse.

Endnu skal nævnes som særdeles læseværdig Klei n e- b e r g's militærstrafferetlige Undersøgelse af, hvorvidt en

Militærperson under en retslig eller disciplinær Undersøgelse mod ham er berettiget til at lyve, et Spørgsmaal, der ubetinget besvares bekræftende ud fra det Synspunkt, at Militærjurisdiktionen ikke udspringer fra Kommandomagten, men har udviklet sig uafhængig af denne, og at den militære Domstol, om end helt eller delvist beklædt af den sigtedes Overmænd, derfor ikke staar som hans Foresatte, hvorefter Bestemmelsen i tysk Militærstraffelovbog om Arreststraf for den, som bevidst fremfører Usandhed overfor den Foresatte, der udspørger ham i tjenstlig Anledning, ikke her skal finde Anvendelse. Og herefter maatte der efter Forf.s Mening for at nægte den sigtede Ret til at lyve under Retssagen eller den retslige Forundersøgelse kræves et positivt Lovbud i saa Henseende, hvilket imidlertid ikke foreligger.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Børneforsorg.

Overværgeraadets Statistik for Aaret 1915 udviser, at i Aarets Løb ialt 818 Børn er anbragt udenfor Hjemmet i Henhold til Børneloven af 14. April 1905 *). For de foregaaende Aar var Tallene: 1906: 585, 1907: 598, 1908: 642, 1909: 849, 1910: 802, 1911: 722, 1912: 809, 1913: 736, 1914: 770. Kun et Aar (1909) viser et højere Tal end 1915. Af de saaledes antagne 7331 Børn var ved Ugangen af 1915 endnu 4830 Børn under Værgeraadetsinstitutionens Forsorg. Regnet efter Forældrenes Opholdssted var af de 7331 Børn 2787 fra Hovedstaden, 2414 fra Provinskøbstæderne, 2094 fra Landdistrikterne og 14 fra Udlandet, og for 22 var Forældrenes Opholdssted uoplyst. Hovedanbringelserne for de i 1915 fjærnede og udenfor Hjemmet anbragte Børn var: Opdragelsesanstalt 61, Oplagelses- og Iagttagelseshjem 504, Børnehjem 52, privat Pleje 163 (deraf i Plejehjem paa Landet 144). Børnenes Alder ved Anbringelsen (regnet efter Godkendelsesdagen) var: Under 2 Aar 30, 2—4 Aar 40, 4—7 Aar 83, 7—10 Aar 141, 10—12 Aar 141, 12—14 Aar 165, 14—16 Aar 127, 16—18 Aar 91. For 193 af de ovennævnte paa Oplagelses- og Iagttagelseshjem anbragte Børn afslut-

*) Om Statistiken for 1912, 1913 og 1914 se dette Tidsskrifts 1ste Aargang S. 277, 2den Aargang S. 282 og 3dje Aargang S. 245.

tedes i Aarets Lob Iagttagelsen, og af disse 193 Børn anbragtes 71 paa Opdragelsesanstalt (fra Hovedstaden 29, fra Provinskøbstæderne 27 og fra Landdistrikterne 15), 35 i Børnehjem, 53 i Plejehjem, 24 i Tjenesteplads, 7 i Lære og 3 i Hyre. Hovedsagen til Fjernelsen fra Hjemmet var for 326 begaaede Lovovertrædelser, for 474 Vanrøgt eller begyndende sædelig Fordærvelse (af disse var 47 over 15 Aar gamle ved deres Antagelse af Værgeraadsinstitutionen) og for 18 Mishandling o. l. — Paaanke fra Forældrenes Side af Værgeraadens Beslutning om et Barns Fjernelse forelaa i 20 Tilfælde. I 10 Tilfælde blev en af et Værgeraad indstillet Beslutning om et Barns Fjernelse fra Hjemmet ikke godkendt af Overværgeraadet, i 67 Tilfælde henvistes Sagen til Fattigvæsenet som hørende under dette, og i 11 Tilfælde indskrænkede Værgeraadsinstitutionens Virksomhed sig til efter Fattigvæsenets Begæring at fratage de naturlige Forældre Forældremagten og overdrage denne til Fattigvæsenet.

De københavnske Værgeraads Virksomhed 1905—1915.

Fra Kontorchefen ved de københavnske Værgeraads Fælleskontor W i l l. B e h r e n d foreligger en Oversigt over disse Værgeraads Virksomhed i det siden Børnelovens Ikrafttræden forløbne Tiaar (nøjagtig dog kun $9\frac{1}{4}$ Aar, idet Børneloven traadte i Kraft d. 1. Oktober 1905 og Oversigten slutter med d. 1. Januar 1915). I dette Tidsrum har de københavnske Værgeraad beskæftiget sig med Sager angaaende ialt 10,725 Børn. Med Hensyn til 3382 af disse gik Beslutningen dog kun ud paa intet at foretage (man maa herved erindre, at en ikke ringe Del navnlig af de fra private hidrørende Anmeldelser fremkommer paa et meget løst Grundlag og lidt af lidet ideelle Bevæggrunde). Af de øvrige 7343 Børn blev 2688 fjærnede fra Hjemmet og anbragt under Værgeraadsinstitutionens Forsorg — disse udgør saaledes en Del af de Børn, der omhandles i Overværgeraadets aarlig udgivne Statistik —; endvidere blev 284 Børn anbragt udenfor Hjemmet ved andres Foranstaltning, for 511 Børn blev Sagen oversendt til andre Værgeraad, medens der med Hensyn til ialt 3860 Børn blev truffet Foranstaltninger, der ikke medførte deres Fjernelse fra Hjemmet: for 1344 Børns Vedkommende afgjordes Sagen ved Advarsel til Barn eller Opdragere, for 2010 blev Tilsynsværge beskikket, for 85 Børn blev Værge foranlediget beskikket efter de særlige Regler for Børn fødte udenfor Ægteskab, 118 Børn fik Paalæg om at søge Dagarbejdsskolen, og for 303 Børn blev

forskellige andre Foranstaltninger truffet. — Af Børnene var godt $\frac{3}{5}$ Drengene; Tallet af Drengene og Piger er omtrent ens indtil 6—7 Aars Alderen — her skyldes Værgeraadenes Indgriben som Hovedregel Hjemmenes Forhold —, men for de følgende Aldersklasser indtræder en væsentlig Overvægt paa Drengenes Side, et Forhold, der er velkendt fra Kriminalstatistiken. De Hjem, hvor Børnene henhørte, var i c. 44 % af Tilfældene Familiehjem, hvor Forældrene samlevede, i c. 41 % Hjem, hvor Forsørgeren var en enlig Kvinde (ugift, Enke, fraskilt, separeret eller forladt).

Fængselshjælpens 13de Aarsberetning (for Tiden fra d. 1. April 1915 til d. 31. Marts 1916) indledes efter denne Forenings Skik med en lille Afhandling, der henter sit Æmne indenfor Foreningens Interesser. De i denne Beretning foreliggende Udtalelser fra Overlærer ved Nyborg Strafanstalt J. H. W a n d a l l om »Fængselspædagogik« tager deres Udgangspunkt fra den kgl. Anordning 28. Maj 1913, der fastslaar de for Nyborg-Anstalten gældende Afvigelser i de ellers almindelige Regler for Fuldbyrdelsen af Forbedringshusarbejde*), og søger at klargøre, i hvilket Omfang og ved hvilke Midler en pædagogisk Behandling af de unge Forbrydere kan gennemføres i denne Anstalt, der skal modtage Mandspersoner under 23 Aar, som er idømte Straf af Forbedringshusarbejde. De Indrømmelser, der i dette »Ungdomsfængsel« er gjort de pædagogiske Hensyn, er ret beskedne, og Sammenligning i saa Henseende kan ikke finde Sted med det amerikanske *Reformatory***) og kun til Dels med de engelske *Borstal-institutes****).

Forf. fremhæver, at den i Frihedsstraffen liggende Isolation og ydre Tvang medfører en betydelig Indskrænkning i den naturlige Selvudfoldelse, og at Fængselspædagogiken heroverfor faar den utilitaristiske Opgave under Benyttelse af alle de Midler, som Fangebehandlingen stiller til Raadighed, at skabe praktisk Dygtighed og større aandelig Modenhed hos Fangen. Forf. nævner her først Fængslets ydre Rammer, Cellens Udstyrelse og Fangens Paaklædning saavel

*) Se herom Thorkil Fusing i dette Tidsskrifts 2den Aargang S. 55.

**) Se A. Goll i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet, Aargang 1891 S. 65 ff.

***) Se C. E. Cold i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet, Aargang 1907 S. 69 ff og A. Goll sammesteds, Aargang 1911 S. 170 ff.

som Funktionærers og Fangers ydre Optræden og Omgangstone som vigtige Led i Fangebehandlingen. En hensigtsmæssig Bekæmpelse af Disciplinærforseelserne foregaar dels ved at lade en tydelig Forbindelse træde frem mellem Overtrædelsens Art og den Straf, den medfører, dels gennem Anvendelsen af det fra amerikanske og engelske Ungdomsfængsler kendte »Mærkesystem« og Tropsførerinstitutionen (*Star-class prisoners*). Indenfor den Del af Fangebehandlingen, der tager direkte Sigte paa Fangens legemlige og aandelige Udvikling, nævnes først Idræt (Gymnastik og Sport), der i Nyborganstalten foregaar i Fællesskab, men dernæst som det vigtigste Arbejdsdriften og Undervisningen. Den vidtdrevne *Handværksuddannelse*, der er Formaalet i de amerikanske Reformatories og de engelske Borstal-institutes, kan kun i begrænset Omfang gennemføres i Nyborg, fordi den hindres dels af det nu indenfor Fængselsvæsenet herskende Regie-System, der lader Staten overtage Ledelsen af Anstaltens Arbejdsvæsen, og under hvilket der kun fremstilles Ting, som Staten selv kan forbruge, dels ved selve den meget begrænsede Tid (6 à 8 Maaned), hvori en stor Del af Fangerne opholder sig i Nyborganstalten. De nuværende Strafminima vil dog forhaabentlig blive forhøjede *), og selv under Regiesystemet kan der gores en Del til Fremme af den haandværksmæssige Uddannelse, hvad Forf. nærmere udvikler. Endelig søges gennem *Undervisningen* Fangens selvstændige Domme-kraft udviklet: Fagundervisningen søger at dygliggøre ham til det praktiske Liv; Tegning og Sløjd **) udvikler Iagttagelsesevne, Orden, Nojagtighed og Skønhedssans; Kulturundervisningen (Sundhedslære, Samfundslære, Kulturhistorie og en populær Gennemgang af Moralen) vækker hans Interesse for de Love, der betinger Individets og Samfundets Vækst. Faktorer af pædagogisk Betydning er endelig en hensigtsmæssig Udnyttelse af Fangebiblioteket og Indførelsen af den »Fangeavis«, paa hvis Fremkomst i den nærmeste Tid der nu haabes, samt endelig den religiøse Paavirkning, naar denne præges af Fængselspædagogikens Krav.

Som Regel er det dog kun Spirer, der har kunnet nedlægges i Fangen, og han trænger ved Løsladelsen til Støtte, først og fremmest ved, at der skaffes ham passende Beskæf-

*) Straffelovskommissionens Udkast (1912) fastsætter 1 Aar som Minimum for Strafarbejde.

**) Se Thorkil Fussing i dette Tidsskrift for indeværende Aar S. 167.

ligelse og fornødent Udstyr dertil, men tillige ved et gennemført Tilsyn i den første Tid. »Løsladelse paa Proven« maa søges gennemført i videre Omfang saaledes som i de amerikanske og engelske Ungdomsfængsler. I den Hjælpe- og Tilsynsvirksomhed, Afhandlingen saaledes sluttelig paa-kalder, haves naturlig Tilknytning til den Forening, der har givet Rum for Forfatterens Udtalelser. —

Fængselshjælpens Virksomhed er i det forløbne Aar foregaaet indenfor de nu kendte Rammer og i et Omfang, der tydelig vidner om den særlige Betydning, denne Forening har ved Siden af de fra ældre Tid bestaaende Fængselselskaber. Iøvrigt griber Fængselshjælpen jo ogsaa ind paa Børneforsorgens Omraade ved sin Virksomhed til Bedste for de ganske unge Lovovertrædere, der fritages for Straf. Gennem sine Optagelseshjem (for Drengene i Glostrup og for Piger i Lyngby) samt ikke mindst gennem Skolehjemmet *Proven*, der er indgaaet som Led i de til Raadighed for Værgeraadsinstitutionen staaende Opdragelsesanstalter, yder Foreningen værdifulde Bidrag til det forebyggende Arbejde blandt de ganske unge. I Beretningen fra »Proven« taler Skolehjemmets Forstander forstandige Ord om Desertionerne, og med særlig Interesse læser man Beretningen om den nu oprettede Somandsafdeling paa »Proven« og om de til denne hørende Elevers Anbringelse i Sommerhalvaaret om Bord i den grønlandske Handels Skibe.

E. O.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Aug. Goll: Lov om Rettens Pleje af 11. April 1916 i populær Fremstilling. Kbhvn. 1916.
- Jon Skeie: Afhandlinger om forskellige Retsspørgsmaal. II Bd. Krnia 1916.
- Tidsskrift for Retsvidenskab. 29. Aargang (1916). 1.—2. Hefte.
- Juridisk Tidsskrift 1916. Nr. 4—6.
- 13de Aarsberetning fra Fængselshjælpen ($1/4$ — $31/5$ 1916).
- Svensk Juristtidning. Utgiven under redaktion af Tore Almén, Gustaf Appelberg, Birger Ekeberg, Gösta Huselius, Karl Schlyter. Årgang I. (1916). 1.—4. häft.
- Revue pénitentiaire et de droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXX année. Nr. 2. Mars—Avril 1916. Nr. 3. Mai—Juin 1916.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXVII Bd. 5.—8. Hæfte.

Bestraffningsrätten „inom och utom riket“.

Af Lage Staël von Holstein.

Professor Thyrén har i sitt »Förberedande utkast till strafflag« (Lund, 1916) uppställt regler rörande bestraffningsrätten inom och utom riket, som påkalla uppmärksamhet, dels därför att deras antagande synas utgöra ett föga förmånligt afsteg från nu gällande svensk rätt och praxis, och dels därför att den föreslagna förändringen knappt harmonierar med gängse modern uppfattning inom den internationella straffrätten. Detta senare förhållande är gifvetvis af vikt, i den mån våra bestraffningsregler såvidt möjligt böra sammanfalla med dem i andra land.

Mitt intresse för föreliggande ämne väcktes ursprungligen under en studie öfver de nordiska och enkannerligen svenska kustvattnens utsträckning ur neutralitets-synpunkt. Under denna granskning kom jag till det resultatet, att den af vår diplomati häfdade fyramilslinjen knappast äger tillräcklig folkrättslig häfd och ej kan göra anspråk på försteg framför den allmänt vedertagna och äfven i vår praktiska neutralitetspolitik så småningom enbart tillämpade tremilslinjen¹⁾.

Ett antagande af tremilsgränsen såsom allmän norm förefaller betingadt äfven af straffrättsliga skäl. En för-

¹⁾ Jfr. De nordiska kustvattnens utsträckning under krig samt Sveriges neutralitetsgräns i *Juridisk Tidsskrift*, Köpenhamn 1915, och *Nautisk Tidsskrift*, Göteborg, 1916.

brytelse begången å öppna hafvet hemfaller tydligen under fartygsflaggans lag; gjorde nu en stat anspråk på en maktsfär, som inkräktade på hvad som folkrättsligt erkännes som öppet haf, utsatte den sig för ett bestridande af sitt straffanspråk, som det svårligen kunde möta. Det synes i följd däraf lämpligt, att i en ny strafflag kunna hänvisa på en bestämd gräns för straffområdet. Regeln borde vara, att kustområdet sträcker sig tre mil till hafs, räknadt från kust eller yttersta holme och ej som nu »från yttersta ej ständigt av havet öfversköljda skär«, vilken senare beräkning under kriget faktiskt annullerats. Vid bukter med tio mil eller mindre mellan pyntarna bör beräkningen ske från den största bredden. En sådan fixering af våra offentligträttsliga normer förutsätter emellertid gifvetvis en undersökning liggande utom området för den nuvarande strafflagskommissionens arbetsuppgift.

Utom tremilslinjen äro tvenne andra maritima gränser af straffrättslig betydelse: de inre farvattens och hamnområdets. Hittills återfinnas dessa distinktioner blott inom vår speciella straffrätt. Kungl. Förordn. af den 26. Oktober 1906 om undvikande af ombordläggning (artikel 32) är sålunda blott tillämplig å fartyg i inre farvatten, hvarmed förstås området inom svenska skärgårdar och hamnar.

Neutralitetskungörelsen af den 20. december 1912 särskiljer inre och yttre kustvatten; de förra omfatta hamnar, hamninlopp, redder och vikar, äfvensom vatten beläget emellan och innanför öar, holmar och skär, som icke ständigt af hafvet öfversköljas, dock att i Öresund endast där befintliga hamnar och hamninlopp äro att betrakta såsom inre kustvatten¹⁾. Enligt en K. Kungörelse av samma datum är nu befälhafvare å främmande örlogsskepp skyldig, att inom svenskt kustvatten öfver hufvud ställa sig till esterrättelse de hälsovårds-, lots-, tull-,

¹⁾ Se Gällande Folkrätt, s. 37 (§ 6), 1916.

hamn- och polisföreskrifter, som af vederbörande myndighet lämnas.

Lagen om tillsyn å fartyg af den 16. Oktober 1914 tillämpas å utländska fartyg, som här i riket finnas (§ 1), men enligt hvad departementschefen vid lagens framläggande anförde afses med detta uttryck blott hamnområde¹.

Spionerilagen af den 9. maj 1913 under strafflagen kap. 8 hänför åter vissa skyddsbestämmelser såväl till rikets kuster som därtill hörande skärgårdar, farleder eller hamnar (§ 4).

Kusthavslinjen, skärgårdslinjen och hamnlinjen återfinnas alltså i nu gällande rätt som med hvarandra konkurrerande normer. Vår allmänna strafflag känner ej denna indelning. Den talar blott om förbrytelser inom och utom riket (kap. I, § 1, 2). På brott föröfvade inom riket tillämpas den rena territorialprincipen, på brott utom riket en kombination af personal- och realprinciperna, såtillvida att brott bestraffas, om de äro begångna af svensk eller mot svensk eller Sverige, dock att förbrytelse å svenskt fartyg alltid räknas som föröfvadt inomlands och att för utländings bestraffande fordras Konungens förordnande.

Genom doktrin och praxis ha dock dessa paragrafer i sin tillämpning rätt väsentligt modifierats. För främmande makts örlogsskepp gäller först och främst undantag. Att tillerkänna dem s. k. exterritorialitet ansågs förr nödvändigt för att förklara denna särställning. Liksom för vad angår diplomaters straffrättsliga ställning bör man dock, för att undgå juridiska felslut, öfverge denna föråldrade fiktion²). Skeppens förmånsberättigade ställning betingas af deras statsliga och militära egenskap och ändamål.

¹) Malmén, Sjöfartsäkerheten, 1915 S. 6.

²) Se min artikel Om diplomaters straffrättsliga ställning i denna Tidskrift 1914. Professor Thyrén har till § 4 blott gjort ett tillägg om »statsöfverhufvud och dem som honom ledsaga», men för öfrigt i § 3 b ordagrannt låtit den gamla lagens uttryck kvarstå, fastän dessa, som jag i nämnda artikel sökt visa, äro långtifrån tillfyllest.

Undantaget gäller vidare för krigförandes priser i svensk hamn. Professor Thyrén lika litet som vår gällande lag berör detta fall, som också rätt allmänt torde hafva förbisetts. Folkrättsligt äro dock örlogsskepp och priser i neutrala hamnar likställda. Prisens införande, vore det än i dess eget lands hamn, ändrar nämligen ej i något hänseende dess rättsliga status¹⁾. För att bli i tillfälle att straffa förbrytelse begången ombord å införd pris med främmande flagg har ett land endast att anlita utlämningsvägen (Einicke, Jaekel, Pepy).

Huru ställer det sig å andra sidan med handelsfartyg? I ett utslag af den 14. september 1869 anförde Högsta domstolen som sin mening, att främmande handelsfartyg straffrättsligt är att likställa med örlogsskepp. Fartyg vore i allmänhet att anse för en utsträckning eller del af den stats område, hvilken det tillhörde. Med rätta invänder Alb. Ehrensvärd häremot: »Vi tro icke, att man äger rätt att tillämpa de uttalade grundsatserna äfven ifråga om utländska fartyg, som ligga förankrade i svensk hamn. Hamnområdet torde tvifvelsutan betraktas såsom en del af rikets område, hvarför också brott, som inom det samma begås å därstädes liggande utländskt fartyg är att anse som vore det begånget i inlandet. Själfva språkbruket torde äfven bestämdt utdöma en tolkning, som skulle vilja förklara ett brott, som föröfvats i svensk hamn vara begånget utom riket.» (Om verkan af utländsk straffdom, Lund, 1895, S. 109).

Kan man sålunda ej i straffrättsligt hänseende likställa handelsfartyg med örlogsskepp är det dock rätt allmänt erkänt, att fartygen icke destomindre inta en särskällning ur bestraffningssynpunkt. Ett prejudikat är an-tecknad i Westrings lagedition, enligt vilket svensk domstol vore obehörig ifråga om brott, som af utlänning begås mot annan utlänning å utländskt fartyg inom svenskt

¹⁾ Se min uppsats »Om neutrala prisers rättsställning och fallet Themis», Göteborg, 1916.

område. Det var i detta fall fråga om ett engelskt fartyg, som strandat å Faludden vid Gotland och åtal hade väckts för utrönande, om strandningen förorsakats genom brottsligt beteende. 1894 upptog däremot Stockholms Rådhusrätt till pröfning ett mål rörande brott, begånget af engelsk undersåte mot svensk å ett engelskt i Stockholms hamn liggande fartyg utan att Konungens tillstånd till åtalets anställande inhämtats.

Territorialitetsprincipen sådan den på detta vis modifieras med hänsyn till personalitetsprincipen står också i full samklang med utländsk doktrin, enligt hvilken den inhemska staten bestraffar brott å utländska fartyg i dess hamnar, endast för så vidt dessa rikta sig mot dess egna intressen eller offentliga ordning eller emot dess egna undersåtar, men i andra fall öfverlämnar åt den utländska statens domstolar eller konsulära myndigheter att utöfva bestraffningsrätten. I Frankrike daterar sig denna åskådning från ett afgörande af »Conseil d'Etat« 1806 och återgår i dess flesta statsfördrag. Tyskland har upptagit samma mening, hvilken kanske mest typiskt återfinnes i dess konsularfördrag med Japan af 1896 (art. 16). »Nach der kontinental-europäischen Staatenpraxis«, säger också v. Liszt, (Völkerrecht, 1915, s. 91), »hat der Uferstaat nur dann die Gerichtsbarkeit über die an Bord des Schiffes begangenen Delikte, wenn und soweit durch das Delikt berechnigte Interessen des Uferstaates selbst oder eines seiner nicht an Bord des fremden Schiffes befindlichen Staatsangehörigen verletzt oder gefährdet worden sind«. England åter anslöt sig väl genom Territorial Water Jurisdiction Act till en ytterligt genomförd territorialprincip men genom Merchant Shipping Act 1854 hade det redan dessförinnan sørjt för att t. o. m. i vidsträcktare mån än hos de kontinentala makterna de brott bestraffades, som föröfvats ombord å engelska fartyg eller i land af personer, hörande till fartygsbesättningen (jfr. härom vidare särskildt Goos, Pappafava, Lawrence-Wheaton).

För att klargöra svensk lags ståndpunkt i nämnda bestraffningshänseende är det tydligen af vikt att se till, i hvad mån den hvilar å ömsesidighet. Bestämmelserna saknade annars det folkrättsliga underlag, hvarförutan de skulle bli en ständig källa till kontroverser mellan in- och utländska straffanspråk. De svenska reglerna om bestraffningsrätten för å svenskt fartyg begånget brott under vistelse å utländskt sjöterritorium återfinnas i konsularförfattningarna. Särskildt må här anföras den kommentar, som K-r instruktionen § 194 ger till K-r förordningen §§ 50—51. »Har brott föröfvats«, heter det, »medan fartyget befann sig inom ett annat lands sjöterritorium¹⁾ är det tveksamt, om icke företrädesrätt i fråga om brottets beifrande bör tillkomma detta land. I ännu högre grad är detta fallet, därest brott timat, medan fartyget låg i utländsk hamn. Man kan säga, att det föreligger två med hvarandra konkurrerande straffanspråk, Sveriges och det främmande landets; det är ingalunda uteslutet, att icke det senare är det starkare.

Härvid måste afseende fästas vid den omständigheten, om gärningsmannen är svensk undersåte eller icke. I senare fallet bör brottets beifran helst öfverlätas åt den främmande staten, och detta särskildt om gärningsmannen är dess undersåte. Är åter detta icke förhållandet, kan måhända den främmande staten af sina lagar vara förbjuden att beifra brottet, och bör det naturligtvis då ske af svensk myndighet.

Vidare bör afseende fästas vid den omständigheten, om brottet bestått i subordinationsbrott mot befälhafvare eller i annat brott, som bestraffas enligt sjölagen, eller i brott besättningen inbördes emellan. I dylika fall, då fråga kan sägas vara om upprätthållandet af disciplinen ombord, bruka nämligen ofta myndigheterna i det land, i hvars hamn fartyget ligger, anse sig obehöriga att in-

¹⁾ Här hänvisas till tullstadgans gränsbestämning!

gripa, hvarför brottets beifran inför svensk myndighet ofta blir en nödvändighet.

Har brottet föröfvats af svensk undersåte, kunna omständigheterna vara sådana, att konsul bör, äfven om det främmande landets myndigheter äro beredda att ingripa, söka förbehålla brottets beifrande åt svensk myndighet. Särskildt är detta fallet, då olikheten i rättsuppfattning skulle medföra, att brottets beifrande af utländsk domstol skulle ådraga den brottslige ett enligt svensk lag obilligt strängt straff. Vidare är det, då fråga är om längre tids frihetsstraff, ofta lämpligast, att detta undergås i brottslingens hemland.

Af mindre betydelse är däremot i allmänhet frågan, hvilken nation den person, mot hvilken förbrytelsen begåtts, tillhörde, men kan understundom äfven den vara af vikt för bedömande, huruvida vid konkurrerande straffanspråk två stater emellan företräde bör tillerkännas den ene eller den andre. Denna omständighet är äfven enligt flera länders strafflagar af vikt vid afgörande, huruvida ett brott begånget utomlands lagligen kan i inlandet beifras. (Sålunda är brott mot svensk man åtalbart i Sverige, äfven där det föröfvats af utlänning i utlandet.)«

Som man ser öfverensstämmer konsularförfattningens tolkning af vår praxis med ofvan antydda kontinentala doktrin.

Göres sålunda med fullt skäl undantag i bestraffningshänseende för brott begånget af utlänning mot utlänning å utländskt fartyg i svensk hamn, så bör med än mera fog denna undantagsregim gälla i de bägge yttre zonerna af kustområdet. Staten äger uppenbarligen intet skäl att förbehålla sig bestraffningsrätten, där intet dess undersåtars intresse står på spel och lika litet dess suveräna känsla kan kränkas. Å andra sidan har den ingen anledning medgifva utlänning befogenhet att här yrka på bestraffning. Staten utsatte sig därigenom endast för eventuella reklamationer från annan makt, hvarigenom

lätteligen tvist kunde uppstå (jfr. t. ex. skiljedomsfallet Savarkar).

Stundom framträder den åskådningen, att brott å utländskt fartyg i svenskt kustområde utom hamn vore att betrakta som begånget utomlands. Professor Kallenberg skrifer t. ex. i Forum i brottmål: »I fråga om brott å utländskt fartyg som väl befinner sig i svenskt farvatten men icke i svensk hamn, har den fiktionen framträdt, att fartyget är att betrakta såsom en del af det land, hvars flagga föres; brottet är således att anse, såsom vore det begånget i utlandet och de grundsatser angående forum för utrikes företagna straffbara handlingar, hvilka gälla i öfrigt (jfr. R. B. 10: 22), lända till efterrättelse.«

Tillämpade man detta i sig omtvistliga processuella resonnemang rent straffrättsligt, komme man emellertid till ett kanske allt för långt gående resultat. Man torde böra upprätthålla den tesen, att om brott inom kustområdet begåtts mot vederhörande stat eller dess undersåtar är det att alltid betrakta som föröfvadt inom riket. Spioneri — och den administrativa lagstiftningen, som ofvan berörts, synas och tyda på en sådan tendens.

Hvilken ställning intager nu professor Thyréns förslag till dessa problem? Det synes mig, som om han stundom förbiginge dem, stundom löste dem på ett sätt, som ej låter försvara sig med gällande uppfattning å detta område. Paragraferna ifråga lyda:

§ 3: Brott, som är begånget inom riket, varde dömdt efter svensk lag och vid svensk domstol.

Brott, som begås å svenskt fartyg, skall anses inom riket begånget.

Brott, som begås å utländskt krigsfartyg, skall anses begånget utom riket, ändå att fartyget befann sig inom svenskt område.

§ 4: Brott, som är utom riket begånget af svensk man eller mot Sverige eller svensk man, varde dömdt efter svensk lag och vid svensk domstol; dock att

brottet, där ej i särskildt fall annorledes stadgadt är, ej må åtalas, utan att Konungen därom förordnar.

Själff karakteriserar författaren sitt system sålunda:

»Beträffande strafflags giltighet i rum har för alla utom riket begångna brott, såvidt de här kunna straffas, bestämts, att de endast få åtalas efter konungens förordnande, där icke i särskilda fall (t. ex. i fråga om konsularjurisdiktion) annorlunda stadgas. På så sätt fakultativt underkastade svensk straffrätt äro icke endast alla, af svensk eller mot Sverige eller svensk, utom riket begångna brott, utan äfven andra af utlänning utom riket begångna brott, såvida brottet är straffbart efter både Sveriges och hans eget lands lag och han antingen efter brottets föröfvande blifvit svensk medborgare (1: 5; bestämmelsen nödvändiggöres däraf, att förbrytaren, såsom numera svensk medborgare, ej längre kan extraderas) eller hans utlämnande, där det enligt lag är tillåtet, omöjliggöres af krig eller andra hinder. (1: 8).«

I anslutning till det föregående¹⁾ skulle jag för min del vilja tillåta mig följande observationer.

I § 3 saknar man de nödiga distinktionerna mellan in- och utländska fartyg, brott mot in- eller utlänning. En definition af kustområdet saknas. Likaså undantagsstadgangen betingade af de olika zoner, inom hvilka brott begåtts. Punkt 2 afviker mot den praxis, som konsularförfattningen med rätta godtagit. Punkt 3 omnämner väl krigsfartyg (bättre örlogsskepp) men ej priser.

Slutligen må anmärkas, att artikeln borde så redigeras att § 26 i Spetsbergskonventionen af 1912 därigenom blefve tillgodosedd²⁾.

¹⁾ Om förslaget's nackdelar i övrigt t. ex. vad angår nödvändigheten av k. förordnande för bestraffning av svensks brott mot svensk utomlands har prof. Stjernberg nyligen uttalat sig.

²⁾ Denna artikel lyder: »Il est désirable que les puissances contractantes pourvoient, dans la mesure du nécessaire à l'établissement d'une juridiction compétente pour les faits punissables commis au

Det må också hänvisas till § 8 i den af Sverige vedertagna konventionen om underhafskablar af den 14. Mars 1884¹⁾.

§ 4 uppställer en regel utan reciprocitetens samband med den föregående; klausulen om Konungens förordnande kan väl ej i tillräcklig mån mildra detta förbi-seende.

Som slutsats synes det mig framgå, att ifrågavarande artiklar fordra en mer fyllig och modern gestaltning.

Spitzbergen par leurs nationaux, protégés ou ceux qui seraient assimilés à leurs nationaux». (Jfr. Idmans artikel om Spetsbergen i Finsk Juridisk Tidskrift 1916.)

¹⁾ Paragrafen ifråga lyder:

»Les tribunaux compétents pour connaître des infractions à la présente convention sont ceux du pays auquel appartient le bâtiment à bord duquel l'infraction a été commise.

Il est, d'ailleurs, entendu que, dans le cas où la disposition insérée dans le précédent aliéna ne pourrait pas recevoir d'exécution, la répression des infractions à la présente Convention aurait lieu, dans chacun des Etats contractants à l'égard de ses nationaux, conformément aux règles générales de compétence pénale résultant des lois particulières de ces Etats ou des traités internationaux.»

Endnu lidt om Fosterfordrivelses Strafbarhed.

Af Eyvind Olrik.

Den Diskussion, der har været ført dels her i Tidsskriftet dels i Kriminalistforeningen, har tjent til atter at vise, at der angaaende Spørgsmaalet om Fosterfordrivelses Strafbarhed hersker og har hersket meget forskellige Opfattelser. Det er ikke sandsynligt, at vor Tid skulde have det sidste og afgørende Ord at sige paa dette Omraade. Hvor afhængig den fremherskende Opfattelse i Samfundet kan være af givne konkrete Forhold, kan f. Eks. ses deraf, at Tilhængere af Fosterfordrivelses Straffrihed nu i de krigsførende Lande overdøves af Kravet til Kvinderne om at føde »Soldater«.

Det maa da være Opgaven at søge dette Forhold ordnet paa den Maade, der bedst stemmer med en fremherskende Opfattelse indenfor Tiden. Men de Hensyn, der spiller ind her, er saa mangeartede, at en Ordning, der kan vække almindelig Tilfredshed, næsten er uopnaelig. En Regel om Straffrihed vil — ganske afset fra hvilke andre Farer den maatte rumme — krænke afgørende og inderlige Følelser hos mange og ikke de ringeste blandt Samfundets Medlemmer, uden at besidde noget Middel til at berolige disse. Omvendt vil en Straffebestemmelse virke stødende paa andre, og hvis den i sig selv er stræng og hævdes haardhændet, kan der deraf opstaa alvorlige Kalamiteter, medens dette Standpunkt dog gennem Mildnelse af Straffebestemmelsen og navnlig gennem en diskret og begrænset Anvendelse af Paatalemyndigheden, endelig ogsaa gennem Benyttelsen af Benaadnings-

instituttet, har Midler i Hænde til at undgaa altfor stærke Anstød.

Under denne Delthed i Opfattelserne — der jo iøvrigt indenfor det moderne Samfund ikke er noget kun til dette Omraade knyttet Fænomen — er der ikke saa megen Grund til paany at drøfte de principielle Grunde for eller imod; om dem vil der dog aldrig opnaas fuld Enighed. Derimod vil det være nyttigt at udskille de Forhold, om hvilke der trods alt bør kunne være væsenlig Enighed, og paa det øvrige Omraade træffe en Ordning, der i mindst mulig Grad udæsker til nogen af Siderne.

Heraf følger ogsaa, at det egenlig er ret orkesløst at drøfte hvilket Retsgode det er, der skulde beskyttes gennem Fosterfordrivelses Strafbarhed, og fra mulige Vanskeligheder ved Paavisningen heraf (som dog ikke forekommer mig særlig store) at drage Slutninger til Straffebestemmelsens Grundløshed *). Om det reale Interesseforhold, der paa kalder Ordning, og efter manges Opfattelse en strafferetlig Ordning, kan dog ikke Tvivl herske.

Derimod er der et andet Forhold, som netop nu er bleven fremtrædende. Det er Kvindernes Deltagelse i den offentlige Diskussion, der særlig bringer det frem.

Intelligente og veltænkende Kvinder kommer i dette og lignende Spørgsmaal — saadan er i hvert Fald min Erfaring — atter og atter tilbage til Mandens Medansvar. Afgørelsen kommer for dem i mange Tilfælde til at bero paa, om Mandens Medansvar kan gennemføres; i saa Fald har de intet mod Kvindens Ansvar, som egenlig tiltaler disse Kvinder netop ud fra deres Følelse af det ophøjede i Kvindens Opgave paa dette Omraade; men skal »Manden« gaa

*) Retsbeskyttelsen for det gryende Liv, det vordende Menneskeliv synes iøvrigt ikke et urimeligt Grundlag for Bestemmelsen om Fosterfordrivelses Strafbarhed. Ørsted (Eunomia III 39) opfattede Fosterfordrivelse ligefrem som en Manddrabsforbrydelse. Bornemann (Samlede Skrifter IV 207) og Goos (Den danske Strafferets specielle Del I 13) sondrer her mellem Manddrab og Drab (Fosterdrab).

fri og frank, vil det være uretfærdigt at ramme Kvinden, og naar og saalænge Lovene ikke er anderledes end de nu er, bør Samfundet ikke med sin Straffemyndighed slaa ned paa Kvinden.

Heri er noget rigtigt, men ogsaa noget der skyder over Maalet.

Det er i og for sig rigtigt, at det enkelte Spørgsmaal ikke maa ses isoleret, men at man ogsaa maa gøre sig Rede for, hvorledes det staar i Forbindelse med andre Forhold, andre Sider af Livet, fra hvilke der ogsaa kan udgaa Impulser til Losning. Da nu Aarsagskæden bestandig er saa indviklet og lang, kan man derved let komme til efterhaanden under sine Overvejelser at inddrage saa meget, at det hele ender med at slaa sammen over Hovedet paa en. Af Impulserne, som den videre Basis giver, maa man atter udskille en eller nogle enkelte som virkelig betydelige. Saaledes begrænset kan det videre Udsyn vendes til et Indsyn, der giver Spørgsmaalet den rette Belysning under ligelig Hensyntagen til dets naturlige Afgrænsning og til dets Forbindelse.

I dette Tilfælde kan Spørgsmaalets Besvarelse ikke være afhængig af Mandens Ansvar eller Medansvar. For det første fordi der, naar Spørgsmaalet stilles i denne Belysning, allerede har fundet en forvirrende Forskydning Sted. Spørgsmaalet om Fosterfordrivelse er jo ikke det samme som Spørgsmaalet om den besvangrede Kvindes Strafansvar for at fordrive sit Foster, men angaar enhver, hvad enten det er Mand eller Kvinde, der foretager, hjælper eller tilskynder til Fosterfordrivelsen. Men dernæst ogsaa fordi »Mandens« Ansvar ligesaa lidt som Kvindens kan løses skablonmæssigt, og den enes Ansvar eller Ansvarsfrihed ikke kan udledes af et tilsvarende (eller modsat) Resultat for den andens Vedkommende.

Rent praktisk set ligger vel Fejlen i første Række deri, at man ikke har haft Øje for, at Manden faktisk i en væsentlig Grad er inddraget under den mod Fosterfordrivelsen ret-

tede Retshaandhævelse; i anden Række gør det sig maaske ogsaa gældende, at man har overset, hvor lemfældig baade Paatalemyndigheden og Retsanvendelsen nu allerede gennem lang Tid har været overfor selve den besvangrede Kvinde.

I Danmark blev dømt for Fosterfordrivelse (derunder Forsøg derpaa og Meddelagtighed deri):

1897—1900	11	Mænd,	17	Kvinder
1901—1905	7	—	8	—
1906—1910	7	—	12	—
1911—1913	7	—	18	—

For 1914 og 1915 foreligger endnu ingen Statistik. Af trykte Domme fra disse sidste to Aar findes 2, og i begge disse Tilfælde var de Tiltalte Mænd. Den ene var dels Anstifter overfor, dels meddelagtig med den af ham besvangrede Kvinde; den anden var en »professional«, der gav dem, hvem han gennem Avertering kom i Forbindelse med, Anvisning paa fosterfordrivende Midler *).

Viser saaledes Kriminalstatistiken for de sidste 20 Aar, at henved de to Femtedele af Domfældelserne efter Strfl. § 193 falder paa Mændene, forrykkes Forholdet yderligere til Fordel for Kvinderne, naar man tager Hensyn til de mange Tilfælde, hvor en Fosterfordrivelse eller Forsøg derpaa er bleven oplyst, men Tiltale dog ikke er rejst mod Kvinden. Navnlig de Sager, der har været rejst mod professionelle Fosterfordrivere, og hvorunder disse har faaet en alvorlig Straf, viser talrige Eksempler paa, at man har frigjort de af de paagældende hjulpne Kvinder for Tiltale, skønt en utvivlsom Overtrædelse af Straffelovens Forskrifter forelaa fra deres Side.

*) Af Beretningen om Kjøbenhavns Politi for Aaret 1915 fremgaar, at der i 1915 i Kjøbenhavn kun i 1 Tilfælde har været indledet retslig Undersøgelse (mod en Kvinde) for Fosterfordrivelse, og at der ikke rejstes Tiltale i Sagen (se Bilag 17 til Beretningen). En utrykt Dom fra en Landjurisdiktion, der omtales i Retslægeraadets Aarsberetning for 1915 (S. 204), viser i dette Aar en Mand straffet for Forsøg paa at forlede den af ham besvangrede Kvinde til Fosterfordrivelse.

Mandens Ansvar har da længe eksisteret som en Realitet, og det ikke blot saaledes, at den professionelle Kvaksalver paa dette Omraade rammes haardt og rammes som Medgerningsmand eller Medhjælper ved de Kvinders Fosterfordrivelse, der giver sig under hans Behandling, men ogsaa saaledes, at den Mand, der forleder eller hjælper den af ham besvangrede Kvinde til Fosterfordrivelse, straffes netop for denne Forbrydelse. Paa den anden Side kan »Mandens« Ansvar ikke afgøres ved en simpel Henvisning til, at Besvangerselen skyldes ham. Mandens Ansvar maa ikke være en Floskel, men Udtryk for en Realitet. Den løsagtige Pige har »ingen Far« til Barnet, fordi hun ikke véd, hvem af de flere det skulde være; den tilfældige Mand i disse tilfældige Moder kan have et moralsk Ansvar overfor sig selv og andre for at være Deltager i en saadan Trafik, men det er ikke for en eksakt og juridisk Betragtning muligt at gøre ham ansvarlig for, at Pigen siden bestemmer sig til at fordrive sit Foster, der generer hende i at fortsætte sin sædvanlige Levevis. Men selv afsat fra saadanne Tilfælde, kan Sagen ikke være afgjort ved en Henvisning til Mandens Ansvar. Den Maade, hvorpaa dette fores i Marken, hviler paa en Betragtning af ham som »Forføreren«, der er meget langt fra altid at passe og i hvert Fald i denne Forbindelse hviler paa en Misforstaaelse. Det strafferetlige Ansvar for Manden kan bero dels paa en direkte — i videre Forstand fysisk — Medvirken til Forbrydelsen, dels paa et psykologisk Moment. Afgørelsen i sidstnævnte Henseende kan i det enkelte Tilfælde være tvivlsom, men maa foretages efter de samme Hensyn som ellers bestemmer Ansvar for psykologisk Meddelagtighed eller Medgerningsmandsskab.

Hvad der her er anført, er kun en enkelt Side af de Betragtninger, der gør sig gældende ved Overvejelserne angaaende den rette Lovordning paa dette Omraade. De øvrige Betragtninger har allerede i betydelig Grad været fremdragne under den førte Diskussion, og jeg skal ikke her

komme ind paa en samlet ny Vurdering af de modstridende Hensyn, der er gjort gældende, men indskrænke mig til at søge at optrække en Lovordning, der, saa vidt det er muligt, forebygger allfor skarpe Sammenstød. Jeg begynder her med de Tilfælde, om hvilke der formentlig ikke bør være Tvivl, hvad enten man iøvrigt er stemt for Strafbarhed eller Straffrihed for Fosterfordrivelse:

I. At den Kvinde, der har været Genstand for en Kønshedsforbrydelse, søger at fordrive sit Foster, maa være en for hende tilladelig Handling. Det typiske Tilfælde er her Voldtægten (Strfl. §§ 168 og 169); særlig fremhæves den Situation, at Voldtægt er begaaet af den fjendtlige Stridsmagts Soldater under en Okkupation, — i Frankrig har man endog, saavidt vides, givet en særlig Lov herom. Omraadet rækker imidlertid videre, navnlig ogsaa til Tilfælde, hvor Samleje er skaffet med sovende eller bevidstløse eller ved Benyttelse af en Vildfarelse fra Kvindens Side med Hensyn til Identiteten af den Person, hun indlader sig med (jfr. i det hele Strfl. §§ 170—172).

Bevisfordringerne bør, naar et Samleje af denne Karakter er konstateret, iøvrigt ikke stilles for strænge; det maa være tilstrækkeligt, at Kvinden har god Foje til at tro, at Besvangrelsen skyldes et saadant Samleje.

Nogen skarp Grænse vil dog næppe kunne drages ved de Forbrydelser, der betegnes som Kønshedsforbrydelser i teknisk Forstand. Indenfor denne Grænse falder det Tilfælde, at Samlejet er opnaaet ved strafbart Misbrug af overordnet Stilling (Strfl. § 167). Der vil kunne rejses Tvivl, om dette Tilfælde saavel som de Tilfælde, hvor Stilling til Fosterbarn, Myndling o. l. er misbrugt (Strfl. § 166), skal medtages under Straffriheden; men det forekommer mig dog ikke ubegrundet at udstrække Straffriheden, i hvert Fald fakultativt, dertil. Ligeledes kunde der være Spørgsmaal om Straffrihed, hvor Besvangrelsen skyldes et grovt

Incest, i hvert Fald naar Kvinden nærmest er den forførte. Ved de i Strfl. § 173 anførte Forbrydelser (Samleje med Pige-barn under 12 Aar) maa Besvangrelse vel anses udelukket, saa at Spørgsmaalet derfor ikke kommer til at foreligge, og ved den efter Strfl. § 174 strafbare Forførelse ligger Forholdet formentlig for langt ude til at begrunde Straffrihed for Fosterfordrivelsen, hvis denne ellers, ogsaa under Hensyn til Pigens Alder, er strafbar; bl. a. vil jo iøvrigt Pigens Umødenhed som Regel udelukke hende fra den begrundede Selvbestemmelse om Fosterfordrivelsen, og at overlade en Beslutning i saa Henseende med dens dybe Indgriben i Kvindens Liv til Forældre eller Værge, vilde være ret hasarderet. En anden Sag er, at saafremt der ved Fosterfordrivelse hjemles Adgang til fakultativ Bortfalden af Straffen, vil naturlige Forudsætninger herfor kunne tænkes at frembyde sig netop her.

II. Hvorledes man end ellers stiller sig til Spørgsmaalet om Fosterfordrivelses Strafbarhed, maa en Afbrydelse af Svangerskabet være tilladt for Lægen, naar det sker for at redde Moderens Liv eller til Fjernelse af alvorlig truende Fare for hendes Helbred. Afgrænsningen i sidstnævnte Henseende vil mulig kunne volde nogen Vanskelighed; en Kontrol kan tænkes indført gennem tvungne Indberetninger til overordnet lægelig Autoritet *).

III. Et Foster foreligger lige fra det Øjeblik, da det befrugtede Æg begynder sin Udvikling, og indtil det Tidspunkt, da det fuldbaarne Barn bringes til Verden, d. v. s. kommer til Syne udenfor Moders Liv **). I Løbet af denne Tid undergaar Fosteret en Udvikling, der maaske er Livets største Vidunderlighed, fra en enkelt befrugtet Celle til en

*) Jfr. Leop. Meyer Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings X Aarsmode (1913) S. 138.

**) Saaledes Knud Pontoppidan: Retsmedicinske Forelæsninger og Studier I (1907) S. 139.

saa at sige levende og yderst sammensat Organisme, der opfylder alle de væsentligste Betingelser for menneskeligt Liv. Fysiologisk set er det sikkert umuligt indenfor dette Tidsrum at opstille nogen Grænse, saaledes at Fosteret fra et vist Tidspunkt skulde være noget væsentligt andet end forud derfor, specielt ogsaa saaledes at det først fra hint Tidspunkt skulde kunne i fysiologisk Forstand betegnes som levende *).

Ikke desto mindre er det sikkert, at der i den menneskelige Betragtning af dette Forhold gør sig en meget stærk Tendens gældende til at opfatte Fosteret paa en forskellig Maade efter Graden af dets Udvikling. Det er vel sandt, at den kærlige og moralsk fuldt udviklede Moder betragter sin Livsfrugt som hellig fra det Øjeblik hun véd eller blot aner, at den ved Befrugtningen er kommen til Stede, og denne Moder kender ikke Grænse for den Omsorg, som hun lige fra dette Tidspunkt vier sit Foster. Men Livet, i dette Tilfælde den retlige Ordning, maa indrette sig mere efter Gennemsnitstilfældene. Og Gennemsnitsbetragtningen blandt Menneskene, Kvinder ikke mindre end Mænd, gaar ud paa og har allerede fra meget gamle Tider gaaet ud paa, at der er en afgørende Modsætning mellem Fosteret i den første Tid og under dets senere Udvikling. Den gamle Lære om »besjælede« og »ubesjælede« Fostre var i sin Naivetet et malende Udtryk herfor, og instinktmæssig greb den det Punkt af Udviklingen, som ogsaa Opfattelsen senere bestandig har grebet tilbage til: om der er »Liv« i Fosteret eller

*) Som Svar paa et forsigtigt Spørgsmaal fra Overretsassessor Poul Hansen udtalte Professor Leopold Meyer paa Dansk Kriminalistforenings X Aarsmøde (1913) ifølge de trykte Forhandlinger S. 164: Der er aldeles ingen Grænse; fra det Sekund, den mandlige og den kvindelige Kønscelle har forenet sig, og derved Befrugtning har fundet Sted, og det ny Væsen er bleven til, vokser denne nu forandrede Celle, som i sig har noget af det mandlige og noget af det kvindelige Stof, og formerer sig gennem en ganske gradvis Udvikling. Det er fuldstændig umuligt at drage nogen bestemt Grænse, hvor man kan sige: Nu er det et Væsen, før den Tid var det ikke noget Væsen.

ikke, om Fosteret har bevæget sig. Indtil dette Tidspunkt er det — irrationelt, men populært opfattet — kun Kvinden, der er svanger; fra dette Tidspunkt er hun den, der midlertidig huser et selvstændigt Liv, der alt har meldt sin Ankomst. Ogsaa i selve den svangre Kvindes Bevidsthed skifter Opfattelsen til en vis Grad paa dette Tidspunkt. Før dette har Livsfrugten for hende den Værdi, som hendes Kærlighed og Omhu for den giver den; men fra det Øjeblik, da »han« (eller »hun«) »lever«, er dette ny Liv ligesom bleven Hovedpersonen, i Forhold til hvilken hun føler sig som den underordnede, der kun fuldbyrder noget, der allerede har selvstændig Værdi. Gennem sin egen Selvfornægtelse føler da den ikke ganske unaturlige Moder sig fra hint Tidspunkt paa en ny, inderlig Maade knyttet til sit Foster, eller om man vil lagen i dettes Tjeneste. Men i Fornægtelsen af denne dybe Tilknytning maa Samfundet ogsaa til enhver Tid se et langt alvorligere Fænomen end i Moderens Ligegyldighed overfor eller Forsøg paa at skille sig af med Livsfrugten paa et tidligere Tidspunkt.

Denne Betragtning, der stiller det spæde Foster i et andet Plan end det mere fremskredne, er bleven i høj Grad bestyrket ved den moderne Udvikling af antikonceptionelle Midler og den Opfattelse, som den utvivlsomt vidtstrakte Anvendelse af disse fremkalder. Er Forebyggelse af Besvangrelsen godkendt, ligger det nær, naar — uheldigvis — Befrugtning maatte have fundet Sted, at overføre en lignende Betragtning paa Fjærnelsen af det befrugtede Æg, saalænge dette endnu er i en Tilstand, der for den gennemsnitlige Betragtning ikke paa fremtrædende Maade adskiller sig fra Ægcellens hidtidige Tilstand. Hvorledes vilde man egenlig være til Mode ved at skulle straffe den Kvinde for Fosterfordrivelse, der gør sig til Regel efter et Samleje at foretage en Udskylning for at »undgaa« Besvangrelse *). Men frem-

*) Om der vil foreligge [Forsøg paa] Fosterfordrivelse, maa vel bero paa, om Handlingen hindrer [tilsigter at hindre] Befrugtning eller fjærner [tilsigter at fjærne] et allerede befrugtet Æg. Om det fysiologiske

deles vil den »populære« Opfattelse — ikke uden Grund — vægre sig saa at sige ved at tage alvorligt en Række ret uskyldige Handlinger, som formentlig ikke sjældent forekommer paa tidlige Stadier af Svangerskabet. Fru Malling Hauschultz har allerede nævnt at løbe efter Sporvognen *), mange andre Eksempler kunde nævnes: at paatage sig mere anstrængende Arbejde end ellers, løfte Byrder, strække sig, trække varme Bade længere ud, hoppe, springe, danse o. s. v.

Men hertil kommer, at hvor Talen er om »Fosterfordrivelse« eller Forsøg herpaa paa tidlige Stadier af Fosterets Udvikling, vil der hyppig baade i objektiv og subjektiv Henseende foreligge saadanne Forhold, at det vil kunne være tvivlsomt, om de almindelige strafferetlige Betingelser for Forbrydelsen er til Stede, eller dog om det har nogen Værdi at straffe. Ikke helt sjældent vil det vise sig at have været blind Alarm: Besvangrelse foreligger slet ikke. I andre Tilfælde er Uvisheden hos Kvinden i alt Fald saa stor, at man, selv om en juridisk Overvejelse maatte føre til at statuere Tilstedeværelsen af det nødvendige Minimum af de Forudsætninger, hvoraf et straffbart Forsæt er betinget, vil finde det lidet rimeligt at straffe **). Der vil altid være meget der

Forhold, der vil være afgørende herfor, maa det tilkomme de sagkyndige at udtale sig. I saa Henseende udtaler Retslægeraadet i en Skrivelse til Justitsministeriet af 12. Marts 1916 (optaget i Raadets Aarsberetning for 1915 S. 195 ff.) m. H. t. Bedømmelsen af Paternitetsbeviset, at »Samleje og Befrugtning ikke er samtidige. Der kan ligge fra Dage til Uger mellem det Samleje, der fører til Befrugtning, og Besvangrelsen«. Men er Forholdet ikke det, at Spillerummet ogsaa kan være meget mindre, og forudsætter den gængse Opfattelse ikke, at netop dette er Tilfældet?

*) Dette Tidsskrift, indeværende Aargang S. 193.

***) Pontoppidan anf. Værk S. 139 skildrer, vistnok i det hele træffende, Forholdet saaledes: Første Gang Menstruationen udebliver, tillægger Pigen det ikke videre Betydning; hun anser det for en tilfældig Uregelmæssighed. Anden Gang er det allerede mere paafaldende; men hun haaber dog endnu, tager nogle varme Fodbade eller anvender lignende Husraad. Først naar Perioden for tredje Gang lader vente paa sig, er hun ikke længer i Tvivl om, hvad det betyder, saa meget mindre,

taler for at lade Strafbarheden af Fosterfordrivelse eller Forsøg herpaa være begrænset til de Tilfælde, hvor selve Svangerskabet er bragt udenfor væsenlig Tvivl, baade objektivt og i Kvindens egen Bevidsthed *).

Den populære Opfattelse af Fosteret paa de tidlige Stadier som noget mindre betydeligt, støtter sig jo ogsaa til en vis Grad til de tilstedeværende fysiologiske Forhold: Ved Udgangen af den tredje Svangerskabsmaaned har Fosteret endnu kun en Længde af 8 à 10 cm og vejer 50 à 75 Gram; først paa dette Tidspunkt begynder ogsaa Kønnet at kunne skelnes **). Først efter Udgangen af den tredje Maaned vil formentlig ogsaa Fosterbevægelser kunne paaregnes.

Den gamle Sondring mellem »besjælede« og »ubesjælede« Fostre har da sin menneskelige Berettigelse, selv om den ikke kan fysiologisk begrundes. Men den er for vag til i denne Skikkelse at lægges til Grund for den strafferetlige Ordning. Dertil vil kræves Kriterier af i hvert Fald noget større Bestemthed. Afset fra alt andet vilde det ogsaa være lidet heldigt at indføre et afgørende Moment — om Fosterbevægelser havde været fornemmet paa det Tidspunkt, da de fosterfordrivende Handlinger foretoges eller forsøgte — ved hvilket man vilde være henvist til Kvindens egen, som oftest ukontrollbare Forklaring. Men det synes muligt, forsvarligt, i visse Henseender ogsaa tiltalende at begrænse Fosterfordrivelsens Strafbarhed til Handlinger foretagne efter den tredje Svangerskabsmaaned ***). Brodden vil være brudt af de fleste af de Indvendinger, der tiest føres i Mar-

.....
som der træder andre Graviditetstegn til. Og paa dette Tidspunkt er det da, at hun skrider til at befri sig for Følgerne af sit Fejltrin.

*) Anderledes derimod m. H. t. de Forhold, der omhandles nedenfor under V og til Dels under IV.

**) Pontoppidan anf. Værk S. 150.

***) Her er Tale om den besvangrede Kvindes egne Handlinger. M. H. t. Strafansvaret for andre i Tilfælde, hvor Kvindens egne Handlinger vil blive straffri, lader en tilsvarende Begrænsning sig ikke opstille; men her er Talen da ikke ubetinget om en som Fosterfordrivelse strafbar Forbrydelse; jfr. i det hele nedenfor under IV og V.

ken mod Fosterfordrivelses Straffbarhed; man rammer i det væsentlige de Handlinger, der haves for Øje ved Kravet om Statens Straffemyndigheds Træden til paa dette Omraade, og man undgaar den Krænkelser af Retsbevidstheden hos talrige gode Borgere, som Straffriheden vilde være.

Vil man ikke hjemle Straffrihed indenfor de tre første Svangerskabsmaaneder, maa man i hvert Fald behandle de herhenhørende Tilfælde som Regel meget mildt; Straffens Minimum maa være ganske lavt, og der bør være Adgang til efter Omstændighederne at lade Straffen ganske bortfalde, selv om man ikke — hvad dog vistnok burde finde Sted — tør fastslaa en lignende Mulighed m. H. t. fosterfordrivende Handlinger foretagne paa et senere Tidspunkt. Tør man ikke unddrage de tre første Maaneder fra Straffbarheden, vil der i hvert Fald være god Brug for — som af Straffelovskommissionen foreslaaet *) — at hjemle Adgang til at lade Forsøget blive straffrit i videre Omfang, end dette vilde følge af de almindelige Regler om Tilbage træden fra Forsøg.

IV. I de Tilfælde, hvor den svangre Kvindes Handling er strafbar som Fosterfordrivelse, er enhver *M e d v i r k e n* hertil fra *a n d r e s S i d e* ved Anstiftelse, Opmuntring, Hjælp og lign. strafbar efter de gældende Regler om Medvirken til en Forbrydelse. Her er vel særlig Omraadet for det »Mandens Ansvar«, hvorpaa der lægges Vægt fra Kvindernes Side, og hvorom der er talt ovenfor. Det maa være Retshaandhævelsens Opgave at være vaagen paa dette Omraade. Men endnu mere gælder dette, hvor Talen er om en *p r o f e s s i o n e l* Medvirken, ligegyldig fra hvilken Side den foreligger, og for en saadan Medvirken er det rimeligt indenfor Fosterfordrivelsesforbrydelsen at foreskrive en højere Strafferamme, i hvert Fald et særlig skærpet *M a k s i m u m*.

*) Udkast (1912) § 251, 1. St., 2. Punktum (Henvisningen til § 244, 2. St. jfr. § 59).

Fremdeles kan det ikke være tvivlsomt, at Fosterfordrivelse og Forsøg herpaa u d e n den svangre Kvindes Samtykke er og altid maa vedblive at være strafbar efter Gerningsmandsregler. Dette maa gælde paa hvilket som helst Stadium af Fosterets Tilværelse, og Straffen maa her fastsættes efter en væsentlig højere Skala end Straffen for Fosterfordrivelse begaaet af den svangre Kvinde eller med hendes Samtykke. Dette maa ogsaa gælde, hvor der vel maatte være erhvervet et Samtykke, men dette er retligt betydningsløst (sindssyge, Tvang o. l.).

V. Med det anførte er Reglerne om a n d r e s Ansvar for fosterfordrivende Handlinger dog ikke udtømt.

I de Tilfælde, hvor den svangre Kvindes Fosterfordrivelse falder udenfor det straffares Omraade, kan dog ikke derfor andres Medvirken hertil være tilladt uden meget væsentlige Begrænsninger. Her er Tale om Handlinger af dybt indgribende Betydning for menneskeligt Liv og Helbred, og Adgangen til at tage en Kvinde under denne »Kur« maa være undergivet de samme Begrænsninger, som ellers gælder med Hensyn til Behandling af Sygdomme. De Grunde, der bestemmer hine Begrænsninger, gør sig her endog særlig stærkt gældende. Fosterfordrivende Handlinger eller Medvirken til saadanne maa — naar de ikke falder ind under den som saadan straffbare Fosterfordrivelses Omraade — straffes som et særlig grovt Kvaksalveri, medmindre de foretages af en dertil fuldt kvalificeret Person. Som saadan er der sikkert ikke Grund til at anerkende andre end den uddannede Læge. For andre i denne Forbindelse ukyndige Personers Medvirken maa der være Adgang til indenfor Kvaksalveriforbrydelsen at fastsætte en alvorlig Straf; er der Tale om et professionelt udøvet Kvaksalveri i saa Henseende, bør en kvalificeret Strafferamme med et højt Maksimum komme til Anvendelse.

Der kunde rejses det Spørgsmaal, om den svangre Kvinde, der henvender sig til Kvaksalveren, da ikke ogsaa

bliver strafbar som Anstifter eller meddelagtig i Kvaksalveriforbrydelsen. At statuere dette vilde dog ikke stemme med almindelige Retsgrundsætninger og sikkert være urimeligt; Samfundet vilde ikke opnaa noget ved at drage den Kvinde, hvis Liv eller Helbred er Indsats i dette Foretagende, ind under dette strafferetlige Synspunkt. Da Talen her er om Tilfælde, hvor hendes Fosterfordrivelse som saadan netop ikke er strafbar, skulde det heller ikke synes nødvendigt ad denne Vej at søge modarbejdet en mulig Tilbøjelighed til at gaa til Kvaksalveren i Stedet for til Lægen. Den svangre Kvinde selv bør derfor ikke inddrages under den paagældende Lovbestemmelses Ord og dermed efter de sædvanlige Regler for *concursum necessarium* være straffri.

Der er endnu et Punkt, jeg tror at burde nævne i denne Forbindelse. Ikke fordi jeg mener, at det skulde have nogen Betydning med Hensyn til Forholdets Inddragen under det strafbares Omraade. Men fordi Spørgsmaalet, der ikke synes fra anden Side at være bleven paaagtet, naturligt maa rejse sig, naar Fosterfordrivelse eller et vist Omraade indenfor denne bliver straffri, og netop da kan faa en selvstændig Betydning.

Det Hovedsynspunkt, der fores frem for Fosterfordrivelsens Straffrihed (for hele Omraadet eller delvis), er, at den svangre Kvinde selv maa være raadig over sin Livsfrugt, om hun vil bære den frem til Liv eller skille sig af med den. Grundbetragtningen herved er, at Moderen i dette Forhold med sit Liv eller Helbred gør en Indsats, om hvilken hun maa have Ret til selv at træffe Bestemmelse. Selv om man ikke iøvrigt vil rokke ved denne Grundbetragtning, maa man dog i en enkelt Retning undergive den en vis Begrænsning. Naar og saalænge man anerkender Ægteskabet som det omfattende Fællesskab i aandelig og materiel Henseende, hvorved Kulturudviklingen er bleven staaende og forhaabenlig

fremdeles vil blive staaende, kan man ikke paa Forhaand udelukke Ægtemanden fra en vis Indflydelse i det her omspurgte Forhold. Hans Andel i, hans Interesse i den tilstedeværende Livsfrugt lader sig ikke nægte. Ikke saaledes at forstaa, at han skulde kunne bestemme end sige fremtvinge dens Fjærnelse, saafremt Moderen ikke ønsker denne. Men bortset fra saadanne Tilfælde, hvor Manden ved sit øvrige Forhold maatte have forspildt sin Ret i saa Henseende, maa det kunne kræves, at Hustruen ikke uden hans Samtykke skiller sig af med sin Livsfrugt *). Under Hensyn til de Rettigheder, som Lovgivningen dog nu *e v e n t u e l l* tillægger Faderen til et udenfor Ægteskab født Barn (Lov Nr. 130, 27. Maj 1908 § 10), kunde der ogsaa rejses Spørgsmaal om at tillægge h a m en lignende Indflydelse; men baade praktiske og reale Hensyn taler dog formentlig herimod trods de enkelte Tilfælde, hvor en saadan Adgang vilde kunne have Værdi.

I de Tilfælde, hvor Mandens Samtykke til Livsfrugten Fjærnelse udkræves, bør dog sikkert ikke Manglen af dette inddrage Hustruens Forhold under Reglerne om strafbar Fosterfordrivelse. Det vilde for Nutidens Betragtning være hensigtsløst at omgærde den ægteskabelige Fred med Garantier af denne Art. Men Forholdet bør kunne faa Betydning, hvor Spørgsmaal om Skilsmisse rejses. Ved dette Spørgsmaals Løsning bør der af Administration eller Domstole kunne tages Hensyn til en Klage fra Manden i saa Hen-

*) I gammel Tid har dette Synspunkt, hvorved ogsaa et Hensyn til Slægten gjorde sig gældende, spillet en væsentlig Rolle, jfr. saaledes den af Cicero omtalte Sag, hvor en gift Kvinde straffedes, endog paa Livet, fordi hun havde ladet sig købe af Mandens Arvinger til at fordrive sit Foster (M. Tullii Ciceronis oratio pro Cluentio cap. 11: Memoria teneo Milesiam quandam mulierem, cum essem in Asia, quod ab heredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatam; nec injuria quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum rei publicae civem sustulisset).

seende, og kommer vedkommende Myndighed til det Resultat, at den under de foreliggende nærmere Omstændigheder er begrundet, bør der kunne gives dette Udtryk saavel i Afgørelsen af, om Skilsmisse (Separation) bør finde Sted, som ogsaa med Hensyn til Vilkaarene for denne.

Behandlingen av minderåriga förbrytare i Sverige.

Förslag om utvidgning av de allmänna uppfostrings-
anstalternas verksamhet,

av häradshövding Jacob Linders.

År 1902 utgör, så att säga, ett genombrottsår för den svenska barnavårdslagstiftningen. I en serie av lagar reglerades då fosterbarnsvården, uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn samt behandlingen av minderåriga förbrytare. Under det att i de båda förstnämnda ämnena stiftades fristående lagar, kom lagstiftningen rörande behandlingen av minderåriga förbrytare att anknyta sig till strafflagen, i vars 5 kap. stadganden i detta ämne redan förefunnos. De författningar, som behandla frågan om minderåriga förbrytare, utfärdades den 27 juni 1902, ehuru de, i brist på erforderliga anstalter först den 1 januari 1905 kommo att träda i tillämpning.

Efter den år 1902 genomförda ändringen i 5 kap. strafflagen gäller rörande behandlingen av minderåriga förbrytare i huvudsak följande. Gärning, som eljest är straffbar, är strafflös, om den begås av barn, innan det fyllt 15 år. Förövar någon brott efter fyllda 15 men före fyllda 18 år, nedsättes straffet efter vissa i lagen angivna regler. Dömes någon för brott, som begåtts efter fyllda 15 men före fyllda 18 år, till böter eller fängelse i högst 6 månader, må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas föranleda sådant, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän upp-

fostringsanstalt. I samband härmed stadgas att, då till verkställighet på en gång förekommer sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person dömts till straff, straffet skall, så vitt det utgöres av fängelse eller böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mer än 6 månader, anses inbegripet i förordnandet. I en särskild lag, utfärdad samma dag som ändringen i strafflagen, meddelades bestämmelser om förfarandet i mål rörande minderåriga förbrytare och samtidigt utfärdades också en lag angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

Att lagstiftningen begränsade tvångsuppfostrans användning till dem, som dömts till böter eller fängelse i minst 6 månader, hade ej sin grund däri, att man ansåg uppfostran mindre ägnad för dem, som dömts till straffarbete. Tvärtom betonades från olika håll, att tvångsuppfostran i många fall skulle vara synnerligen ändamålsenlig även gentemot personer mellan 15 och 18 år, vilkas brott icke kunde försonas med lägre straff än straffarbete, och därvid särskilt sådana, som förövat tjuvnadsbrott. Begränsningen ansågs emellertid vara motiverad dels av de stora kostnader, som voro förenade med anskaffande av de ytterligare platser, vilka en utsträckning skulle föra med sig, dels av angelägenheten att först skaffa sig erfarenhet om det nya systemets verkningar, innan man byggde flera anstalter.

Vid riksdagen år 1909 väcktes inom andra kammaren en motion om ändring i 5 kap. 3 § strafflagen därhän, att domstols rätt att meddela förordnande om insättning i allmän uppfostringsanstalt måtte utsträckas även till de fall, då brottet, som den minderåriga begått, belades med straffarbete i högst 6 månader. Utan meningsskiljaktighet beslöt riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån ändring kunde ske i nämnda lagrum, i syfte att där omförmälda unga förbrytare måtte i större utsträckning än för närvarande vore medgivet kunna in-

sättas i allmän uppfostringsanstalt samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Riksdagens skrivelse jämte däröver avgivna yttranden överlämnades sedermera till den kommitté, som tillsatts för att utarbeta förslag till förändrad lagstiftning angående fattigvården och angående lösdrivares behandling och åt vilken tidigare uppdragits revisionen av lagarna om fosterbarns vård samt om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Denna kommitté (fattigvårdslagstiftningskommittén) afgav i december 1915 förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen samt av lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran. I sammanhang härmed afgav kommittén också förslag till anskaffande av det ökade antal anstaltsplatser, som med den förändrade lagstiftningen komme att behövas. Det är en redogörelse för dessa förslag, som förevarande uppsats närmast avser.

Efter en kortfattad framställning av gällande bestämmelser i ämnet lämnar kommittén en redogörelse för de allmänna uppfostringsanstaltarnas verksamhet. Det torde vara av intresse att anföra en del data ur denna redogörelse.

För minderåriga förbrytare av *mankön* finnes en statens uppfostringsanstalt å Bona i Östergötlands län, vilken trädde i verksamhet under år 1905. Anstalten anordnades från början för 96 elever. I anstalten hava under tioårsperioden 1905—1914 intagits 407 elever. Medelantalet nyintagna uppgår alltså för år till 40,7. Under första verksamhetsåret intogos allenast 16, och ett anmärkningsvärt litet antal, nyintagna, 26 stycken, är jämväl att anteckna för år 1909. För år 1906 uppgick antalet till 54, en siffra, som överskridits allenast år 1913, då antalet nyintagna steg till 67. Den stora tillströmningen under sistnämnda år medförde, att anstalten då hade under sin vård ett

större antal elever än det, för vilket den avsetts; vid nämnda års slut uppgick antalet kvarvarande elever till 121, ett antal, som trots det mera normala tilloppet under år 1914 då steg till 126, alltså 30 mer än det, för vilket anstalten beräknats. Ökningen fortgick under år 1915, så att antalet i anstalten befintliga elever den 1 oktober 1915 utgjorde ej mindre än 139 stycken. Genom utskrivning under oktober 1915 nedgick antalet dock åter, så att det samma den 1 november 1915 utgjorde 122 elever.

Det straff, som varit ådömt de å Bona intagna eleverna, men utbytt mot tvångsuppfostran, har i 99 fall varit böter, växlande mellan 10 och 375 kronor. Fängelsestraffet, som i de övriga fallen varit ådömt, har uppgått till 1 mån. i 43 fall, 2 mån. i 60 fall, 3 mån. i 87 fall, 4 mån. i 56 fall, 5 mån. i 18 fall och 6 mån. i 44 fall. — De brott, för vilka böterna eller fängelsesstraffet ådömts, hava i det övervägande antalet fall, nämligen 329, varit tjuvnadsbrott. I 28 fall utgjorde brottet misshandel eller annat våldsbrott och i 16 fall förskingring o. s. v.

Av de intill 1914 års slut intagna 407 eleverna hade 88 vid ankomsten till anstalten redan fyllt 17 år; av dessa hade 29 vid ankomsten nått en ålder av 17½ år. Medelåldern vid inträdet å anstalten utgjorde 16 år 13 dagar under år 1905 och har därefter växlat mellan 16 år 2 månader 6 dagar (år 1913) samt 16 år 6 månader 20 dagar (år 1911).

Tiden för elevernas vistelse vid själva anstalten utgjorde år 1905 i medeltal 2 år 4 mån. 7 dagar. Den har sedan så småningom nedgått och utgjorde för de år 1912 anlända eleverna 2 år 28 dagar.

I anstaltens årsberättelser gives på flera ställen uttryck åt att uppfostringsarbetet burit goda frukter. Uti berättelsen för år 1914 heter det härom: »Vid undersökning av de elevers uppförande och vandel, som från anstalten definitivt utskrivits, har det visat sig, att beträffande 69,23 % uppförandet kan betecknas såsom tillfreds-

ställande eller gott, beträffande 8,21 % såsom tvivelaktigt och beträffande 22,53 % såsom otillfredsställande eller dåligt. I sistberörda kategori ingå de, som återfallit i brott och härför blivit straffade. I fråga om några av dessa bör dock anmärkas, att de efter *ett* återfall synes hava börjat en bättre vandel«.

Beträffande kostnaden för statens uppfostringsanstalt å Bona må nämnas, att för densamma upplåtits vissa delar av kronodomänen Bona, vilkas taxeringsvärde för år 1914 utgjorde 222,000 kronor. För byggande av själva anstalten — 2 elevbyggnader och 1 ekonomibyggnad — samt planerings-, väg- och hägnadsarbeten anslogs på extra ståt för åren 1903-05 tillhopa 395,000 kronor. Vidare har under åren 1904—1908 anslagits tillhopa omkring 100,000 kronor för ytterligare nybyggnader, reparationer av befintliga hus m. m. Till inköp av inventarier för själva anstalten har anvisats 25,600 kronor samt till anskaffande av inventarier för jordbruket m. m. 41,555 kronor. Anstaltens driftanslag utgör för år 1916 78,345 kronor.

Årskostnaden per elev under år 1914 utgjorde, om allenast det direkta statsbidraget toges i beräkning, 666 kronor 25 öre. Beräknar man tillika, att en del av anstaltens utgifter täckas med inkomster från jordbruk, skog och verkstäder m. m., (för år 1914 omkring 12,000 kronor) uppgick årskostnaden för elev till 765 kronor 76 öre.

För minderåriga förbrytare av *kvinnkön*, om vilka domstol förordnat, att de skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, finnes ingen statsanstalt, utan staten har träffat avtal med Svenska diakonissällskapet, som mottager sådana förbrytare i sina för ändamålet särskilt inrättade hem å egendomen Viebäck i Almesåkra socken av Jönköpings län. Här inrättades först ett hem för 12 flickor och därefter för att tillmötesgå det alljämt ökade behovet ett andra hem, Björkhaga, likaledes med utrymme för 12 flickor. För verksamheten i fråga utgår bidrag af statsmedel. Staten betalar nämligen hyra för hemmens

användande för statens räkning, ersättning för ved, inventarier och telefon m. m. samt bidrag till avlöning åt personal. Vidare lämnar staten anslag för bespisning och beklädnad av eleverna samt beredande af läkar- och sjukvård, efter en beräkning av 1 krona för elev och dag, och ett belopp af 100 kronor för elevs utrustning vid utskrivning från hemmet. I riksstaten för år 1916 upptages statens bidrag till 17,600 kronor.

Antalet av de elever, som under årens lopp emottagits i diakonissällskapets hem, utgjorde vid 1914 års slut 61. Medeltalet nyintagna har alltså varit 6,1 om året. Under tiden till 1914 års slut utskrevos inalles 35 elever; vid sistnämnda tidpunkt funnos i hemmen 26 elever. Genomsnittstiden för elevs vistelse i hemmen har utgjort 2 år 5 månader 22 dagar. Under förra hälften av år 1915 var antalet nyintagna 11. Då det på grund av den starka tillströmningen befanns omöjligt att mottaga alla, för vilka inträde begärdes, såg sig sällskapets styrelse föranlåten att hos länsstyrelserna göra hemställan, att elever tillsvidare ej måtte sändas till hemmen. F. n. pågå förarbeten för uppförande av ett tredje hem, avsett för 18 elever.

Rörande resultatet av verksamheten yttrar diakonissanstaltens föreståndare sig på följande sätt: »Om arbetets frukter kan man icke på få år bilda sig så synnerligen bestämd uppfattning. Under de första åren, då rätt svåra objekt erbjödos för fostran, fick man bevittna, att icke så få återgingo till sitt gamla liv. Men resultatet har påtagligen blivit alltmera gynnsamt, och så långt mänsklig beräkning kan avgöra, synes inemot $\frac{2}{3}$ bliva återförda till ett hederligt och arbetsamt liv. För övrigt vill man ej uppgiva hoppet att de, som ännu i dag kunna synas förlorade, dock erhållit i sina hjärtan något gott utsäde, som i sinom tid kan uppspira«. Trots de förblivande svårigheterna finner föreståndaren verksamheten ifråga vara ett hoppfullt arbete, vars vidare utveckling är högeligen önskvärd.

Kommittén behandlar därefter frågan, huruvida tvångs-
 uppfostringsinstitutet bör utvidgas, ävensom grunderna för
 utvidgningen. I detta sammanhang framkastas spörsmålet,
 om icke vissa nyare anordningar för straffverkställigheten
 beträffande yngre brottslingar kunna anses göra en ut-
 vidgning överflödig. Kommittén redogör därvid för en
 framställning, som av fängvårdsstyrelsen den 3 juli 1912
 gjorts hos Kungl. Maj:t och i vilken skrivelse fängvårds-
 styrelsen med utgångspunkt från det i England använda
 s. k. Borstalsystemet föreslår införande i strafflagen av en
 ny straffart, benämnd korrektionsstraff. Detta straff skulle
 komma till användning, då någon, som fyllt 18 men ej
 21 år gjort sig saker till brott, som enligt strafflagen skulle
 föranleda fängelse eller straffarbete på viss tid, ej översti-
 gande 3 år. Korrektionsstraffet skulle jämväl tillämpas i
 fråga om den, som *före fyllda 18 år* gjort sig förfallen till
 fängelse eller straffarbete på högst nämnda tid, men prö-
 vades icke kunna eller böra intagas i allmän uppfostrings-
 anstalt. Vid prövning om korrektionsstraff borde ådömas,
 skulle tagas i betraktande, huruvida de omständigheter,
 varunder brottslingen uppväxt och sedermera levat, samt
 hans personliga sinnesbeskaffenhet och övriga förutsätt-
 ningar gäve vid handen, att hans framtida välförhållande
 med större sannolikhet skulle kunna vinnas genom dylikt
 straff än genom det straff, som eljest vore i lagen för
 brottet stadgat.

Fängvårdsstyrelsens nu nämnda förslag har ännu icke
 föranlett till några lagbestämmelser. Vissa åtgärder i fråga
 om straffverkställigheten hava emellertid vidtagits för att
 åstadkomma ett bättre utnyttjande av strafftiden för unga
 förbrytare, i det fängelserna i Uppsala och Gävle särskilt
 tagits i anspråk för dem. Ur kommitténs redogörelse för
 ett besök å fängelset i Uppsala, till vilket sändas ynglin-
 gar under 19 år, som dömts till straffarbete på längre tid
 än 6 månader, må här anföras följande: »Utmärkande för
 den nya anordningen är framför allt det större utrymme,

som lämnats åt skolundervisning, gymnastik och uppfostrande arbete. Av de 24 i fängelset vid tillfället intagna sysselsattes ej mindre än 19 med snickeri. Var och en av dessa fångar har sitt arbetsrum (en med stort fönster försedd cell, vartill dörren hålles låst) med hyvelbänk, verktyg och arbetsmaterialier; yrkesläraren går från den ene till den andre och undervisar dem eller infinner sig på deras begäran för att lämna upplysningar. De nyinkomna sättas ej genast i slöjden, utan få under den första tiden syssla med andra göromål såsom att knyta nät, spinna, laga strumpor o. s. v. Det är avsett, att de unga längre fram skola sysselsättas med trädgårdsarbete, för vilket ändamål intill fängelset belägen jord väntas bliva disponibel. För skolundervisningen finnes en särskild sal med plats för 6 fångar (under lektionen hava de skärmar mellan sig, så att de ej kunna se varandra), och där meddelas undervisning i vanliga skolämnen 3 å 4 timmar i veckan för varje läxlag. Gymnastik bedrives under vistelsen ute i promenadgårdarna«.

I den nya lagen om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, vilken utfärdades den 24 mars 1916 och skall träda i kraft den 1 januari 1917, finnas en del föreskrifter, som avse yngre fångar. Sålunda stadgas, att fånge, som vid straffets början ej fyllt 20 år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafflidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt. Vidare föreskrivas vissa modifikationer med hänsyn till sådana yngre fångar i fråga om tiden för enrumsstraffet och sättet för dess verkställande m. m.

Trots de sålunda införda och ytterligare ifrågasatta förbättringar finner kommittén det ej möjligt att i fängelset, där vistelsen i regel blir mera kortvarig, vinna samma resultat med hänsyn till de minderårigas uppfostran, som i en enkom för dem avpassad uppfostringsanstalt. Den

uppfostringsverksamhet, som kommit till stånd på grundvalen av 1902 års lagsliftning, har i det stora hela motsvarat de därpå ställda förväntningarna. Större delen av de elever, som utgått från de allmänna uppfostringsanstalterna, hava blivit laglydiga och arbetsamma medborgare, under det att de, utsläppta efter ett kortvarigt fängelsestraff, antagligen snart åter skulle kommit i delo med rättvisan eller eljest råkat på förfall. Enligt kommitténs uppfattning bör lika gott resultat kunna vinnas med en del av dem, som gjort sig skyldiga till brott, för vilket enligt lagen straffarbete ådömes.

Vad beträffar sättet för utvidgningen har kommittén haft under överbäggande flera möjligheter men stannat vid att föreslå tvångsuppfostringsinstitutets användning för sådana fall, då straffet uppgår till straffarbete i högst 6 månader eller fängelse i högst 1 år. I sammanhang härmed har kommittén till diskussion upptagit vissa spörsmål rörande institutets anordnande och dessa måls processuella behandling (om avtjänande av någon del av straffet, om återkallande av meddelat förordnande om tvångsuppfostran och om meddelande av förordnande utan att utsätta straff). Kommittén har emellertid funnit sig böra ställa sig på den gällande lagstiftningens ståndpunkt och ej gjort någon väsentligare förändring däri utöver själva utvidgningen.

För att utröna antalet minderåriga förbrytare, som med den föreslagna utsträckningen skulle komma att intagas i allmän uppfostringsanstalt, har kommittén gjort en statistisk utredning. Enligt denna skulle man hava att räkna med ett årligt medeltal av 80 manliga individer under 18 år, som dömas till straffarbete i högst 6 månader; fängelse mellan 6 mån. och 1 år har för dessa åldrar endast förekommit rent undantagsvis. På grundvalen av yttranden från fängelsedirektörerna beräknas, att halva antalet av dessa skulle lämpa sig för intagande i allmän uppfostringsanstalt. Med en medellängd för vistelsen av

2 år 2 månader skulle krävas högst 90 platser. För kvinnliga förbrytare av den kategori, varom här är fråga, räknar kommittén med 3 årligen dömda och en vistelse på anstalt av 2½ år eller med 8 platser.

Då det därefter gäller att föreslå sättet för anskaffande av platser för det ökade antal minderåriga förbrytare, som enligt det nya förslaget böra underkastas behandling å allmän uppfostringsanstalt, upptager kommittén till diskussion frågan, huruvida särskilda anstalter behövas för de nytillkomna kategorierna. Stödjande sig bland annat på uttalanden från de nu verkande uppfostringsanstalterna, kommer kommittén till det resultat, att några belänkigheter ej böra förefinnas mot ett sammanförande i samma anstalt av sådana, som dömts till fängelse, och dem, som dömts till straffarbete i högst 6 månader, under den givna förutsättningen att domstolarna vid förordnande om tvångsuppfostran ägna en noggrann prövning av frågan om uppfostringsmöjligheternas förefintlighet. Vad beträffar sistnämnda förutsättning är det av intresse att erfara, att den klagan från uppfostringsanstalternas sida, som tidigare förspordes därom att till anstalterna sändes en del icke uppfostringsbar ungdom, nu utbyts i ett erkännande av den omsorgsfulla utredning och prövning, som domstolarna ägna dessa fall.

Därnäst ingår kommittén på frågan om lämpligaste storleken av en anstalt för minderåriga förbrytare, varvid kommittén särskilt omnämner det uttalande till förmån för små anstalter, som gjorts av professor Thyrén i hans arbete »Principerna för en strafflagsreform«. Kommittén anser för sin del, att ett gott uppfostringsresultat kan vinnas för de unga brottslingar, varom nu är fråga, utan anlitan av den kostsamma utvägen att anordna flera smärre anstalter. Till stöd för sin uppfattning anför kommittén följande:

»Otvivelaktigt äro, — — —, avsevärda förmåner förenade med den starkare klassificering, som kan åstadkom-

mas medelst små anstalter. Tänker man närmast på den sida av uppfostringsarbetet, som består i påverkan i etiskt avseende å de unga, kan det ej förnekas, att den lilla anstalten, där föreståndaren — husfadern eller husmodern eller bådadera — stå i ständig beröring med sina skyddslingar, giver fostraren rikligare tillfällen att lära känna dem och att påverka dem. Fäster man sig åter vid möjligheterna att lämna skyddslingarna en mångsidig och praktisk utbildning, torde man få erkänna, att den stora anstalten i regel har betydande företräden. I en stor anstalt kan yrkesutbildningen tillgodoses på ett helt annat sätt. Därigenom att ett flertal yrken kunna upplagas och skickliga yrkesmän anställas som ledare, finnes möjlighet att låta eleverna lära ett yrke, som passar för deras individuella anlag och kroppskrafter. Men även då det gäller karaktärens danning, har den stora anstalten vissa förträder, som ej böra förbises. Då uppfostringsarbetet är fördelat på flera händer, där var och en har sin uppgift, kan, under förutsättning naturligen av ett gott samarbete, bedömandet av eleven bliva allsidigare och säkrare samt därmed också påverkan göras i en riktning, som bättre för till målet.

Naturligtvis ligger det en fara i, att en del mindre välartade individer sammanföras med andra i en anstalt, och denna fara kan vara i viss mån större, då anstalterna äro stora. På grund härav har man också i de större anstalterna sökt genomföra en klassificering av eleverna genom att skilja dem i mindre grupper eller avdelningar. En dylik klassificering kan genomföras på flera sätt. Där den drivits som längst, består den stora anstalten av flera i särskilda byggnader inrymda avdelningar, som ledas av en husfader eller husmoder och hava sin egen inre hushållning samt egentligen endast hava den ekonomiska förvaltningen och överledningen gemensam. På andra ställen bo flera grupper i en och samma byggnad och äta i en gemensam matsal. Vid bedömandet av frågan huru

långt man skall gå för att avvärja faran för påverkan från kamrater, bör ej helt lämnas ur räkningen, att det inflytande, som individer av olika ålder, begåvning och lynnen öva på varandra, icke alltid är av ondo, utan att en dylik nötning, om man så får kalla den, inom anstalten likaväl som i livet utanför har sin fostrande betydelse. Detta torde gälla ej minst de åldersklasser, varom här är fråga. Man må blott tillse, att de goda impulserna bliva de övervägande. Vad särskilt de manliga eleverna beträffar, har man ock anledning att lägga vikt vid den fostran både till kropp och själ, som ligger i ett gemensamt deltagande i kroppsövningar och i utbildning av elevernas anlag för sång och musik o. s. v., vilken fostran speciellt vid de stora anstalterna utgör en ingripande faktor i elevernas liv och där kan anordnas med större planmässighet och framgång än vid de små anstalterna.

Huru stor en anstalt kan vara, beror tydligen på de möjligheter, som föreligga i fråga om lokaler och personal; om man kan hålla ordning och reda på anstalten samt på samma gång lära känna och påverka eleverna. I utlandet har man flerstädes anordnat stora anstalter; ett antal av 250 elever och ännu flera förekommer ganska ofta, särskilt ifråga om stats- och kommunalanstalter. Men man har då oflast gruppindelningar i en eller annan form. Överhuvud taget gäller som regel, att man ej längre tvekar att göra anstalten stor, om man genom inre anordningar kan skaffa sig trygghet för ett verksamt uppfostringsarbete.

Med den av kommittén sålunda uttalade uppfattningen har det därefter legat närmast till hands att undersöka möjligheten av att vinna tillräckligt antal platser för de genom lagändringen tillkomna eleverna medelst en utvidgning af de befintliga anstalterna. Särskilt har detta gällt statens egen uppfostringsanstalt å Bona för minderåriga förbrytare av mankön. En närmare redogörelse lämnas för den till anstalten upplåtna egendomen (vilken inne-

håller 245 tunnland åker, 20 tunnland skoglös äng samt 1,622 tunnland skogsmark), dess brukande och avkastning. Vidare redogöres för befintliga byggnader, varvid särskilt beröras de två elevbyggnaderna, som beskrivas sålunda:

»Uti de båda elevbyggnaderna finnas en trappa upp sovrum för eleverna samt vaktrum, å nedre botten på ändarna dagrum och ett tjänsterum samt i mitten med ingång på långsidan en bostad om 3 rum och kök för avdelningsföreståndare och en bostad om 2 rum och kök för förman. Elevernas sovrum, 4 i varje byggnad, äro uppdelade i en korridor åt ytterväggen samt innanför denna 12 s. k. sovboxar, vilka äro skilda från korridoren genom ett glest gallerverk av rundjärn i trä med dörr till varje box; dessa boxar erhålla alltså ljuset genom korridoren. Inåt begränsas boxen av en längs genom mitten av byggnaden gående mur, och boxarna skiljas från varandra genom mellanväggar av korrugerad plåt. I varje rum eller box finnas jämte säng en stol och en hylla; plats för nattkärl är anordnad i en med lucka försedd nisch i muren, i vilken evakueringskanaler äro framdragna. I korridoren äro tvättställ anbragta. Korridorens längd är 19 meter och dess bredd 2,10 meter. Sovboxarna äro 2 meter i längd och 1½ meter i bredd. Höjden i korridorer och sovboxar är 3,30 meter. På mitten av övre våningen är förlagt ett vaktrum med utgång till alla 4 korridorerna och med trappnedgång till nedre våningen. Utanför varje korridor ligger ett förrum, från vilket utgång leder till den för två avdelningar gemensamma trappan. Å vinden finnas förvaringsrum för kläder«.

Efter granskning av de förefintliga möjligheterna vid Bona föreslår kommittén, att erforderliga platser anskaffas genom nybyggnader därstädes. Dessa nybyggnader skulle enligt kommitténs förslag läggas på en plats, som ligger omkring 500 meter från de nuvarande elevbyggnaderna. Den nya avdelningen skulle därigenom få ett från den

övriga anstalten avskilt läge, men dock kunna ingå såsom en del i denna. Expedition och ekonomi borde vara gemensamma, likaså skola och kyrka, varav följde, att man kunde hava samma direktör, pastor, lärare och bokhållare; sjuk- och isoleringsavdelningar kunde också göras gemensamma och avståndet lade ej hinder i vägen för att maten erhöles från den gamla anstaltens kök. Kommittén tänkte sig, att till den nya avdelningen skulle hänföras en del av de elever, som komma att sysselsättas i jordbruket och skogsbruket samt i stall och ladugårdar, nämligen sådana som efter en tids vistelse vid anstalten visat sig lämpliga för den något större frihet, som komme att medgivas vid denna avdelning. En naturlig anordning vore då, att avdelningen ställdes under ledning av lantbruksinspektoren såsom avdelningsföreståndare.

Den av kommittén föreslagna nya avdelningen består av 3 byggnader, nämligen en större huvudbyggnad med sovplatser för 40 elever och dagrum för dem jämte en för 80 elever avsedd matsal samt 2 flygelbyggnader med sovplatser för 20 elever i varje. I alla tre byggnaderna äro därjämte inrymda bostäder för den förman, som skall hava närmaste uppsikt över avdelningen. Avdelningsföreståndaren skulle hava sin bostad i en särskild byggnad i närheten.

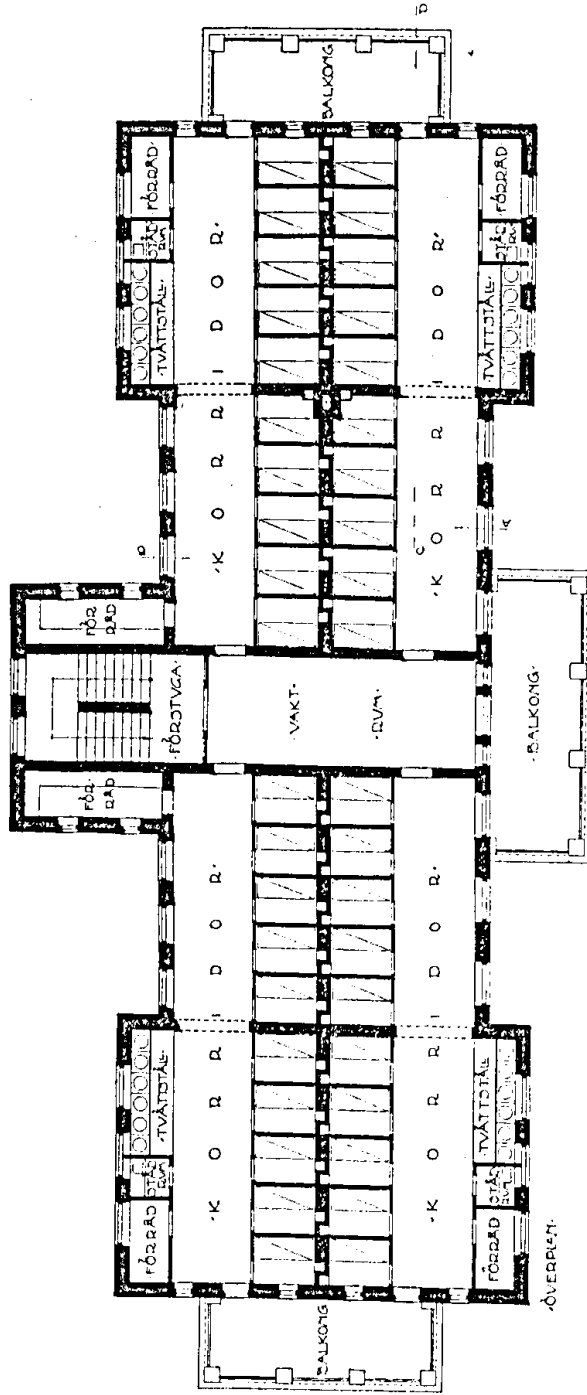
Särskilda svårigheter har det berett kommittén att åstadkomma lämpliga sovrum. Kommittén anför rörande dessas anordnande följande:

»Såsom ovan nämnts, äro sovrummen i de nuvarande elevbyggnaderna vid Bona anordnade såsom boxar, liggande vid innersidan av en i byggnadens längdriktning löpande korridor. I stället för detta boxsystem har det varit ifrågasatt, att i den nya avdelningen anordna gemensamma sovrum för 3—6 elever, en anordning, som antogs skola lättare kunna medgiva att förläna ett vanliga bostäder mera liknande utseende åt sovavdelningen. Av anstaltens tjänstemän har emellertid allmänt uttalats, att

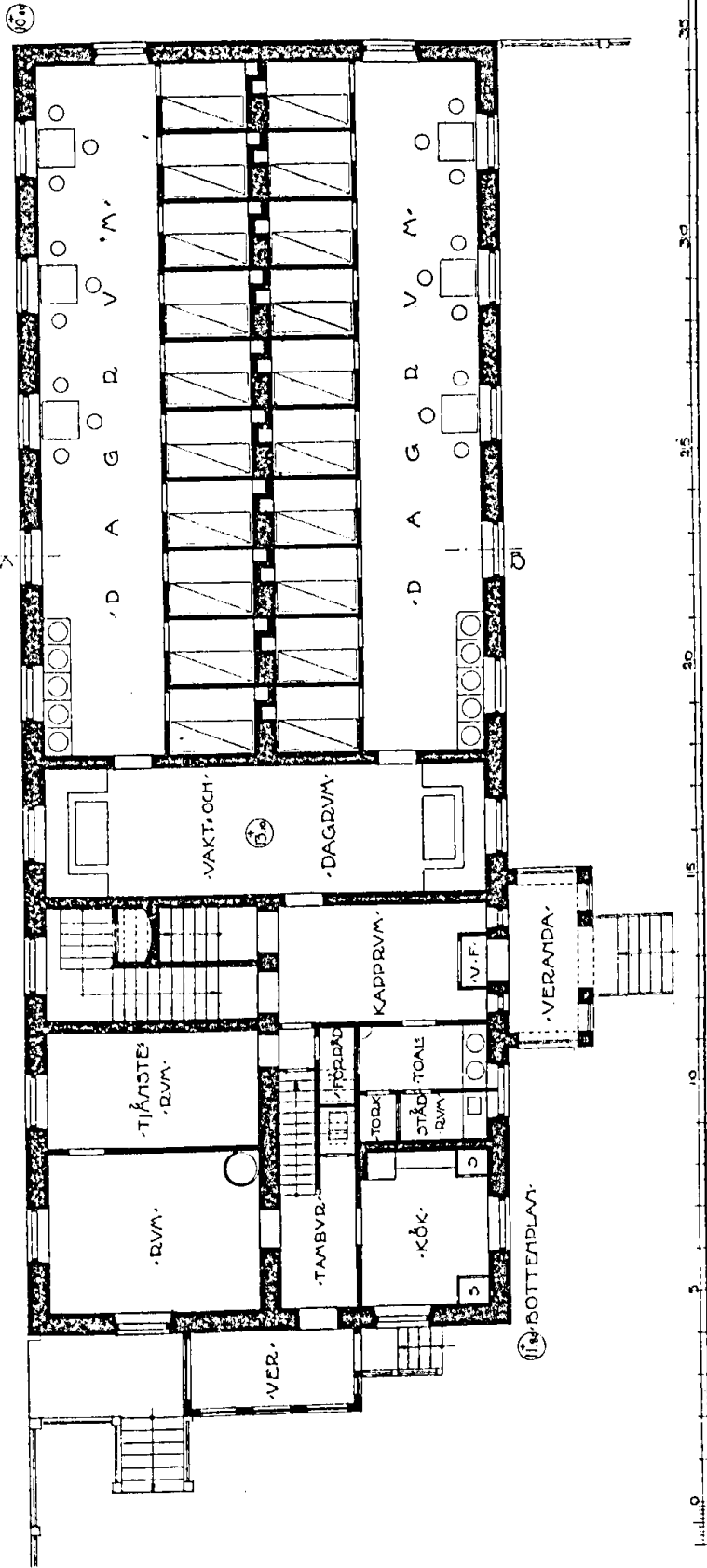
det vore oundgängligt att bibehålla systemet med ensamrum eller liknande anordning, varvid det starkt betonades, att man eljest ej kunde göra övervakningen effektiv och särskilt att fara förelåg, att elever med osedliga och perversa höjelser kunde komma i tillfälle att öva ett skadligt inflytande på kamraterna. Dessutom har framhållits, att de bästa pojkarna tyckte om att hava ett eget rum, även om det ej vore så bekvämt och rymligt, samt att många av dem höllo de av dem bebodda boxarna så städade och prydliga, att det vore tydligt, att de satte värde på sina rum. Kommittén har därför avstått från planen på gemensamma sovrums; dock håller kommittén före, att sådana böra kunna komma till användning vid mindre avdelningar med särskilt utvalda elever, t. ex. om avdelningar anordnas vid utgårdarna, vilket varit ifrågasatt och i viss mån förekommer vid Bockfall*). I syfte att göra sovplatserna mera rumsliknande och mindre boxartade än de nuvarande, har även varit påtänkt att förlägga dem åt byggnadens ytterväggar, varigenom de skulle erhålla direkt dager, under det att mot den i mitten löpande korridoren anbragtes vanliga dörrar i stället för gallergrindar. Då en sådan anordning emellertid skulle medföra olägenheter i bevaknings- och andra avseenden, har kommittén funnit sig böra i huvudsaklig mån bibehålla det gamla, praktiskt prövade och väl vitsordade systemet, varvid kommittén dock sökt utbilda detta system på ett sätt, som gjorde det mera tilltalande. I sådant avseende föreslås, att de nu använda mellanväggarna av korrugerad plåt ersättas med väggar av rabbits samt att framsidorna på sovboxarna och dörrarna därtill utföras i järnkonstruktion med rutor av tjockt glas utom å övre delen av framsidan, där gallret för luftväxlingens skull bibehålles öppet. En vid kommitténs skrivelse fogad ritning åskådliggör den anordning, som kommittén tänkt sig för sovboxarnas framsida«.

*) En av utgårdarna.

Nr. 1.

Nr. 2.

Den närmare anordningen beträffande sovrummen framgår av här avtryckta planritningar, av vilka nr. 1 utgör plan av övre våningen i huvudbyggnaden och nr. 2 plan av ena flygelbyggnaden.

Kostnaderna för alla tre byggnaderna hava beräknats till 266,400 Kr., vartill komma kostnader för bostäder åt avdelningsföreståndaren och de förmän, som ej bo i de nämnda byggnaderna. Härförutom har kommittén avgivit förslag till en ny verkstadsbyggnad, en ny sjukstuga och till anordnande av en isoleringsavdelning. Dessa byggnadsarbeten betingas dock ej uteslutande av utvidgningen utan utgöra önskemål även under nuvarande förhållanden.

I detta sammanhang bör erinras därom att anslag av 1916 års riksdag beviljats till uppförande av skolhus vid anstalten och till vissa omändringsarbeten i de nuvarande elevbyggnaderna i syfte att vinna flera sovplatser, vilket skulle ske genom att bereda den i elevbyggnaderna nu boende personalen bostäder i särskilda hus.

Vad beträffar de få kvinnliga minderåriga förbrytarna, som enligt lagändringen skulle komma att intagas i uppfostringsanstalt, har svenska diakonissällskapet åtagit sig att antingen mottaga dem å Viebäck i ett tredje hem därstädes, som skall uppföras i anledning av redan föreliggande platsbrist, eller ock, om sådant blir erforderligt, därstädes uppföra ett fjärde hem.

De myndigheter, som hörts över förslagen, hava i allt väsentligt tillstyrkt desamma. Fångvårdsstyrelsen har dock i sitt utlåtande riktat en speciell anmärkning mot inredningen i de nya elevbyggnaderna. Styrelsen betecknar de föreslagna sovcellerna såsom föråldrade och förordar i stället sovrummens förläggning åt byggnadens ytterväggar med direkt dager och luftväxling från lagom stora fönster; de sålunda åstadkomna ljusare och luftigare sovrummen kunde på samma gång lämpa sig till uppehållsplats under vilotider om dagen, när mera svårartade

elever till äventyrs behövde avskiljas från omgivningen. Enligt styrelsens uppfattning skulle de av kommittén befarade olägenheterna i bevaknings- och andra avseenden icke vara svåra att undanrödja, genom elektrisk belysningsanordning inne i rummen etc. I varje fall anser styrelsen, att de motsedda svårigheterna icke borde tillmätas avgörande betydelse vid ordnandet av den synnerligen viktiga inredningsfrågan.

Utöver de ovan omtalade lagändringarna samt förslaget om anskaffande av platser för det ökade antal minderåriga, som skulle sändas till allmän uppfostringsanstalt, innehåller kommittébetänkandet förslag till vissa ändringar i lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran. Sålunda föreslås ett uttryckligt stadgande rörande överlämnande till sjukvårdsinrättning av sjuk elev och till lämpligt enskilt hem eller inrättning av kvinnlig elev, som befinnes vara havande. Vidare föreslås, att maximigränsen för den definitiva utskrivningen från anstalten höjes från 20 till 21 år och att anstaltens styrelse intill sistnämnda ålder har att för den utskrivne utse tjänst eller anställning, vilken han icke utan styrelsens tillstånd må lämna före denna ålder.

Kommitténs betänkande innehåller vidare en framställning rörande behandling av minderåriga förbrytare enligt utländsk rätt. Utöver de här avtryckta planerna rörande de föreslagna nybyggnaderna vid Bona har i betänkandet reproducerats ytterligare en del av ritningarna samt en situationsplan över anstaltens nuvarande byggnader och de föreslagna nybyggnaderna.

Professor
Knud Pontoppidan,

født d. 10. Juli 1853, død d. 21. Oktober 1916.

Naar den danske Psykiatris Førstemand nu er gaaet bort, har Mindeord om ham Plads ikke blot indenfor hans eget Fags Presse, men ogsaa i dette Tidsskrift, der gjerne vil være med i det Brobygningsarbejde mellem Læger og Jurister, hvorved Knud Pontoppidan ved Siden af sit øvrige Arbejde har gjort en betydelig Indsats.

Pontoppidans Arbejdsfelt var Psykiatrien og senere Retsmedicinen, indenfor hvilken Retspsykiatrien atter spiller en væsentlig Rolle. Hans Forbindelse med »juridiske« Æmner gaar helt tilbage til hans Ungdom. Han besvarede den af det retsvidenskabelige Fakultet for 1877—78 udsatte Prisopgave om den ufuldstændige Tilregnelighed og vandt Guldmedaillen. I sin Afhandling, der delvis er optaget i Ugeskrift for Retsvæsen Aargang 1880, drog han skarpt til Felts mod Anvendelse af ufuldstændig Tilregnelighed paa de sygelige Sindstilstandes Omraade, og han optrak tillige Linjen for Retsmedicinen i Forhold til Jurisprudensen som den i retsligt Øjemed anvendte Lægevidenskab, — en Linje, som hele hans senere Forfattervirksomhed overholdt*). Fra Pontoppidans Stillinger som

*) Jfr. ogsaa Pontoppidans kloge Ord i Indledningen til Retsmedicinske Forelæsninger og Studier 1. Bind om Grænsen mellem Retslægens og Dommerens Opgave.

Overlæge ved Kobenhavns Kommunehospitals 6te Afdeling, som Retslæge og som Overlæge ved »Jyske Asyl« (Statens Sindssygehospital ved Aarhus) skriver sig en Række Psykiatriske Forelæsninger og Studier (3 Bind 1892—95) og Retspsykiatriske Erklæringer (1901), og efter at han var overgaaet til Stillingen som Professor i Retsmedicin fremkom hans Retsmedicinske Forelæsninger og Studier (3 Bind, 1907—09).

Fælles for alle Pontoppidans Arbejder — hvis Tal iøvrigt alt medregnet naar ud over Opus 100 — er den klare og rolige, helt igennem mandige Stil, der røber Slægtskabet med Broderen Henrik Pontoppidan, og dertil den kloge og overlegne Beherskelse af Æmnet. Bedre retspsykiatriske Erklæringer er ikke givet af nogen dansk Læge. En Række af hans Forelæsninger er simpelthen monstergyldige: Fremstillingen vel tilrettelagt, udtømmende og baaren af en sjælden fin Forstaaelse ogsaa af den juridiske Del af Æmnet. I denne sidste Henseende viser han ofte en Tilbøjelighed og Haandelav for juridisk Arbejde, som det er ganske usædvanligt at træffe hos en Læge, og som ogsaa gjorde den mundtlige Diskussion med ham til en Fornøjelse og en Belæring. Eksempelvis kan nævnes Fremstillingen vedrørende Barnemord og uforsvarlig Omgang ved Barnefødsel (i 1ste Bind af Retsmedicinske Forelæsninger og Studier, oprindeligt trykt i Bibliotek for Læger), der bæres af en indtrængende juridisk Forstaaelse*). Lidt Ujævnhed i Behandlingen kan der naturligvis være, navnlig indenfor et saa stort og heterogent Felt som Retsmedicinens. Et Æmne som Lægens Tavshedspligt (i 3. Bind af Retsmedicinske Forelæsninger og

) Ogsaa han kunde dog fejle. I Forelæsningen om Sædelighedsforbrydelser (i Retsmedicinske Forelæsninger og Studier 1. Bind) anfører han Christian V.'s Danske Lov 6—13—18 »og synis blaat Kjød [eller revne Klæder], som om der sigtedes til Misfarvning, i Stedet for til blottet Kod.

Studier) synes saaledes mærkelig nok ikke at have afvundet ham dybere Interesse; Fremstillingen viser mindre selvstændig Gennearbejden af Æmnet end ellers er Tilfældet hos Pontoppidan, der nogle Aar før i en Anmeldelse i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet (1905) havde vist forstaaende Interesse for mit Arbejde herom, ogsaa hvor vore Anskuelser divergerede.

Pontoppidan bevarede Livet igennem trods legemlig Svaghed og Modgang en ejendommelig Friskhed i sine Studier og optog stadig ny Æmner til Behandling. De udførlige Fremstillinger af Livsforsikring, Ulykkesforsikring og Identificering (i 3. Bind af Retsmedicinske Forelæsninger og Studier) er Eksempler herpaa. Baaren af sin Viljeskraft og af en Jærnfliid gav han aldrig op, og en lang Række Arbejder, til hvilke ogsaa Eftertiden vil søge, staar som Vidnesbyrd om hans klare og dybttænkende Aand.

Paa endnu et Omraade havde Pontoppidan Betydning for Forstaaelsen mellem Læger og Jurister. Naar han i Kriminalistforeningen tog Ordet i en Diskussion, var man altid sikker paa at høre et Indlæg, der baade skabte Klarhed og Respekt for hans Standpunkt, fordi han forstod Modstanderen, og de Grunde, han selv anførte for sit Standpunkt, netop paa Baggrund heraf kom til at virke saa meget vægtigere.

Det er kun meget faa af vore Kriminalister, der har haft Lejlighed til at høre Pontoppidans Forelæsninger og Demonstrationer. Fra Lægers Side gives der ham det Vidnesbyrd, at hans ejendommelige og enestaaende Begavelse først her fuldt udfoldede sig. Den, der en Gang har fulgt en af hans Forelæsningsrækker — det ligger nu næsten 20 Aar tilbage i Tiden — bevarer derfra Indtryk, han nødig vilde savne.

For de fleste stod vel Pontoppidan som kølig og afmaalt. Til en vis Grad er dette rigtigt. Han vilde denne

Fjernhed. De hensynsløse Angreb han en Tid var udsat for, kunde tillige gøre ham bitter, — i »6te Afdelings Jammersminde« (1897) har han ved sit Bortgang fra Kommunehospitalet paa fortrinlig Maade gjort Rede for sin Stilling. Den, der saa dybere, mærkede hos den utilnærmelige ved Siden af den sjældne Begavelse et stolt Sind og en Hjærtets Varme, der fik ham til at stille Pontoppidan højt ogsaa som Menneske. Og en sjælden Gang kunde Skallen ligesom briste. Man mødte ham, han slog Følge, stak sin Haand ind under ens Arm, og i den nærmeste halve eller hele Time fulgte en Samtale, hvor hans Aand lyste, til han pludselig med et kort Farvel brød af og var borte.

Hans Minde skal leve iblandt os, og vi Jurister bør søge til hans retspsykiatriske og retsmedicinske Værker som en Fundgrube for klar Forstaaelse af og Redegørelse for nogle af de vanskeligste Forhold, til hvis Løsning vi kaldes.

København, d. 24. Oktober 1916.

Eyvind Olrik.

Oversigt over fremmed strafferetlig Litteratur 1915.

Af Frantz Dahl.

A. Strafferettens Historie. Strafferetsfilosofi. Sammenlignende Ret.

- Banke, Waldemar.* Der erste Entwurf eines deutschen Einheitsstrafrechts. II. Der Vorentwurf zum ersten deutschen Einheitsstrafrecht. (Mit erstmal. Herausgabe des preuss. Entwurfs 1848). (Franz v. Liszt's »Abhandlungen des kriminalistischen Seminars an der Universität Berlin«). Berlin. Guttentag. M. 3,00.
- Beyerle, Franz.* Das Entwicklungsproblem im germanischen Rechtsgang. I. Sühne, Rache und Preisgabe in ihrer Beziehung zum Strafprozess der Volksrechte. (Konrad Beyerle's »Deutschrechtliche Beiträge«). Heidelberg. Winter. M. 12, 90.
- Bode.* Der Kindesmord bei den Australnegern.
Goltdammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 8—19.
- Carolina, Die, und ihre Vorgängerinnen.* Text, Erläuterung, Geschichte. In Verbindung mit anderen Gelehrten herausgegeben und bearbeitet von *J. Kohler*. IV. Wormser Recht und Wormser Reformation. I. Älteres Wormser Recht, von *Jos. Kohler* und *Carl Kochne*. Unter philolog. Beihilfe v. *Sigm. Feist*. Halle. Vaisenhusets Bogh. M. 10,00.
- Coroi, J.,* La violence en droit criminel romain. Paris. Plon-Nourrit & Cie. Fr. 12,80.
- Conlin, Alexander.* Die Wüstung. Ein Beitrag zur Geschichte des Strafrechts unter besonderer Berücksichtigung des deutschen und französischen Hochmittelalters.
Zeitschr. f. vergleichende Rechtswissensch. XXXII S. 326—501.
- Deichert, H.* Zur Geschichte der peinlichen Rechtspflege im alten Hannover. Hannover. Gersbach. M. 1,00.
- Eisler, Fritz.* Einleitung zu einer Untersuchung der Bedeutung des Gewohnheitsrechts im Strafrecht.
Zeitsch. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 361—69.

Hellinger, Karl. Strafrechtsgeschichtliches in alten religiösen Druckschriften.

Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 232—37.

Kohler, Josef. Act und Anleite des Königlichen Hofgerichts.

Festschrift für Georg Cohn zu seinem 70. Geburtstage. Zürich. Orell Füssli. S. 1—15.

Levy, Ernst. Privatstrafe und Schadenersatz im klassischen römischen Recht. Berlin. Vahlen. M. 4,00.

Schmidt, Eberhard. Entwicklung und Vollzug der Freiheitsstrafe in Brandenburg-Preussen bis zum Ausgang des 18. Jahrh. Ein Beitrag zur Geschichte der Freiheitsstrafe. (Franz v. Liszt og E. Delaquis' »Abhandlungen des kriminalistischen Instituts an der Universität Berlin«). Berlin. Guttentag. M. 2,80.

Schmidt, Richard. Königsrecht, Kirchenrecht und Stadtrecht beim Aufbau des Inquisitionenprozesses. (Af »Festgabe der Leipziger Juristenfakultät für Dr. Rudolph Sohm«). München. Duncker & Humblot. M. 2,00.

B. Lære- og Haandbøger. Lovudgaver og Kommentarer.

Auer, Georg. Die Vorentwürfe zu einem ungarischen Strafgesetzbuche.

Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 69—80.

Cavaglià, E. og M. Codice di procedura penale integrato nei richiami degli articoli. Torino. Pasta. Indb. L. 7,00.

Höpler, Erwein Ritter v. Die neuen strafrechtlichen Bestimmungen zum Schütze der Gläubiger. Mit Beispielen f. Anklagesätze nach neuem Recht. Graz. Moser. M. 1,00.

Langle Rubio, E. Código penal de 17de junio de 1870. Madrid. Velasco. Pes. 10,00.

Legislación penitenciaria recopilada por Real decreto de 5de Mayo de 1913. Madrid. Reus. Pes. 2,00.

Mortara, L. og U. Aloisi. Spiegazione pratica del codice di procedura penale. Parte II, libri III e IV, e Disposizioni per l'esecuzione del codice. Torino. Un. tip.-edit. torin. L. 28,00.

Nuovo codice di procedura penale. Torino. Frat. Bocca. L. 2,00.

Strafgesetzbuch, Das neue russische. (Ugolovnoje Ulozenje). Allerhöchst bestätigt am 22. März 1903. Oversat fra russisk af O. S. Bernstein. 2 Opl. Med et Tillæg: Stikord- Fortegnelse, bearb. af O. Höchtl. Berlin. Guttentag. M. 5,00.

C. Strafferettens almindelige Del.

- Alimena, B.* Principios de Derecho penal. T. 1. Vol 1. Madrid. Imp. Clásica Española. Pes. 6,00.
- Binding, Karl.* Strafrechtliche und strafprozessuale Abhandlungen. Erster Band. Strafrecht. München. Duncker & Humblot. Sammen med 2det Bind M. 20,00.
- Cathrein, V.* De grondbegrippen van het strafrecht. II. Misdaden en straf. Leiden. »Futura«. F. 2,50.
- Coenders, Albert.* Über den Strafantrag und die Privatklage der Nichtverletzten. Eine strafrechtliche und strafprozessuale Studie.
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 286—409. Ogsaa som Særtryk. Stuttgart. Enke. M. 4,00.
- Dorado, Pedro.* El Derecho protector de los criminales. I. Madrid. Imp. de R. Velasco. Pes. 6,00.
- Haftler, Ernst.* Titelanmässung.
Festschrift für Georg Cohn zu seinem 70. Geburtstage. Zürich. Orell Füssli. S. 529—43. Ogsaa som Særtryk. M. 1,00.
- Hegler, A.* Die Merkmale des Verbrechenens.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 19—44, S. 181—232.
- Hippel, R. v.* Unterlassungsdelikte und Strafrechtskommission.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 501—21.
- Höpfner, W.* Zur Lehre vom Unterlassungsdelikte.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 103—32.
- Kenny, Courtney Stanhope.* Outlines of criminal law. 7de Udg. Cambridge Univ. pr. Sh. 10,00.
- Kohler, Josef.* Not kennt kein Gebot. Die Theorie des Notrechtes und die Ereignisse unserer Zeit. Af »Archiv f. Rechts- u. Wirtschaftsphilosophie«. Ogsaa som Særtryk. Berlin-Leipzig. Rothschild. M. 1,00.
- Käckell, Lothar.* Die Bedeutung des Strafgesetzbegriffes in der Lehre von der strafrechtlichen Rückwirkung. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«) Breslau. Schletter. M. 6,00.
- Lifschütz, Alex.* Der öffentliche Frieden in beiderlei Gestalt.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 356—60.
— Der gute Glaube im Strafrecht.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 573—81.
- Manzini, V.* Trattato di diritto penale italiano. VI. Torino. Frat. Bocca. L. 22,00.
- Mayer, Max Ernst.* Der allgemeine Teil des Deutschen Straf-

- rechts. (G. Aschaffenburg og N. Herm. Kriegsmann: Bibliothek der Kriminalistik. II Bd.). Heidelberg. Winter. Indb. M. 13,80.
- Mesritz, A.* Het ontwerp strafvordering. s-Gravenhage. Gebr. Belinfante. Fl. 0,40.
- Oborniker, Alfred.* Zum Kampf der klassischen gegen die moderne Schule in der Birkmeyer-Naglerschen Sammlung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 159—83.
- Salamiti, G. M.* La recidiva in relazione alla condanna condizionale, alla riabilitazione e casellario giudiziale, dal punto di vista dottrinale, esegetico, legislativo. Teramo. Tip. la Florita. L. 2,00.
- Sauer, Wilhelm.* Zur Grundlegung des Rechts und zur Umgrenzung des strafrechtlichen Tatbestands.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 449—72.
- Schoelensack, A.* Die Arten der Rechtssätze. (Ein Vortrag).
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 1—26.
- Thót, Ladislaus von.* Die positivistische Strafrechtsschule.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 193—258, LXII S. 1—65, S. 113—74, S. 203—342.
- Türkel, Siegf.* Die Zurechnungsunfähigkeit. Die philosoph., medicin. und strafrechtl. Probleme der Zurechnungsfähigkeit und ihre legislative Behandlung in den österreich. Strafgesetzentwürfen (1852—1914). Wien. Deuticke. M. 2,50.
- Wachenfeld, F.* Strafrecht (mit Ausschluss des Militärstrafrechts)
Holtzendorff-Köhler's »Enzyklopädie der Rechtswissenschaft«
7. Opl. V (München-Leipzig-Berlin 1914). S. 3—74.

D. Strafferettens specielle Del.

- Altmann, Ludw.* Die Krida und die ähnlichen Delikte nach den neuen strafrechtlichen Bestimmungen der kais. Verordnung vom 10 Dezember 1914, R G Bl Nr. 337. Wien. Manz. M. 1,70.
- Auer, Georg.* Ein neues ungarisches Gesetz über den Schutz der Ehre.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 387—98.
- Behr-Pinnow, von.* Kriegskinder.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 209—13. Jfr. hertil *Bovensiepen* I. c. S. 342—43, *Bittinger* S. 440 og *von Behr-Pinnow* S. 540—42.
- Cleric, G. F. v.* Der Begriff der Zuhälterei.
Schweizerische Zeitsch. f. Strafrecht XXVIII S. 19—65.

- Eckstein, Ernst.* Versuch und Vollendung der Bigamie.
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 124—27.
- Die Delikte gegen Leib und Leben in ihrem wechselseitigen Verhältnis.
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 410—35.
- Elster, Alexander.* Zur Frage der Strafbarkeit des Arbeitsvertragsbruchs.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 422—30.
- Euthanasie. (Sterbehilfe).
Zeitsch. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 595—97. Jfr. nederfor *Kaszler*.
- Hartwig, Alfredo.* Die Körperverletzung des Einwilligenden nach dem Strafgesetzbuch.
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 27—98.
- Illiger, Friedrich.* Schankerlaubnis und Schankerlaubnissteuer.
Berlin. Heymann. M. 6,00.
- Kaszler.* Das Recht auf Sterbehilfe. (Euthanasie).
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 203—04.
- Kaufmann, J.* Strafbare und straflose Verletzung des ärztlichen Berufsgeheimnisses im zukünftigen schweizerischen Strafrecht.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 349—80.
- Liszt, von.* Der deutsche Ausfuhrhandel und § 89 StGB.
Zeitsch. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 786—92.
- Pappenheim, M.* Zur Bestrafung des Prüfungsbetruges.
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 24—29. Jfr. hertil *Hans Reichel* i H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 66—67.
- Praetorius, Numa.* Nochmals der Tatbestand der sog. widernatürlichen Unzucht (§ 175 R. St. G. B).
Der Gerichtssaal LXXXIII S. 99—113. (Inødegaaelse af den ovfr. S. 50 citerede Afhandling af *Johannes Nagler*).
- Regueral y Bailly, S. G.* La inviolabilidad y la inmunidad. Estudio critico sobre las garantias parlamentarias. Madrid. Pérez. Pes. 2,00.
- Sauer, Wilh.* Die Ehre und ihre Verletzung. Kritische Untersuchungen über Tatbestand und Rechtswidrigkeit der Beleidigung mit besonderer Rücksicht auf die deutsche Strafrechtsreform. (Franz v. Liszt og E. Delaquis' »Abhandlungen des kriminalistischen Instituts an der Universität Berlin«). Berlin. Guttentag. M. 6,00.
- Schroeder, Theodore.* Presumptions and burden of proof as to malice in criminal libel.
The american law review XLIX S. 199—216.

- Simon, Alfred.* Die Strafbarkeit der Verbreitung falscher Gerüchte.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 792—97.
- Staud, Nikolaus.* Ungarische Gesetzentwürfe über die Ahndung
von Miszbräuchen bei Heereslieferungen und die Haftung der
Vaterlandsverräter mit ihrem Vermögen.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 230—33.
- Steiner, A. F.* Der Ehrbegriff im Strafrecht. Bern. Francke. M. 2,00.
- Tolomei, A. D.* Della truffa e di altri frodi. Roma. Athenaeum.
L. 12,00.
- Veneroni, G.* Il sabotaggio e l'art. 166 cod. pen. Milano. Soc.
edit. libr. L. 0,50.
- Zürcher, Emil.* Sozialwucher im Kriegs- und Friedensrecht.
Festschrift für Georg Cohn zu seinem 70. Geburtstage. Zü-
rich. Orell Füssli. S. 673—90. Ogsaa som Særtryk. M. 1,00.
— Zur Systematik der Vergehen gegen die Ehre und den guten
Ruf.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 1—18.

E. Straffepoces.

- Alexander, G. Glover.* The administration of justice in criminal
matters in England and Wales. Cambridge Univ. pr. Sh. 6,00.
- Alsberg, Max.* Der Beweis der ausserhalb der Schuldfrage liegen-
den Momente.
Goltdammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 1—8.
- Augier.* Traité des recours en revision contre les jugements des
conseils de guerre en temps de guerre. Organisation, procédure,
moyens de cassation. Paris. Recueil Sirey.
- Baumgarten.* Was kann der Verhandlungsleiter tun, um Fehl-
griffe der Geschworenen zu verhindern?
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 483—91.
- Beling, Ernst.* Strafprozessrecht mit einem Anhang: Kriminal-
polizeiliche Tätigkeit.
Holtzendorff-Kohler's »Enzyklopädie der Rechtswissenschaft«.
7. Opl. V (München-Leipzig-Berlin 1914) S. 115—205.
— Zur Lehre von der Revision und der Nebenklage.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 287—300.
- Binding, Karl.* Strafrechtliche und strafprozessuale Abhandlungen.
Zweiter Band. Strafprozess. München. Duncker & Humblot.
Sammen med 1ste Bind M. 22,00.
- Bonnier, E.* Tratado teórico práctico de las pruebas en Derecho

- civil y en Derecho penal. T. II y último. IV ed. Madrid. Reus. Pes. 10,00.
- Bozi, Alfr.* Lebendes Recht. Ein Ausblick in die Probleme der Justizreform. Hannover. Helwing. M. 3,00.
- Daly, T. Mayne.* Canadian criminal procedure. 2den Udg. ved George Patterson. London. Sweet & M. Sh. 28,00.
- Damm, v.* Gehören zu den Rechtsnormen über das Verfahren im Sinne des § 380 St PO. a) der Grundsatz »ne bis in idem«, b) die Vorschriften über den Strafantrag, c) die Vorschriften über die Verjährung?
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 332—55.
- De Marsico, A.* La rappresentanza nel diritto processuale penale. Milano. Soc. edit. libr. L. 12,00.
- Graszhof, Wilh.* Die Hauptverhandlung vor dem Schwurgericht. Berlin. Vahlen. M. 1,50.
- Groeger, Gustav.* Der Untersuchungsrichter als Richter der Untersuchung nicht als untersuchender Richter. Bearbeitet efter Groeger's »Zwanzig Jahre Kriminalistik« af *Leo Haber*.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 39—60.
- Hellwig, Albert.* Über stenographische Protokolle.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 455—59.
- Hilling, Nikol.* Das summarische Prozessverfahren in Disziplinar- und Strafsachen der Geistlichen und die Amtsenthebung der Pfarrer im Verwaltungswege. (Nicol. Hilling's »Quellensammlung für das geltende Kirchenrecht«). Bonn. Hanstein. M. 2,00.
- Kullmann, Georg.* Das Verhältnis von Zivil- und Strafklage in der neuen italienischen Strafprozessordnung.
Zeitsch. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 74—80.
- Köhne.* Bilder vom Jugendgericht.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 425—29.
- Mc Nair, Arnold D.* Habitual Criminals and Scottish convictions. The law magazine and review XI. S. 411—17.
- Lewinski, Franz.* Ein verhängnisvoller Justizirrtum im Strafprozesse. Wien. Fromme. M. 0,50.
- Lindenau.* Die Stellung der Kriminalpolizei in der Hauptverhandlung.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 225—30.
- Lucas.* Aus der Entwicklungsgeschichte der Schöffengerichte in Deutschland vor Entstehung der Gerichtsverfassung von 1877.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 277—81.
- Aus der Entwicklungsgeschichte der Schöffengerichte in

- Deutschland seit Entstehung der Gerichtsverfassung von 1877.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 379—85.
- Rosenberg, Werner.* Beiträge zur Lehre von den Prozeszvor-
setzungen.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 522—43.
- Rotering.* Subsidiarische Haftbarkeit und Aufsichtspflicht.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 353—74.
- Scaduto, Fr.* La giustizia penale e civile nei rapporti pregiudi-
ziali. Roma: Athenaeum. L. 3,00.
- Setti, A.* Il giudice popolare nelle corti di assisi. Milano. Val-
lardi. L. 2,00.
- Staff, von.* Zur Seelenkunde des Schwurgerichts.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 187—94.
- Stalder, Jean.* Der Strafantrag im schweizerischen Recht. Mit
Berücksichtigung des Vorentwurfes zu einem schweizerischen
Strafgesetzbuch. (v. Lilienthal's »Strafrechtliche Abhandlungen«).
Breslau. Schletter. M. 5,60.
- Sturm, Friedrich.* Revision und Gesetz beim Strafurteil.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 45—48.
- Vadász, Emerich.* Das neue Verfahren vor den Schwurgerichten
in Ungarn.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 143—47.
- Voss, H.* Streitfragen aus der deutschen R. St. P. O. unter Be-
rücksichtigung der Reformentwürfe.
Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 88—106. Jfr. foran
S. 56.
- Warschauer, Erich.* Das englische Schwurgericht.
Archiv des öffentlichen Rechts XXXIII S. 225—46.

F. Pönologi. Straffuldbyrdelse. Fængselsvæsen.

- Auer, Georg.* Grundprinzipien der Rechtsprechung in Straf-
sachen der Königl. Ungar. Kurie.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 180—98.
- Barthès, Léon.* Lois pénitentiaires helléniques (Personnel des
gardiens. — Organisation des prisons de l'État).
Revue pénitentiaire et de Droit pénal XXXIX S. 199—211.
- Campos Gonzáles, B.* Contestaciones al programa de ingreso en
el Cuerpo de Prisiones. Madrid. del Horno.
- Castorkis, Demetrios E.* Studien über Gefängniswesen.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 3—50.

- Coester.* Vollstreckung von Freiheitsstrafen an Bord.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 421—25.
- Delaquis, Ernst.* Die Todesstrafe und die Vereinheitlichung des schweizerischen Strafrechts.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 334—41.
- Dreyfus, Max.* Die Rückgabe der in staatlicher Verwahrung befindlichen Gegenstände an den Verletzten.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 60—73.
- Ellger, H.* Der progressive Strafvollzug.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 551—72.
- Fehlinger, Hans.* Sterilisation von Verbrechern usw. in den Vereinigten Staaten von Amerika.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 285—90.
- Fosdick, R. Bl.* European police systems. New York. Century Co. \$ 1,30.
- Franz, Rudolf.* Der Segen des Krieges für die Strafgefangenen.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 221—25.
- Freudenthal, Berthold.* Gefängnisrecht und Recht der Fürsorgeziehung.
Holtzendorff-Kohler's »Enzyklopädie der Rechtswissenschaft« 7. Opl. V (München-Leipzig-Berlin 1914) S. 75—113.
- Freund.* Strafvollzug und Krieg.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 167—71.
- Gennat.* Gefangenenarbeit als Unternehmerbetrieb.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 83—97.
— Forderungen für ein Strafvollzugsgesetz.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 201—20.
— Aussenarbeit.
Blätter f. Gefängniskunde LIX S. 226—33.
— Strenger Arrest und Dunkelarrest.
Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 40—66.
— Reichsaufsicht im künftigen Strafvollzuge?
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 49—59.
- Hacker, Ervin.* Das Straf- und Strafvollzugssystem, die Regeln der Strafbemessung und die Sicherungsmaszregeln im Vorentwurf zu dem neuen ungarischen Strafgesetzbuche.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 51—71.
- Haft, Ernst.* Zuchthaus, Gefängnis, Haft und Verwahrungsanstalt nach dem schweizerischen Vorentwurf. Ihre Differenzierung und ihr Vollzug. Ein Gutachten.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 283—319.
- Hartwig, Alfredo.* Zuchthäuser in Venezuela.
Zeitsch. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 375—86.

- Hartwig, Alfredo.* Eine neue Zuchthausordnung in Argentinien.
Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 98—109.
- Hirst, F. C.* The application of surveying to criminal investigation. 2den Udg. London. Thacker. Sh. 3,00.
- Hoegel.* Vierzig Jahre Strafverfahren.
Österreich. Zeitschr. f. Strafr. VI S. 1—16.
— Die Strafrechtsfolgen nach der Novelle vom 15. November 1867, R. G. Bl. Nr. 131.
Österreich. Zeitschr. f. Strafr. VI S. 113—135.
- Lenhard.* Die Sicherungsmassnahmen gegen liederliche und arbeitsscheue Rechtsverletzer, gewerbs- und gewohnheitsmässige Verbrecher nach den Entwürfen für ein künftiges Deutsches Strafgesetzbuch.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 473—83.
— Zuchthausstrafe an Minderjährigen.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 375—79.
- Leonhard.* Rückblick ins Gefängnis.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 122—29.
- Lilienthal, Karl v.* Entwurf eines Gesetzes über das Verfahren gegen Jugendliche.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 1—18.
- Mettgenberg, Wolfgang.* Die Entlassung geisteskranker Gefangener aus der Strafhaft.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 544—53.
- Meyer, H. H. B.* List of references on prison labor. Washington. 10 C.
- Moeli, C.* Weitere Bemerkungen über die Rechtsverhältnisse der in Anstalten gelangten Geisteskranken in Preussen.
Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 417—26.
- Pelschek, Georg.* Die Einhebung von Geldstrafen und anderen Beträgen durch die Gerichte. Wien. Manz. M. 1,50.
- Pietsch, P.* Die rechtlichen Grundlagen des Strafaufschubs und der Strafunterbrechung.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 399—421.
— Ein Beitrag zur geschichtlichen Entwicklung des Strafvollzuges.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 742—68.
- Rixen, Peter.* Zur Frage der Anrechnung des Irrenanstaltsaufenthaltes auf die Strafzeit.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 703—31.
- Rodriguez Ferrer, Vicente.* Contestaciones al programa para ingreso en el Cuerpo de Prisiones. Madrid. Alcoy. Pes. 7,50.
- Rosenfeld, Ernst.* Die heutige Organisation der Entlassenenfür-

sorge und die Abschaffung der Arbeitsbelohnung der Gefangenen in England.

Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 431—48.

Saal. Ueber den Bau und die Einrichtung der preussischen Gefängnisse.

Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 15—30.

Schmidt, Eberhard. Das Zuchthaus in Gent.

Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 158—59.

Schreiber. Zur Reform des Strafvollzuges.

Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 133—58.

Schreuder, J. G. Onderzoek naar het oude strafrechtsgebruik volgens hetwelk eenen veroordeelde kwijtschelding kon worden verleend, wanneer eene vrouw hem wilde huwen. Amsterdam. Kruyt. F. 2,00.

Seyfarth, H. Strafvollzug und Kriegsdienst.

Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 185—97. Hertil *Schwandner* l. c. S. 198—200.

Tintemann, W. Das Provinzial-Verwahrungshaus zu Göttingen und seine Insassen in den ersten fünf Jahren seines Bestehens.

Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 427—55.

Winkler, R. Die Errichtung des ersten sächs. Zucht-, Armen- und Waisenhauses zu Waldheim.

Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 72—82.

— Die kommunale Arbeits-Anstalt in ihren Beziehungen zu den Aufgaben und Zielen des Strafvollzuges.

Blätter f. Gefängniskunde XLIX S. 234—45.

Zafita, H. J. Zur Theorie des polizeilichen Erkennungswesens.

H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 351—70.

G. Praxis. Retstilfælde.

Arndt. Der Spionagefall von Miss Edith Cavell.

Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 538—40.

Beale, J. H. A selection of cases and other authorities upon criminal law. 3 Udg. Cambridge. Mass., Harvard Univ. \$ 5,00.

Goddard, Henry H. The criminal imbecile. London. Macmillan. Sh. 6,60.

Hellwig, Albert. Kriminalistische Studien.

H. Gross' Archiv f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 92—166.

— Eine Sympathiekur.

Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 224—27.

- Hellwig, Albert.* Das Totbeten, ein praktischer Fall.
Goldammer's Arch. f. Strafrecht LXII S. 227—32.
- Höpler, Erwein Ritter von.* Kriminalistische Mitteilungen. Mord-
untersuchungen ohne Leichen.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 343—50.
— Kriminalistische Mitteilungen.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 276—84.
- Juckenack, A.* Neuere Erfahrungen aus der nahrungsmittelche-
mischen Gerichtspraxis. Leipzig. Akad. Forlagsselsk.
- Loyal Fraser, J. A.* The Mac Naughton case.
The law magazine and review XL S. 23—29.
- Müller.* Der Fall Wütschert.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafrecht XXVIII S. 111—35.
- Nithack-Stahn, W.* Seelsorge und Strafrecht.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 217—21.
- Simons, D.* Strafrechtelijke Gevallen. Verzamling te gebruiken
bij het universitaire onderwijs. 's-Gravenhage. Gebr. Belin-
fante. F. 1,25.
- Stooss, C.* Strafrechtsfälle für Studierende. 2 Opl. Wien. Deu-
tliche. Indb. M. 1,25.
- Welsch.* Ein Fall von Diebstahl aus Gegenstands-Fetischismus.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 371—75.
- Zafila, Hermann.* Eine kriminal-logische Frage.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 61—78.

H. Kriminalpolitik. Kriminalstatistik. Kriminologi.

- Bergh, L. M. van den.* De Belgiese wet van 15 Mei 1912 op de
kinderbescherming met de Nederlandse kindervetten vergeleken.
Amsterdam. Ellerman, Harms & Co. F. 1,75.
- Bessler, Karl.* Die Kriminalität Westpreussens. Eine kriminal-
statische Studie über das Jahrfünft 1903—1907. (v. Lilienthal's
»Strafrechtliche Abhandlungen«). Breslau. Schletter. M. 6,40.
- Blaschko, A.* Vorschläge zur Neuregelung des Prostitutionswe-
sens.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 507—10.
- Boas, Kurt.* Kriminalistische Studien.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 83—97.
Med »Nachtrag« S. 199—201.
- Friedrich, Jul.* Die Bedeutung der Psychologie für die Bekämp-
fung der Verbrechen. Zugleich e. Kritik neuerer Straf-, Straf-

- prozess- und Jugendgerichtsentwürfe und der herrschende strafrechtliche Schuldlehre. Hannover. Helwing. M. 4,00.
- Gross, Hans.* Fälschung bei Maschinenschriften.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 259—72.
— Leserlicher machen verblasster Schriften.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 273—75.
- Heiduschka, A.* Über den Nachweis von Schriftzeichen auf verkohltem Papier.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 68—69.
- Hoedt, G. H. A.* Handleiding voor dactyloscopie. Batavia. Kolf & Co. — 's-Gravenhage. M. Nijhoff. F. 2,00. 1914.
- Januschke, Friedrich.* Stempelfälschungen.
H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 81—91.
- Jiménez Jerez, José.* La dactiloscopia al alcance de todos. Catecismo de la identificación personal. Madrid. Imp. la editora. Pes. 2,00.
- Köhne.* Die Novelle zum Fürsorgeerziehungsgezet.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 318—22.
- Leubuscher, G.* Krimineller Abort in Thüringen.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 403—07.
- Lieske, Hans.* Die Operationsfreiheit im Lichte fortschreitender Strafrechtsreform. Eine kritische Betrachtung zum Entwurfe eines deutschen Strafgesetzbuchs. Berlin. Hirschwald. M. 0,60.
- Meyer, Georg.* Zur Kritik der »Graphometrie«.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 58—63. Jfr. hertil *W. Langenbruch* I. c. S. 156—58.
- Minde.* Die zunehmende Verwahrlosung der Jugend.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 501—06.
- Moll, Albert.* Ueber die Ursachen der Kurpfuscherei.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 517—21.
- Monet, A. og Taksander.* Criminaliteitslecturer in dagbladen. Baarn. Hollandia-Trykkeriet. F. 0,40.
- Ruegg-Karlen, M. A.* Zur Reform der forensen Schriftexpertise.
Schweizerische Zeitschr. f. Strafrecht XXVIII S. 136—49.
- Saldaña, Q.* Los origines de la Criminologia. Madrid. Imp. Clásica Española. Pes. 6,00.
- Schneikert, Hans.* Die rechtlichen Grundlagen des Verbrecheralbums.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 370—74.
— Graphometrie.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 83—84.
- Stooss, Carl.* Die Behandlung der Jugend im neuen schweizerischen Strafgesetzentwurf.

- Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 233—59.
Urban, Wilh. Photographie und Strafrecht.
 Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 53—58.
Wulffen, Erich. Kriminalpädagogie. Ein Erziehungsbuch. Leipzig. Voigtländer. M. 2,00.
Zangger, H. Zur Frage der Bekämpfungswege der Gefährdung von Gesundheit und Leben durch psychologische und gesetzliche Mittel.
 Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 381—413.
Zürcher, E. Ferris Schule für Kriminalrechtsanwendung und einige allgemeine Bemerkungen zur Frage des akademischen Unterrichts in der Untersuchungstechnik.
 Schweizerische Zeitschr. f. Strafrecht XXVIII S. 103—110.
 — Die Kriminalstatistik in der Schweiz.
 Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 342—48.

I. Kriminalantropologi. Psykopatologi. Psykiatri. Retsmedicin.

- Abels, A.* Kriminalistische Giftstudien.
 H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 383—91.
Bertolini, G. Le animi criminali. Venezia. Ist. Ven. d'arti grafiche. L. 10,00.
Boas, Kurt. Über Hephophilie. Eine angebliche Form des weiblichen Fetischismus.
 H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 1—38.
Bronner, Augusta F. A comparative study of the intelligence of delinquent girls. New York. Teachers Coll., Columbia Univ. § 1,00.
Eggenschwyler, W. Intellektualismus und Verbrechen. II.
 Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 301—31. Jfr. Nord. Tidsskr. f. Strafferet IV S. 72.
Fehlinger, Hans. Die Mendelschen Vererbungsgesetze und ihre Bedeutung für die Kriminalistik.
 H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 180—84.
Gross, Hans. Ueber Brandstiftung.
 Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 290—95.
Göring, M. II. Die Gemeingefährlichkeit in psychiatrischer, juristischer und soziologischer Beziehung. (A. Alzheimer og Lewandowsky's »Monographien aus dem Gesamtgebiete der Neurologie und Psychiatrie«). Berlin. Springer. M. 7,00.

- Healy, William.* Individual delinquent; a text-book of diagnosis and prognosis for all concerned in understanding offenders. London. Heinemann. Sh. 21,00.
- Hellwig, Albert.* Aberglaube und Zurechnungsfähigkeit. Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 379—83.
- Horn, Paul.* Ueber Unfallneurosen in strafrechtlicher Beziehung. Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 132—35.
- Kármán, E. von.* Ein Schema zur Psychologie der Zeugenaussage. H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 167—73.
- Lindenau.* Zur Psychologie des Verletzten. Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 418—20.
- Lochte, Th. og E. Danziger.* Die Untersuchung der verschiedenen Klebstoffe. H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXI S. 295—301.
- Marcuse, Max.* Vom Inzest. (A. Finger, A. Hoche og Joh. Bresler's »Juristisch-psychiatrische Grenzfragen«). Halle. Marhold. M. 2,00.
- Masthoff, Theod, P. J.* De strafrechtelijke behandeling van misdadige psychopaten. Amsterdam. Kruyt. F. 3,00.
- Meyer von Schauensee, Pl.* Über die Bedeutung des anatomisch-pathologischen Elements für die Diagnose der Geisteskrankheit, speziell mit Rücksicht auf die Handlungsfähigkeit der Apoplektiker. Monatsschr. f. Kriminalpsych. XI S. 383—87.
- Straszmann.* Zur Frage des Arbeitsmaterials der gerichtlichmedizinischen Institute. Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 30—35.
- Zafra, H.* Konträre Strebungen. H. Gross' Arch. f. Kriminal-Anthropol. LXII S. 70—82.
- Zangger, H.* Über die gesetzliche Bekämpfung der Gefährdung, zugleich eine Orientierung über die Leistungsfähigkeit der medizinischen Begutachtung in Gefährdungsfragen. Schweizerische Zeitschr. f. Strafr. XXVIII S. 260—82.

J. Militärstrafferet.

- Anschütz, Gerhard.* Preszfreiheit und Briefgeheimnis unter dem Kriegszustand. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 484—88.
- Arndt, Adolf.* Strafgerichtsbarkeit über Kriegsgefangene. Blätt. f. vergleich. Rechtsw. X S. 262—75.

- Auer, Georg.* Ungarisches Kriegsstrafrecht.
Österreich. Zeitschr. f. Strafr. VI S. 17—24.
- Beling, Ernst.* Der Einflusz der Kriegsbeendigung auf die Strafvollstreckung gegen Kriegsgefangene.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 281—85.
— Militärpersonen als Angeklagte im feindlichen Ausland.
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 129—35.
- Blok, P. R.* Wetboek (crimineel) voor het krijgsvolk te lande.
Leiden. Doesburgh. F. 1,00.
- Coester.* Anwendung des heimischen Strafrechts auf Militärpersonen fremder Staaten.
Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 48—53.
- Dietz, Heinrich.* Militärstrafrecht und Militärstrafverfahren, Militärisches Disziplinarstrafrecht und Beschwerderecht, Ehrengerichtliches Verfahren.
Holtzendorff-Kohler's »Enzyklopädie der Rechtswissenschaft« 7 Opl. V (München-Leipzig-Berlin 1914) S. 207—74.
- Finger.* Behandlung der Ausländer wegen Landes- und Kriegsverrats.
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 473—77.
- Gleispach.* Krieg und Strafrechtsreform.
Österreich. Zeitschr. f. Strafr. VI S. 103—12.
- Goldschmidt, J.* Verfassung und Verfahren der ausserordentlichen Kriegsgerichte des preussischen Gesetzes über den Belagerungszustand vom 4 Juni 1851. Berlin. Decker. M. 2,00.
- Gross, v.* Charakter und Rechtsgrundlage der preussischen Militär-Ehrengerichtbarkeit. (II. Dietz' »Sammlung«) Rastatt.
Greiser. M. 2,75.
- Haase.* Kriegsprobleme des Militärstrafrechts.
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 158—61.
- Heilfron.* Aburteilung von Militärpersonen durch Kriegsgerichte des Feindes.
Deutsche Juristen-Zeitung XX S. 39—45.
- Hanffl.* Vorsitz und Hauptverhandlung im feldkriegsgerichtlichen Verfahren. Gand. Herkenrath.
- Honemann, Wilhelm.* Kriegszustand und Polizeistunde.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 582—87.
- Kitzinger, Friedrich.* Noch Einiges über Pressfreiheit und Briefgeheimnis unter dem Kriegszustand.
Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 769—78.
- Meyer, O.* Können Mitglieder der Preussischen Landgendarmarie sich im Frieden oder im Kriege der Fahnenflucht schuldig machen?

- Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 732—41.
- Pyke, H. Reason.* The law of contraband of war. London. Milford. Sh. 12,60.
- Renault, Louis.* De l'Application du Droit pénal aux faits de guerre.
- Ed. Clunet's Journal du droit international XLII S. 313—44.
- Rissom, C.* Die strafrechtliche Behandlung der Kriegsgefangenen. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtsw. XXXVI S. 588—91.
- Schlayer, v.* Zum ausserordentlichen kriegsrechtlichen Verfahren gegen Ausländer im besetzten Feindesgebiet.
- Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 7—14.
- Stooss, Alfred.* Praxis und Wissenschaft des schweizerischen Militärstrafrechts. Fragen aus dem Gebiete der Insubordination.
- Schweizerische Zeitschr. f. Strafrecht XXVIII S. 159—79.
- Stooss, A.* Kommentar zu der Militärstrafgerichtsordnung vom 28 Juni 1889. Bern. Stämpfli & Co. M. 4,00.
- Strausz und Torney, von.* Schankpolizei im Kriege.
- Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 213—17.
- Weimann, Paul.* Aerztlicher Eingriff bei Heeresangehörigen.
- Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 529—35.
- Weisl, Ernst Franz.* Rechtsgrundsätze aus den Entscheidungen des k. k. Obersten Landwehr-Gerichtshofes in der Zeit vom 1. Juli 1914—30. Juni 1915. Wien. Seidel & Sohn. M. 2,50.
- Wüst, E.* Einige Fragen des schweizerischen Militärstrafrechts. Vorschläge zur Revision.
- Schweizerische Zeitschr. f. Strafrecht XXVIII S. 66—89.

K. International Strafferet.

- Bar, L. von.* Internationales Privat-, Straf- und Verwaltungsrecht mit Einschluß des Zivilprozess- und Strafprozessrechtes.
- Holtzendorff-Kohler's »Enzyklopädie der Rechtswissenschaft« 7 Opl. II (München-Leipzig-Berlin 1914) S. 223—80.
- Kramers, J. H.* Strafrechtspraak over Nederlanders in Turkije. Amsterdam. Kruyt. F. 2,00.
- Koenig, Fritz.* Grundzüge des internationalen Strafrechts mit besonderer Berücksichtigung der neuen Entwürfe Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz. Liestal. Lüdin & Co. M. 3,40.

Lindemann. Versammlungsrecht und Polizeigewalt im deutsch verwalteten Belgien.

Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 113—17.

Schlayer, v. Gesetz und Kriegsgewalt im besetzten Feindesgebiet.

Deutsche Strafrechts-Zeitung II S. 408—13.

Spier. Die strafrechtliche Behandlung feindlicher Ausländer in dem von den Deutschen besetzten Gebiet.

Blätt. f. vergleich. Rechtswiss. XI S. 127—31.

Lovgivning.

Danmark.

Krigspresseloven. Ved en Lov af 24. Juli 1916 er Gyldigheden af den i Tidsskriftets 3. Aargang S. 269 ff. omtalte Lov af 17. Juli 1915 om midlertidigt Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866 bleven forlænget til d. 1. Februar 1917.

Klausulbryderloven. De ejendommelige Forhold for Handelssamkvæmmet, der skabes ved de krigsførende Stormagters stadig stærkere Krav om Kontrol med Handelen indenfor de neutrale Stater, har hos os — som ogsaa andetsteds — sat sine Spor i Straffelovgivningen. Denne har maattet skabe Hjemmel for Strafbarhed af Overtrædelse af paatagne Forpligtelser m. H. t. Dispositionen over indførte Varer, særlig m. H. t. deres Udførsel her fra Landet. Man kunde i saa Henseende ikke blive staaende ved, at Brud paa den derom underskrevne Deklaration i Henhold til selve den trufne Aftale for Underskriveren medførte en efter Omstændighederne endog særdeles betydelig Bøde til den eller de Institutioner, ved hvis Mellekomst de paagældende Varetilførsler var opnaaet. Til dette efter sin Natur civilretlige Ansvar maatte af Hensyn til saadanne Overtrædelsers Farlighed for selve Landet knyttes et virkeligt strafferetligt Ansvar, der fra selve Statsmagts Side satte det Præg paa saadanne Handlinger, som de fortjente. Lovgivningsmagts Overvejelser angaaende dette Spørgsmaal har givet sig Udslag i et ved Lov af 5. April 1916 emaneret nyt Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov. Herefter straffes med Fængsel eller under formildende Omstændigheder med Bøde »den, der handler i Strid med en af ham overfor Grosserersocietetets Komité eller Industriraadet afgiven Erklæring om, hvorledes der vil være at forholde med Varer, som han gennem Gros-

serersocietetets Komité eller Industriraadet har indført eller agter at indføre her til Landet, eller som han i Omsætningsøjemed er kommen i Besiddelse af«. Straffen kan naa Maksimum af Fængselsstraf; man kunde maaske have ønsket, at Loven havde givet Adgang til ved Siden af Fængselsstraf tillige at idomme Bødestraf, og at Bødens Maksimum ikke havde været begrænset til de 4000 Kr., der er en Følge af, at Loven fremtræder som et Tillæg til den nu 50 Aar gamle almindelige borgerlige Straffelov, ved hvis § 30 Bødestraffens Maksimum er begrænset til dette Beløb. — Loven gælder indtil d. 1. Januar 1917, men kan dog ved kgl. Anordning ophæves til et tidligere Tidspunkt. Antagelig vil det imidlertid blive nødvendigt at søge dens Gyldighed forlænget.

E. O.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht. XXIX Bd.
H. 1—2.

I Dobbelthæftet, hvormed 29. Aargang (1916) af Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht indledes, skriver Stooss om »Geldstrafe und Bussenabdiener«. Anledningen er, at det seneste Udkast til ny schweizisk Straffelov (af 1915) i Modsætning til samtlige ældre Udkast vil bevare Bødeafsoning ved følgende Bestemmelse: »Ist die Busse nicht erhältlich, so tritt an ihre Stelle Haft, deren Dauer der Richter im Strafurteil festgestellt hat«. Forf. paaviser først efter Statistikken, at medens Antallet af Fængselsstraffe i Schweiz i Tiden fra 1890 til 1913 er steget — svarende til Befolkningstilvæksten — fra 5418 til 7422, har Bevægelsen været ganske den modsatte for Bødeafsoningerne, hvis Tal i 1890 var 7418, i 1913 kun 4363; i en Del Kantoner er der de sidste Par Aar slet ikke sket Bødeafsoning. Imod Afsoningen fremfører Forf. dernæst de ofte tidligere fremsatte Anker, særlig, at den forrykker Forholdet mellem Strafarterne Bøde og Fængsel og derved tilslører sidstnævnte Strafs alvorligere Natur og forringer Frygten for denne, at den skaber en uheldig Forøgelse af de kortvarige Frihedsstraffe, om hvis U hensigtsmæssighed der dog er Enighed, og bevirker, at Pengestrafte bliver et Privilegium for de rige, som ved at betale kan frikøbe sig for den Frihedsberøvelse, som er den fattige, hvem Bøde idømmes, vis, samt at man herved miskender Frihedens lige store Værdi for den rige og den fattige. Opgaven er da at bestemme Bødestrafte saaledes, at den dømt i hvert Fald i de fleste Tilfælde kan betale den og faktisk betaler den. Fremdeles kræves en Fastsættelse af Bødebeløbene, der gør Afsavnet ved deres Udredelse lige føleligt for den mere og for den mindre bemidlede, og

med den absolute Grænse, at Bødens Betaling aldrig berøver den skyldige, hvad der er nødvendigt til Livsunderhold for ham og hans. Den helt ubemidlede, som tilmed er narbejdsdygtig, maa ikke idømmes Bøde, da dette i Virkeligheden betyder Idømmelse af Frihedsstraf; han hører rettelig under Fattigforsørgelse. Bødens Genstand maa kun være den Rest af økonomisk Ydeevne, der bliver tilbage efter Dækning af Livsfornödenhederne, og heraf maa Dommeren til Bøden beslaglægge saa meget, at Afsavnets Offer svarer til Gerningsmandens Skyld i Forhold til hans Midler. At gaa den Vej i Tilfælde, hvor der er Valg mellem Bøde- og Frihedsstraf, at paalægge den ubemidlede sidstnævnte Straf, er uretfærdigt og stridende med Borgernes Lighed for Loven. I Tilfælde, hvor denne hjemler saadant Valg, skal Frihedsstraffen være forbeholdt de grovere Overtrædelser, uden Hensyn til Gerningsmandens personlige Forhold. Det har oftere været forsøgt skalamæssig at stille Bødens Størrelse i Forhold til den paagældendes økonomiske Evne. Interessant er Forf.s Oplysning om, at allerede Straffelovbogen for Kanton Tessin af 1816 gjorde et saadant Forsøg ved at opstille 5 Bødesatser, stigende efter Skyldgraden, som gældende for Folk med en vis Minimalformue og derhos indføre dobbelte, tredobbelte, og firdobbelte Satser for dem, hvis Formue var et vist Antal Gange større end den, for hvilken Grundsatserne gjaldt. Naturligvis var en saadan Graduering efter Formue alene forfejlet, og senere Forsøg har især søgt at knytte en Skala til Indkomstens forskellige Størrelse eller sætte den enkelte Bøde til Beløb, svarende til den skyldiges daglige Indkomster. Forf. anser slige nøjere Bestemmelser for upraktikable; derimod er han principielt imod Fastsættelse af Maximums- og særlig af Minimumsgrænser for Bøder. Naar Bøden er fastsat saa retfærdig som muligt af Dommeren, gælder det om at muliggøre, lette og opmuntre til dens frivillige Betaling; finder denne ikke Sted, bliver der Spørgsmaal om at inddrive den ved Exekution, hvis en saadan skønnes at kunne give Udbytte. Afsoning bør derimod aldrig ske.

Forf. nøjes ikke med disse almindelige Udviklinger, men fremsætter følgende positive Forslag til Affattelsen af den nye Straffelovs Bødebestemmelser:

»Dommeren bestemmer Bøden efter Gerningsmandens Skyld i Forhold til hans Midler og med Henblik paa hans

personlige Forhold og Familiepligter, saaledes at Bøden bliver den retfærdige Straf for hans Forseelse.

Dommeren skal bestemme Bøden saaledes, at den dømte kan betale den. En Bødes højeste Beløb er 20,000 Fr. (her fraviger Forf. altsaa sit principielle Standpunkt).

Hvad den skyldige behøver til Livsunderhold for sig og sin Familie, maa ikke inddrages i Bøden.

Er den skyldige ubemidlet og uarbejdsdygtig, skal Dommeren henvise ham til Fattigvæsenet.

Dommeren sætter den dømte en Frist af fra 14 Dage til 3 Maaneder til Bødens Betaling. Har den dømte ikke fast Bolig i Schweiz, kan han anholdes for straks at betale Bøden eller stille Sikkerhed for dens Betaling.

Dommeren kan tillade den, som er ubemidlet:

at betale Bøden i Rater; han bestemmer Raternes Størrelse og Forfaldstider efter den dømtes Forhold;

at aftjene Bøden ved frit Arbejde, navnlig for Staten eller en Kommune.

Dommeren kan i disse Tilfælde forlænge Betalingsfristen udover de 3 Maaneder.

Hvis den dømte ikke til den fastsatte Tid betaler Bøden eller inddækker den ved Arbejde, beordrer Dommeren Inddrivelse af Bøden, hvis der kan forventes Udbytte heraf.

Dør den dømte, bortfalder Bøden«.

For at modvirke, at den der kan betale Bøden, modvillig undlader dette, foreslaar Forf. endelig herfor en særlig Strafbestemmelse af følgende Indhold:

»Den, som paa Grund af ond Vilje, Arbejdsskyhed eller Efterladenhed (Liederlichkeit) undlader at betale en ham idømt Bøde, straffes med Arrest (Haft)«.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Svenska Kriminalistföreningen har i Dagene d. 29. og 30. September holdt et udvidet Aarsmøde til Diskussion af det af Professor Thyrén udarbejdede *Förberedande utkast till Strafflag (allmänna delen)*. Foreningens Styrelse havde til Mødet udsendt følgende Indbydelse og Program:

För 5 år sedan hölls i Stockholm den första svenska kriminalkongressen, ur vilken den svenska kriminalistföreningen framgick. Förarbetena till en ny svensk strafflag voro då blott i sin första begynnelse. Numera ha de fortskridit så långt, att ett förberedande utkast till lagtext, avseende den blivande strafflagens allmänna del, blivit till granskning överlämnat åt en av K. Maj:t tillsat strafflagskommission. Kriminalistföreningens styrelse har funnit det vara av vikt att föreningens medlemmar beredas tillfälle till samfällda överläggningar om detta förslag.

I inbjudningen till nyssnämnda kongress yttrades bl. a. att det för en strafflagsreforms lyckliga genomförande är av betydelse att de önskemål, som från skilda håll knytas till densamma, från början erhålla tillfälle att på ett samlat sätt göra sig gällande. Vad därvid uttalades äger uppenbarligen ännu större giltighet, i samma mån som förarbetena till densamma iklädas lagtextens form. Det omedelbara utbytet av dylika samfällda överläggningar måste därigenom bliva väsentligt större.

Det föreliggande förslaget är emellertid av den omfattning, att syftet med dylika överläggningar icke synes styrelsen kunna vinnas inom ramen av den åt föreningens hittillsvarande årsmöten avsedda tiden. Styrelsen får därför härmed kalla föreningens medlemmar till ett enligt nedan angivna plan utvidgat årsmöte att hållas i Stockholm den 29. och 30. september innevarande år. Vid mötet kommer ett inledande föredrag över det föreliggande förslaget att enligt benäget åtagande hållas av dess författare, professor J. C. W. Thyrén. Till mötet har styrelsen jämväl inbjudit medlemmarna av den av K. Maj:t tillsatta strafflagskommissionen.

Mötets förhandlingar äga rum å Svenska Läkaresällskapets lokal, Klara Östra Kyrkogata 10. Efter årsmötets avslutande beredes deltagarna tillfälle att gemensamt intaga en enkel middag å Restaurant Rosenbad.

ÅRSMÖTETS PROGRAM.

Fredagen den 29. september.

Förmiddagssammanträde kl. ½ 11—1.

- 1) Årsmötets öppnande av föreningens ordförande, justitierådet H. J. Westring.
- 2) Val och övriga ordinarie föreningsärenden.
- 3) Inledande föredrag av professor J. C. W. Thyrén över det föreliggande utkastet till strafflag.
- 4) Diskussion över nämnda utkast:
 - a) bötesstraffet och böters förvandling (2 kap. 19—26 §§ och därmed sammanhängande stadganden).

Middagssammanträde kl. 2—5.

- Fortsatt diskussion:
- b) frihetsstraffens system (2 kap. 1—18 §§ samt därmed sammanhängande stadganden);
 - c) (ev.) straffskärpningar vid återfall (5 kap. 1—3 §§); skyddsåtgärder mot farliga återfallsförbrytare (3 kap. 4—5 §§).

Eftermiddagssammanträde kl. 7.

- Fortsatt diskussion:
- c) (ev.) straffskärpningar vid återfall (5 kap. 1—3 §§); skyddsåtgärder mot farliga återfallsförbrytare (3 kap. 4—5 §§);
 - d) befrielse från eller nedsättande av straff på grund av gärningsmannens sinnestillstånd resp. skyddsåtgärds användande i dylika fall (4 kap. 1—3 §§; 3 kap. 1—3 §§).

Lördagen den 30. september.

Förmiddagssammanträde kl. 11—1.

- Fortsatt diskussion:
- e) sammanträffande av brott (9 kap.); sammanträffande av straff inbördes eller av straff och skyddsåtgärd (10 kap.). Inledes av professor Thyrén;
 - f) villkorlig dom (11 kap.); villkorlig frigivning (12 kap.); bortfallande av straff (13 kap.);
 - g) (ev.) strafflags giltighet (1 kap.).

Middagssammanträde kl. 2—5.

Fortsatt diskussion:

- g) (ev.) strafflags giltighet (1 kap.);
- h) nöd och nödvärn (4 kap. 7—12 §§); uppsåt och oaktsamhet (6 kap.);
- i) försök (7 kap.); delaktighet (8 kap.);
- k) förslagets uppställning och andra allmänna frågor.

Styrelsen vågar vid detta tillfälle räkna icke blott på ett intresserat deltagande från föreningens hittillsvarande medlemmars sida, utan ock på anslutning från den för strafflagsreformens fortgång och gestaltning intresserade allmänheten.

Forhaabentlig vil der for dette Tidsskrift blive Lejlighed til senere at komme ind paa de Dele af Professor Thyréns Udkast, som ikke allerede har fundet Omtale i Tidsskriftet*), og paa den Diskussion, som Mødet giver Anledning til.

Politidirektørens Beretning til Justitsministeriet om Københavns Politi samt om Retsplejen i offentlige Sager i Kjøbenhavn for Aaret 1915.

Beretningen er afgiven i samme Form som Beretningerne for tidligere Aar, og Aaret 1915 ses ikke at have frembudt større Forskydninger. Undersøger man særligt, om Verdenskrigen ikke har sat Spor ogsaa i denne Beretning, ser man ganske vist, at Antallet af ekspederede Udvandrere, der i 1914 udgjorde 17,453, i 1915 kun har udgjort 9382, og at Antallet af Pas og Vandrebøger for afgaaende Rejsende, der i 1914 udgjorde 2950, i 1915 har udgjort 7628, ligesom Pasindtægternes Beløb er steget fra 6078 Kr. til 15,252 Kr.; men iøvrigt synes Beretningens mange Tal ikke paavirkede af Begivenhederne i Udlandet.

Med Interesse læser man, hvorledes det første Leveaar for den i Oktober 1914 etablerede, for hele Landet fælles Politiskole er forløbet. For Skolens Afdeling A, som er beregnet for Politibetjente af Kjøbenhavns Politi, blev det fundet rigtigt at dele det til 3 Maaneder beregnede Kursus saaledes, at der først afholdes et Kursus i 2 Maaneder, hvorpaa Deltagerne vende til-

*) Se Viktor Almquist's og Lage Staël v. Holsteins Afhandlinger i Tidsskriftets indeværende Aargang henholdsvis S. 115 ff. og S. 279 ff.

bage til deres Afdelinger for at gøre praktisk Tjeneste i et Par Maaneder, og efter Udløbet af disse afholdes et afsluttende Kursus paa en Maaned. Samtlige Hold med fra 13 til 16 Mand paa hvert Hold bestod af unge, nyansatte Betjente. Paa 1ste Kursus blev Stoffet gennemgaaet 2—3 Gange, paa 2det Kursus blev samme Stof repeteret, hvorefter Eleverne aflagde mundtlig Prøve.

For Afdeling B, som er beregnet for Politibetjente fra Jurisdiktioner udenfor Kjøbenhavn, blev Kursuset for Januar Kvartal aflyst paa Grund af Krigen; derimod afholdtes Kursus i April Kvartal for 11 Elever, i September Maaned for ældre Politibetjente — 3 Elever, og i Oktober Kvartal for 7 Elever, saaledes at de to Kvartalkursus afsluttedes med skriftlig og mundtlig Eksamen. Samtidig oplyses det, i hvilke Fag der eksamineres: almindelig Lovgivning, Lov om Politiet udenfor Kjøbenhavn, Straffeloven, Forbrydelsers Efterforskning, Fingeraftryks Behandling m. m. Nægtes kan det ikke, at man uvilkaarlig stiller sig skeptisk overfor, hvorledes det skulde være muligt under et saa kort Kursus at bibringe Deltagerne et blot overfladisk Kendskab til alle disse Fag; men herom er det maaske endnu for tidligt at fælde nogen Dom.

Den af Centralbureauet for Identifikation udfoldede Virksomhed har givet til Resultat, at der ved Udgangen af 1915 i den daktyloskopiske Registratur fandtes Signalementer af 40,007 Personer, hvoraf 5808 Kvinder, og i den anthropometriske Registratur 30,489 Signalementskort; ved Udgangen af 1914 var Tallene henholdsvis 36,564, 5048 og 28,671.

Antallet af begaaede Forbrydelser er steget fra 13,844 i 1914 til 15,003 i 1915 og fordeler sig saaledes:

Forbrydelser mod den offentlige Myndighed og Orden	136
— — Sædeligheden	280
— — Personer	261
— — Ejendomsretten	13,883
Falsk	80
Brandstiftelse	88
Forskellige andre Forbrydelser	275
	15,003

Antallet af anholdte er steget fra 20,600 til 22,006, og indenfor disse er Antallet af de for Forbrydelser anholdte steget fra 2466 til 2837.

Ogsaa Antallet af de ved Kjøbenhavns Kriminal- og Politirets Kriminalafdelinger behandlede og tilendebragte Undersøgelsessager viser Stigning, endda en ret betydelig Stig-

ning. Tallet var i 1915 2884 mod i 1914 2682 og i 1913 2583; Stigningen udgør saaledes 7,5 pCt. mod 1914 og 11,7 pCt. mod 1913. Paadomt blev 1657 Sager mod 1459 i 1914; der har saaledes her været en Stigning paa ikke mindre end 13,6 pCt. Antallet af dem, for hvis Vedkommende Dom blev afsagt, udgjorde 1900; af disse blev 7 frifundne, for 7 hævedes og for 2 afvistes Sagen; for 2 bortfaldt den forskyldte Straf, og 1 »bør tage Ophold paa Aandssvageanstalt eller hensættes i Varetægtsfængsel«. Resten 1881 dømtes som følger:

Tugthusarbejde	40
Forbedringshusarbejde.....	386
Fængsel paa Vand og Brød.....	23
— — sædvanlig Fangekost	912
Simpelt Fængsel.....	12
Tvangsarbejde	487
Bøde.....	21
	<hr/>
	1881

For 148 unge Personers Vedkommende sluttedes Sagerne i Henhold til Midlertidig Straffelov 1. April 1911 § 15 og for 207 — i 1914 168 — Personers Vedkommende afsagdes betingede Straffedomme. Endvidere har i 1915 gennem Justitsministeriet 2 til Tvangsarbejde dømte Personer opnaaet Straffeftergivelse, medens 40 til Forbedringshusarbejde, 54 til Fængsel og 1 til Bøde dømt, ialt 95 Personer, har opnaaet betinget Straffeftergivelse eller Strafformildelse.

For Kriminal- og Politirettens Afdelinger for offentlige Politisager var i 1915 tiltalt 20,567 Personer mod i 1914 19,910, og for 19,088's Vedkommende afgjordes Sagen uden Dom.

Over Arrestforholdene klages vedblivende; Pladsmangelen er yderst følelig, og Forholdene bedres sikkert ikke, før Byggearbejderne til Udvidelsen af Vestre Fængsel er endte, hvilket først ventes at ville ske i Løbet af 1917. *E. I.*

Retslægeraadets Aarsberetning for 1915 viser, at Raadet i dette Aar har afgivet Erklæringer i 76 Sager, hvor der var Spørgsmaal om Tilregnelighed i Anledning af begaaede Forbrydelser, tildels allerede til Brug for Afgørelsen af, om den sigtede burde indlægges til Observation, og i 19 Sager, der drejede sig om Personers Farlighed for den offentlige Sikkerhed. I 732 Paternitets-sager er der afgivet Erklæringer, hvorhos der er afgivet Erklæ-

ringer i Sager om specielle Forbrydelser, i en Invaliditetssag og i et Par Sager vedrørende privatretlige Forhold. Bemærkelsesværdig er en Identifikationserklæring i en Tyverisag, hvor der til Raadet indsendtes en Gibsafstøbning af Sigtedes Tænder og en Afstøbning af Bidmærkerne i en umoden Pære, der havde beroet i en Skaal i en Stue, hvor Tyven havde været inde. Raadet udtaler, efter at de fremsendte Objekter havde været undersøgt paa retsmedicinsk Institut, at Undersøgelsen viste, at Sigtedes Tænder var meget ejendommelig dannede og stillede, at der er paavist fuldstændig Overensstemmelse mellem Indtrykkene i Pæren og de tilsvarende Tænder hos Sigtede, og at det herefter maa betragtes som godtgjort, at de i Pæren forefundne Indtryk er frembragt af Sigtedes Tænder, idet man formentlig kan se bort fra den Mulighed, at noget andet Menneske skulde have nøjagtig samme Tanddannelse og Tandstilling som Sigtede. Bemærkes kan ogsaa en Besvarelse af det fra en Jurisdiktion stillede Spørgsmaal, om der kan paaføres en Kvinde Syfilis ved Samleje, uagtet vedkommende Mand benytter et almindeligt Præservativ, hvori der ikke er Huller eller Revner; Raadet besvarer det stillede Spørgsmaal i dets Almindelighed bekræftende med Bemærkning, at der i et Præservativ kan findes fine Aabninger, der ikke for Synet præsenterer sig som Huller eller Revner.

Megen Interesse frembyder en p. 195—201 aftrykt Skrivelse af 12. Marts 1916 til Justitsministeriet, der havde udbedt sig en Udtalelse angaaende nogle af Bestemmelserne i et i Ministeriet udarbejdet nyt Forslag til Lov om Børn udenfor Ægteskab. Raadet fremsætter her nogle almindelige Bemærkninger om det retsmedicinske Grundlag for det saakaldte Paternitetsspørgsmaal og bemærker først, at Samleje og Befrugtning ikke er samtidige, idet der kan ligge fra Dage til Uger mellem det Samleje, der fører til Befrugtning, og Besvangrelsen. Man kender overhovedet ikke Middelvarigheden af et Svangerskab, der ender med Fødsel af et tilsyneladende fuldbaarent Barn, ved end ikke med Sikkerhed, indenfor hvilke Tidspunkter et levende født Barn tidligst og senest kan være avlet, og i alt Fald gælder Gennemsnitstallene ikke for Enkelttilfældene. Endnu vanskeligere stiller Bestemmelsen sig, naar det gælder ufuldbaarne Børn. Det juridiske Paternitetsbevis maa for en naturvidenskabelig Betragtning staa som en Fiktion. Biologisk set har det udenfor Ægteskab fødte Barn ingen bevislig Fader. Men Samlejet — ikke Besvangrelse — som retsstiftende Kendsgerning kan forpligte den mulige Barnefader økonomisk, som Alimentant, overfor den paagældende Moder. Det oplyses, at det tidligere eksisterende kgl. danske Sund-

hedskollegium i 1907 overfor Justitsministeriet fremsatte et Forslag til en Lovordning, hvorefter Pligten til at yde Underholdsbidrag til et udenfor Ægteskab født Barn skal paahvile den eller de Mænd, der overbevises om at have haft Samleje med Moderen i Tidsrummet fra 197 til 320 Dage (begge inkl.) forud for Barnets Fødsel. Raadet slutter sig fuldtud til dette i sin Tid fremsatte Forslag og vil saaledes ganske bort fra det nu brugelige Skøn over, indenfor hvilke nærmere Tidsgrænser et ufuldbaaret Barn in concreto kan antages at være avlet. — Endelig bemærker Raadet med Henblik paa den i Øjeblikket gældende Lovgivning og Praksis, at da Bestemmelsen af Undfangelsestiden beror paa, i hvilken Udviklingsstilstand Barnet kommer til Verden, har Raadet, naar det i Medfør af Lov Nr. 130 af 27. Maj 1908 § 13 er bleven spurgt om Undfangelsestiden for et endnu ikke født Barn, maattet erklære, at det ikke ser sig i Stand til at besvare det stillede Spørgsmaal, og dette Standpunkt maa Raadet fremdeles fastholde.

O. Haack.

De danske Fængselselskabers Beretning for Aaret 1914—15, udgivet af Fællesbestyrelsen, indledes med Gengivelsen af et Foredrag om Livet, Forholdene og Arbejdet paa Hedeheimmet »Lyng« siden dets Oprettelse i 1904, af Hjemmets Bestyrer H. P. Hansen. Det fremgaar heraf, at Ejendommen, som er fælles for Selskaberne, nu har et Jordareal af 368 Tdr. Land Hede og Mosejord, og at der siden Maj 1904 har været c. 400 Mænd optaget paa Hjemmet; da Foredraget blev holdt (i September 1915), var der 18 Mænd, næsten alle betinget benaadede Straffefanger, med Forstraffe til en samlet Tid af c. 91 Aar; de beskæftigedes alle ved det paa Ejendommen forefaldende Arbejde, baade Landbrug og Haandværk; en Del af dem er saa demoraliserede og letsindige samt hengivne til Spiritus, at Paavirkning næsten kan synes haabløs, men paa den anden Side giver Opholdet godt Resultat for en anden Del af dem, der siden kommer godt i Vej. Det daglige Liv er omtrent som paa en almindelig større Gaard; dog har man ogsaa tilvirket en Del Cementmursten dels til Salg, dels til eget Byggearbejde, idet et Par ret store Huse er bygget, mest ved Hjælp af Hjemmets egne Folk. Man har nu indført Aftenskole for Folkene i to ugentlige Vinteraftener med Undervisning i Regning, Skrivning og Retskrivning samt Foredrag af forskellig Art. Der er Plads til 40 Mand ad Gangen og stedse rigelig Beskæftigelse at give dem, da endnu kun en mindre Del af Arealen er under Kultur.

Selskaberne har i det forløbne Aar direkte understøttet ialt 1252 Mænd og Kvinder, mod 1326 Aaret forud, med en Udgift af ialt 41,413 Kr. 32 Øre mod 38,158 Kr. 93 Øre Aaret forud; til indirekte Understøttelser, hvorunder hører Udgifterne til det københavnske Optagelseshjem for løsladte Kvindefanger og til Vridsløselille-Nyborg Fængselselskabs Optagelseshjem for løsladte og betinget benaadede Mandfanger »Adserbølgaard«, er derhos anvendt 1876 Kr. 25 Øre.

Selskabernes Fællesformue er 162,531 Kr. 33 Øre. Fælleskontoret i København har i Aarets Løb været søgt af 1918 straffede Personer — siden Oprettelsen i 1892 af ialt 21,345 — hvoraf 567 var henvist fra de enkelte Selskaber, fra Myndigheder og private, medens 1351 søgte Kontoret af egen Drift. I 421 Tilfælde blev Hjælp nægtet, ikke modtaget eller bortfaldt, overfor Resten bestod Hjælpen mest i at skaffe Plads eller Arbejde samt i Tøj, Rejsehjælp o. l., Anbringelse i Lære, Hyre og Soudstyr, Arbejdstøj, Redskaber og Materiel, Logis, Indbo eller Klæder, Ordning af Papirer og Forhold, Raad, Tilsyn — bl. a. med Brugen af oplagte Overarbejdspenge — og Understøttelse af Familie under Forsørgerens Straffudstaaelse. Af de 1918 søgende var 1313 hjemmehørende i København og Københavns Amt. Paa »Lyng« var der i Driftsaaret ialt 60 Personer, hvoraf 45 indkom i Aarets Løb og gennemsnitlig opholdt sig paa Hjemmet i 111 Dage. Folkenes Opførsel var overvejende god, kun 1 Mand maatte sendes tilbage til Strafanstalten paa Grund af slet Opførsel. Ingen af de benaadede Fanger rømte fra Hjemmet. Dette maatte derimod som sædvanlig kæmpe mod Forsøg paa at indsmugle Brændevin.

Beretningen om Statsopdragelsesanstalten Braaskovgaard for Aarene 1914—16 fremtræder med en Række nydelige Illustrationer, der viser Anstalten som et anseligt Komplex af smukke Bygninger og fremstiller Livet paa dens Værksteder og i Fritiden indendørs og udendørs. Der har i Løbet af Aaret 1914—15 været ialt 106 Elever, hvoraf 57 var nyindkomne, der fordeltes med 28 i den lukkede Afdeling, 29 i Hovedafdelingen; Gennemsnitsbelægningen var 64,8. Af de indkomne Elever var dog 3 genanbragte. Anbringelsesgrunden var for de nyes Vedkommende i det overvejende Antal Tilfælde — 31 — Tyveri, i næsten alle de øvrige Tilfælde Tyveri i Forbindelse med andre Forbrydelser. Tidligere straffede var 5, medens 38 var fritagne for Tiltale. Kun 7 var ikke fyldt 16 Aar, Resten mellem 16 og indtil 19 Aar; omtrent lige mange var fra København og fra det øvrige Land, Købstædernes Kontingent tre Gange saa stort som Landdistrikternes; 17 Elever betegnes som værende under normal Begavelse, 32 som

mer eller mindre degenererede; i 30 Tilfælde var den paagældendes Hjem slet. 16 havde tidligere været beskæftigede som Tjeneste- og Bydreng, andre 16 kom fra Anstalter.

For Aaret 1915—16 var den samlede Belægning 107 Elever, heraf var 45 nyindkomne (2 af disse var genanbragte), af de nyindkomne anbragtes 29 i den lukkede Afdeling. Gennemsnitsbelæget var 62,4. Tyveri alene eller i Forbindelse med andre Forbrydelser var stadig den overvejende Grund til Anbringelsen, nemlig i 33 Tilfælde. Kun 1 af de nye var straffet, medens 28 var fritagne for Tiltale. Kun 3 var under 16 Aar, 36 var mellem 16 og 18 Aar. Tilgangen fra København var lidt mindre end fra det øvrige Land, medens c. $\frac{3}{4}$ af Tilgangen kom fra Købstæder, $\frac{1}{4}$ fra Landdistrikter. Mindre end normal Begavelse konstateredes hos 16, Degeneration hos 20 af de nye Elever. 16 havde tidligere været Anstaltselever, 14 Bydreng eller Tjenestedreng. Ved Beretningsaarets Udgang d. $\frac{31}{3}$ 1916 var Eleverne, som da ialt var 58, fordelt saaledes: 7 Snedkere, 5 Skomagere, 7 Skrædere, 2 Smede, 3 Gartnere, 8 Landmænd, 2 Malere, 1 Murer, 4 ved Husgerning, 10 ved forskelligt, 1 i Arrest, 2 paa Sygehus, 1 borttrømt og 5 i lukket Afdeling. Af de udgaaede Elever anbragtes 7 i forskellig Lære, 1 som Kok, 6 som Tjenestekarle, 1 udvandrede, 9 udgik efter udstaaet Straf, 8 kom tilbage til deres Hjem, 4 overgik til Aandssvageforsorg og 13 førtes efter Ophold i lukket Afdeling tilbage til de anbringende Anstalter.

Beretningen optrykker Regulativet for den lukkede Afdeling*). I Afdelingen optages herefter baade Elever fra Anstaltens Hovedafdeling og fra andre Anstalter, i hvert enkelt Tilfælde efter Overværgeraadets Afgørelse. Afdelingen rummer en Hovedklasse, en Afgangsklasse og en Straffeklasse. Det normale Maksimum for Opholdstiden i hver af disse er henholdsvis 3 Maaneder, 30 Dage og 30 Dage. Belæget var i Aaret 1914—15 ialt 66 Elever, i Aaret 1915—16 ialt 72 Elever. Afdelingen er mest benyttet af Braaskovgaard, men ogsaa Anstalterne Flakkebjerg og Prøven har sendt flere Elever til midlertidig Anbringelse dersteds. De nævnte Anstalter udtaler, at disse Anbringelser har været til stor Støtte for Disciplinen, og for Braaskovgaards eget Vedkommende betegner Beretningen Afdelingen som en uvurderlig Gevinst, idet alene dens umiddelbare Nærhed har vist sig at være en fortrinlig indirekte Hjælp til at holde de mindre gode Tilbøjeligheder i Ave.

O. Haack.

*) Se om denne Brun i nærværende Tidsskrifts 2. Aargang (1914) p. 18 ff.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Eyvind Olrik og C. D. Rump: Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1895—1914. 1.—7. Hæfte (komplet). (København 1916).

Tidsskrift for Retsvidenskab. XXIX Aargang (1916) 3. Hæfte.

Juridisk Tidsskrift 1916, Nr. 7—9.

Svensk Juristtidning 1916 Nr. 5.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1915 (København 1916).

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXVIII Bd.
1. Hæfte.

9